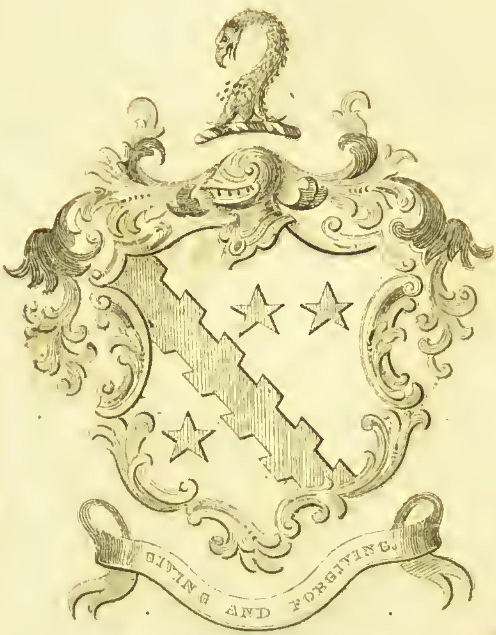
*CR

S. Lenox L. Bigger.

30/

21 JUNE 1935

DE

CURANDIS HOMINUM MORBIS

EPITOME

PRAELECTIONIBUS ACADEMICIS DICATA

AUCTORE

JOANNE PETRO FRANK

SAC. CAES. ET REG. AP. MAJ. A CONSILIIS MAGISTRATUS POLITICI ET OECONOM. MEDIOLAN., FACULTATIS MEDICAE AC NOSOCOMIORUM PER INSUBRIAM AUSTR. PRAESIDE, XENODOCHII PAPIENS. AD S MATII MODERATORE, THERAPIAE SPEC. ET CLINICES IN TICINENSI ACADEMIA PROFESSORE P. ET O. ACADEMIAR. REG. SCIENTIAR. GOETTING. MANTUANAE, ET ELECT. MOGUNT. TUM SOCIET. PATRIOT. MEDIOL. ET MEDIC. HELVET. SODALI.

LIBER I. DE FEBRIBUS.

MANNHEMII MDCCXCII. — 1821

Apud C. F. Schwan et C. G. Goetz, Bibliop. Aul.

22634

PRAEFATIO.

Vastissimae scientiae, qualis Medicorum est, fundamenta paucioribus complectere, problema sistit, cujus solutioni, Boerhavio proprius nemo accessit; sed ipsum hoc opus ita quidem absolvere: ut Docentes, quo loco interest, dicendorum copiam et occasionem nanciscantur; — ut Discipulorum memoriae, unius quasi intuitu verbi, dictorum mox summa suggeratur, idearumque affinium promptissima succedat renovatio; — ut idem hic labor Academici temporis non minus angustiae,

quam cognoscendorum necessitati morborum respondeat; utque exclusis hypothesium illecebris, non ephemeram, sed constantem in arte exercenda constituat regulam, hoc, nisi omnia me fallunt, quantumvis ab eximiae notae Scriptoribus; non tamen omni, qua voluissent, felicitate impositum est sibi onus.

Haec animum quoque meum absterrere debuissent fata librorum; sed urgebat necessitas, minusque imperfectionis pertimescere notam, quam, quod Auditoribus, saltem meis, profuturum esse sperabam, reticere malebam. Nec tamen illotis hoc ad opus manibus me accessisse, ipsemet bene sentiebam: qui per quinque jam lustra, et quod excurrit, diversas apud gentes hac in arte, non sine multiplici experientiae

occasione versatus: tum hanc ipsam consulere, tum quaecunque aut veterum, aut recentiorum auctoritate nituntur, in usus meos convertere potueram, atque summa, qua licuit, industria converti. Quae vero docendae artis difficultates hoc in labore considerandae erant, eas in duabus, iisque celebrioribus Europae Academiis sat satis expertus, attente ponderavi; neque dubium nunc quidem mihi superesse potest, Medicinae compendium juventutis commodo, nec a viro doctissimo, longiori tamen experientia destituto, nec ab alio quovis, academicae turbinis ignaro, facile posse adaptari.

Vellem tamen ab aequis tantarum rerum judicibus ad locales, quibus praesens dicatur opus, circumstantias respici quarum certe natura in per-

tractandorum dispositionem, ac universae doctrinae habitum quam maxime influit. In hac nempe, qua Practicae Medicinae complexum docendi munus mihi incumbit, Academia, duorum huic operi annorum impendere curriculum, non sine magnis rationibus, conceditur. Sed cum academicus apud Italos annus, ob ardentis coeli rationem, non nisi mensibus octo conſletur: in quibus lectionum, nobis quidem praescriptarum, ad centum et octuaginta extenditur numerus; hinc patet, pro totius Medicinae ambitus exponendi ratione, non ultra unius anni terminum a lege assignari; qui, nisi hanc ipsam multiplici, nec interrupto aegrotantium quorumvis intuitu, ac vivis morborum difſicillimorum exemplis quotidie illustrare liceret; pro Medicorum educatione, si contentionis ac virium huic aetati con-

cessarum rationem ineamus, nequaquam sufficeret.

Oportet igitur, ut in opere academicis praelectionibus dicato, tum praecipua scientiae momenta, ne infelix scribendi necessitas Auditoribus imponatur, sat diffuse, — tum vero, ne superflua chartae consumantur eruditione, ut sat succintce exponantur. Aphoristica hinc scribendi non ubique conveniet brevitas; eaque, subsidii literarii, cum scholas liquerit, egena juventus non sine magno memoriae detrimento uteretur; sed certe hinc inde sufficiet, res captu faciles vel unico verbulo, docentis voce ulterius illustrando, adnotare, ac intellectus exercendi discipulis occasionem concedere.

Hac libertate, pro ingenii mei et experientiae ratione, utens, primum, de curandis hominum morbis,

qui de febribus tractat, Auditoribus sisto librum; sequentes, cum non uno humeris oppressus, pondere incedam, horulasque paucas talia scribendi concesserint superi, quam prompte id fieri licebit, communicabo.

INTRODUCTIO.

Parum aegrotant, quae naturali instinctu reguntur, animalia, victuque simpliciori contenta, corpus in eodem quaerendo exercent, labore non exhauriunt, passionibus animi necessariis, salutaribus concutiuntur, et quae interdiu detrita fuerunt, ad noctem quieta componunt. Eadem quondam felicitate et hominem gavisum fuisse, traditio, historia Populorum docet, quos pridem, quos nostris temporibus vitam prorsus animalem duxisse vidimus. Pauca certe hominis aevum animalia attingunt; nulla sub coelo adeo diverso, sub ardenti zona non minus, ac sub gelidissimo septentrione, victu penitus contrario, sanitatem aequalem ac humana facit species, diutissime conservant.

Homo, sic consideratus, vix aliis, nisi decrepitae aetatis, incommodis videtur primum succubuisse, alia vero externarum laesionum ratio est, quibus audax progenies terrarum imperium tum coeteris animantibus, tum propriae speciei disputans, mox subjecta fuisse debuit. Chirurgiam igitur Medicina forsitan seniorem esse, concedimus lubenter; sed vix serii quidquam ex hoc ipso inferendum esse putamus: nobilitas enim scientiarum non ex earundem antiquitate majori; sed ex necessitate ac utilitate eruenda: qua quidem consideratione ars utraque pari passu ambulat, eadem dignitate gaudet, et iisdem principiis superstruitur. Nec minus Chirurgo Medicinâ, quam Chirurgiâ Medico opus est; ut male ex hominis superficie vel interna, vel externa, unius scientiae desumpta sit divisio.

Primus autem vel Medicus, vel Chirurgus, fuit natura; alter, casus erat, et experientia, necessitatis filia. Primos ab animalibus remedia didicisse homines, fabula est. Qui morbo prehenditur, cibos fere nusquam appetit, saepius eosdem abhorret, ab

assumptis plectitur, abstinentiam sponte colit. Qui dolet; jactatur inquietus, et in varias corporis se volvit, revolvitque positiones: quarum meliorem, quousque haec fuerit, retinet. Qui vomiturit; hic digitum (primum forte mortalium emeticum) faucibus intrudit, et ad sui exonerationem ipsemet ventriculum provocat. Qui sanguinem ex vulnere profundit; plagam; quam citissime potest, obturat, atque sic omnis Medicinae rudimenta in ipsius doctrina naturae, et in eorum, quae aut nocuerunt, aut casu, vel consilio profuerunt, observatione, sunt quaerenda. Hinc nunquam non Medicina fuit, et expulsis Roma Medicis, haec ipsa expelli sine civibus non potuit.

Cum vero cuivis natura non suppeteret, nec experientia suggereret remedia; quicunqne pietate commotus ad expositos in triviis lectulos praetereundo vel accersitus adiret, hic, si quid nosset, quod sibi, quod aliis in simili malo conduxisset, Medicinam proposuit. Sensim vero sensimque vel seniores, quibus vita longaeva majorem experientiam concesserat, vel

patresfamiliae, vel proceres viri, qui filiorum, affinium servorumque majori numero praesidebant, frequentiori observandi occasione instructi, cognitione coeteris medica antecellebant. Hinc veneranda artis, et Regia, et divina fuerunt incunabula.

Quemadmodum vero artes et scientiae ex Aegypto cum Colonis in Graeciam transvectae fuerunt; ita haec ultima princeps Medicinae et Chirurgiae puerascentis Theatrum sistit; sed jam in Aegypto, cum in morborum curatione Divini aliquid esse videatur, quod mortalium animos non injusta admiratione percellit; qui Deorum cultui dicabantur, his ipsis Medicinae adminiculis, ut Populorum in sese reverentiam et fidem augerent, usi fuerunt, nec sine humanae mentis cognitione in his versati sunt. Infensi Numinis placare iras, favorem implorare, Sacerdotibus Populus commisit. Hi primam morborum originem, quam ex legum naturae neglectu debuissent, a Jove offenso derivarunt, atque holocaustis redimi salutem docuerunt. Fiducia aegrotantium in Sacerdotem Medicum, ineptissimis rebus

virtutem; remedii virtus, majorem Pontifici aestimationem dederunt: ut Medicina aris, araeque Medicinae fulcrum sibi mutuo concesserint.

Sed ipsa scientia a Divina Pathologia non parum obfuscata, vix alia sub Sacerdotio Medico habuit incrementa; quam quod hoc ipsum, Deorum effata et consilia, experientia hinc inde comprobata, in futuros usus conservaverit; sacrificia vero pura ab impuris, Deorum nutu indignis, secernendo, et attentiori oculo perscrutanto, prima, tum sani, tum morbosi corporis Splanchnologiae posuerit, deperdita aliis, fundamenta; et victum, coelo, temperamentis congruum legibus definiverit divinis: quae ultimae tum apud Indos primum, tum apud Arabes, Aegyptosque datae, non parvam Sacerdotum Legislatorum his in rebus perspicaciam manifestant. Cadaverum condiendorum Aegypto propria et a certis, publicisque hominibus suscepta solicitudo, variis circa morborum causas, vel effectus observandi occasionem dedit: ita ut Anatome Pathologica, prae Physiologica, hominum attentionem

sibi arripere debuisset; nisi fatali iterum influxu, qui cadaver tractare susciperet, hunc impurum declarasset Sacerdotium.

Principiis vero hucusque destituta Medicina, scientia non fuit; sed morbi sibi aspectu similes, aut remedio eodem curabantur; aut nullo: ita tamen, ut certae familiae majori pollerent remediorum catalogo, et restituendae aegrotantium saluti prae aliis constantius invigilarent. Sic res haec constituta fuit: donec Vir, humano major elogio, Hippocrates, prima, et solidissima artis fundamenta, ex disjunctis admodum materiis construeret, morborum decursus fideliter adnotaret; futurae salutis, aut mortis indicia colligere, causarum, remediorum actiones succincte ac vere enarrare, et attentissimum ad singula observatorem agere, indefessus continuaret.

Vix autem extincto novissimae scientiae fundatore, philosophorum deliria, quod ante Hippocratem, Pythagora duce, jam fecerant, Platonis nunc auctoriate, Medicorum capita invaserunt, atque divina Medicinae vix nascentis lineamenta absurdissimarum hypothesium fuco inquinaverunt

Erasistrati tandem aevo, in tres partes divisa est scientia: quarum una quidem diaeta, pharmacis altera, ac manu tertia, morbos oppugnaret. Singulas has partes temporum isania ac indelebilis ratiocinandi pruritus adeo investavit: ut, Ptolomaeo regnante, tantis major deliramentis Empyricorum pater Serapio, ratiocinio cuivis in medendo valedicens, ad solam hac in parte provocaverit experientiam. Dogmaticorum secta, hujus quidem auctoritatem negare non ausa, subtiliorum tamen rationem abrepta ludibrio, lubentius huic ipsi, quam lentiori, ac ingeniis arpentibus nimis fastidioso observationum studio adhaesit.

Ex Graecia, Romam nunc profecta Medicina est: quam tamen, ut crudelem, cum Archagato urbs citius expulsit. Asclepiadi, eloquenti, sed vanissimo homini, faciendae Medicinae jus nunc impertitur; et, sub Augusto, a Themisone, methodicorum Sectae fundamenta ponuntur. Mox vero magnum Romanis lumen, Celsus apparuit: qui, nisi ipse Medicinam utramque exercuerit, dictionis elegantia ac veritate eandem fecisse meretur.

Sequitur hunc Vir graecus, stupendae eruditionis, Hippocratis ultor, mox invidia Roma expellendus; sed, inimicorum victor gloriose iterum rediturus, Claudius Galenus. Subtilioris interim ingenii illecebris nec hic sibi cavit satis, quin arti suae gravissimos errores intulerit, per multa secula, quibus solus hic Pergamenus legem imposuit, duraturos.

Incertae quidem, nec tamen facile Galeno prioris, aetatis Medicus, Aretaeus, fidelissimus, post Hipocratem, morborum pictor, quam graeca tellus, nisi posterum neglecta, Medicinae favisset, ubertim ostentit. Aliorum reliquias hoc ex solo collegerunt Aetius, Aeginetta, Alexander Trallianus, Oribasius, Paulus, Palladius, Theophilus, ultimusque graecorum, Actuarius.

Nunc Barbarorum ircursiones, ut scientiarum omnium, sic et Medicinae culturam suffocant. Quae chartis diligenter consignaverat antiquitas, ea cum his pro maxima parte conflagrant; reliqua suppellectili potiuntur Arabes, inter quos Haly Abbas, et Rhases, et Avicenna, et Hali, ejusdem filius,

Aven-

Avenzohar demum, et Averrhoes, et Albucasis, obscuritate, garrulitate, ineptiis, ac superstitionibus inclaruerunt. Nec tamen, cui patientia non deest, illi ex Arabum ruinis hinc illinc pretiosam gemmam eruendi negabitur occasio, nec populus integer in re tam seria, et in omnibus, quae salutem concernunt, perpetuo, tot seculis, delirare consuevit. Copiosas interim Scriptorum hac ex gente nugas, Aristotelicae insomnia Philosophiae auxere; ac tales quidem, pro solidissima Medicinae basi, ad praesentis usque principium aevi, in singulis Europae Academiis interpretabantur.

Sic fere de scientia salutari actum erat, cum in aeternum sacra hominibus typographicae artis inventio, codices ex bysantino pulvere aliquos eduxisset, et major iterum Hippocraticae doctrinae haberetur ratio; licet et tunc temporis Interpretes, galenicarum subtilitatum, et loquacitatis arabicae quamplurimum intersererent. Accesserunt Chemicorum, Alchemicorumque deliria; donec cognoscendi corporis humani perspecta satis necessitas, ad meliora excitaret immortalia Mundini, Beren-

garii Carpensis, Vesalii, Columbi, Eustachii ingenia. Circulatio sanguinis, non prorsus adeo incognita, ab Harveo nunc demonstratur; quin tamen hac ex droctrina emolumenti tantum, ac praevideri debuisset, in Medicinam redundaret. Deteguntur tandem, Asellio duce, vasa lactea, et mirabilis hodiernae de vasis lymphaticis doctrinae struuntur fundamenta.

Interim Hippocraticae studium doctrinae augetur ubique, ac Sydenhami, Viri insignis, labore pristina dignitas Medicinae restituitur. Hac luce praefulgente, majores in arte progressus fiunt: superaccedit Stahlii, fr. Hoffmanni, et demum Boerhaavii immortalis solertia, qua salutiferae artis incrementa giganteis mox passibus promovebantur, nisi mathematicis rem medicam argumentis fulcire nimis tunc scholae conarentur. Tandem collatis populorum omnium laboribus, et observatorum ubique crescente numero, antiqua et ab Hippocrate frustra inculcata filiis veritas Medicorum animo affulsit, et, Vanam esse, quae ex observationibus non deducatur,

doctrinam, uno nunc ore profitemur coacti.

Nullum vero non-tempus fuit, in quo Medicorum ab arte aut salutis praesentis conservatio, aut amissae recuperatio sanitatis non merito exspectaretur. Ac primum quidem, sicut nobilissimum Medicinae objectum, sic et faciliorem officii partem offerret; nisi per ipsam hominum incuriam, et voluptatum, pathematumque animi tyrannidem, pars maxima curae impediretur. Nec tamen vel causas morborum omnes a civibus avertere possibile est; nec Medicis datur, Principum in fugandis populorum miseriis, ac evitabilium morborum causis negligentiam ubique supplere. Praesentem jam morbum consilio aeque, ac auxilio curamus: inter quae, primum, aegrotantes, qua ratione in morbis vivendum sit, ita docet: ut ad graviores etiam ex istis felicitate magna tollendos persaepe sufficiat. Vis etenim magna in corpore tum animali, tum etiam vegetabili latet; qua ipsa natura vulneribus prospicit, vel separatas ab invicem partes adglutinat, vel ammissas restituit, illapsa peregrina involvit, ob-

ducit, expellit. Ergo vel nihil agendo non raro morbos curamus; nec auxilio indigemus, nisi cum, aut nimias naturae vires temperare, aut collapsas erigere, aut demum aberrantes ad finem suum reducere oportuerit. Quodsi vero haec ipsa requiri videantur (in quo certe major medentis prudentia haeret); tunc fere ad quatuor, pro necessitate recurrendum erit subsidia: vel enim diaeta, vel pharmacis, vel manu ac instrumentis, vel demum morali succursu aegrotantibus operam praestamus. Sic solo interdum mutato victu, saluti quam optime consulimus ammissae; sic prudenti pathematum directione, non paucorum morborum radices rescindimus, forentque plura ex solicito mentis regimine, si, quam coeteris industriam remediis, hanc animi studio humani impenderemus, expectanda.

Qui morborum pericula aufugit, hic statu, morbum inter et salutem medio, languet, et medentis certe consiliis et auxilio reconvalescens indiget. Multi quidem vel in ipso portu naufragium patiuntur, et vix paucio-

res, qui morborum fines, quam qui initia spreverint, tum propria, tum Medicorum frequentius culpa, interimuntur. Renascens hoc tempore ciborum appetitus, et major mentis irritabilitas, tum illud, quod acutae quamplures, conamine naturae non uno, sed repetito, ac per sat magnam reconvalescentiae partem continuato terminentur, ad recidivas, aliosque, primo pejores, morbos communissimam occasionem largiuntur. Idem vero principium, quod expellendae in morbis causae invigilat; in reconvalescentibus ad resarcienda naturae damna occupatur, et nunc directione indiget; nunc erigi, nunc vero moderari contendit; nec una est aegrotantibus; sed, pro exantlati vix morbi diversitate, alia et diversa reconvalescentia, quae ipsa mirandum, nec Medicis intellectum satis, naturae opus constituit.

Atqui haec singula scientiae, quam profitemur, vastitatem, ac difficultates abunde manifestant. Duo vero sunt, quibus has superamus subsidia: regularum scilicet, quae artem dirigunt, scientia, vel ratio medendi; et fa-

ciendorum ax factis similibus dilucidatio, sive experientia. Prima, quae circa morbos singulos tum cognoscendos, tum curandos versatur; Therapeia specialis vocatur, alteram, frequens aegrotantium; non simplex aspectus, sed attenta observatio, rectumve de singulis judicium, conciliant: quod Clinicum, sive rerum ad aegrotantium lectulos contingentium, scientia practica, appellatur. Nec ratio sola, nec experientia, hac ipsa destituta, tam arduo in opere sufficiunt. Illa quidem, perpaucis Medicinam morbis assignavit; haec vero non fido semper, in analogia, duce dirigitur. Alia vero ratio in rebus medicis vel sola mentis prolicitur acutie; alia, quae experientiae filia est, et ex totidem corolariis, a fideli observationum alienarum congerie deductis, systema offert, ex quo, ad morbos necdum conspectos, consilium petimus. Prima quidem, hypothesium ac errorum fertilissimam genitricem constituit; altera solidissimum Theoriae, ac fere unicum, cui fides haberi queat, fundamentum largitur.

Hac Theoria, et cognitionum pathologicarum, ac Therapeuticarum summa instructi, oblatos nobis morbos dignoscere, judicare, ac demum curare, vel saltem lenire, intendimus. Ac primum quidem, praestamus mente in causas, inque symptomata morbi attenta Causarum quidem non ubique tam evidens natura observatur; ac interdum, earundem ignari, non minus (intermittentium, scorbuti exemplo) morbum curamus. Sed magna certe ex illarum recta consideratione petuntur auxilia, et cognita epidemicae constitutionis natura, illius saepius defectum snpplebit. Morborum judicium, sive diagnosis, ex symptomatum similitudine, aut discrepantia cum noto alterius morbi charactere, eruitur, totiusque artis basin omnino constituit. Judicium de morbo, respectu ad ipsius exitum aut finem desumpto, formatum, prognosis appellatur, ex qua sicut melioris curationis momenta saepius pendent; sic medentis perspicacia, et prudentia quam maxime elucescunt·

Alii vero morbi non tuto satis,

alii in integrum curari non poſſunt, ac palliativam potius ſibi methodum expoſtulant. Haec ipſa methodus ad ſymptomata curabilis alias morbi interdum extendi debet, quotieſcunque nempe ferocia illorum pericula minatur, quorum cauſa per curam radicalem tam cito auferri nequit. Haec ipſa obtinetur attenta naturae virium conſideratione, harumque prudenti moderatione: quibus nempe methodi, tum exſpectantis, tum activae fundamenta potiſſime circumſcribuntur. Cauſarum ablatio princeps in medendo punctum conſtituit, eaque ſola amiſſam functionum libertatem reſtituimus; ſed ſaepius aut ignotae, aut conamine tanto majores, infringi magis, quam e corpore ſeſe expelli patiuntur.

Eſt vero, ut in motu ſaniſſimi corporis, ſic et in aegrotante hominis machina, ſublimis quidam, et ſacer ordo: quo natura vel in ſalutis reſtituendae opere procedit; vel a vi morbi obruitur ipſa, Non tam complicatus quidem hic ordo, quam morborum aſpectus, videtur; ſed exceptis tamen

illis, qui, ut plantae, certo propagantur seminio, et eundem in quovis corpore morbum iterum producunt; inter alias aegritudines tantus quidem non observatur ordo; ut in illarum ordinatione systematica, quasi in botanicis, Linneana gaudere felicitate liceat. Interim non inutilis Nosologorum labor est. Scientiam quidem vix augent eorundem systemata; sed longe faciliorem reddunt; indicem morborum accuratiorem et practicis Medicis pernecessarium sistunt; in praecipua, vel characteristica symptomata attentiores hos reddunt; paucissimis paginis seculorum labores certo ordine collocatos complectuntur; nomina certa rebus certis impertiuntur; linguam medicam a polo ad polum diversissimis gentibus perspicuam reddunt: a cujus tam longo neglectu et confusione vere babylonica, magna inter laborantes exorta est discordia, et vocum magna obscuritas.

Nos quidem in ordinandis morborum familiis, dispositionem, quae minus imperfecta, nobis saltem, videtur, arripimus, primumque in hac ipsa lo-

cum febribus, quae essentiales, nec symptomaticae sunt, concedimus; quem vero cum coeteris ordinem insequamur; ex absoluti quondam operis elencho comparebit.

DE
CURANDIS FEBRIBUS.
LIBER I.

CLASSIS PRIMA.

FEBRES.

GENERALIA DE FEBRIBUS.

§. 1. **F**EBRIS magnae familiae morborum nomen est. Doctrina, quae illam considerat, cognitam a causis suis repetere, distinguere, dijudicare, curare, praevertere docet, *Pyretologia* vocatur. Pyretologia.

§. 2. Aetati, sexui, temperamento nulli febris parcit: intensius fortes, imbelles segnius adgreditur: nunc simplex, nunc alterius morbi nuntius, comes, finis. Natura.

§. 3. Nec tamen ideo, quid sit febris, definiri; nec eius character evidens, specificus, necessarius indicari potest. Satellites febris omnes, Tyranni praesentiam praesentes docent: absentes multi, non excludunt. Febris certorum potius morborum Definitio.

umbra, quam ipse morbus est. Naturae instrumentum dicere, quo a puris impura secernantur, — affectionem vitae, mortem avertere conantis, vocare, *effectum* magis, quam rem ipsam indicat; quamvis lateat tam in animali, quam in vegetabili corpore ignotum principium, quod resectas partes restituat, fractas, separatas uniat, noxia abducat, involvat, separet, expellat. Hoc principium, in fibra irritabili, nervorumque pulpa sensibili domicilium figens, in febribus multis, quam in chronicis affectionibus efficacius, stimulis erigitur, excitatur, in ipsam adeo perniciem interdum accenditur; a putrido, mephiti, veneno, miasmate, contagio, moerore, timore, fortissimo quovis animi pathemate deprimente, alimenti necessarii defectu, afficitur, deprimitur, suffocatur. An febris *affectio irritatae per inconsuetum stimulum, reagentisque naturae cum laesa abhinc functione aliqua*, dici meretur? Sed satius est rerum differentias intelligere, quam de nominibus contendere. In multis certe febribus, superato fere per morbi causam vitali principio, haec naturae reactio tentamen magis ad reactionem, quam reactio dici potest.

§. 4. Symptomata febrium, easdem vel praecedunt et futuras indicant (Prodroma); vel conjuncta, ipsam febrim constituunt (constitutiva). Prima, interdum desunt; alia simul sumpta, febrem efficiunt; separata vero, auctoritatem saepe perdunt; aut saltem absentem febrim absentia sua non evincunt. Symptomata

§. 5. Signa prodroma (§. 4.) febribus accidentalia, sunt: animi morositas, taedium, torpor, oblivio rerum, irritabilitas, sensuum obnubilatio mutatio, anxietas; artuum, corporis gravitas plumbea, dolor obtusus, ingrata sensatio, segnities, cita defatigatio, pandiculatio, oscitatio, aversatio cibi, oris mucositas, siccitas, sitis, praecordiorum molestia, ructus, nausea, vomituritio, cutis ariditas, contractio, levis horror ex spina dorsi oriens, scapulas ascendens, descendens lumbos, pectus transversim perstringens, cum calore vago, intercurrente; ulcerum exsiccatio, livor; faciei pallor, rubor insolitus; mutatio magna; capitis gravitas, obtusus dolor, oculorum splendor imminutus, auctus; somnus terrificus, interruptus, inquietus, nullus; sopor continuus, non reficiens, excretiones natura- Prodroma.

les, adsuetae, deficientes, auctae, perturbatae.

Lassitudo. §. 6. Symptomata constitutiva sunt.

a) Signorum praecurrentium (§. 5.) continuatio, augmentum. *Lassitudo* inprimis major, et anxius aegritudinis sensus; vires quidem interdum auctae sub deliriis, furore; interim tremor et actionis inconstantia, robur taurinum cum incertitudine motuum, et manifesta functionum laesione observantur.

Frigus. *a*) *Algor*, *horror*, *rigor*, sub quibus cutis pallescit, contrahitur, arida, anserina fit, rigescit; ungues albescunt, livent; tactus imminuitur, ammittitur, depravatur; memoria labescit; musculi tremunt, conquassantur; vasa ad superficiem collabuntur, disparent; pori clauduntur; respiratio inaequalis, tussiculosa, difficilis, anxia redditur; ventriculus turget, opprimitur, vexatur, nauseat, vomiturit, flatus, contenta eructat. Oris cavum, lingua, siccesunt, cum sapore aut nullo, aut mucosa, amaro; siti, potum copiosum, stomacho gravem, infestum, exigente. Urina copiosa, cruda, aquosa. Pulsus contracti, exiles, frequentes, vel etiam naturalibus lentiores, valde-

que inaequales. Sed nunc frigus *verum*, a thermometro confirmatum; nunc *ad sensum* aegroti, cum calore corporis naturali, vel etiam majori. Nunc corpus omne, nunc pars haec, vel illa friget. Continuatio frigoris et ordo, variabilis; nunc calorem saepissime praecedit, intercurrit, subinde sequitur; nunc excludit, nunc saepe deest, atque a calore excluditur ipsum; aut denique solum, per horas bene multas, scenam ludit, claudit, vitalem calorem adimit, extinguit.

Ex his apparet, *frigus* necessarium febris symptoma non esse; caloris rationem aequam in se non continere; neque aliam, quam in ipso nervorum systemate, ignotam licet, petere originem. Causa.

Effectus frigoris febrilis maxime conspicui, sunt: circuli humorum inaequalitas, languor, interceptio; capitis, pulmonum, cordis, vasorum majorum oppletio; solidorum robur infractum, systematis lymphatici debilitas, desidia, fluidorum compages mutata, disjuncta, extravasatio, stagnatio in cavis corporis, cellulosa tela; obstructio glandularum, viscerum, canalium excernentium; nervorum affectio Effectus frig.

multiplex. Sub medio febris decursu, praesentis inflammationis suppurationem, gangraenam, mortem, interdum indicat.

Calor. c) *Calor* frigus insequens, praecedens, intercurens, vel et sine hoc prorumpens, saltem ab eodem non pendens, aut directus, nunc *verus*, nunc *sensu* aegroti solo percipiendus, universalis, partialis, internus, externus, *interdum nullus*; vix unquam 16 gradibus (fahrenheit) naturalem superans, primum mitis, intersectus, mox auctus, siccus, deinde humidus, saepe mordax, digitosque urens.

Inter haec *pulsus* redduntur frequentiores, aequaliores, liberiores; interdum vero a naturalibus vix differunt, cum vibratione ad certas corporis partes, collum, tempora, loca inflammata, evidentiori, fortiori. Caput calet, dolet; memoria redit, sensusque interni acuutur, saepius turbantur. Genae rubore intenso, oculi splendore nitent; fulgent; sitis augetur, vel et cum frigore imminuitur; respiratio velox; sed, nisi pectus locali malo obruatur, expedita; urinae flammeae, subrubae, bruneae, crassae, mox turbidae, jumentosae; nausea, vomituritio continuat, augetur; vel saepe cum frigore cessat.

Causa caloris tum *sani*, tum *morbosi*, parum intellecta; effectus miri, explicatu difficilis, saepe contrarii. Ipse quidem *calor verus morbosus*, ex augmento causarum, quae calorem *sanum* producunt, vel ex respiratione aucta, ex reactione cordis, arteriarum, virium nervosarum, sub stadio frigoris spasmi febrilis, oppressarum, resurgente pendet: nunc *simplex* et purus, nunc igne *composito*, inquinato deflagrans. Calor *ad sensum*, nervosum systema a causis accidentalibus aggressum testatur, et ab acri contagioso, gastrico, exanthematico, specifico, purulento alio exoritur.

Effectus caloris animalis *sani*, vitalis, est fluiditas, circulatio, perfectio, secretio humorum, vasorum libertas, mobilitas; irritabilitatis, sensibilitatis cuivis parti propriae conservatio. Effectus cal.

Effectus caloris *morbosi, simplicis*, seu puri, consistit in viscidae, tenacis materiae solutione, ad subeundum circulum dispositione, immutatione; vel ad futuras excretiones, suppurationes, metastases, crises, praeparatione, maturatione; hinc febrium multarum, intermittentium, acutarum, in solvendis obstructionibus benignis, mor-

bis chronicis, virtus; tumoris immaturi, saxei, in mollem et fluctuantem abscessum, et materiae ad futuras depositiones, judicationes, elaboratio, *coctio* veterum. Calor diversus, mitior, intensus, brevis, longior, ab subigendas, praeparandas, maturandas, excernendas morbi materias requiritur: exemplo abscessuum, ulcerum, variolarum, morbillorum, dato tempore, calore incubandorum. Calor nimius coagulandae quidem lymphae impar, secretiones tamen immutat, turbat, creat novas, auget naturales, aut supprimit; fluidorum miscelam alterat, sejungit, inquinat, fluidiora canalibus expellit, expulsa, stagnantia, corruptioni propriae, celeriori, exponit; circulantia vero ob vim vitae resistentem non putrefacit quidem, sed ad putrefactionem disponit; acredinem evolvit, exaltat; sensibilitatem; irritabilitatem auget, immutat, obtundit, extinguit; lympham, fluidore parte spoliatam, ad coagula, sub data quiete, proniorem reddit, et infarctus, obstructiones sollicitat; nimiae vasorum extensioni, distractioni, rupturae ipsi, et haemorrhagiis favet: Si, praeter causas calorem augentes, stimulus alienus accedat, vel in corpore latens evolvatur,

aut generetur: tunc multiplex, infidus saepe, et obscurior caloris effectus, cum partium, totius pernicie.

Calor *ad sensum*, internus, externus, partialis, urens, mordax, effectus causis suis proprios producit, eo majores, quo minor vis cordis, nervorum, his subiugendis, immut andis, expellendis invigilat. Hinc *coctio* in febribus contagiosis, nervosis, lentis, in subjectis cachecticis, aut nulla, aut tarda, aut mala; abscessus sordidi, metastases frequentes, insecurae, inutiles, gangraenae, paralyses, infarctus viscerum, hydrops, atrophia, tabes.

d) *Pulsus* naturali *frequentior*, tam sub frigore (*b*); quam inprimis sub ipso febrili calore (*c*) Interdum *celeritate* magis, quam frequentia aucta arteriae micant; sed non raro in ipsis adeo acutis, nervosis, contagiosis febribus, sub ipsa phrenesi, peripneumonia, pulsus pacati, naturalibus non frequentiores, sed longe etiam lentiores. In febre *larvata*, vel et *perniciosa intermittente* saepe nullum in pulsu febris indicium: ut arteriae, fallacissimo signo, minime sit fidendum. Pulsus febr.

Reliqua febrium symptomata pedisequa, sitis, anxietas, delirium, pervigilium,

sopor, convulsio, dolor, alvi obstructio, laxitas, haemorrhagia, sudor, exanthemata, partim vix memorata, partim sub specierum pertractatione consideranda, minus praedictis essentialia sunt, eorumque natura, causae, effectus, in opportunius *pathologicis* explicantur.

Causae. §. 7. Causae remotae, quae ad febres disponunt, occasionem porrigunt, multiplices, saepe sat manifestae. Febrium origo et ratio *proxima*, profundus, quam ut oculo mortali distingui valeat, delitescit. Non enim vel aucta in capillaribus vasculis resistentia et lentor humorum, — non sensorii communis irritatio, — non energiae ejusdem debilitas, vel alia luxuriantis ingenii deliramenta, nodum hic solvunt; neque miasma, neque contagium generum febrilium rationem in se continent, aut reliquas causas excludunt.

Materiae febrilis ideo non major habetur cognitio: neque enim in febribus aut fluida semper accusanda sunt; aut, sicut saxa torrentes, ita peccantem secum materiam volvunt; neque morbum magis fecit, quam a morbo factum est, quod sub *crisi* per diversa rejicitur colatoria; vel saltem non tam nudum intuentium illud subjicitur pupillae,

§. 8. Causae febrium cognitae (§. 7.) sunt: 1° *externae*, corpori admotae, ingestae; 2. *internae*, in eodem evolutae, generatae; 3. ex utrisque *compositae*. Continuatio.

Ad primas spectant ambientis atmosphaerae frigus, calor, siccitas, humiditas nimia, inquinatio mephitica, contagia specifica ex aegrotantibus aliis, tum propriae, tum, quod rarius contingit, alterius speciei, scaturientia, atque per insontem, quidem, sed evolvendo, diffundendo veneno sub certis et incognitis circumstantiis faventem magis aerem, ad limitatas distantias eliquata, — nunc per cutis externae, internae spiracula, nunc vulnere, nunc utraque via, invasione aut unica, aut repetita, dispositis timore, moestitia, inedia, debilitate, aut modo demum incognito, subjectis communicabilia; laesiones variae: contusio, concussio, luxatio, fractura, erosio, laceratio, vulnus, adustio, distentio, compressio, oppletio, extravasatio, abortus partus difficilis, artificialis, placentae immatura extractio, ejusdem vel sanguinis congrumati diuturna in utero detentio, prolapsus ejusdem vel intestini, hernia, etc; acria, venena, exterius admota, insecta per aures, nares, anum ingressa,

ulcera exsiccata, exanthemata, efflorescentiae cutanae repercussae, depositio materiae purulentae, irritantis; *ingesta*, uti cibus, potus, copia, qualitate peccantes, drastica, venea; exercitatio corporis violenta, protracta, balnea, ictus solis, etc.

Ipsa vero et fluida et solida corporis ad totius destructionem materias largiuntur; neque certius unquam venenum chymici elaborarunt, quam ipsi nos nobis fabricamus. Mephitim spirant pulmones, vaporem cutis non intellecta satis natura infestum. — renes lixivium, amurcam jecur, in corruptionem promptissima, calculorum materia ex ossium penu pro parte absorpta, praegna destillant. Serum sanguinis, saliva, lacrymae, gastricus liquor, lympha, mucus, seminalis humor, synovia, medulla ossium, adeps, a solidorum, quibus praeparantur, continentur, reactione quam maxime quidem pendent; singula tamen vel sibi commissa, vel certis rerum circumstantiis exposita, propriis mutationibus subjiciuntur: licet has ipsas quotidiana observatione confirmatas aut definire, aut ad certas acrimoniae species revocare nequaquam liceat. Sed ipsa, quae

secernendis liquidis praesunt, organa, stimulo quovis; specifico, purulento, contagioso lacessita, officia mutant; humorem a pristino alienum, stimulantem, insidiosum separant. Prima morborum contagiosorum semina ab aegrotante animali sponte evoluta, non minus certam, distinctamve progeniem, quam animalia, plantae, quae a creatione orginem ducunt suam, habitura. Sed sola jam irritatio, inflammatio, secernentium vasorum actionem immutat, atque lympham, quod calor major, ac animalis est, quod acida fortiora, quod alcohol, aerisque contactus potuissent sola, ad ipsos canalium limites, laterales tractus, in spissam, atque purulentam materiam coagulat, sub ulteriori *morbosae secretionis* incremento in foetidissimum, acerrimumque ichorem convertit. Nec minora puris, ichorosae, sphacelosae materiae, serilymphae extravasatae, mora corruptae resorptio damna infert.

In ipso igitur vivente animali tum *spontanea* diversorum liquidorum a naturali blanditie contingit aberratio: qua, rejecto interdum gustus, olfactus, ipsiusque chemiae judicio, acrem atque stimulantem

naturam induunt; tum *secretionis morbosae* influxu ad incognitas sensibilitatis auctae, imminutae, permutatae leges evolvuntur, nascuntur diversa febrium incitamenta.

Quaecunque praeterea excernendorum, vel qualitate, vel copia peccantium, aut certa naturae, habitudinis lege expellendorum, e corpore eliminationem, aut debitam humorum renovationem, distributionem retardant, impediunt; aut fluidorum in solida, solidorum in fluida actionem invertunt, aequilibrium vel in parte, vel in toto infrangunt, quo inprimis violenta animi pathemata, incitantia, deprimentia, vigiliae, studia protracta, alimentorum mala in primis secundis viis elaboratio, succique nutritii, nobilioris, jactura, etc. spectant; illa morborum quidem plurimorum, sed inprimis febrium acutarum, lentarumque causas multiplices offerunt.

Divisio. §, 9. In tanta causarum infinitate, oporteret et febrium infinitum esse numerum, si vel ex illis solis, vel ex peculiari aliquo, seu manifestiori symptomate, harum species vellent multiplicari. Sed aliter naturae simplicitas, et fata systematum jubent. Non vana est interim *analogiae*, que inter diver-

sos primo aspectu morbos detegitur, auctoritas: cum sic eadem medendi methodus *larvato*, sed ad cognitae febris genus reducto hosti feliciter opponatur. Est etiam causarum, licet diversarum, non parva inter se ipsas affinitas: qua, constanti actionis similitudine, in eosdem conspirant effectus, iisdemque curis avertuntur. Hinc saltem de plausibili dividendarum febrium ordine non prorsus est desperandum: et quo *simplicior*, eo naturali vicinior ille habendus.

Qui, *primo*, morborum violentiam, et periculi continuationem pro divisionis regula assumpsere, illi febres diviserunt in *lentas* (hecticas, phithisicas, cachectitas) et in *acutas* (simplices, peracutas, acutissimas.)

Qui, *secundo*, societatem morborum cum similibus vel locum, quem sibi eligunt, considerant; in *epidemicas*, *sporaticas*, *endemicas*, *stationarias*, et *intercurrentes* disponunt.

Qui, *tertio*, tempora in morborum ingressu potius respiciunt, *vernales*, *aestivales*, *autumnales*, *hyemales* constituunt.

Qui, *quarto*, ad periodorum, et apyrexiae ordinem intendunt: in febres *intermittentes*, *remittentes*, *continuas*, *continentes* ordinant.

Qui, *quinto*, ad praecipua symptomata

oculum convertunt, illi tot species febrium, quot manifestiora illas phenomena comitantur, sibi creant.

Qui, *sexto*, ad insueta, vel ordinaria tum symptomata, tum pericula febribus conjuncta mentem figunt; in *benignas*, depuratorias, et *malignas* secernunt.

Qui demum, *septimo*, causas febrium ipsas majoris momenti faciunt, illi febres in *primarias.* aut *essentiales*,, et in *secundarias*, vel *symptomaticas* bipartiunt.

Primam ex his divisionibus incertos febrem lentam inter et acutam limites agnoscere, nonnisi sub febris finem decursus celeritatem patere, nec ad morbi cognitionem aliquid contribuere, docet observatio.

Secunda febrium partitio, ob *dominantis* stationarii morbi in caeteros (intercurrentes) influxum et auctoritatem, magnae in artis exercitio utilitatis, ad ipsas tamen febris naturam et differentias eruendas non sufficit.

Eadem de *tertia* divisione dicenda sunt: qua quiden constitutio anni, ab aequinoctiis fere incipiens, maxime consideratur, nec tamen sat firma et constans febrium classificatio obtinetur.

Quar-

Quarta, antiquissima febrium distributio, facilitate et utilitate se commendat, nec tamen ideo vel praecisa satis est, vel sola sufficit, vel febrium ordines diversos, periodis, apyrexia, vel remissionibus saepe inter se confusos, satis distinguit. Interdum ex *intermitentium* familia est, quae nequaquam intermittit febris; et interdum, quae intermittere videtur, ad lentas tamen, quas pro *continuis* habent, revocanda. Nec tam *continens* ulla febris est, si vel unicam *Ephemeram* aut simplicem, aut protractam excipiam, ut a *continua* febre cum aliquo fundamento distingui valeat.

Quinta divisio, in quam veteres praecipue confidebant, symptomata magis, quam febrem ipsam, pro objecto, quod certe illud curationis esse nequit, sibi assumit: vix in alium usum, quam ad febrium *perniciosarum* varietates designandas, nunc amplius adhibenda.

Malignitas febrium.

Quae vero *sexta* febrium adducta est in *benignas*, atque *malignas* divisio; illa donec de *malignitatis* ambigua significatione experti convenerint, vel gratuita, vel in ipso artis exercitio periculi plena est. Neque enim febris; in qua symptomata

insolita, difficiliora, ac copiosiora occurrunt, vel quae a consuetis remediis auxilium non sumit, aut quae sub spe levitatis periculum maximum tacita alit, aut quae cum insolita virium vitalium debilitate incedit, *maligna* mox erit appellanda: nam symptomatum novitas, fallensque levitatis sub specie periculum morbi, medentis potius inscitiam, vel artis imperfectionem, quam aegritudinis *malignitatem* involvit; nec, quod experto alias viro novum, — expertiori insolitum non est, *malignum, benignumque* simul esse potest. A solo emetico, vel dempto sanguine, non raro summa virium vitalium prostratio, fumi adinstar, dissipatur.

Ast vero, dum vanas agyrtarum ostentationes, inventaque ad terrendos mortalium animos morbosarum affectionum prosequimur nomina, an *malignitatem* ideo in morbis nullam esse, illamque pro ignorantiae, aut timiditatis partu declarare audebimus? utinam in chartis hanc negando, a lectulis febricitantium proscribere liceret! Non existit certe, quae *specifica,* quae *sui generis* dici possit, *maligna* febris; et si eo tantum fine *malignos* dicen-

dos esse morbos contendant: ut, absque ulteriori causarum cognitione, solis pugnandum esse *alexipharmacis* credant: *malignitatem* potius omnem recusaverim; illosque raros quidem, insolitos, fallaces, periculosos, non vero *malignos* appellaverim. Nec illi ipsi, qui *malignitatis* nomen proscribunt; aliud eidem, quod majorem auctoritatem mereatur, *febris pestilentialis, nosocomialis, castrensis, navalis, carceralis, putridae, nervosae*, vocabulum substituunt.

Non iniquam de febris *malignitate* ideam trademus, si eam febrem dicamus, in qua nervosum inprimis systema a causis minus manifestis ita afficitur: ut summa, mox a morbi initio, et constans virium vitalium, animalium, prostratio, nec a plethora, nec a saburra abdominali, sed a subtiliore principio, saepius contagioso, proficiscens observetur; quin pericula vel tempori morbi, vel causis cognitis, vel signis aliis, in communibus morbis gravitatem indicantibus aperte correspondeant. Non igitur prorsus inepta est febrium in *malignas*, et in eas, quae malignae non sunt, distributio: dummodo ex hac ipsa, methodum omni malignitati, quae *una* non est,

accommodandam eruere non contendamus.

Quid de *septima* febrium divisione sentiendum sit, jam dictum est. Certe causarum cousideratio, et earundem ad leges affinitatis prudens ordinatio, si cum rationibus ex periodorum et apyrexiae natura petendis combinetur; dividendarum febrium non spernendum suggerit fundamentum. Quare sequentem febrium ordinationem, non quidem ut perfectam, quae in desideriis est, sed ut naturali viciniorem proponimus.

CL. I.

FEBRIS.

Affectio irritatae per inconsuetum stimulum, reagentisque naturae, cum laesa abhinc functione aliqua. §. 3.

ORDO I.

Febris *periodica, intermittens* legitima, ex pluribus, dato fere tempore recurrentibus paroxysmis, et intervallis, vel mox, vel tardius liberioribus composita. §. 22.

GENUS I.

Febris periodica, intermittens legitima *nervosa;* ex specifica nervorum affectione oriens. §. 29.

Spec. I. F. P. I. L. *Nervosa simplex* et *benigna*, sat diu sine vitae periculo, et symptomatibus non insidiosis incedens. §. 29.

— II. F. P I. L. *Nervosa perniciosa*, symptomatibus suis aut aperte, aut insidiose vitae minitans. §§. 31. 35.

— III. F. P. I. L. *Nervosa larvata*, sub alterius specie morbi, sine consueto febris symptomate decurrens. §§. 32. 36.

GENUS II.

Febris Periodica, intermittens legitima *gastrica*, a saburrissimi ventris ortum sumens. §. 50.

Spec. I. F. P. I. L. *gastrica simplex* ex sola abdominis per saburram periodica irritatione pendens. §§. 50. 52. 55.

— II. F. P. I. L. *gastrica complicata*, praeter saburras, aliam irritationem agnoscens; nunc nervosa simul, nunc inflammatoria. §§. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57.

GENUS III.

Febris Periodica, intermittens legitima *inflammatoria*, cum aucta cordis, arteriarumque irritabilitate et actione ingrediens. §. 66.

Spec. I. F. P. I. L. *inflammatoria simplex*, a sola cordis, arteriarumque periodica irritabilitate et actione pendens, nunc generali, nunc locali affectu excrucians. §§. 66. 67.

— II. F. P. I. L. *inflammatoria complicata*, nunc nervosam, nunc gastricam indolem observans. §§. 54. 68.

ORDO II.

Febris *continua*, aegrotantem a principio morbi, ad finem usque, manifeste satis circumdans. §. 72.

GENUS I.

Febris *continua, nervosa*, a sola nervorum sensibilitate mutata incedens, cum causis manifestis non cohaerens, symptomatibus absque ordine decurrentibus, insidiosis §§. 80. 82.

Spec. I. F. C. N. *acuta simplex*, celeri passu periculosa. §§. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 88.

— II. F. C. N. *lenta*, febricula in longum tempus insidias struens. §. 91.

Spec. III. F. C. N. *acuta*, vel *lenta*, nunc saburris nunc inflammatoria apparatu, nunc exanthematibus etc. *complicata* §§ 89. 90. 91.

GENUS II.

Febris *continua gastrica* ex infestis in tubo alimentari materiis originem trahens. §§. 98, 99.

Spec. I. F. C. G. *simplex*, ex ingestis, quantitate, qualitate peccantibus, aut ex corruptis in tubo alimentari, aut ex depositis in hunc ipsum stimulantibus materiis dependens. §§. 100. 101. 102. 106.

— II. F. C. G. *complicata*, cum nervosa, vel inflammatoria affectione, aut cum exanthematibus, etc. incedens. §§. 103. 104. 105.

GENUS III.

Febris *continua inflammatoria*, ex aucta cordis, arteriarumque irritabilitate et actione oriunda. §§. 114. 115.

Spec. I. F. C. I. *simplex*, sine locali partis inflammatione, ac sine nervosae aut gastricae symptomate, invadens. §§. 114. 115. 116,

— II. F. C. I. *complicata*, quae ex inflammatoria febre, aut cum locali affectione, aut cum nervosae, vel gastricae caussis incedente conflatur. §§. 115. 116. 117.

§. 10. Varios febris in corpus humanum effectus exserit, tum *bonos* (§. 6. c.): ut, expulso acri, vel tenaci fomite, convulsiones, paralyses, cachexias, maniam, etc. dissipaverit, magnumque medicae, ac chirurgicae artis in recto febris usu positum sit arcanum; tum saepe nimis *malos*, in acutis non minus affectibus, quos incipientes febris persequitur, lethales claudit; quam in chronicis morbis; quos socia febris in acutos, mortemque praecipitat. Febris effect.

§. 11. *Boni* febris effectus (§. 10.) obtinentur, irritantis (crudae) materiae correctione, assimilatione; aut praeparate (coctae) separatione, expulsione. Ad utrumque opus natura viribus suis (§. 3.) breviore, longiore temporis spatio utitur: quo, vel cessante tandem stimulo, tumultus excitati sedantur; vel per hos ipsos *morbi ma-* Crisis.

teria partitis nunc vicibus (lysis), nunc unico impetu (crisis) per colatorium oportunum, cutim, renes, alvum, vasa (crisis simplex), vel saepius per plures vias simul (crisis composita), expellitur omnis (crisis perfecta).

Variae spec. §. 12. Interdum *crisi imperfecta* materia praeparata (§. 11.) in aliam partem deponitur: quae, si ad nobiliora loca, ad viscera, organa corporis ruat; *mala* — si minus necessaria petat; *bona metastasis* vocatur: alterum nunc morbum, acutum, chronicum, — vel si relictis novis sedibus, resorpta, intus iterum recipiatur; *recidivam*, priori morbo saepe pejorem, productura,

Dies critici. §. 13. Haec vero (§§. 11. 12.) vergente sub finem morbo accidunt, dierumque numero *indicari* (dies indices, indicatorii); et certis demum absolvi, *judicari* (dies judicatorii, critici), dicuntur. Magna hinc diebus criticis, tum *primi*, tum *secundi ordinis*, auctoritas fuit concessa: quorum ultimi, saepe imperfectius judicantes, primis, seu diebus *decretoriis*, pro *indicatoriis* inservire, et, praemissa crisibus *perturbatione*, diebus, nunc *paribus*, nunc *imparibus*, pro circuituum rationibus, morbos judicare asserebantur.

§. 14. Nec tamen ratio febrium tam materialis semper, aut in ipsis *fluidis* continuo quaerenda est: ut *crudae* materiae *coctio* ubique exspectari, vel, quae sub morbi fine ejiciuntur, pro ejusdem mox causa haberi queant (§. 7.). Hinc aucta sub febris declinatione excretio, saepe spasmi cessantis potius signum, quam auxilium, fluctuansque veterum de *crisi* judicium esse ostendit. Morborum initia saepe nimis incerta; eorundem exitus aut evidenti crisi frequenter destituti; aut in dies nunc hos, nunc illos, sine magno rerum discrimine, cadunt; magna theoriae de *diebus criticis* apud ipsos ejusdem fundatores, pro saeculi doctrina numerorum scientiae indulgentes, contradictio; major hac ipsa, rei, nec menstruae periodi exemplo illustrandae, nec febrium *intermittentium* paroxysmis in *continua* immutatis, et hanc ipsam constituere, creditis, explicanda obscuritas. Certum quidem in febribus ordinem. quo incipiant, increscant, persistant, declinent, in similibus morbis vix non aequalem, observamus: ut febres acutae vel prima, vel secunda, vel tertia terminentur hebdomada; sed quovis Earum incert.

morbi declinantis die febrium crises accidere, atque has in diem vel priorem, vel posteriorem, quin pejora aegrotantibus immineant, cadere posse, observatio docuit. Nec vivendi modus, nec medendi ratio apud veteres distincta, antiquam hypothesin erroris absolvit, quin, Vel auxilio ad solos dies non judicantes (medicinales) reducto: ad dies vero indices, decretorios, excluso, tempus terendo, *turgescentiam*, coctionem materiae, aut saepe non futuram, aut non necessarium, aut melioribus auguriis exspectando, innumeris aegrotantibus exitio esse debuerit. In multis certe febribus *expectans methodus* optima, et naturae *minister* est medicus, non *imperator*; sed in aliis bene multis res aliter constituta, et praeceps occasio est, quae oscitando, morbisque blandiendo, irreparabili errore ammittitur.

Conclusio. §. 15. Ex his (§§. 11. 12. 13. 14.) apparet, febribus acutis proprium fere tempus esse, quo vel in salutem, vel in alium morbum, vel in mortem terminentur. Hoc ipsum tempus in quavis febre sedulo observandum, et, ne medicatricis naturae molimina elidantur, nunquam non respi-

ciendum, — sed nullum morbi diem, quo magis, quam alio, solvi morbnm oportet, vel quo, ne satisfaciamus indicationi praesenti, prohibeamur, a natura esse constitutum, credimus.

§. 16. Quare interest crisis futurae signa, et per quae tandem colatoria exspectanda sit, non ignorare. Sunt autem haec in morbis *inflammatoriis*, quam aliis, longe evidentiora, atque tempore certiore circumscripta; nec enim *crisis* dicenda est, quae *intermittentium* paroxysmos claudit, non febrem solvit excretio; nec in continuis tam saepe *cum impetu* tentatur solutio; sed illarum pars magna per *lysin*, tum urinis, et sudoribus simul, tum per alvum, dissipatur. Haemorrhagiae per nares, uterum, anum, *symptomaticae* saepius, et sub ipso morbi incremento potius, quam sub fine, ut *crises*, contingunt; per salivationem, et per vomitum, hae ipsae rarissime fiunt; nisi latiore termino, quae sub initiis, et per totum morbi decursum contingunt, ad *crises* revocare contendas. Hinc rarae sunt *perturbationes*, quae magnas, et evidentes morborum crises praecedant, nec aliae, quam que ab ultimae, et fortio- Signa criseos.

ris *exacerbationis* ingressu facile sunt explicandae: horror scilicet levis, saepius nullus; calor increscens, vertigo, caligines, deliria, anxietas, pulsuum inaequalitas, sopores, et interdum lipothymiae: quae symptomata tandem sudor conspicuus, et foetens; urina turbida, cum sedimento mox fundum petente, copioso, lateritio, alibi expectoratio copiosa insequuntur, et per integram morbi solutionem (crisis perfecta), vel evidentiorem remissionem, intermissionem febris, repetitis demum, sed levioribus similis naturae accessionibus (per lysin) terminandae.

Infida, arbitraria, et aequivoca est multorum de *pulsibus criticis* doctrina. *Sudorem* interim praedicunt cutis mollis, vapore humescens, pruriens, cum pulsu undoso, magno, nec tamen forti; alvus, urina parca. Oportet vero et copiosum prorumpere, et universalem, et calidum, et particulari odore distinctum esse illum. *Urina*, qua sola vix febris judicatur, praevidetur *critica* sub alvo clausa, sudore minus evidenti, urethrae sub mingendo ardore, et deponendi lotii frequenti stimulo. Sedimentum est album, aequale, leve, et per sat-

multos dies constans. *Diarrhoeam ctiticam* exspectamus in febribus gastricis, si motus in abdomine, borborygmi, dolores intestinorum moderati, intercurrentes, ructuum, flatuumque secessio, interdum pulsus sat fortes, sed tam vi, quam tempore inaequales, aut et intermittentes, sub fine febris observentur. Atque si talia, quae purgari oportet, cum levamine purgentur; bonum est. Caeterarum crisium signa sunt maxime ambigua.

§, 17, In acutarum principio tum parvis signis minor fides habenda, tum de majoribus non mox desperandum est. Cachectici, alio morbo detenti, exhausti, aetas tenerior, senilis, gravidae, puerperae, sensibilissimi homines, majora in febribus pericula subeunt. Faciei magna a naturali, sine magnis evacuationibus, labore, praegressis, mutatio, collapsus, pejora significat. Quo major in progressu observatur functionum *vitalium* laesio, anxietas, inquietudo, jactatio, peturbatio sensuum, debilitas, symptomatum inconstantia, contradictio; eo majus funesti exitus periculum est: hinc deliria perpetua, dolores, sopores continui, oculorum rubores, la- Prognosis.

crymae, perversio, linguae siccitas, nigredo magna, aut tremor, respiratio difficilis, anhelosa, brevis, inaequalis, stertens, frigida, praecordiorum durities, inaequalitas, tumor, aut retractio, meteorismus, vomitus aeruginosi, herbacei, nigri, singulorum rejectio, frigus artuum, sudores viscidi, frigidi, alvi, urinae diuturna retentio, involuntaria excretio, tendinum subsultus, spasmus, convulsio, singultus. maculae lividae, gangraenosae, lipothymiae, haemorrhagiae impetuosae, et singula, nisi talia quaedam assuetis, et quo plura ex his signis simul incedunt; de majore, aut summo vitae discrimine testantur.

Therapeia. §. 18. Cura febrium inchoanda est cum attenta causarum, quae illas produxerunt (§. 7.), perscrutatione. Ad has cognoscendas, sexus, aetatis, temperamenti, vitae generis, consuetudinis, dispositionis connatae, haereditariae, acquisitae, inprimis vero constitutionis annuae, et exitus morbi in alios, maxima ratio habenda est. Quae vero ad febrem causae occasionem dederunt; illae vel abigendae, vel saltem moderandae sunt; quo, non perspiciendae causae proximae, pro viribus saltem, detrahatur. Secundo vero, cum natu-

natura, in stimulantem causam reagendo, febris in febre ipsa remedium indicat, nisi aut specifico illam medicamento extinguere, aut saltem alio involvere, diluere, aut quantocyus e corpore per emetica, purgantia, sudore, expellere, aut subtiliores forte in origine solidorum turbas supprimere liceat: hinc in recto febris moderamine, quod ex prudenti virium vitalium et potestatis morbosa aestimatione eruendum est, toties cardo rerum vertitur, atque methodus, nunc *exspectans*, nunc *activa* indicabitur.

Sed cave, ne *oppressas* modo, *non suppressas* naturae vires incitamentis egere credas, quas sola opprimentis causae correctio impune excitat. Reagentis principii vires nimias in propriam perniciem ruentes praeter causae irritantis moderamen, infringunt alimentorum nutrientium parcitas, potus vegetabilis, saponaceo, acido commixti copia, aër moderate frigidus, animi, corporis quies, venaesectio, cucurbitulae scarificatae, hirudines, emolientia.

Vires a causa febris suppressas, hac ipsa remediis opportunis impugnata, erigunt alimentorum nutrientium, facile digerendorum, ipsius adeo tenerae carnis,

vini generosi cautus quidem, sed copiosi satis, usus, sinapismi, vesicantia, champhora, acida dulcificata, sales volatiles, antimonialia refractis dosibus porrecta, cortex chinae, cinamomi, roborantia alia, grato simul stimulo irritabilitatem, sensibilitatem incitantia.

Si vero languor virium cum irregulari motuum, et majore sentientis principii mutatione conjuncta incedat; non praetervisa talium causa, vino, roborantibus, excitantibus praedictis, valerianae serpentariae virginianae radix, moschus, naphthae, opium ipsum combinanda sunt.

Dum sat aequo febris marte dimicat: tunc negativa medenti methodus, et servata pro felici tandem morbi solutione colatoriorum libertas sufficit,

Symptomatum moderamen.

§. 19. Symptomata, febrilis causae effectus adeo interdum increscunt, ut ab illis ipsis primarius morbus vel augeatur, vel novus tandem generetur. In recto igitur praecipuorum symptomatum moderamine magna pars curae ponenda est; atque hoc ipsum denuo causarum symptomatibus subjacentium examen, atque consilia his ipsis opponenda requirit; hac tamen

adhibita cautione, ne phoenomeni alicujus majori, quam ipsius morbi, habita sollicitudine, principalis objecti cura negligatur.

Cura sub crisi.

§. 20. Febrilis materiae, quae nec rejici, nec in propriam converti naturam potest, praeparatio, et salutaris per crisin, metastasin separatio, per indicatas a natura subjecti, morbi ipsius, constitutionis genio, vias promoveatur.

Reconvalescientiae cura.

§. 21. *Reconvalescentiae* non minor, quam superatae febris habenda est ratio. Hoc vero in opere dirigendo, secundum regulas alibi tradendas, inprimis autem secundum naturam, causas, morbique exantlati finem, procedendum; nec *reconvalescens* omnis aut tam sollicite, aut tam parce nutriendus, aut alvo purgandus, aut demum roborandus; sed sua cuivis febri, subjecto, aetati reconvalescentia est: quae diaetam sibi propriam, et medicamenta interna, externa, aut varia, aut nulla sibi exposcit. Omnibus vero aer rusticanus, amica consortia, et moderata refecti tandem corporis exercitia conducunt.

ORDO I. FEBRIUM.

FEBRIS PERIODICA INTERMITTENS LEGITIMA.

Definitio. §. 22. Febris primaria, ex pluribus, dato fere tempore recurrentibus, paroxismis, et intervallis vel mox, vel tardius liberioribus composita, *periodice intermittens* legitima dicenda est. Nec enim omnis, qui non prorsus, aut mox in principio intermittit morbus, ad febres *intermittentes* non pertinet. Interim dum *paroxysmos* dicimus, non tantum symptomatum febrilium (§. 6.); sed cujusvis morbosae affectionis accessionem periodicam intelligimus: qua quidem dispositione, amplissima *periodicarum* familia, in sinu suo tam *febres manifestas*, quam morbos *aspectu non febriles*, ex eadem causa natos, eademque methodo percurandos, comprehendens, iisdem cancellis includitur. Nec tantum differt *intermissio* paroxysmis intermedia, a continuae febris

remiſſione, quae *exacerbationibus* interponitur: ut ex illa character ſpecificus praedicatae *periodicarum intermittentium legitimarum* familiae erui queat; utpote quae nunquam tam perfecta eſt, ut ſaltem debilitas, languor, et febrilis habitus, ciborum appetitus dejectus, et ſitis ipſa, ſub apyrexia non continuent. Neque tam integra intermittentibus apyrexia eſt, ut aliter, quam gradu differat a continuarum remiſſionibus; neque febres deſunt, quae, vel apyrexia inſtructae, ad *intermittentium* tamen familiam haud pertineant (§. 24.), et *illegitimae, ſpuriae, ſecundariae*, nobis dicuntur; vel tales, quae vel nulla intermiſſione ſignatae, huic ipſi tamen affinitate jungantur, atque eandem ſibi curationis methodum exigant: ut igitur interdum a ſola conſtitutione annua, et ab illorum, quae proſunt, obſervatione praeſentis *periodicae intermittentis legitimae* character erui debeat.

§. 23. Nunc vero ſigna febris prodroma (§. 5) *periodicam intermittentem legitimam* annunciant; nunc derepente haec invadit, et, niſi morbi non febrilis larva obveletur (§. 22.); ſymptomatibus conſtitutivis (§. 6.) in ſcenam prodit. Si conſuetum ordinem Symptomata

observent symptomata: tunc horrorem sequitur calor; calorem sudor, atque hunc ipsum apyrexia; sed interdum frigus nullum, vel calore posterius; vel calor vix conspicuus, aut partialis duntaxat, persentitur; vel aliud modo symptoma, febribus licet improprium (§. 23.), loco dictorum, *intermittentis periodicae* typum absolvit. Difficilis illinc, difficilior hic morbi, sub prima invasione, a futura *continua*, inprimis *Ephemera* (§§. 85. 106. 116,), distinctio est; nisi vel regnans morborum character, vel loci natura, vel praegressi morbi historia, vel frigus diutius continuatum, calor brevissimo tempore intense auctus, in genere, stadia febris sese citius excipientia, vel demum apyrexia accessionibus periodicis interposita, cum urina lateritio sedimento instructa, difficultatem tollant.

Diversitas. §. 24. Distinguendi sunt a *periodicis intermittentibus*, licet eundem fere typum observent, morbi tam febriles, quam alii, qui, singulari nervorum affectione, a resorpto pure, ab acri rheumatico, herpetico, venereo, etc. a pertinaci viscerum obstructione, scirrho, carcinomate, vel forsitan ex sola sensibilitate, irritabilitate

morbosa in hystericis, praegnantibus, hypochondriacis, vel ex ignoto demum stimulo symptomatice propullulant, et corticis peruviani virtuti, consuetisque in *periodica intermittente* remediis constanter resistunt: quippe qui, licet periodos observent, aut interdum perfecte intermittant; ex intermittentium tamen classe omnino sunt excludendi. Interim causarum ejusmodi cum vera *intermittente* complicatio, diagnosis difficultatem, et diversae curationis exitus quam maxime constituit.

§. 25. Causa proxima febris *periodicae intermittentis legitimae*, non minus, quam illa *continuarum* (§. 7.), ignoratur. Praedisponunt ad illam febris eadem non ita pridem superata, debilitas, tempus vernum, autumnale, humida calidaque atmosphaera, corpus valdopere irritabile. Occasionem praebent exhalatio paludum, in quibusdam regionibus contagia, errores in rebus, quas *non naturales* vocant, commissi. Causae

Quaecumque vero intermittentes legitimas causa produxerit; non *unica* haec dicenda, licet effectus, quem plures causae habere queunt, *specificus* esse videatur. Peculiarem nervosi generis morbus *intermit-*

tentes constituere, docet actio purgantium, venaesectionis, quae febrim jam cessantem frequentissime revocant; docet pathematum animi ad gignendas, reproducentas *intermittentes* aptitudo; docet corticis peruviani, ex adstringente amaroque principio minime derivanda, mira actio, opiique virtus; docet observatio facilioris, quo tempore mulieribus menstrua imminent, recidivae; et hujus in horam, qua pridem accessio fiebat, a minimis causis derivanda incidentia, et tandem illorum, quae *imaginationem* feriunt, ineptissimorum, alias remediorum, amuletorumque, probata *credulis* potentia.

Divisio.

§. 26. Multiplex est apud auctores Medicos febrium dictarum divisio: in *regulares* et *erraticas*, sive *anomales*: in *simplices* atque *compositas*; quarum primae, *quoditianas*, *tertianas*, *quartanas*, *quintanas*, tartioresque, ut volunt, his accessiones, — secundae, *quotidianas*, *tertianas*, *quartanas*, *quintanas*, *duplices*, *duplicatas*, *triplices*, comprehendunt; in *vernales*, et *autumnales*, in *benignas*, *depurativas*, atque in *corruptivas* et *perniciosas*; in *epidemicas*, *endemicas* et *sporadicas*

Regularis, erratica.

Paucae tamen ex his divisionibus adeo evidentem in artis exercitio utilitatem

habent, et nulla specialem methodum sat tuto indicat, nisi in complicationem, geniumque omnium attendatur. Nec enim, quae *regulares* dicuntur, eae tam statis horis adoriuntur, ut vel, quae anticipant febres (*febres subintrantes*), mox pejores; aut mitiores, quae retardant, censeri possint; nec si hoc faciant, diversa ex hinc methodo indigent.

Neque Typorum differentia naturam febris mutat: cum eadem febrilis affectio nunc hunc, nunc alium in typum transiliat, eodemque modo ac specifico sanetur.

Quotidianas, id est, quae singulis diebus easdem accessiones, et decessiones agnoscunt, conspicui in arte viri negarunt, nisi *nothas*, et quae in phthisi, aliisque lentis affectionibus observentur. Sed licet quamplurimae ex *quotidianis*, minime ad intermittentis legitimae spectent familiam; vidimus tamen, de quibus dubium esse non potuit, et quarum similes quotidie paroxysmi *tertianae duplicis* conditionem non arguebant. Caeterum *quotidianae* paroxysmi matutinis utplurimum horis invadnnt; et quae post meridiem, vel noctem versus quotidie accedunt, eae saltem suspectae

Quotidiana.

sunt, et facile ad aliam periodicarum tribum pertinere observantur, licet et ex hac tales nobis occurrerint, quae matutinis horis *quotidianae legitimae* naturam aemulabantur.

Tertiana. *Tertiana*, quae pomeridiano tempore delectatur, licet matutinis etiam horis incidisse noverimus, *alternis* diebus easdem accessiones, decessionesque affert, diemque intermedium aegrotis, inter omnes frequentissima, liberum concedit. Tertianae in *exquisitam*, et *notham*, a paroxysmorum extensione minori, majori, petita distinctio, practica utilitate destituitur. Interim *tertiana*, caeteris fere promtior est in *perniciosas* intermittentes, et frequentius epidemice grassatur.

Quartana. In *quartana*, accessiones fere similes, post duorum nycthemerorum apyrexiam, quarta quavis die vespertino utplurimum tempore, revertuntur Horror illam evidentior, quam alias, longiorque saepius annunciat, calor longiori mora protrahitur plerumque; atque relicta sibi haec febris, pertinacius aegrotum vexat, habitum ei febrilem magis, quam aliae, communicat, faciliusque, licet devicta, in recidivas ruit, autumno inprimis dilecta, visceribus insidiosa.

Quintana.

Quintanam, in qua, post trium dierum apyrexiam, quinta quavis die novus paroxysmus ingruit, quod et alii de se testantur, nos ipsi aliquoties vidimus, facilis tamen, nisi constanter sic incedat, in calculo error occurrit, et tertianae non observata, aut deficiens unica invasio, pro *quintana* incautis imponit.

Quotidiana duplex.

Quotidianam duplicem legitimam, cum sat perfecta, inter duos paroxysmos, eadem die superaccedentes, integritate, non nisi unica vice vidi; observarunt alii.

Tertiana duplex.

Tertiana duplex accessiones quotidie, alternis diebus aut vi, aut tempore correspondentes, agnoscit, frequentissima incipientis autumni soboles, sed et verno, et quovis alio tempore, occurrens, cui principium fere et finis *simplex* esse consuevit.

Tertiana duplicata.

Accessus binos, alternis diebus invadentes, quos *duplicatam tertianam* efficere dicunt, nunquam vidi, nisi hecticae febris progeniem.

Tertia triplex.

Idem fere de *tertiana triplici*, quae prima et tertia die binas accessiones, secunda vero et quarta, unicam agnoscat, asseruerim.

Quartana duplex.

Quartanam duplicem, cui tertia quaevis dies a febre conceditur immunis, cujusque

paroxysmus primus, tertio, — secundus, quarto correspondet, non tam infrequenter conspeximus.

Quartana duplicata.

Quartana duplicata, quae duas, quarta quavis die, secunda vero et tertia, nullas accessiones adducit, nunquam nobis visa; nec *quartana triplex*, nec *triplicata*, ex propria nobis sat longa copiosaque observatione constitit unquam. Vidimus utique accendentem *ter* in die, et sexta quavis die fortissimam semper ex his unam, accessionem, per multos menses continuasse; sed ad intermittentis legitimae familiam non revocanda fuit.

Vernalium intermittentium indoles, ab *autumnalibus* differt in eo: quod illae morbum *semiacutum* in plurimis sistant, et remissionibus magis, quam apyrexiis, incipientis morbi paroxysmi intersecentur. Saepius in his, inflammatoriae dispositionis, ab hyberna constitutione mutuatae, aliquid latet, facilisque sub methodo calidiori, aut ab ipso cortice praepostere porrecto, in febrem ardentem exitus est. Typum quotidianae, tertianae, etiam duplicis, utplurimum observant; venaesectioni, evacuantibus, salinis, aperientibus remediis facilius cedunt; rarius cortice indigent: ut et sponte, frequen-

er satis, post quintam fere accessionem,
lissipentur, hominemque a variis sub hi-
erna quiete contractis incommodis inter-
lum liberent; nec sine noxa in multis, prae-
cipue quibus in pulmonalem phthisin dispo-
sitio est, praematuro auxilio supprimantur.

Autumnalis vero intermittens ex *quartana-
um* quam maximae, non raro vero ex *ter-
ianarum duplicium* specie, epidemico more
apud nos late grassari, biliosae particeps
naturae, pertinacior et in recidivas prona
magis esse consuevit. Plurimorum chro-
nicae naturae morborum, neglecta, vel
male tractata haec febris occasio est, aut
sub dyssenteriae, febrisque contagiosae acu-
tae, quam *putridam* appellant, larva frequen-
tius, et *perniciose* subinde, incedit. Est nem-
pe et sua *intermittentibus* interdum *malignitas*
(§. 9.), qua *perniciosarum* sub nomine, nunc
sporadicae, nunc epidemicarum more stra-
ges edunt: calidioribus, et paludosis re-
gionibus communiores, et soporosis in-
primis atque apoplecticis non raro convul-
sivis etiam, cholericisque insultibus, aut
et asthmate, aliisque gravioribus infestae
symptomatis; quibus a *benignis intermittenti-
bus*, vel et a *corruptoriis*, quae pertinacia sua
sanitatem opprimunt, distinguuntur.

Intermitt. larvata.

Larvatas etiam *intermittentes* vocamus, quae, sine tanta symptomatum pernicie, cujuscunque alterius faciem morbi assumunt, nec aliter febrilem naturam ostendunt, nisi quod periodum exacte absolvant, atque a cortice peruviano, ut *legitimae intermittentes*, fugentur, nunc *universales*, nunc topicae, et specialem corporis partem aggressae (§. 22.). Jam vero monuimus, *periodicitatem* atque symptomatum *intermittentiam*, nequaquam solas ad diagnosin sufficere (§. 24.).

In locis uliginosis, paludosis, febres intermittentes *endemice* regnare, in aliis *epidemicarum* more, sub certa, incognitaque persaepe rerum conditione, insurgere, quocunque vero tempore et ubique *sporadice* prodire, regnantisque constitutionis annuae characterem facile assumere observantur. Nonnunquam aliis morbis, variolis, morbillis, Dyssenteriae supervenientibus *intermittentes* locum concedunt; illis vero cessantibus, eodem typo, ordineque eodem iterum potiuntur aegroto.

Divisio nostra.

Cum vero nullo non tempore typorum his in febribus ratio invertatur, atque saepissime ex quartana, tertiana, — ex hac vero, aut quotidiana, aut tertiana duplex, aut

iterum quartana procedat; facile videre est: causam uni non aliam, quam alteri subesse; atque hoc ipsum ultro confirmatur ex eo: quod, quocunque demum *intermittens* incedat ordine; quaevis una eademque curari possit methodo: igitur desumpta ex apyrexiae longitudine *periodicarum* divisio, aliam in praxi utilitatem, quam dirigendi remedii rationem non afferat. Felicior hinc febrium istarum divisio est, quae ad causas evidentes, ad complicationes, instantisque magnitudinem periculi respicit, atque sic illas suo hic ordine considerabimus.

§. 27. Cachecticus febricitantium habitus, digestionis, virium omnium prostratio, solidorum robur infractum, fluidorum neglecta resorptio, extravasatio, stagnatio, corruptio in tela cellulosa, corporisque cavis, pertinaces glandularum, viscerum infarctus, obstructiones, icterus, asthmata, nervorum vitia, tremores, paralyses, sensuum obliteratio, totius corporis atrophia, consumptio, acuta denique, hecticave febris, intermittentem partim mox ab initio circumdant, partim neglectam insequuntur. Prognosis.

Interim hoc in ipso malorum fomite, magnorum interdum medicina morborum latet (§. 6, 10.) praecipue illorum, qui ex

suppressa inconsulto intermittente, originem habuere. Nec enim vanum febrium quarundam *depuratoriarum* nomen est, multasque cachexias, glandularum infarctus, systematisque lymphatici inertiam, obstructiones, in phthisin dispositiones, intermittens, inprimis verna, persaepe dissipat vel emendat, latensque in penetralibus corporis acre per varia colatoria expellit, tenacem abdominis, pulmonum pituitam resolvit, ad expulsionem disponit. Hinc ex suppressa praepostere febre, quae *simplex nervosa* tam benigna, quam inprimis *perniciosa* non fuerit, abundantissima morborum tum acutorum, tum chronicorum seges, et facilius certe opus est, praesentem intermittentem fugare; quam suppressam iterum revocare. Hinc tot ex hoc fonte ventriculi incommoda, oppressio, dolor, vomitus, inflatio, tot abdominis infarctus, viscerum, inprimis lienis, hepatisque volumen morbose auctum, scirrhi; tot asthmata, tussesque suspectae: tot ad nervos metastases, ex quibus spasmi, convulsio multiplex, tremores, dolores artuum, paralyses, coecitas, surditasque originem sumunt; tot denique

absces-

abscessus, cutisque defoedationes et ulcera propullulant.

Nec tamen minora ex intermittente neglecta; et ex praeconcepta eandem naturae committendi opinione, profluunt incommoda: quorum pars major inepte in febrifugum, tardius tandem, quam par erat, adhibitum, rejicitur. In paludosis regionibus nulla tam insons et intermittens vel aestiva, vel autumnalis, quae non inopinato interdum aut in perniciosam, ex qua, nisi mox ab initio compescatur, mors certa vix non semper exspectanda est, vel in acutam periculosam converti queat. Qui viribus exuti sunt, cachectici multi, et senes, et teneri infantes, et delicatulae mulieres; his ex longa intermittente infaustissima prognosis est. Quo diutius quendam intermittens tenuit, eo pertinacius ea medicamentis resistit, et in recidivas pronior est, praecipue quartana, vel tertiana autumnalis.

Caeterum, quo brevior intermittentibus apyrexia; eo major in acutas propensio; — quo longior vero paroxysmis quies intercedit: eo evidentior in chronicas affectiones nisus esse consuevit. In primo

casu, vernali inprimis tempore, accedente methodo, victuque calefaciente, inflammatoriae febres; sub autumno vero, ex terniana duplici, febres saburrales periculosae, non raro oriuntur. In secundo, lienis praecipue infarctus, pedum oedema, anasarca, pectoris, abdominis hydrops, icterus et hepatis scirrhi communius observantur. Lienis inflatio, sub paroxysmis saepe magis conspicua, pedumque intumescentia interdum critica, interdum innocua, frequentius mala; nisi solventibus, vel ipsi tandem febrifugo cedere cogantur; vel largo tenuis urinae profluvio dissipentur.

A paroxysmo intermittentium vel anticipante, vel retardante, frequentius nihil in ipsa febre mutari observo. Quae tamen in acutas transiturae sunt; illae per anticipationem accessionum in illas ruere consuescunt. Caeterum quae *duplex* est intermittens, ea priusquam tota cedat, in simplicem converti solet. Oris, labiorum vesiculae, ulcuscula, crustis mox obtegi solita, interdum spontaneam febris decessionem indicant; frequentius exspectationem falluut. In ipso frigore febrili, nisi *perniciosa* hominem tenuisset, mortuum;

in longo licet artis exercitio, vidi neminem, ne senem quidem. Viderunt alii. Quos sub calore periisse novi, hos acuta febris prius prehenderat. Infantes sub paroxysmis convulsi nonnunquam decedunt.

§. 28. In febre intermittente legitima recte pertractanda, temporis non modo, quo febris quemquam prehendit, sed et annuae constitutionis, et naturae subjecti, morborum praegressorum, causarum remotarum, complicationis ratio est habenda. Ex his comparebit, an febris naturae pro certo tempore committenda (§. 10.); an vero, et quibusnam auxiliis dirigi, curari debeat. In hoc casu removenda sunt, quae febri occasionem dederunt; et, quae ejusdem in acutam conversionem efficere possent, auferenda. In ipso quidem insultu, febrifugis locus esse vix potest; sed, naturae nutum auscultando, nimium sub frigore spasmum potu tenui, tepido, leniter aromatico, non multo, et tegumentis paulo calidioribus moderamur, inque senili, debiliori aegroto, vitae viribus prospicimus, quin successurum febris calorem stimulo artificiali incendamus. Calor nimius, tegumentorum detractione, aeris Cura general.

puritate, potuque acidiusculo limitatur; raro, nisi sub summo capitis dolore, pulsi forti ac duro, cum deliriis, in plethorico corpore venaesectionem implorat.

Sudor, qui calorem sequitur, fovendus; atque patienter ab aegrotante, quin aut calefacientibus eundem urgeat, aut incauto refrigerio reprimat, sustinendus: sic enim apyrexia perfectior paroxysmum coronat, febriumque sequelae securius avertentur.

Sub apyrexia, plethora evidens venaesectione corrigenda, cruditates, saburrae, si quas adesse suspicio, aut certitudo subsit, potu, remediis solventibus praeparandae, vel jam mobiles, per oesophagum, intestina, qua porta urgere videantur, expellendae sunt. Hoc praesito, vel, si nulla istorum indicia occurrant, nec constitutiones annuae cognita id exigat conditio; his subsidiis prorsus neglectis, ad ipsam febrem fugandam descendimus.

Hoc ipsum obtinetur vel sola causarum, quae febribus favent, evitatione, cautove digestionis regimine, amarorum, tonicorumque usu, vel denique remedio, aliis quibuscunque facile superiore, cortice

peruviano. Ante hujus febrifugi, casu; non ratiocinio, quod de melioribus remediis dicatis, detecti notitiam, febres intermittentes curabuntur quidem, atque nostris etiam temporibus diversissimis et pene contrariis inter se rebus saepe profligantur: ita ut et emetica, et purgantia, et aromata calefacientia, et quae calorem moderant, remedia, nec minus absorbentia, alcalina, quam acida; adstringentia, quam relaxantia, fugatae febris laudem nactae sint; atque exhinc ingens febrifugorum catalogus, sed major certe febrium, quae his singulis pertinaciter refragantur, numerus habetur. Neque meliori sorte remedia hoc aevo pro febrifugis venditata, hypocastani, salicis albae cortex, radices arnicae, gei urbani, aliaque multa, instruuntur; ut quae febrem quidem interdum sanant, vernalem inprimis, gastricamque sobolem, quam emetica et purgantia, jam maxime infregerunt; sed, quotiescunque rebellior caeteris quartana autumnalis, aut perniciosa demum intermittens auxilium potens expostulat; ad corticem peruvianum lubenter omnes confugiunt, et divini remedii praestantiam coacti profitentur.

Nec tamen celandum hic est, huic ipsi demum cortici febres interdum reluctari, vel eodem suppressas, post breve spatium iterum, iterumque redire, quod inprimis in casu complicationis (§. 43.) vel et sub certis hominum, atque ipsius adeo epidemiae constitutionibus non infrequenter contingit, ita ut cortex vel contrario praescribatur consilio; vel saltem rerum, complicationis causis oppositarum, omnino indigeat connubio. Non igitur superflua aliorum, quae febribus adversantur, investigatio est; quin ideo ad suspectissimum adeo *arsenicum* recurrendum esse credamus; et frequenter ex antimonialium, mercurialium, opiatorum, ammoniaci salis, aromaticorum unione, majorem cortex efficaciam adipiscitur; qui alias solus, sufficienti dosi, longoque satis tempore porrectus, dummodo sincerus, alienis certe non indiget.

Superata tandem febre, ne in pristinum aeger morbum relabatur, videndum est; quod, tum continuato febrifugi usu, tum inprimis ciborum, qui et facile diguntur, et satis nutriunt, delectu, aequa vini generosi portione, vel demum ama-

ıris chalybeatisque medicamentis obtinetur. Maxime vero circa tempus ac horam, quibus febris pridem quenquam prehendebat, nec non ad muliebres periodos respiciendum est: sub quibus ad eundem morbum sat diu major dispositio manet, quae et a fortiori quovis pathemate, ab illis, quae debilitant, in actum deduci consuevit. Atmosphaerae humidioris, paludum effluviis impraegnatae fuga, non modo recidivum morbum praevertit; sed interdum sola est, qua rebellis aegritudo queat debellari.

ORDO I. GEN. I.

FEBRIS PERIODICA INTERMITTENS LEGITIMA NERVOSA.

§. 29. Sanissimos caeterum homines intermittens legitima frequenter corripit, a causis sensus fugientibus oriunda: quas, aut epidemica constitutio, aut pathemata animi, aut major sensibilitas, aut res alia demum, ignoto modo, in nervos potissimum agens, offerunt; quin manifesta vel plethorae, vel cruditatis et gastricae saburrae signa in iisdem occurrant, aut alius demum fomes, quam qui ipsam febrem in dispositis accendit, supponi prudenter queat. Hanc febrem intermittentem, sine vitae periculo sat diu, et symptomatibus non insidiosis incedentem, *nervosam*, vel *simplicem benignam* appellamus: in quam speciem quaevis altera intermittens, priusquam cortice fugetur, reducenda est.

Definitio.

§. 30. Ali ex consimili causa febricitant; sed ob latentem prius cruditatem, aut ob plethoram, symptomatum nascitur *complicatio*, febrisque *intermittens* sistitur *nervosa complicata*; donec solventibus, aut et solis evacuantibus praemissis; in simplici nervorum periodico affectu (§. 27.) aegritudo omnis versetur. Nervosa complicata.

§. 31. Sub certa autem conditione tum subjecti ipsius, tum regnantis constitutionis, praecipue in atmosphaera calida, humidaque regionis paludosae, cerebrum ipsum, vitalium nervorum compages inprimis afficitur, nasciturque, ex causa febrium communi, *intermittens maligna*, seu *perniciosa*, symptomatibus suis aut aperte, aut insidiose vitae minitans. Nervosa perniciosa.

§. 32. Alias, sine consueto febris symptomatae, periodica intermittens nascitur affectio (§. 24.) quae iterum vel ad *simplicem nervosam* (§. 29.) pertinet; aut ad *complicatam* (§. 30.), et quam *intermittentem larvatam* fas est compellare. Nervosa larvata.

§. 33. Omnes vero hae febres (§§. 29. 30. 31. 32.) nunc evidenter satis intermittunt; nunc vero continuitate quadem obscurantur: quo in casu *intermittentis subconti-* Subcontinua.

nuae vel *benignae* (§. 29.), vel etiam *perniciosae* (§. 31.) titulum sibi promerentur.

Nervos. simpl.

§. 34. In simplici *nervosa benigna,* alia non occurrunt; quam quae supra (§. 23.) enumerata fuerunt, periodicae intermittentis phoenomena.

Symptomata f. perniciosae.

§. 35. Symptomata febris *nervosae perniciosae* tam diversa sunt; ut omnium quasi acutissimarum affectionum sistant epitomen. In hoc nempe creditum est, *perniciosam* a *maligna* febre differre: quod terribilia illam symptomata *aperte* comitentur; aut saltem ex his unum, aut alterum, insolito more sub quovis paroxysmo compareat; interdum idem; interdum a priori diversum. Interim non ubique tam evidens *perniciosae* observatur natura: ut semper hac ipsa a malignis discedat: multi enim, aliorum in modum, a febre intermittente correpti, non gravius his ipsis laborasse ab inexpertis credebantur; cum ex improviso, sub insequenti febris insultu, vel in summum vitae periculum conjecti, vel morte ipsa arrepti conspicerentur; neque alia, sub principio, tam funesti eventus indicia habentur; quam capitis a primo jam febris insultu, sine manifesta causa,

continuata per apyrexiae spatium, obnubilatio, gravitas, insignis dolor, stupitidas, vertigo, majorque in somnos propensio; virium singularis et superior illa, quae ex simplici intermittente exspectari posset, postratio; lipothymiae frequentes, vomitus, diarrhoea exhauriens, urina semper tenuis, pellucida, vel et rubra, crassiuscula, foetida, stranguria, tenesmus; motus convulsivi partiales, aut musculorum hinc inde stupor, vel contractio involuntaria; cordis palpitatio, pulsuumque irregularitas, lentor, aut exilitas; et magna faciei a sana mutatio: quae singula eo magis timenda sunt sub coelo calido et noxiis paludum effluviis inquinato; vel ubi character epidemicus pernisiosis febribus favet; vel in senibus, cachecticisque, aut alio morbo fractis, sensilissimisque, nec tamen hypochondriacis hystericisque, in quibus morbi pro gravioribus facile imponunt, hominibus, infantibus teneris, puerperis, etc.

Nec varia, quae febris huic speciei imposita sunt, nomina, naturam ejusdem invertunt, aut aliam sibi medendi methodum, si complicatio (§. 30.) desit, expos- Varietates.

cunt; nec ex typi, quem observant, diversitate, differentia petenda est. Nunc etenim *quotidianae* decursum observans *perniciosa*, *subcontinuae* habitum facile assumit: nunc, quod frequentius accidit, *tertianae* ingressum imitatur; nunc vero *quartanae* typum absolvit. Quo symptomate interim potissimum terret; ab hoc nomen *perniciosae* tributum cuique fuit: atque nunc soporosis affinitate jungitur haec febris: quo spectat *perniciosa comatosa*, *lethargica*, *carotica*, *apoplectica*; nunc ad paralyses magis et ad debilitates accedit: qno reducenda est *hemiplegica*, *amaurotica*, *syncopalis*; nunc ad convulsivos affectus: ad quos pertinet: *spasmodica*, *tetanica*, *cataleptica*, *epileptica*, *emetica*, *cholerica*, *astmatica*, *catarrhosa*; nunc ad *dolores* refertur: uti faciunt *athritica*, *cardiaca*, *pleuritica*, *cephalica*, *colica*, *dysenterica*; nunc vero alia eminenti symptomate distincta est, quales sunt, *algida*, *lipyria*, *diaphoretica*, *scorbutica*, *petechizans*, et aliae: ut, qui singularum affectionum, quae suam *perniciosis* denominationem impertiuntur, decursum noverit in sequentibus accuratius describendum; ille, quo rectam harum febrium ideam acquirat, nihil praeter *pe-*

riodicitatis, et periculi majoris conceptum superaddat, necesse sit.

§. 36. Febris intermittens *larvata* (§. 24. 32.) a *perniciosa*, non nisi periculi minoris differt et vehementiae mitioris rationibus; eaque similem ex praecipuo symptomate, quo periodice recurrit, denominationis originem petit. **Differentia larvatae.**

§. 37. Quamvis vero causas non alias, quam quae intermittenti cuivis legitimae subsunt, agnoscat *perniciosa febris*; et symptomatum diversitas non ab illa causarum, sed partis, quam haec afficiunt, differentia pendeat; mirum tamen et intellectu difficile est, tot morbos aspectu non modo diversos, sed re ipsa inter se contrarios, ab agente unico fere principio derivandos esse: quod ipsum, nunc cum impetu systematis vitalis reactionem adauget; nunc eandem infringit, ac vix non supprimit; mox vero sub apyrexia fere sepultum delitescit, morbique etiam summe inflammatorii, quod in *peripneumonia perniciosa tertiana* observavimus, per horas atque dies scenam interrumpit! **Causae.**

§. 38. Fatendum tamen est, non tam *simplices* semper incedere *perniciosas*, ut non **Perniciosa complicata.**

et *causae secundariae* interdum subesse queant medentis attentione dignissima. Magna hic *bilis* copiosius secretae, aut morbosae, vel ipsius etiam plethorae, generalis, specialis, est actio: ut vel ex sola saburra, aut periodico vasorum infarctu, vel a rheumatico fomite super victus conjecto, perniciosis quasi febres observemus: quae, vel ejecta, vel aversa secundariae affectionis causa: in simplices mox, easque benignas intermittentes commutantur. Interim vix tanta haec praestant, ut non facile effectus pro causa habeatur, et cum summo aegrotantium damno, lethalis futuri morbi pericula, specifica curatione mox a principio frustrentur. Certe, quo tempore *benignae* febres epidemice grassantur: *perniciosae* non raro subintrant; vel ex illis ipsis, aucta, ut apparet, corporis sensibilitate, vel mutata materiae sede, originem istae sumunt, eodem, quo simplices illae, antidoto fugandae. Nec tamen ideo, quacunque in periodica intermittente, sub fortiori accessione, vel vomitus urget, vel aliud quoddam non tam infensum symptoma dominari observatur; ea mox pro *perniciosa* declaranda, atque

rejecta complicationis idea, ad specificam illico methodum descendendum est: qua ex praepostera medendi ratione, in regionibus, quibus frequentior perniciosarum numerus esse consuevit, insignes noxae redundant.

§. 39. Cognito, post duas, tresve morbi invasiones, febris periodicae intermittentis, legitimae, *nervosae*, charactere (§§. 29. 32. 36.) absente quidem complicationis (§. 30.), et perniciosae indolis (§§. 31. 35.) formidine, aut spe, latentem diu in febricitante morbum alium per ipsam febrim posse auferri (§§. 10. 27.); ad hujus curationem descendendum, neque a tempestiva febris medela damnum pertimescendum est: quod ex longiori praesentis morbi continuatione, et perversa curationis ratione immineret. Cura febris intermitt. l. nervosae.

§. 40. Abigitur haec febris (§. 29.) cognito intermittentis legitimae et simplicis antidoto, cortice peruviano, aut solito, aut rubro, in substantia, ut vocant, porrecto, eoque solo; sed exquisito, alienis rebus minime indigente. Interdum hic cortex, ob specialem aegri naturam, ob stomachi, intestinorum sensibilitatem, irritabilita- China cortex.

tem, aut ventriculum stimulat, opprimit; aut vomitu mox rejicitur; aut denique citius, quam par est, per alvum ruit: tunc, in primo casu, cinamomum, aut aliud gratum quodvis aromaticum corpus, in binis aliis, *opium* prudenti manu remedio aut praemissum, aut subjunctum, efficaciam ejusdem sustinet, promovetque. Infusum corticis, frigida, calida paratum, ejusdem decoctum, extractum gummosum, resinosum, quin sola illius externa applicatio, per anum injectio, febrim, abstulisse visa sunt; potissima virtus in *toto* jacet.

Tempus et modus administrationis.

§. 41. Sed duo potissimum, in quavis intermittente legitima, tempora, — primum, quod *paroxysmum*, alterum, quod *apyrexiam* constituit, respicienda sunt. In illo, vix praeter symptomatum moderamen, aliquid; — in isto, latescentem morbum fugare moliendum est. Cedit hic antidoto, tum mox a paroxysmo, tum sub media apyrexia, tum binis fere ante illum horis, porrecto: nec tanti quidem interest, quo momento, quam quo pondere, medicamentum porrigatur. Multis arridet tardior hujus porrectio; sed non tam certum semper invasionis momentum est, multi-

multique primis ante istam horis sensibilitate majori jam affecti, singula nauseant, sumptum remedium, ejusdem delusi effectu, exspuunt. Exquisitissimi *corticis* duae drachmae ad praevertendum paroxysmum imminentem interdum sufficiunt; sed saepius duplici dosi opus est; quae vel integra ab aegrotante assumi, vel, quod, ob facilem abhinc in multis nauseam, stomachi irritationem, rejectionem deglutiti vix remedii, praestat, divisis portionibus ordinari ita potest: ut pro majori, aut minori apyrexiae longitudine, corticis aut minor, aut major portio simul ingeratur. Non rarum est, primum ab assumpto cortice paroxysmum adeo non imminui: ut et validior inde exsurgat invasio; continuato constanter remedio in proximum facile praecavenda. Varia in variis corticis ad fugandam protinus febrim quantitas requiritur: ut raro minor, ac trium unciarum quantitas sufficiat; quae igitur pro epidemico febris charactere ejusdemque pertinacia, major etiam, fugatis licet paroxysmis, quotidie ita distribuenda est: ut, quo minus a febre intervallum excurrit; eo major quovis die corticis dosis;

protracto sat longum in tempus remedio, propinetur. Sub his vero ab illis abstinendum est, quae aut debilitant, aut transpirationem supprimunt, aut digestionis gravare viscera, aut nervos stimulare queant: ut quorum actio, tempore inprimis, quo febris pridem invaserat, aut, apud mulieres, menstruo, majori facilitate necdum abactam in febrem dispositionem exaltat, pristinumque revocare morbum potest, eadem tunc methodo, nisi complicationis causaeque praegressae ratio aliter deciderit, pertractandum.

Alia. §. 42. Sed ipsa haec simplicissima febris ea est, quae cum in quibusdam subjectis cortici refragatur, vel soli *opio*, vel ejusdem cum cortice connubio cedit; vel demum illis, quae in stomachi nervos specifice agunt, vomitorio levi, aut refractis ipecacuanhae, tartari emetici dosibus, dilecti anxieque desiderati, licet quandoque absurdi, cibi usu, ipsisque demum apud credulos amuletis, inprimis vero aeris mutatione interdum devincitur.

F. Secunda riae cura. §. 43. Saepius vero sub majore febris pertinacia, aliud quid subest, quod vel febrem legitimam intermittentem *mentitur*,

vanamque corticis actionem reddit (§. 24.), vel complicationem sistit (§§. 29. 38), qua non detecta, febris cum periculo praedictis remediis (§§. 40 41.) impugnatur. Latentis hinc obstaculi investigatio urget, quod saepe in visceris cujusdam, inprimis hepatis, lienis, obstructione, scirrho, carcinomate, — interdum in acri specifico, herpetico, scabioso, ulceroso, venereo; arthritico, rheumatico, — saepe in naturalis aut consuetae evacuationis, sudoris pedum, axillarum, fluoris uterini, haemorrhoidalis suppressione, aliisque interdum latet, quae curam sibi propriam exposcunt, interdum nullam admittunt, et a cortice praepostere porrecto exasperantur.

§. 44. Si cum ipsa febre *nervosa* legitima et intermittente (§. 20.) complicatio causarum intercedere observetur (§. 29.); tunc haec ipsa primum secundum regulas infra exponendas tollenda, atque praedominandis genii ratio potissima habenda est, donec reducto ad suam simplicitatem morbo, ejusdem cura descripta methodo (§§. 40. 41. 42.) absolvi queat. Complicatae.

§. 45. Febris perniciosae intermittentis, Perniciosae.
simplicissimae (§§. 31. 35.); cujuscunque

demum periodi, curandae methodus, ab illa, quae benignae conducit (§§. 39. 40. 41.) vix est diversa; nisi quod major in fugando praecipitis et periculosissimae indolis morbo, promptitudo, hinc generosior corticis, et supprimendo instanti paroxysmo non impar quantitas exigatur. A periculi vero magnitudine et a tempore apyrexiae hujus remedii administrandi modus pendet. Si periculum urgeat: corticis peruviani non minor, quam dimidiae unciae, neque uncia una major dosis, mox primo apyrexiae, vel remissionis principio porrigenda est; post binas vero, aut, si brevior mora supersit, post singulas horas, perque totum apyrexiae tempus, binae ejusdem antidoti drachmae aegrotanti offerantur. Si deglutitio laesa fuerit: duplex tunc corticis quantitas, eodem ordine, per anum, clystere simplici prius elotam, injicitur. In utroque casu, si vel vomitu, vel per intestina citius, quam par est, cortex aufugiat: tunc opii portio sufficiens eidem aut praemittitur, aut combinanda est; nec balnea, fomentationes, cataplasmata, ex eodem cortice parata, si praepedita fuerit deglutitio, negligenda erunt. Si major vi-

rium prostratio, et extremitatum frigus jubeat: cortex laudatus cum vino cyprino, aut generoso alio, exhibendus est.

§. 46. Nec tamen aut quaevis fortiori ingressu stipata intermittens pro *perniciosa* mox tractanda (§§. 9. 18.), aut credendum erit, istius curam ubique solo cum cortice obtineri. Est nempe et sua perniciosis, non rara, *complicatio:* et nunc plethora, et sanguinis ad viscera capitis, spinae vertebralis, thoracis, abdominis, collectio major, venaesectionem, inprimis localem, hirudines, cucurbitulas scarificatas, — nunc vero saburrae, bilisque acrioris ad primas vias stagnantis praesentia, emeticum, vel et alvum purgans medicamentum sibi exigunt, antequam sine noxa cortex possit subministrari. His solis interdum auxiliis malignitas febrium omnis disparet, et perniciosi morbi natura in mitiorem convertitur. In ipso perniciosae *complicatae* decursu, cum cortice talia subinde jungenda sunt, quae symptomatibus praecipue opitulentur. In summo interim furientis morbi periculo, ne praeceps vitam salvandi aufugiat occasio, indicationibus aliis, quam vitalibus, satisfacere non licet, et Pernic. compl. cura.

omne curationis punctum in futuro, facile lethali, febris insultu per corticem avertendo, positum est. Nec purgantia febrifugo mixta, antequam reversurae febris periculum dissipatum fuerit, sat tuta sunt; devicto vero instante vitae discrimine, rhabarbarum, sal ammoniacus, cum cortice combinata, latentis saburrae noxas avertent: qua ejecta, ad corticem iterum, qua lege hoc praestandum esse dictum est (§§. 39. 40. 41. 42.), vel solum, vel si major virium debilitas id postulat, cum aromaticis, erigentibus, inprimis vero cum vino, combinatum, sed majori dosi, longiorique temporis spatio subministrandum, ne fatalis iterum paroxymus recurrat, retrocedendum est.

Opium. §. 47. Sed cum in ipso intermittentium paroxysmo, perparum adversus morbum praestari queat (§. 41.), et in summis perniciosae febris angustiis, sub statu aegrotantis soporoso, lethargico, et quasi conclamato, porrigendi corticis aufugerit occasio: *opii* saltem, sat magna copia porrigenti, virtus experimentis aliquot confirmata, tentari potest: donec, restitutis quo-

dammodo aegri rebus, ad corticem venire liceat.

§. 48. Neque febris, tum simplicis, tum perniciosae *nervosae* symptomata a curantibus negligenda sunt. Summos capitis in ipso febris, etiam vix perniciosae, ingressu urgentes dolores *opium*, nisi a sanguinis copia aut saburra pendeant, corrigit, ardoremque moderatur. Erecta capitis positio, ejusdemque denudatio, fomentatio frigida, sanguinis ad cerebrum infringunt impetum, collabescentem ex vera debilitate machinam, frigentes artus, cardiaca, aether vitriolicus, camphora, alcali volatile, vinum inprimis generosum et calefactum, fomentationes calidae, spirituosae, frictiones, sinapismi, vesicantia, erigunt, refocillant. Urgentes spasmos, convulsiones, dolores, cataplasmata, fomentationes, clysteres emollientes, moschus, opium compescunt; tenesmum, ischuriam aegrotis gravem, fomentatio emolliens ad anum, ad perinaeum, injectio olei cum laudano, mitigant, etc. In soporosis affectibus ab odoramentis, nisi acetum concentratum forte excipiam, cavendum est. Cura symptomatum.

Febris larvat.

§. 49. Febris nervosa larvata (§. 31.) vel simplex, vel complicata, semel cognita, et a febre periodica, secundaria, seu illegitima apprime distincta; quacunque demum veste obveletur, ut febris intermittens legitima, tum simplex, tum complicata, secundum regulas (§§. 39. 40. 41. 42. 44.) expositas curatur.

GEN. II.

FEBRIS PERIODICA INTERMITTENS LEGITIMA, GASTRICA, TUM SIMPLEX, TUM COMPLICATA.

§. 50. Ventriculus, intestina, quocunque fortiori stimulo agitata, cor ipsum, arterias, totumque nervosum systema in consensum trahendo, febres saepenumero excitant, quae sub certis circumstantiis et periodicam assumere naturam, et febris intermittentis quemcunque typum absolvere queunt. Docet hoc insignis intermittentium, quo tempore saburrales acutae, favente epidemico charactere copiosius grassantur, numerus; docet febrium illarum, post crapulas, et commessationes proventus; docet vomitus, tum spontanei, tum artificialis, atque evacuantium his in febribus non ambigua utilitas: quibus toties, non modo sine corticis aliorumque Ejusdem gen.

adjumento, sed postquam illa incassum jam administrata fuerunt, solis, febris non raro profligatur.

Origo compos.

§. 51. Alias saburra, pituita, bilis et alia abdomini inclusa irritamenta, febrem quidem comitantur et exasperant; sed non faciunt: ita ut solutis ejectisque his stimulis, ipsius febris causa, evacuantibus nequaquam corrigenda, vel per ipsam naturam mutari, ejici, vel specifico, aliisque auxiliis impugnari debent, ante quam febris ipsa aegrotantem deserere cernatur.

Definitio.

§. 52. Utroque in casu (§§. 50. 51) morbum talem, febrim periodicam intermittentem legitimam *gastricam*, vel ex saburris, vel cum illis, a bile, pituita, aut mole, aut qualitate irritante, vel ex alimentis indigestis, vel ex vermibus corruptis orientem, appellare licet.

Complicatio inflammator.

§. 53 Quotiescunque haec irritamenta in hominem aut sanguine abundantem, aut ex causis specialibus plethora abdominali laborantem, vel irritabiliorem sensilemque inciderit: nascetur complicatio *inflammatoria*, majorem paroxysmis continuitatem sub ingressu febris impertiens, et pronam in ardentem, biliosam inflam-

matoriamque febrim, naturam: quod verno inprimis tempore, post repetitos gulae excessus, calidaque sub methodo, frequentius contingit.

§. 54. Aestivo autem, vel autumnali tempore, post graves solis aestus, ob abundantem bilis secretionem, ob faciliorem ejusdem depravationem, ob frequentiorem transpirationis, sudoris suppressionem, ob characterem epidemicum, forte ob contagia, collecta in abdomine, corruptaque colluvies, subtiliori principio in abdominis nervos agere, vel, ad secundas vias resorpta, in totum systema operari, et sic febres pertinaciores periodicae indolis, et in continuam *gastricam nervosam* pronas, neglecta excitare potest. Complicatio cum gastrica nervosa.

§. 55. Febrim periodicam intermittentem legitimam et *gastricam* (§§. 50. 51.) produnt sequentia: constitutio anni, et subjectum saburralibus oppletionibus favens, anorexia, os amarum, anima foetens, lingua flava, tenacique muco obtecta, ructus amari, nauseosi, tremor labii inferioris, oppressio, morsus vel ardor ventriculi, screatio frequens, vomituritio, vomitus, capitis gravitas, vertigines, ce- Signa gastricae I.

phalaea, anxietas, oculi subflavi, diarrhoea, excrementa naturalibus foetidiora, aut verminosa, urina ex rubro flava, sitis, acidorum desiderium.

Monere hic juvat, alibique juvabit, interdum ex his signis plurima sub ingressu morbi deesse, solumque annuae constitutionis genium, et notum febrium ab aliis, evacuante methodo felicius superatarum exitum, de febris charactere testari: quemadmodum oris ventriculi turbae, sub inchoante aut continuante paroxysmo observandae, latentis saburrae signum praebent fallacissimum.

Signa gastric. Infl.

§. 56. Si febris *gastrica* intermittens inflammatoriam indolem complicata assumpserit (§. 52.); tunc signa (§. 67.) describenda potissimum observabuntur: quae gastricis adeo immixta sunt, ut nunc illa, nunc haec, praedominari conspiciantur. Tempus vernum haec complicatio sequitur; sed et aliud quodcunque, sub coelo inprimis calido, nequaquam recusat.

Sign. gastr. intensioris.

§. 57. Si major saburrae, bilisque copia, corruptio, complicationem efficiat (§. 54.) tunc signa febris *gastricae nervosae* (§. 103.) exponenda, *per paroxysmos* occur-

runt; et symptomata (§. 55.) recensita, majori intensitate sese manifestant.

§. 58. Causae hujus febris (§§. 50. 51.) illis, quae (§§. 107. 118) proponentur, forte mitiores, cum ignota febris intermittentis causa proxima (§. 7.) saepe cohaerent. Causae.

§. 59. Cura intermittentis *gastricae*, tum illius, quae aliam causam, quam saburralem vix agnoscit (§. 49.), tum alterius, quae cum hac ipsa aliam, ignotam quidem, sed in nervos potissimum agentem, et cortice utplurimum subjugandam, conjunctam habet, in eo consistit: ut collecta in ventriculo, intestinis, materia, mole, aut qualitate aberrans, ad ejectionem praeparetur; vel si tenacitate sua non resistat: breviore via quantocyus e corpore expellatur. Glutinosam, viscidamque saburram mobiliorem reddunt tum decoctum resolvens (N. I.), tum potus acidiusculus, limonea tenuis, serum lactis cremore tartari, tamarindis paratum, decoctum Cichorei; tum sales medii, inprimis, nisi temperamentum siccum, magnaque sensibilitas vetet, sal amoniacus, pulvis resolvens (N. II.) haustus salinus (N. III.). Cura.

Saburrae mobilitatem produnt muci linguam obsidentis tenacitas imminuta, amarities, vomendique conatus aucta, bilis spontanea eructatio, diarrhoea. Brevissimam sordibus circa stomachum, hepar, collectis, viam oesophagus, — saburrae intestinali, alvus constituit; longior, ambigui exitus, taediique plena illius per in-

Emesis. feriora subductio est; emesisque toties praeferenda est, ac sine aegrotantis periculo indicata tentari potest. Hanc ciet solutio emetica (N. III.); si tamen diarrhoea jam subintraverit, ipecacuanha, aut pulvis emeticus (N. V.), praevalebunt. Vomitum ipsum tepida promovet, moderata copia nauseanti ventriculo oblata.

Tempus administration.

§. 60. Proliciendi vomitus momentum brevi ante paroxysmum tempore, sufficienti tamen, ut ante novae accessionis impetum ejusdem turbae protinus jam cessaverint, opportunius est: quo non modo contenta in ventriculo et duodeno per oesophagum excutiuntur; sed et spasmus febrilis, ipseque interdum instans paroxysmus praevertitur. In ipso hujus ingressu, et quo tempore vel media emetici quantitas sufficiat, vomitum exci-

tare, licet a quibusdam cum fructu tentatum, ambiguum tamen est: neque sub spastico ventriculi motu, emetici actio discrimine semper immunis esse potest. Post paroxysmum alii, ob vanam internae transpirationis, cutaneae adinstar, tunc absolutae, hypothesin, emetica praeferunt; sed exhausti per paroxysmum aegrotantis debilitas, et summa queitis necessitas id saepius improbant. Interim, nisi haec obsint; emesis et post, et ante accessionem, sat tuto excitatur.

Fortioribus, minus tamen sensilibus subjectis, quo ventriculus et intestina simul evacuentur, emeto-catharcticum (N. VI.) interdum conducit.

Subinde aut tenacitas, aut copia bilis, pituitae, tanta est, quae per unicum expelli haut possit emeticum: hinc in resolventibus (§. 59.) aliquamdiu continuandum, et subsistenti indicationi novo emetico satisfaciendum est.

§. 61. Vel post celebratam sic emesin, vel, si haec ipsa aut aperte contraindicaretur, aut necessaria non esset, sine illa, — intestinorum quoque evacuatio remediis pro quovis subjecto facile eligendis (N. Purgantia.

VII. VIII. IX.), et pro neceſſitate, interpoſito reſolventium uſu, repeti debet: donec reducta ad intermittentis ſimplicis *nervosae* characterem febre non depuratoria (§. 29.); haec ipſa methodo (§. 39. 40. 41. 42.) expoſita debellari queat.

Poſt haec, ſuperſtes ſaepe in ore viſciditas et ingratus ſapor, et lingua muco obtecta, ſat fidum latentis adhuc ſaburrae ſignum eſſe nequaquam continuant; ſed non raro haec ipſius febris effectus ſiſtunt: quos cum damno, excedente tum reſolventium, tum evacuantium uſu aggrediuntur varii, et hoc ipſo ſymptomatum gaſtricorum apparatum, ex ventriculi debilitate oriundum, cum irritabilitate potius adaugent, febrim pertinaciorem reddunt, et aegrotantem ad obſtructiones et hydropem ipſum diſponunt. Haec non timenda ſunt a refractis ipecacuanhae doſibus, quae a grano uno, ad viginti ſucceſſive adauctae (N. X.), quin vomitum excitent, febrim interdum diſpellunt. Eadem de refractis tartari emetici portionibus dicenda ſunt (N. XI.), quae a grano dimidio, ad integrum, brevi ante prandium cubitumve tem-

tempore ingestae, aliquando corticis, pro pauperibus nimis pretiosi, vices agere queunt.

§. 62. In febre intermittente gastrica, cum inflammatorio apparatu incedente (§. 52.), antequam ad emetica vel purgantia descendatur, oportet methodo infra (§. 71.) exponenda nimiam prius cordis, vasorumque reactionem ac tensionem partium venaesectione et antiphlogisticis compescere; febrique ad simplicem gastricam intermittentem reducta, ad regulas indicatas (§§. 59. 60 61.) recurrere. Gastr. infl. cura.

§. 63. Si gastrica symptomata majori cum intensitate, et cum generis nervosi majori affectione urgeant (§. 54.); tunc, seposito animali victu quovis, major emeticorum (§§. 59. 60.), pro indicatione repetendorum, offertur necessitas; quibus et resolventia, et potus acidiusculi, fructuum maturorum expressis succis remixti, serum lactis cum tamarindis coctum; et quotiescunque symptomata id indicare videntur, purgantia (§. 61.) subjungenda sunt. Castr. nerv. cura.

§. 64. His absolutis, cum solus interdum cortex debellandae febri autumnali Continuatio.

vix non impar esse observetur, huic ipsi utiliter sal ammoniacus, et serpentariae virginianae radix adjunguntur, et in talium usu sat longo, pro pertinaci morbo, tempore continuatur.

Reconvales ratio.

§. 65. Fractae ventriculi ac digestionis vires tum diaeta bona, et prudenti vini usu, tum aeris rusticani, motusque moderati beneficio, ac demum amarorum cum levi gratoque aromate remixtorum delectu (N. XII. XIII.), recuperantur.

GEN. III.

FEBRIS PERIODICA INTERMITTENS LEGITIMA INFLAMMATORIA TUM SIMPLEX, TUM COMPLICATA.

§. 66. Febris intermittens, quae juvenes irritabiles, succiplenosque homines, hieme inprimis ad finem vergente, vel quovis demum anni tempore, post evacuationes sanguinis naturales, assuetas, suppressas, imminutas, post largum spirituosorum potum, post violentos animi, corporis motus, aggreditur, et cum aucta cordis, arteriarumque irritabilitate, et actione incedit; febris periodicae intermittentis legitimae *inflammatoriae* nomine insignitur. Definitio.

§. 67. Invadit fortiori utplurimum cum frigore; succedit rapide calor apertus, maximus, rubent facies, oculi, cutis universa, vibrant fortiter, et distenduntur arteriae, inprimis carotides, temporales: caput dolore acuto detinetur; succedunt somnolentia, vigiliae, deliria; urinae flam- Symptomata.

meae, ardentes; sitis maxima, obstructa alvus; sequitur copiosus sudor; nec tamen abhinc febris jugulatur omnis; sed frequentia pulsus, plenitudo, et corporis gravitas, sitis, calor cutis, latentes ignes significant, aliquando sat magnos, ita ut apyrexiam notabilem consumant, vel brevissimam huic ipsi moram indulgeant; post quam, mox aut fortior paroxysmus, aut lenior subintrat, cum pristino insultu vix non cohaerens, saepe anticipans, prioris in modum aegrotum depascens, et fortiori utplurimum invasione, quae duplicis tertianae typum irregularem exprimit, renovandus. Atque haec, vel alternorum dierum protractis in longum paroxysmis, vel redeuntibus quotidie accessionibus, *continuae* remittentis imaginem, saepe a morbi initio, saepe post aliquem in diaeta, in medendi methodo commissum errorem, exactis jam quibusdam circuitibus, protinus assumunt; donec, vel frenato, aut sponte, aut arte, febris impetu, haec ipsa in regularem intermittentem benigne terminetur; vel aucta perverso molimine, cordis, arteriarumque reactione, in continuam inflammatoriam praecipitetur.

§. 68. Nec ipsa haec febris (§§. 66. 67.) tam simplex semper incedit; quin aut locali partis cujusdam inflammatione periodice interdum progrediatur; aut, cum primarum viarum saburris confluens, gastricam complicationem (§. 53.) frequenter agnoscat, bilemque insigniter exaltet, atque ipsa per abdominalem stimulum in majora rapiatur incendia, aut denique, ob dictas alibi rationes (§. 54.) *gastricae nervosae* characterem adipiscatur. Gastrico inflammator.

§. 69. Febris istius causam, dicta (§. 66.) satis illustrant; sed accedit non raro ex regnante constitutione, catarrhalis, vel rheumatica irritatio, aut praeposterus chinae usus, vel latens fluidorum, solidorumque vitium: quibus febri, alias non insidiosae, perfidior character impertitur. Causae.

§. 70. Nisi limites haec febris excedat, et nisi calidorum, stragulorumque abusu exasperetur; rarum est, eandem diutius vel ipsius naturae resistere moliminibus; vel ad illas, quas *depuratorias* febres appellavimus (§. 27.), non pertinere. Si tamen vel ob nimias turbas, vel ob perversam methodum, artis desiderentur auxilia; tunc utique venaesectiones, etiam repeti- Cura simplic.

tae, atque illorum, quae nimiam cordis, vasorumque reactionem infringunt, necessitas summa est. Urget haec, si febris jam *continuae inflammatoriae* (§. 67.) naturam prorsus assumpserit; aut eidem vicinior observetur; vel si speciali forte in viscus quoddam nobilius insultu, periodice, et cum localis inflammationis symptomatibus vel generalibus, vel ad partem affectam tantummodo extensis, furiant: quo tempore plerumque catarrhale, rheumaticumque principium subtus latebit (§ 69.): tunc nempe tam generali venaesectioni, quam localibus depletionibus, aptisque remediis externis locus conceditur, quae in sectione de febre *continua inflammatoria*; et in illa de *inflammationibus*, exponenda, huc sunt revocanda. Victus vegetabilis, paucus, potus copiosior, subacidus, clysteres emollientes, aer frigidiusculus atque purus, nitrum, cremor tartari, potissimam ubique opem ferunt: donec, sopito nimae irritabilitatis impetu, ad simplicem nervosam (§. 29.) reducta febris, secundum leges eidem accommodatas (§§. 39. 40. 41. 42.) valeat fugari.

Quidquod, si perniciosarum adinstar

haec *inflammatoria intermittens* cum periculo viscus periodice invadat: praemissis, pro morbi violentia, aut generali vasorum participatione, venaesectionibus; mox ad corticem, ut in illis febribus descendendum.

§. 71. Si haec ipsa febris gastrico fomiti conjuncta fuerit (§§. 56. 68), primum quidem in venaesectione subsidium quaerendum est; quae pro majori cordis, arteriarumque reactione, vel pro affecti visceris nobilitate, abundantius, nec tamen sine omni ad latentem in abdomine saburram habita ratione, instituitur. Ejusdem effectus secundant remedia et potulenta superius (§. 70.) laudata, et illa ipsa, quae in febre *intermittente gastrica* proposita sunt, resolventia (§. 59.), in quam nempe morbus, de quo nunc agimus, conversus, emeticorum, purgantiumque ope pertractandus (§§. 59. 60. 61.); et nisi his ipsis febris fugetur: ut *simplex nervosa* (§§. 39. 40. 41. 42.) jugulanda est. Complicatae.

ORD. II.

FEBRIS CONTINUA.

Notio cont. §. 72. Quae febres aegrotum, quem semel prehenderunt, perpetuo detinent, donec vel in sanitatem, vel in mortem, vel alium in morbum, terminentur: illae, *continuae* medicis appellantur, et diversam a *periodicis* familiam offerunt, etsi hae ipsae, ut morborum fere omnium, sic et *continuarum*, larvam, non raro assumant (§§. 22. 33.)

Ejusdem grad. §. 73. *Continuas* cum dicimus; non certe aequalem semper morbi vigorem intelligimus: qui tum ipsa sui natura, ab *invasione* symptomata intendit: donec ad summum, quod *acmen* vocant, fastigium perveniat; ab hoc vero, citiori, lentiorique passu ad decrementum, finemque suum pertingat. Nec *continuati* itineris, viator, qui passus interdum moratur, honorem ammittit; aut febris, quae igne non sem-

per aequali, sed tamen nunquam extincto, deflagrat, *continua* non dici meretur. Febrim adverso in sensu continuam, quam *continentem* scholae dixerunt, nec nos quidem conspeximus unquam (§. 9.), et ardentissima quaevis inducias homini aliquas concedit.

Exacerbatio, remissio.

§. 74. Has vero, quas in *periodicis intermittentibus*, ob majorem quietis evidentiam, *apyrexias*; — in *continuis*, *remissiones* appellant; a *paroxysmis* vero illarum, ingravescentis morbi impetus *exacerbationum* titulo distingunt: quae nunc, temporis rationem aliquam observantes, *regulares*. — nunc vero *anticipantes*, *subintrantes*, *subcontinuae* (§. 53.), *retardantes*, *anomalarum* febrium nomine salutantur.

Continua, remittens.

§. 75. Nec tamen inutile est, *continuas*, quae sensibiliori modo *remittunt*, ab illis, quae sine magnis induciis aegrotos premunt, distinguere; illasque *continuas remittentes*, has vero simplici *continuae* nomine vocare; quin igitur quascunque *remittentes continuas* mox ad *periodicae intermittentis* familiam, cum eximii nominis Viris, referre, aut ab hac, illas, quae magis *continuant*, excludere liceat. Neque enim, quae *anticipant*,

remittentes, ad illam constanter familiam spectare, neque *continentem* vix non tertianam duplicem, inflammatoriam (§. 67.) periodicarum progeniem exuere, docent saepenumero manifestae corticis, in illis porrecti noxae, et hujus, post emissum sanguinem in remittentem prius deinde in veram *intermittentem*, hoc febrifugo facile jugulandam, transmutatio. *Remittentes* quidem febres in periodicas *intermittentes* sponte interdum abire; non *unicam* illarum ex istis originem comprobat: cum et alii, diversissimi ab *intermittentibus* morbi, non raro in has ipsas, atque *periodicae*, in illos, convertantur.

Remittent. origo periodica.

§. 76. Interim, si favente *intermittentibus* coelo aut constitutione, si, his ipsis copiose intercurrentibus, vel frequentius in periodicas conversis aliis jam observatis *acutis*, si quae signa *intermittentes* quam maxime circumdant (§. 23); ea in *continua remittente* inprimis tali, quae *subintrans*, aut illa, quae *subcontinua* dicta est (§. 53.), et epidemice progreditur, observentur: non inanis suspicio nascitur, eandem ex tribu *periodicarum*, ad *continuarum* castra transfugisse.

§. 77. Vel legitima, vel spuria fuerit *continua* remittens (§§. 75. 76.), inprimis vero in ultima; exacerbationes nunc quotidie affligunt (amphimerina); nunc alternis (Tritaeophia); nunc singulis quidem diebus; sed alternis sibi respondentibus (hemitritaeus) intenduntur; nunc vero, quod a nobis quidem conspectum hucusque non fuit, quarta quavis die (Tetartophya) repullulant. Nec tamen ideo tam diversa exhinc *remittentis* natura redditur; ut cum veteribus, in tot genera morborum eandem dividere fas sit; nec apud hos ipsos *hemitritaeus* constantem obtinuit significatum, nec ipsis adeo lentis, tabificisque febribus ejusmodi exacerbationes deesse observantur. Remittentium species.

§. 78. Qui *continuarum remittentiumque* differentias ex causae latentis sede definire conantur; illi has ultimas, plerumque minus occultas, in primis praecipue viis delitescere; — quo magis vero *continenti* febris accedat; eo intimius cum sanguine remixtas, supposuerunt. Sed ipsae, quae maxime remittunt, febres cachecticae, suppuratoriae, cum primarum integritate viarum saepissime incedunt; febris ipsa Diversitas causae.

inflammatoria periodos interdum, nec raro exacerbationes, sine ulla saburrae suspicione, experitur; et febris nervosa (§. 80.) easdem, absente abdominis vitio, nequaquam excludit.

Divisio.

§. 79. Non tamen ideo causarum febrilium natura ac sedes, in *continuarum* divisione, maximum offerre desinunt momentum; et nota illarum, distinctaque satis inter se symptomata, ad has ipsas, oculis licet occultas, concludere omnino permittunt. Quemadmodum vero de *periodicis intermittentibus* dictum est: sic et *continua* febris, vel *nervosa*, vel *gastrica*, vel *inflammatoria* dici meretur.

ORD. II. GEN. I.

FEBRIS CONTINUA NERVOSA.

§. 80. Febris *continua*, quae ob causas sen-ibus occultas, subtiliori principio agen-es; et inprimis systemati nervoso infen-as, accenditur, *nervosa* nobis, aliis *maligna*, at interdum *pestilentialis*, audit. Notio hujus febris.

§. 81. Diverso sub aspectu haec febris, nunc sporadica, nunc vero late per pro-vincias dispersa, comparet. Effectus nunc celerrimo passu funestos edit, *pestis* sympto-matibus mortales consternens, cumulatim-que prostratos interimens; quod quidem vel paucorum intervallo minutorum, su-bitaneae mortis spectaculo; vel unius, alte-riusve diei curriculo, sub *Ephemerae malig-nissimae* specie, visa est praestitisse. Alias cum intermittentium causis coire, *pernio-sasque*, concessis per horas, diesque indu-ciis, producere diximus (§. 31.). Frequen-tius continuitate quadam, per plures ex- Variae spec.

tensa dies, invadit: tuncque, vel nervorum, potissimum motuumque turbas, — vel vitalis fontem principii, sensibilitatem aeque, ac irritabilitatem adgreditur: *nervosae*, et (hypothetico prorsus vocabulo) *putridae febris* denominatione, non firmis satis rationibus, distincta. Cum nulla *continuae* causa connubium respuens haec febris, cum *gastricis* frequentius copulatur; ipsasque *inflammatorias*, topicasque inflammationes interdum inquinat: pro multiplici, quo produci, propagari, grassari solo observatur, *navalis*, *carceralis*, *castrensis*, *nosocomialis*, eaque vel *simplex*, vel *complicata* a Scriptoribus compellata. Nec acutioris semper febris in modum incedere; sed lento, diuturnoque satis passu, ad hebdomadas extendi, atque non minus quam illa, epidemice divagari observatur.

Character generalis.

§. 82. Invadit autem haec febris sexum, aetatem, constitutionen quamcumque. Interdum certas inter animalium coeterorum species similia fere praecedunt, comitantur febrium istarum epidemias; interdum ad genus humanum strages limitatur. Vix aliorum symptoma morborum existit, quod saepe hac febre prehensos

ion illico circumdet; sed nunc insidias
occulte struit; nunc aperte pericula mi-
iitat, hoc solo pernoscenda, quod, vitali
inprimis infestae systemati, causarum ne-
rus deesse videatur; et sine ordine decur-
rant symptomata, et cum febris violentia
iequaquam correspondeant; quodve ner-
vosum inprimis systema vel de majori, et
in motus irregulares prona sensilitate; vel
le singulari stupore et inertia participet.

§. 83, Felix inexperientia *Pestem* hic fu- Pestis.
ius a nobis describi vetat; aliorum in-
erim observata hanc ipsam pro morbo
on uno; sed multiplici, cum hac ipsa, de
ua loquimur, febre, in summo gradu
conjuncto declarare sinunt. Non quidem
n omnibus, quos *Pestis* tenuit, pulsus ma-
nitudinem febris indicavit; fueruntque
plures, quibus arteriae non celerius, quam
n sanitate saliebant; sed infidum febrium
iae signum sistunt (§. *b. e.*); et in *nervosis*,
iaturalibus non frequentiores, sed inter-
lum adeo pauciores pulsus esse, non infre-
uens docet observatio. Febris igitur, ex
ubitanea virium, eaque insigni protinus,
lejectione, morositate, tristitia, desperatio-
ie, anxietate praecordiorum summa, et in-

signi faciei a pristina, mutatione, lumborum dolore, aliisque dijudicanda. Ast neque his interdum locus fuisse; sed aegrotans, primo jam insultu, apoplectica quasi morte ereptus refertur. Alias derepente brevi, ac vehemente rigore cum caloribus alternante, morbus inchoatur; calor ipse, interna magis adurens, ad corporis superficiem celeriter evanescit, eamque frigidam, algidamque relinquit (Lypiria veterum). Pulsus nunc celerrimi, duri; nunc exilissimi, inaequales; oculi rubentes, feroces; dolores capitis gravativi, hebetudo vertiginosa, interdum cephalaea insignis; deliria; lingua siccissima, livescens, cum siti aut nulla, aut non fallenda; dolores fugaces, momentanei, in partibus glandulosis et musculis majoribus punctorii, vomituritio inanis, aut aeruginosae bilis ejectio; respiratio anhelosa; jactatio. Sub his vero communioribus *pestis* symptomatibus, mox primis morbi diebus, aut petechiae latiores, copiosae, aut maculae purpureae, lividae, subnigrae, indolentes, aut vibices, superficiem corporis occupant, aut post celeriorem fortassis interitum, a morte demum prorumpunt. Hucusque dubia

epide-

epidemiae insurgentis natura comparet medico copiosis funeribus territo: ut pro febre *petechiali*, alia, facile declaret; donec aucto sensim regnantis morbi furore, incertis morbi vix incipientis diebus, aut *bubonum*, aut *carbunculorum* sive *anthracum*, aut *parotidum* denique, et frequentissimae mortis apparitio, funestissimae luis communiora quidem, nec tamen absolute necessaria, prodant symptomata.

Est autem *bubo pestilens* glandularum nunc inguinalium, nunc axillarium, cervicalium, aliarum, ex genere lymphaticarum, tumor inflammatorius, profunde latens, dolensque, sensim sensimque, pro virium ratione, aut elevandus, aut mox iterum disparens, interdum suppuratione, cum felici quidem exitu, saepius gangraena, consumendus. Bubo pestil.

Carbunculus, seu *anthrax pestilens*, tumorem durum, ardentem, summeque inflammatum, in quavis fere corporis externa parte propullulantem, ex pustula exigua celeriter increscentem, sistit: in cujus apice, soluta a cute epidermide, aut uno, aut pluribus in locis, papula nunc minor, nunc major, liquore flavescente, rubello, livido, Carbunculus Pest.

tandem nigro, repleta, exsurgit: sub qua tum cutis, tum ipsa interdum musculorum caro depascitur, emoriturque.

Parotis. Glandularum lymphaticarum circa aures et salivalem fontem positarum, raro hujus ipsius, tumor durus, inaequalis, inflammatus, plus minus dolens, rubro, aut livido colore notatus, aut palidus, *Parotidem* pestilentialem exhibet: quae nunc absque suppuratione inopinato evanescit; nunc suppuratur, induratur; nunc vero in gaugraenam citissime transit.

Haec singula vel incipiente vix morbo in conspectum venire, vel paulo etiam tardius comparere, crisinque subinde constituere observantur. Interim quo tempore plures cum bubonibus carbunculisque decedunt; alii, sine his, eandem viam, eodem morbo extincti, legunt. In *Atheniensium* peste, et in illa, quae Europam, Asiamque sub *Marco Aurelio* devastavit, bubones, aut carbunculi nunquam, sed extremitatum gangraenae, comparebant. Neque bubones aut parotides in aliis morbis, pestem violentia non aequantibus, interdum non observantur; et anthraces frequenter, in illis praecipue vidimus, qui ob commestam animalium, morbis enectorum,

arnem, in acutam febrim inciderant, mi-
iime tamen *pestilentialem*.

§. 84. Febris vero, quam, ut pesti affi- Febris pestil.
iem, *pestilentialem*, vocarunt, si solam, qua
ninor est, ferociam, majoremque frequen-
iam excipiamus, cum illa (§. 83.), vel cum
ebre (§§. 87. 88.) describenda, fortioribus
ymptomatibus notata, convenit; nec ulla
nter has omnes *nervosae* species, quam ad
radum violentiae, ponenda est differen-
ia. Bubonum, carbunculorum, parotidum
n peste naturam, ab illa, quam in *pestilen-*
iali febre observant, constanti ratione dis-
inguere nequimus.

§. 85. Nec *Ephemera* summe maligna Ephemera maligna.
§. 81), quae, seculo sub finem vergente
ecimo quinto, Britaniam magnam, post-
inc vero insignem Europae partem deva-
avit, pestis nomine certe haud indigna,
el bubones, vel carbunculos, — sed so-
os *sudores*, brevissimo tempore colliquan-
es (Elodes veterum) pro potiori sympto-
iate agnovit. Haec enim *Ephemera* suda-
oria, non raro ad plures utique dies *pro-*
acta, post horrorem, vel quasi aurae per
iembra decurrentis sensum, calore inva-
ens, mox continuis, foetidissimisque su-
oribus, sub virium insigni prostratione,

inquietudine, anxietate, timore, desperatione, deliquiis, internorum aestu, vertigine, cephalaea, sopore, convulsionibus, cordis palpitationibus pulsuque frequenti, inaequali, cutem adeo innundabat: ut primo jam die, aut quinto, aut septimo, innumeros jugulaverit. Nec similes desunt, quarum una nec inflammatoriam quidem recusavit indolem, epidemiae, in quibus, sub manifestis *nervosae* febris symptomatibus, potissimam *sudor* partem habebat: qui et ipsi adeo intermittenti febri nonnunquam perniciosam conciliat indolem (Perniciosa Diaphoretica).

Nervosae aliae. §. 86. Ubi non *pestilentiali* quidem, sed tamen consueta, haec febris mortales invadit ferocia (§. 81.); tunc symptomata, pro subjecti, causae, et regnantis epidemiae diversitate, vel de nervorum potissimum turbis testantur; vel vitalis principii energiam quam maxime labefactatam ostendunt.

Nervosa versatilis. §. 87. Ac in primo quidem casu, vix a recepta morbi causa, vel post aliquos ab hac ipsa dies, aegrotus plumbeam mox artuum lassitudinem et torporem pusilanimis, morosus, tristisque persentit, suspirat, interdum lacrymatur. Vidimus tamen, qui loquaces insolito, et cum risu cantuque alto, citissime hoc ex morbo perierunt;

lios, qui lecto tardius affixi, per plures
ies erecti, et cum morbo luctantes ince-
ebant; aut de virium jactura vix mul-
um querebantur; horores vagis calori-
us intercurrentes, lumborum, articula-
onum, capitis dolores, vertigines, hebe-
ido, praecordiorum temporumque pulsa-
ones, nausea, vomituritio, sudores no-
turni, succedunt. Magna vero in omni-
us contradictio: a motu, vel jam a sola
orporis erectione, sine praegressis eva-
uationibus, deliquia; et arteriis licet exi-
bus, tardisve, aut parum citioribus, con-
actis, tensisque, tacita, et interdum furio-
deliria, quae, alias sub febre quam max-
me conspicua, vel minime comparent;
um jactationibus, vigiliis, soporibus mixta
rumpunt. Oculorum splendor imminu-
us; aut fulgent, unique objecto fixi in-
aerent, dolent, punguntur, trahuntur
ulbi; manuum tremor et concussio levis,
ox acuta, vel rauca; lingua albescens, aut
cca, cum siti perpauca, vel et liquido-
um aversione, aut horrore; vel denique
aturalis et tremula: screatio, sputatio
requens, spumosa: urinae multae, pellu-
idae, aquosae, lacteae, aut denique furfu-
aceae; alvus nunc tarda, nunc, cum ipsis uri-

nis, involuntaria. Interdum violens abdominis dolor, dysuria, singultus, dysentericus fluxus, cum intestinorum gangraena. Aurium sensus, nunc obtusus, nunc acutissimus; respiratio anxia, suspiriosa, aut difficilis. Pulsuum sub morbi decursu variabilitas summa: ut arteriae, nunc satis plenae, atque aequales, post brevem moram exiles, vacillantes, intermittentes, sub digitis vix non evanescant. Interim sub moderato cutis calore, aut sudor copiosus, aut siccitas pergamena: cum vario exanthemate, peticulari, miliari, jam sub ipso morbi principio, aut incertis temporibus efflorescente. Aut denique periculosa e naribus, utero, renibus, intestinis, haemorrhagiae, aut vibices, lividaeque cutis maculae, aut ad inguina, axillas, bubones, ad aurem parotis, aut ad oris cavum ulcuscula foeda, nigrescentia, comparent. Interdum, praegresso violentissimo, ad hanc vel illam corporis partem, dolore; post paucas horas, rubor, livedo, gangraena sphacelusque in conspectum prodit. In genere, vix quarta, vel septima morbi transacta die, extrema jam virium prostratio, lypothymiae frequentes, convulsio, tetanus, sudores viscidi, frigidi, anxietas

magna, perdifficilis respiratio, — subinde, nec ullo sese, quod medentis attentionem feriret, manifestante symptomate, mors improvisa, scenam claudit.

Qui vero hac ex febre vel per auctam cutis, tunc mollescentis et vaporosae, transpirationem, lenesque sudores, vel per abscessus, vel modo minus patente saluti restituuntur: illi per longum tempus ammissas vix recuperare queunt vires, ac mente non minus, quam corpore, diutius hebescunt, praeteritorum cum difficultate recordantur, et fatuitate quadam amicos, restitutis viribus sponte cessatura, terrent.

§. 88. Interdum nervorum turbae non principem habere locum (§. 86.), sed sensuum motuumque magis *stupor*, quam aucta, vel mutata agilitas et directio, adesse observantur. Est interim major in parte, quae a morbi causa obsidetur, et in ipsius aegrotantis natura, quam in eo, quod morbum producit, differentia. Nervosa stupida.

Incipit nempe et haec *febris nervosae* species cum magno virium languore; lassitudine ulcerosa, anorexia, ore sicco, vel mucoso, nausea, vomituritione, vomitu ipso, capitis gravitate, obnubilatione, temulentia, dolore; animi moerore, vel stupida ad

quaevis indifferentia, horroribus, vagis ignibus intermixtis: quae singula interdum (nam et celeriori pede alias malum orditur) aegrotantem lecto per dies necdum figunt; donec aucta post paucos dies aegritudine, victas eidem manus tradat, et jam gravissimo laborare malo observetur. Pulsus hic vix supressi, sed frequentes, et in multis sat pleni: ut pro inflammatorii signo morbi incautis facile imponat: inprimis si, quod saepius contingit, rheumatica, catarrhalia ad nares, faucesque symptomata fallaci morbum velo circumambiant. Vix autem emisso liberius sanguine, aut sano prosus simili, aut coccineo, aut levi adeo obtecto corio, aut, quod vix a febris observatur principio, jam aliquomodo dissoluto, — vel et sponte post aliquot dies arteria concidit, mollescit, cruorisque sub digitis diffluere unda videtur. Interea manuum continuo augetur tremor, subsiliuntque hinc inde tendines, aegrotans facie ruber, genis fere lividis, soporosus, morbi gravitatem vix quidem internoscit, insomniis turbatur, et, si paucos excipiamus, delirat; aurium susurrus continui, aut gravis ad utramque loquelae perceptio. Ad noctem symptomata manifeste satis augentur, et alternis in-

terdum diebus violentia respondent, pro *subcontinua periodica* facile impositura. Calor non raro naturalem vix superans, saepe manifeste acer, digitosque urens, siccus, cum pulsu, tantos quidem ignes, celeritate sua ac impetu, nequaquam accusante, interdum naturalibus vix frequentori, interdum celeri, semper vero parum certe constanti. Aliis continuus, viscidus, vapidumque spirans acetum sudor cutem macerat, et jam primis morbi initiis peticulae ubertim, sine hujus levamine, comparent. Interea gastricorum symptomatum apparatus, ut primae invasionis effectus, morbique notabilis remissio disparuit; augentur surditas, aurium tinnitus, susurrus, aegrotis molesti, stupor; oculi rubent ac lacrymantur, nares obturatae, quasi fumo nigricantes, dentes sedimento viscido, labra squamis bruneis, subnigris conspurcata: aridissima, tremensque lingua, aut ore protendi, jussa, nequit; aut exserta, ab aegrotante, rerum oblito, vix retrahitur; interdum carni crudae simillima rubet; interdum naturaliter constituta madet, tenui flavescente muco oblinita. Sitis saepe magna; alias nulla, nisi vini, quod plures anxie appetunt. Cum cute sicca, diarrhoea non raro incedit.

Urinae inaequales, nunc crudae et aquosae; nunc flammeae, rubescentes, nunc bruneae, crassae furfuraceae; nunc cum nubecula in medio suspensa. Sed mox sphyncterum infrangitur officium: primum quidem vesica, dein anus, olidissimas faeces dormientibus elabi sinunt; mox vero vigilantibus, insciis, similia contingunt; nec rarum est, lotii hac in febre excretionem intercipi, et aucto vesicae urinalis volumine suspendi, vel simul in se ipsos mingere aegrotantes, et retentione urinae laborare. Decubitus in dorsum, divaricatis inverecunde cruribus, devoluto ad pedes corpore fere plumbeo. Facies nunc quasi lutea, aut impuro glutine oblita; continua manuum captandis in aere objectis absentibus, vel stragulis in unum coacervandis, agitatio, fugiendi conatus impotens, et continua sub somnis musitatio; oculorum post palpebras inversio terrifica, temporum collapsus, acutique nasus, ac aurium incipiens frigus. Sed quo debilior nunc pulsus, et quo major virium vitalium dejectio est; eo magis deliria, stuporque crescunt, sudores glutinosi, foetidique augentur. Interea cum foecum liquidarum, olidissimarum frequenti in lectum secessu, ventris meteorismus in-

surgit, et subinde singultus. Quae superficiem defoedant peticulae, aut maculae, lividiorem colorem assumunt. Nigrescentes in binis aegrotantibus manus conspeximus. Interdum sanguis copiosus, per nares, aliasque vias, dissolutus prorumpit; pulsus exilissimi, inaequales, respiratio nunc tandem difficilior, lipothymiae gangraenae partiales ex decubitu, extremitatum frigus, convulsio, mors.

Qui vero longioris interdum morbi violentiae resistunt: illi, sub signis (§. 87.) recensitis, insensibilem in modum restituuntur, et sub vaporosis sudoribus, cutem carnesque tractabiles, molles, minusque urentes ostendunt; madescit lingua, auriumque, surdarum licet, susurrus disparent; increscunt pulsus, mollisque unda arteriam aequali rithmo attolit. Sequuntur nunc somni placidiores, reficientes, et oblatum aegrotus cibum minus abhorret. Interdum per gangraenam, aliasque metastasas, rarius post asphyxiae speciem, citior in salutem transitus observatur. Tardius vero omnes convalescunt (§. 87.).

§. 89. Frequentior his febribus abdominali cum fomite complicatio est (§. 81.): quam signa tum (§. 55.) descripta, tum Complicatio gastrica,

alibi (§. 103.) tradenda, — causarum denique, ac annuae constitutionis attenta consideratio, cavendo ne symptomatica ventriculi affectio pro saburralis materiae indicio habeatur, manifestabunt.

Complicatio inflammat.

§. 90. Cum *inflammatoriae* quidem febris symptomatibus nervosarum causae rarius combinantur: sed cum *inflammatione locali* conjungi, minime rarum est. Nec enim haec ipsa aut febrem absolute requirit aut si eandem pro comite habeat, *inflammatoriam* continuo agnoscit. Pestis ipsa utriusque exemplum rei largitur: illa enim, rarissime licet, inflammatoriam aperte tenuit nervosae febris naturam, sanguinisque missionibus cessit interdum. Sed haec ipsa lues, cum ejusdem vel minime particeps, et vix non febre carere videretur; carbunculorum, bubonumque manifestam, licet *malignam, inflammationem* ostendit. Atqui hoc ultimum *nervosae febris* cum erysipelate, phlegmoneque tam infelix connubium, in cerebri, faucium, pulmonum, ventriculi, intestinorum, hepatis, uteri, aliisque inflamationibus, — in variolis, erysipelate, dysenteriis, etc. in magnis hominum, inprimis impurorum, societatibus, in castris, carceribus, navibus, xenodochiis, domi-

busque angustis, toties occurrit; ut, licet frequens non sit *nervosa ac inflammatoria febris*, saepe tamen illa, cum *inflammatione maligna* aegrotos pessumdet.

Inflammatoriam *nervosa* subinde naturam assumit in juvenili, plethoricoque corpore; quin hic de simulata, quam sola interdum cruoris his in subjectis abundantia inducit, malignitate sermo esse queat. Eandem interdum assumet, si cum acri rheumatico, catarrhali conjuncta *nervosae* causa incedat; aut si praesenti morbo inflammatorio, aut ipsi demum inflammationi, nosocomialis superaccedat infectio: quae tamen prona in phlegmones dispositio post paucos dies disparebit, et non nisi ipso morbi principio ab expertis pro tali curari potest.

Nec tamen sibi quisquam a summis furiosisque hinc inde deliriis, capitisque doloribus, hac in febre pro latente in encephalo inflammatione imponi sinat! Fallacitatis quamplurimum hic latet. Nec aliter cum *paraphrenitide*, *Typhode*, *Epiala*, *Assode* veterum, rem se habere observamus: quae vix non semper ad *nervosam* aut malignam febrem pertinent, cum abdominalium viscerum inflammatione nonnunquam conjunctam.

Nervosa lenta.

§. 91. Alia demum *febris nervosa* habetur, quae, ob tardiorem ingressum, *lenta* vocatur (§. 81), ab *acuta* vix nisi minoris vehementiae ratione, ac sua diuturnitate, distinguenda. Oritur haec, interdum epidemice, post calidam, humidamque tempestatem, in locis profunde positis, ac uliginosis. Invadit illos prae aliis, qui, sensiliori nervo instructi, pathematibus deprimentibus in longum vexantur; aut qui vino, ac nutriente satis alimento diutius privati fuerunt. Symptomata hujus febris tam mite incedunt: ut ex illorum consideratione pericula portendi nulla videantur; sed singula nervosum systema et quae ab hoc quamproxime pendent, potissimum atque ita quidem afficiunt: ut nunc major nunc minor compareat sensibilitatis ac irritabilitatis ratio; nunc vero una ex his a naturali quam maxime abludat. Ac primo quidem digestionis opus difficulter absolvi, flatus, ventriculi ardor, anorexia, et acidi corruptique liquoris eructatio, observantur. Alvus aut tardior, cum abdominis dolore, aut et laxa atque profusa. Solida fere flaccescunt; vertigo, occipitis dolor per orbitas oculorum quasi extensus, temporum adstrictio, dispnoea, oscitatio, palpitatio

ordis, lassitudo continuo aucta, moestitia,
uspiria, lacrymatio, anxietas, solitudinis
mor, et summa interdum irritabilitas; ca-
ores vagi, ita ut nunc facies intensius ru-
eat, caleat; mox, aspectu fere mutato, pal-
escat, subsideatque; nunc manus, nunc
liae partes urant, qui calores partiales le-
ibus frequenter horroribus intersecantur.
'ulsus debilis, frequens, inaequalis, aut
remulus, ac intermittens; subinde con-
ractus atque durus. Interea aegrotantes
ix nisi post sat multos dies, aut post duas
deo hebdomadas, lecto affiguntur: quod
i contingat; debilitas sat magna jam ob-
ervatur, ut vel stantes vel genubus in-
iixi, vel a simplici pediluvio, deliquium
nimi patiantur. Ad noctem symptomata,
alor, dispnoea, frequentia pulsus, augen-
ur; vigiliae, insomnia premunt; dolores
uasi rheumatici hinc illinc erumpunt, et
ro pleuritide, pro rheumate facile impo-
unt. Urina utplurimum pallida, serosa;
ut leviter tincta, cum levi furfure fun-
lum non attingente; aut, rarius, crassa,
um inspersa quasi farina.

Nunc novum aliquando, validumque
rigus, aut levis horror accedit; vomituri-

tio, vomitus interdum, inprimis vero tremores generales, partiales, observantur. Calor nunc, exterius vix conspicuus, inaequalis et fugax accusatur. Pulsus interdiu naturalibus saepe vix frequentiores, aut etiam tardiores; donec ingravescente indies morbo, pericula primum abscondita, nimis patefiant. Lingua vix nisi in medio sicca; sitis cum oris siccitate nulla; aut, sine hac, praemagna; interdum deglutitio laeditur; tinniunt aures, oculi lucis impatientes, pavores, pusillanimitas, desperatio, desipientia, ac tacita deliria, rarius furiosa, floccorum venatio, cum pulsu turbas has minime indicante, maxime variabili. Vigiliae augentur, aut oculis semiapertis, super dorso procumbentes, musitant; quaestionibus, vel ob stupiditatem, vel ob gravem auditum, lente respondent. Nec desunt levia convulsionum vestigia, tendinum subsultus, distorsio oris, manusque unius contractio, incurvatio. Jam senescente morbo, diarrhoea aquosa, aut sudor, et cum hoc exanthema multiplex, sine ullo morbi levamine, et virium potius jactura, succedunt; aut aphthae oris cavum undique obducunt; Pul-

sus

ıis jamjam celeritate ac debilitate iucre-
:unt; oculorum color fere immutatus, per-
lbus, cornea interdum quasi collapsa,
tque facies ex cinereo pallida observatur
t in rugas collabitur Sub finem morbi
ethalis, sudores viscidi, frigescentes laxis-
imam cutem undique perfluunt, augetur
opor, lethargo vicinus, secedunt alvus,
rinae; subsultus tendinum frequentio-
es, dispnoea magna, convulsio, vicinam
nortem annunciant. Sunt, qui, diutissime
ac ex febre detenti, in Phthisin tandem,
ebrimque hecticam praecipitantur. Qui
nortem ipsam aufugiunt, vix manifesta
risi salvantur, et dissipato post vigesi-
num fere diem, aut tardius aliquando,
videnti periculo, redeuntibus, somno ci-
orumque desiderio, nec non sub repeti-
is sudoribus vaporosis, aut ptyalismo, aut
angraena vix foetente ad coxas, *lentissi-
ne*, - vel interdum subitanea quasi, nec
ntellecta *celeritate*, reconvalescunt.

Est vero et huic *febris nervosae* speciei
ua cum gastricis saburris, cum inflamma-
oria constitutione, aut denique cum ipsa
nflammatione, vel et cum rheumatica,
ut catarrhali affectione, complicatio,

quam signa alibi exposita (§§. 55. 81. 89. 90.) manifestabunt.

Causae febr. nervos.

§. 92. Si febrium hucusque descriptarum (§. 80 – 91.) humano intellectu causas attingere valeamus; licebit easdem in principio quaerere, quod praecipue in locis, quae animalium exhalationibus inquinantur, in futuros mortalium interitus praeparatur. In quo hoc principium consistat, difficulter, si unquam, eruetur; nec aer, qui eidem pro vehiculo est, hoc ipso licet quam maxime impraegnatus, cognitorum beneficio instrumentorum, ab alio, insonti, diversus monstratur. *Putridam* causae istius naturam supposuerunt, qui in putrescente animalium exhalatione, illud ipsum quod nervos invadat, quaerendum esse existimarunt; hancque opinionem videbantur *putridi* in fibram animalem, ac in ipsum sanguinem effectus quodammodo confirmare. Sed principiorum sub hac corporum decompositione emanantium, in putrido non limitatur indoles; neque hujus, copiosiori vehiculo diluti, tam venenosa est qualitas: ut vel aperto in aere, sannissimum hominem, quasi fulminis ictus, lethalem in morbum prosternere queat. Ipsum adeo *alkali volatile*, odoratus nervis ad-

motum, lipothymia correptos promptissi-me restituit; ac in ipsa febre nervosa (§. 88.), quam *putridam* vocant cordis vires po-enter attollit. Nec *putridum* tam ubique nimali corpori est infensum; quin ipsa atura cuivis ex istis non parvum foeten-issimae materiae receptaculum vel ipsi tomacho submiserit; ex hac ipsa, nutrien-es particulas, oeconomica certe resorptio-e, sollicite colligat; ac, sine *putridi* submix- timore, in usus suos, physiologis vix sa-s perspectos, quotidie convertat. Ipsa uidem humana species, rapacium exem-lo animalium, ex *putridis* alimenta non uaerit; ast vero, necessitate coacta, vel onsuetudine indurata, tum carnem, tum isces putredinem longe spirantes, absque *utridi* formidine morbi, audacter devorat. nnumerae opificum familiae vitam putri-issimas inter exhalationes sanam ducunt; t foetidissimum in cruribus ulcus, per nnos acerrimam fundere saniem, *nervosam* amen febrim inducere vix observatur.

Ex his apparet: illud ipsum, quod ner-osam febrim progenerat, non tam semper n *putrido*, quam in alio, huic ipsi facile ommixto, ignoto licet, ac venenorum mo-o agente, principio consistere: quod ner-

voſo, vitalique ſyſtemati praeprimis infenſum, pro varia tum ſui, tum recipientis ſubjecti, regnantisque conſtitutionis natura, diverſiſſimos in ſenſili machina effectus, nunc *excitantes*, nunc vero *deprimentes* inducat: quos illis non inepte ſimiles quodammodo dixerunt, quos ex *Nicotianae* fumo, in hominibus eidem necdum aſſuetis, in nervos edi obſervamus.

Et revera, tantos hoc principium, corpori vix admotum, tumultus mox ſtomacho infert (§§. 83. 87. 88 91.); ut vel fortiora in eodem venena majores vix ſuſcitent. Nec major fere in iſtis, quam in ipſo *nervoſae* principio, expellendis, *emeticorum* virtus eſt: ſi, priusquam diffundatur infectio, promptiſſime propinentur: quo in ultimo tamen caſu, *ſudoriferorum* non minor in eliminando veneno efficacia obſervatur. Atque ex hoc quidem ad majorem ejusdem materiae ſubtilitatem ac volatilem naturam concludere liceret; niſi variorum morborum ſeminia, effectus interdum tardiores, *immutata*, exſererent; atque ipſius demum *peſtis*, ac *variolarum* contagia, rebus etiam inanimatis pertinacius adhaeſiſſe, obſervatio doceret.

Contagia. Sed hic eſt, ubi eximii in arte viri, *con-*

tagia ad paucissimos morbos restringere, solisque *variolis, morbillis, scabiei,* ab *lui veneream* concedere maluerunt. Amicae tamen umbrae pace dicamus, nos latius eheu! diffusam *contagiorum* agnoscere potestatem. Ut enim et *caninae rabiei,* et *leprae* certiora contagia hic praetereamus; quid in illis morbis veneni animalis communicationi faveret, quod in aliis populariter grassantibus non saepius favere valeat, vix perspici potest. Vegetabilium quidem, animaliumque in modum, per *semina* morbos propagari, non videtur; sed, quae sub horum decursu praeparatur, infensa vitae, *contagii* materia: haec in aliud praedispositum corpus delata, eosdem huic in solidis motus, liquidorum easdem, mysterii plenas, sed observationibus nimis confirmatas, aberrationes conciliat. Nec minor difficultas in eo est, cur rabiosi canis saliva per menses sub cute humana jacere sepulta, demum ejusdem effectus morbi, idemque, communicabile aliis, venenum valeat generare; quam quod pestis, febrisque carceralis contagia, sub certis circumstantiis praeparari, vestibusque aut aliis rebus suscepta, post non tam breve tempus, in alios transferri aequaliter possint.

Errorem hoc in judicio subrepere, ex eo quidem facillimum esse, concedimus lubenter; quod ex morbi *epidemici* causa, late per populum extensa, ille, in plurimos simul, sine ullius contagiosae materiae concursu, grassari queat; est tamen praesidium in pestiferorum, est in locorum, ubi morbi, ob contagia suspecti, vigent, — est in rerum ab aegrotantibus tractatarum solicita fuga, positum omne; nec aliter leges a *pestis*, quam a *variolarum* contagio praeservant.

Animale igitur productum *nervosae* febris contagia sistunt; et tam in aegrotantium variorum corpore, quam in athmosphaera, plurimorum exhalationibus inquinata, favente anni constitutione, generantur. Quodsi tamen has ipsas vel *putridas* esse, vel in putridam facile abire, ex analogia concedamus; fateri tamen oportet, hoc *putridum* saepius pro *vehiculo* et *socia* contagiis *materia*; quam pro ipso *contagio*, esse habendum. Nec effectus, in aegrotantium corpore, sub fine magis, quam sub initio morbi, conspicui, *putridam* esse aegritudinis causam, magis convincunt; aut ex alio fonte, quam putrido, explicari non possunt Certe ex sudoris non magis, quam ex animae, ex pe-

.um, axillarum, fonticulorumque in mul-
.s, sanissimis caeterum hominibus, foeto-
.e, ad putridam sanguinis decompositio-
.em concludi potest; nec omnia, quae male
.lent, ob *putridum* olere, asseremus. Appa-
.ens sanguinis his in morbis *dissolutio*, nec
.onstans ubique est; nec ipsa, nec haemor-
.hagiae, nec exanthemata, ex alia, quam *pu-*
.*ida* causa pendere non possunt. Si citius,
.uam alia, defunctorum hoc ex morbo ca-
.avera putrescant; hoc ipsum, si aliqua-
.em in eodem ad futuram dissolutionem
.desse dispositionem convincat; *vivos* tamen,
.t cum sanguine per vasa circulante, jam
.*mputruisse*, nequaquam inde inferre licet. Ex
.*eruviani* corticis virtute, magis quidem in
.ebre (§. 88), quam *putridam* cognominant,
.uam in *nervosa versatili* (§. 87.), proficua ad *an-*
.*isepticam* ejusdem agendi rationem praema-
.ure conclusum est: cum majora, quam hic
cortex, antiseptica, in eodem morbo parum,
.ut nihil proficere, — et alia, quae *scpticis* po-
.ius adnumerantur, remedia, cantharides
.alesque volatiles alkalinos, quamplurimum
.raestitisse, observatione edocti, profiteamur.

Sed si ex communi *contagiorum* actione,
.orundem ex *putrido* ut statuamus origi-
.em, non inducamur; oportet tamen, ut

pro morborum diversitate, et ipsa differat eorundem natura; utque unum prae alio in certas corporis partes invehendo, propria cuivis symptomata, quadam fere necessitate, inducat. Sic nervosae febris contagia, quam maxime *sensilitatis*, ac *irritabilitatis*, organa furere, ac nervorum in partes sibi subjectas imperium nunc augere, nunc deprimere, nunc vero subvertere consuescunt. Sic *morbillosum* virus tum oculis, tum faucium, narium, pulmonumque *membranae mucosae* potissimum insidiatur; ac *variolosum* acre coecitates, phthisesque ulcerosas frequenter post se relinquit.

In hoc vero singularis contagii, *nervosas* excitantis, posita est natura: quod non modo cum variis affectibus, gastricis, inflammatoriis; sed cum ipsis variolarum, morbillorumque contagiis, inflammatoriae licet indoli faventibus, facillime confluat, ac eâ in partes suas abire, omnemque fere primarium deponere habitum cogat. Sed et in hoc, infaustum *nervosarum* contagium variolis morbillisque ferocia antecellit; quod, cum hi morbi, quos semel mortales prehenderunt; in eos, secundo insultu, rarissime invehantur; illud ipsum, venereae luis et scabiei contagio in hoc simile, eun-

lem frequentius mulctare hominem queat, interim, qui carcerum, infirmisque Nosocomiorum incolis opem diutius et assistentiam praestiterunt; hic facile a contagii, meticulosis potius, ac non assuefactis hominibus insidiosi, periculo quodammodo immunes vivunt: quam familiaritatem coetera contagia cum nemine contrahere solent.

Cum vero subtilioris contagii, hac in febre producenda actionem minus suspicacentur: alias longe tam dirae aegritudinis causas Medici accusarunt; quae tamen vix non omnes ad morbum magis disponere, quam eundem facere queunt Sic ciborum animalium frequentem usum pro suspecto non amplius habebit, qui febrim nervosam apud plebem ultimam, quae vix externis carnem labris gustare consuevit, potissimum generari, ac antequam in carnivoros proceresque homines propagetur, diutius dominari animadvertet. Ex animalium, epidemico morbo enectorum carnibus malignissimas febres in miserorum familiis oriri conspeximus utique; sed aliud tunc erat, quam solius carnis ingestio, quod morbum, a gastricis bene diversum, in iisdem generaverat. Carnium, pisciumque putredine infectorum noxas, — multa exempla

loquuntur; quin igitur, qui morbus ex istis producitur, ex solo, quod putridum est, principio originem trahat, putridique mox nomen mereatur. Cerealia corrupta, quaeque alia sub gravioribus charistiis ab esurientibus malesana devorantur, maximis in civitate morbis occasionem largiuntur; sed febris, quae sub tantis calamitatibus in populos invehitur *maligna*, exhaustis eorundem corporibus saepe ex alio, quam indigesti alimenti principio, communicatur: quod in hominum, inedia, desperatione, summaque immunditie obsessorum, angustis, carceralibus, ac mephitim undique spirantibus tuguriis inclusorum societate progeniem agnoscit suam.

Si febrium nervosarum, in paludosis, uliginosisque locis proventus uberior observetur: hoc vel corruptorum simul cum vegetabilium reliquiis insectorum, ac animalium exilium actione contingit; vel noxia paludum sub sole ardente effluvia athmosphaeram ita disponunt: ut animalia morborum contagia facilius in hac, quam in alia quavis, praeparari, aut a sociis suscipi promptius queant. Fatales interim *nervosarum* epidemias in locis montuosis siccissimisque conspeximus; ac hyberno tempore,

quo spatio augustiori, et in aere vix unquam renovato, familiae, propter intensius frigus, una degere coguntur; contagiosae nunc simplices, nunc saburrali principio complicatae, uberrime propullulant, verasque *carcerales, nosocomialesque* febres sistere observantur.

Quodsi tamen febris *nervosae epidemicae* causas in contagio animali potissimum quaerendas esse nobiscum reputemus; caeteras idciro *sporadici* morbi origines omnino excludimus. Ipse sibi homo, sub datis circumstantiis, venenum parat; et nunc febris quaecunque neglecta, aut mala curata, nunc suppressae transpirationis, necdum perspecta satis, materies, nunc acre quodcunque, ichorosum, gangraenosum, inprimis vero rheumaticum, atque catarrhale, super cerebrum, nervosque depositum, non *morbos* solum *nervorum*, tum chronicos, tum febriles atque acutos; sed, quae ab his magnopere differunt, singula etiam nervosae febris phoenomena producet; cujusque, ut causae, argumentum, per felicem nonnunquam metastasin, evidentissimum certe habetur.

§. 93. Ipsa jam *nervosae febris* descriptio, quid in eadem timendum, quamque parum Prognosis.

saepe sperandum sit, abunde manifestat. Principium vitae, reagensque in causam morbi naturae potentia, ab infenso animalibus veneno hic obsidetur: ut ab eadem parum saepe exspectari, nec ab arte, specifico contagii antidoto destituta, res magna promitti queat. Omne potius subsidium in contagionis fuga, legumque magis quam medicorum auxilio, obtinetur. Cognito interim, quod perdifficile interdum est, citissime hosti, sub ipsius morbi initiis, felicia saepius arma opponuntur. Corpora laboribus, studiis, excretionibus nimiis, inedia, morbis venereis, scorbuto, aliis, exhausta, cachectica, viscerumque labe, aut specifico acri devastata, — gravidae, puerperae inprimis, infantes teneri gracilesque ac timidi maxime homines, quemadmodum suscipiendis contagiis promptiores; sic iisdem susceptis, periculosius longe decumbunt.

Ipsa vero *nervosae febris*, cum aliis morborum causis complicatio, annuaeque constitutionis ratio, discrimina rerum nunc augent nunc vero diminuunt. Quo major virium, sub incipiente febre prostratio, a causis sensibilioribus non repetenda, — quo manifestior faciei a naturali

rma aberratio; — quo sensibilior aegro-
ntis anxietas et jactatio; — quo minor
ficientis somni ratio, potiorumque
ymptomatum, delirii, ac motuum nervo-
orum remissio est; — quo difficilior re-
piratio observatur; — quo citius exan-
hemata prorumpunt; — quo magis glan-
uloso systemati metastases insidiantur; —
uo citius haec disparent, vividumque, in
vescentem atrumque colorem conver-
unt; quo magis sphyncterum perit offi-
ium, vasorumque sanguinem coercen-
um labescere conspicimus imperium; —
uo immaturius (si ephemeram excipia-
ius sudatoriam), sudores cutim inundant;
ut quo viscidiores, frigidiores pellem sub
iorbi fine obducunt; quo magis interna
runtur, externa algent; — quo violen-
ior lumbos, abdomen, caput, dolor occu-
at; — quo minor, et quo inordinatior
ordis per arterias actio comparet; — ocu-
, quo magis rubent, figuntur, connivent,
istorquentur, aut alter alteri minor ob-
ervatur; quo siccior, asperior, nigra tre-
iulaque magis lingua est; — vox ipsa,
uo acutior, aut raucidior et extincta ma-
is auditur; — quo manifestior in deglu-
endo difficultas observatur; — eo majo-

ra febris pericula esse consuescunt. Interim non unum hic signum; sed plura simul conjuncta, aut, quae maxime nunc in hac, nunc in illa epidemia significant, a medico sunt respicienda: neć illarum perdenda memoria est, qui hac in febre, sine ullo periculi indicio, inopinato obierunt.

Felicioris spem exitùs largiuntur signa praedictis contraria; — maturior morbi cura; — symptomatum aliquis inter se ñexus; — carnium, cutisque mollities, non glutinosa; decubitus naturali vicinior; — auditus sub fine morbi gravescens, — depositio ad cutem, glandulas, sat constans, cum symptomatum levamine; — dysuria levis, cum urina non cruda, multa, sedimentosa; - sudor aequalis, vaporosus, ardorem cutis dissipans, siccitatis linguae, oris, correctio; oculorum nitor naturalis, redeunsque, prae omnibus somnus: sine quo, nec ulli quidem meliorum indicio fidendum est.

Complicatae febris nervosae prognosis ex concurrentium causarum natura repetenda erit. Levis, et sub fine morbi contingens, nec vires exhauriens diarrhoea, praesentem cum contagio saburram felicius evacuat; fortior alvi fluxus aegrotum

raecipitat, latentisque saepe intestino-
um inflammationis, gangraenae signum,
um singultu, aphthis, meteorismo, extre-
iitatum frigore, dolorum cessatione, ac
illaci mentis serenitate, constituit.

§. 94. Ubi sanum alias, nec plethoricum ominem contagium morbi (§§. 80. 82. 83. 4. 87. 88. 91.) invehitur, atque latentis in-ammationis, aut saburrae indicia desint; unc sub ipso simplicissimi morbi princi-io, duplex indicatio insurgit: *primo* ut vi-ium vitae ratio habeatur; *secundo*, ut quae er salivam, ventriculo, — per aerem, elli, admota fuerunt; citissime *emetico*, tque *sudoriferis* e corpore eliminentur. Cura.

Virium vitalium conservatio obtinetur: el promptiori illius, quae nervosum sy-ema circumdat, materiae rejectione; cir-a quam *secunda* indicatio versatur; vel exci-antium, *cardiacorum*, non inani sic nomine ocatorum, — nutrientium, ac refocillan-ium prudenti subministratione. In genere aec febris per rigorosiorem diaetam, si ongius excurrat; exasperatur, carniumque ura cum pane cocta, vinoque, aut ovo com-iixta, corruentem machinam eximie su-tentant. Sub ipso febris decursu, major erte, quam sub aliis acutis, tum gastricis, Virium conservatio.

tum inflammatoriis, boni alimenti portio concedi debet; et magna *erigentium*, sub quavis forma porrectorum, virtus et efficacia. Extremitatum frigus, summaque circulationis per istas debilitas, frictionibus, et spirituosis, calidisque fomentationibus dissipantur. Nimiae evacuationes, tonicis, roborantibus, aut opiatis demum remediis, si praesens sic jubeat vitae periculum, cohibendae; animique dejectio tum vino cordiali, tum solatio quovis, et medentis aspectu sereno, moderandus est.

Emeticum. Sed rarius mox tantum haec urgent, ut *primam* formare, vel praecedere, *secunda* non queat, debeatque indicatio. Evacuantia quidem hac in febre nec quidquam opis, sed damni quamplurimum praestare observantur; sed nisi magna id virium prohibeat imbecillitas, *emeticum*, praeter latentis materiae irritantis maturam, ac brevissima via institutam ejectionem, nervosum systema non parum excitare, cutaneam transpirationem potenter promovere, spasmosque moderare habetur compertum. Antimonialia caeteris hic praeferenda sunt vomitoriis; si vero diarrhoeam patiatur aegrotans: ipecacuanhae radix in stomachum securius operatur.

Per-

Peracto jam vomitu, vel, eodem ne- Sudorifera.
uidquam indicato, aut jam nimis exce-
ente; ad *sudoris* sat copiosam, longamque
rovocationem perveniendum. Quamplu-
mum noxae agyrtarum in manibus *sudo-*
fera mortalibus attulerunt; sed non mi-
ora *antiphlogisticae*, ut vocant, methodi, ad
ngulos nunc morbos extensae, sunt dam-
a. Experientia sola est, quae meliorem
urationis viam ostendat; nec quibus po-
ulus tam saepe abutitur. remediis, illa,
, quo opportet, loco subministrentur,
fectu destituuntur. Sudor igitur, tum
iquali, nec tamen praefocante, tegumen-
rum augmento, tum seri lactis vinosi ac
pidi, vel infusi ex sambuco, aut scordio
rati, aut denique theriacae, cum aceto
ommuni tepidoque remixtae portione,
er nycthemeri spatium, et ultra, foven-
us; – interea vero, si vires id exigant,
sculum, vinique portio tepidi, porri-
enda sunt: donec aegrotus, dissipato
orbi sensu, levamen, susceptique elimi-
ationem contagii jucunda perceptione
gnificet. Sudoris excretionem secun-
ant tum haustus salini, tum radicum an-
elicae, imperatoriae, serpentariae virgi-

nianae infusa; tum acetum camphoratum, (N. XIV.) aut salis volatilis alkalini, aut aetheris vitriolici, muriatici, acetosi, portio: quae singula, pro symptomatum ratione, citius, tardiusve, ac copia indicata, porriguntur.

Haec pellendi sudoris necessitas in *Ephemera* praeprimis malignissima comparuit (§. 85.): in qua vel minima cutanei fluxus interceptio, aegrotantis mortem certissime accelerabat: cum, cognita tandem sudoriferae methodi praestantia, pars maxima correptorum, hoc ipso conservabatur: ut lecto commissos ab aura frigida sollicite custodirent: ac interea calido, sudorifero potu, fluidorum ad superficiem corporis directionem quovis modo coadjuvarent. Cessante demum sudore, calefactis aegrotantem linteis perfricare, et jusculis paulo nutritum, novis sudoribus committere conveniebat: quo nempe dirissimi, lethalisque alias morbi perfectissima sanatio obtinebatur.

Nec aliter haec methodus tum in ipsa *peste* (§. 83.), tum in *pestilentiali*, sic vocata, *febre* (§. 84.), profuisse visa est: ubi maturo satis tempore, contagii per cutem expulsio solicite a medentibus absolvebatur.

Si morbus per sudores sic elicitos ju- ari omnis non possit; vel si contagii cutis spiracula eliminandi auffugerit asio; tunc transpirationis quidem nul- non morbi tempore habenda est ratio, et lotio, et balnea tepida, sub summo is spasmo, utilitatem habuerint; sed ores pellendi methodus aegritudinem speraret. In primo casu, ubi saburrae ominalis sat certa nunc demum signa parent, viresque subsistunt: leviori, debilitante nimis remedio, rhabarba- o aut ex tamarindis parato, ac clystere, us aliquoties aperienda. Alias vero, ationem per evacuantia prorsus fu- ndo, in sustinendo vitalis potentiae te- e, in spasmis moderandis, ac in secun- da, quam natura intenderit, ad corpo- peripheriam, vel ad glandulas exter- lymphaticas, depositione, aut meta- i, omnis versatur indicatio. Victus igi- si morbus in longum trahetur, ut di- m est, nutriens, vinum generosum, panis decoctum cum vino, cinamomo, saccharo partitis vicibus, atque fre- nter aegrotis offeruntur. Erigitur vis e sinapismorum, cantharidum ope;

in quorum administratione curandum, n
cutem facile exulcerent, ac ne, ob stimu
lum protractum, quo loco potentius irr
tant, gangraena inducatur.

Cortex peruv. Corticis peruviani in febre *nervosa*, n
si cum *intermittente* conjuncta, aut ex eade
orta, vel manifestas remissiones habent
aut cum stupore, ac vitalis energiae lab
factatione incedente (§. 88.), vix tanta ess
consuevit; interim cum aromaticis, se
pentaria virginiana, valeriana, cinamomo
praecipue vero cum vino, nuptum rem
dium, sub morbi progressu, efficaciam pr
dit. Arnicae nos laudem nec multis, ne
felicibus adeo experimentis extollere po
sumus. Alii farinam sinapis cum sero l
ctis vinoso commiscent, aut eandem i
pulvere porrectam commendant. Spasmi
nervorumque turbis tum praedicta subs
dia, tum camphora, moschus, aether
liquores, volatile alkalinum, et simili
utiliter opponuntur. Camphoram, in do
praemagna, nos quidem, ab aegrotis ta
facile perferri non vidimus; viderunt ali
Interim sub pulsu exili, debili, atque mo
li, a scrupulo ad drachmam usque, no
facile ultra, nisi in clystere, cum eade
ascendimus. Moschus vero sub puls

ntracto, duriusculo, et irregulari, a di-
dio ad integrum scrupulo, majorique
ndere, — alkali autem volatile sub pul-
tremulo inaequali, intermittente, sed
olli, cum fructu praescribetur.

Praeterea aegrotantes amplo teneantur Frigus, acida.
nclavi, quo purum aerem, et multum
here possint; neque multis vestimentis
angulandi; sed admodum levibus tan-
m velandi sunt. Phrenitica interdum
liria, sopores continui, erecta trunci po-
ione, capitisque denudatione non raro
ssipantur; nimiosque sudores, aegrotan-
um viribus funestos, exanthemata mul-
augentis potius morbi, quam criseos,
gna, — frigidiusculo ac renovato sae-
us aere, nec minus summa linteorum,
dusiorumque puritate, coercemus. Nec
a potus est ratio; quem frigida, sub
enti cutis calore, cum glacie commixta,
ptimum constituit; aut denique illa, cui
trioli acidum, gratiori syrupo edulcora-
m, aut granatorum, citrinique pomi
ccus recenter expressus, cum saccharo,
peradditur. Integri adeo corporis cum
acie perfrictionem, in *peste*, febreque *ma-*
rna, laudarunt.

Ne quid nimis!

Nec tamen haec ita intelligenda sunt, ac si quavis in febris nervosae specie, sine discrimine aegrotantibus forent administranda. Quotiescunque nempe venenoso contagii afflatu, cordis, arteriarum reactio, viriumque vitalium summa, majori gradu languent et opressa jacent: acidorum mineralium, quae fibrae irritabilitatem infringunt, actio, et illorum, quae majora cordi obstacula ponunt, caloremque vitalem dissipant, effectus, pericula longe augerent. Ipsa hinc dictitante natura, aegrotantes cordialia, tepidumque potum implorant, et ab illis, quae moderatum sudorem sustentant, ac labescentem vitalium organorum actionem erigunt, potissimum reficiuntur. Acidorum mineralium, cum alcohole dulcificatorum, elixirii vitriolici, atque sat generosus vini usus, sub hujusmodi circunstantiis, meliorem curae partem efformant.

Cum vero peruviani corticis vix laudati actionem variae hoc in morbo conditiones determinent: juvat hic monuisse, a parvis divini hujus remedii dosibus, aut nihil, aut parum posse exspectari; atque diversis aegrotantibus nunc hanc, nunc aliam ejusdem praeparationem melius con-

lucere. Nec a calore majori, aut a lingua sicca, et fere nigra, nec semper ab ipsa respirationis difficultate, potens hoc medicamentum contraindicatur; variisque aliis, aut minerali scilicet acido, aut vino, aut excitantibus, aromaticis rebus, felicissimo nexu, conjungi; tamque ore, quam intestino recto ingestum, aut balneorum, ac fomentationum modo applicitum, prodesse potest.

Sed ne tanti valoris medicamento frequentius medentes abuti, reticeamus! Quotiescunque nempe inflammatoriae hac in febre dispositioni (§, 95.) locus esse potest; aut cum contagii materies cum saburrali juncta est principio (§. 96.); aut cum majores spasmi, dolores, systema nervosum occupant; aut cum pulsus duriores, phrenitica deliria, adspectus teter, fulgidique oculi, pectoris augustiae, et anxietas magna, observantur; aut cum super viscus facta videtur infensa vitae depositio non gangraenosa; corticis tunc incauta administratio aegrotantem certe in pejus praecipitat, et vix nisi alio junctus remedio, inprimis si exhaurientes inducat diarrhoeas, indicari potest.

§. 95. Hucusque *venaesectiones* in nervo- Complicatae inflam. cura.

sa febre instituendae, quod in hac, ut tali, nequaquam conveniat, non facta est mentio. A pauco interdum sanguine hic profuso, fatalis mox virium insequitur prostratio, cordisque vix non in totum sufflaminatur potentia. Sed ob solum *putridae* nomen, innumeri errores a medentium vulgo hac in febre commissi fuerunt: cum titulo magis hypothetico, quam ratione, et experientia adducti, venaesectionem in quavis *nervosa* omnem abhorreant. Saepius certe, quam multi contendant, sub coelo etiam calidiori, inflammatoria constitutio cum nervosae unitur contagio; et neglecta sub ipso morbi initio venaesectio, quamcumque inanem reddere potest medelam. In juvenibus, plethoricis subjectis, saepe manifesta est mittendi sanguinis necessitas, atque venaesectio, caute quidem, et in ipsius medici praesentia, sed interdum aliquoties institui debet; licet vel apertam in hoc morbo inflammationem, tam audaci, quam si *pura* esset, venarum incisione pertractare minime queamus. *Pestis* ipsa nonnunquam venaesectionibus cessit feliciter; et tum sanguinis crasis, manifeste inflammatoria; tum pulsum, aliorumque symptomatum, praecipue vero doloris circa

ventriculum fixi, ratio, et levamen emissum cruorem mox insequens, sat satis huic operationi favent. Neglecta, his sub circumstantiis, venaesectio, abdominalium viscerum, aut pulmonum, cerebrique inflammationibus, frequenter viam sternit; et licet, quae talia febris sub fine contingunt, non raro causam alterius utique naturae agnoscant; est tamen, ubi, et his in casibus, venaesectioni, sanguisugis, cucurbitulis sacrificatis, locus utiliter esse possit; prudensque medicus nullo non tempore indicationem, consilio atque experientia formatam amplectitur.

Morbus interim venaesectione, atque methodo huic ipsi correspondente ad *simplicem nervosam* reductus, eodem, ac haec ipsa (§. 94.) modo, sumpto interim ad praegressam complicationem respectu, pertractatur; nec *cortice* hic tam mature, quam illinc, locus sine damno conceditur.

§. 96. Si cum gastricis saburris *nervosa* complicetur (§. 111.): tunc major, quam unquam, incipiente mox febre, emeticorum, — vel solutis prompte, quae educendae sunt, materiis (§. 59.), porrigendorum necessitas urget: ne scilicet, eisdem neglectis, ad omnia rebellis sub fine morbi diarrhoea, Complicatae gastr. cura.

plurimaque alia curationis nascantur obstacula. Serius interdum, praetervisum sub initio emeticum subministratur utiliter; sed frequentius virium jactura, commissum resarcire non sinit errorem; neque purgante alvum remedio, quo aegrotantes facile exhauriuntur, pro vomitorio supplere licebit.

Interim, ne contagii in ventriculi nervos actio, nobis, pro *gastrico* fomite, incautis imponat, aut latens in hepate, vel stomacho inflammatio!

Sub ipsa saburrae praesentia, emeticum repetendi non raro nascitur indicatio; sed facile et his sub circumstantiis, a violento nimis remedio naturae vires dilapidantur, nervorumque turbae immense increscunt. Ejectis vero per oesophagum saburris, quod in robustis alias, voracibusque hominibus per emeto-catharcticum tentare licebit, in aliis tamarindorum pulpa et tartari cremor, vel denique refractae emeticorum doses, antimonialia, ipecacuanhae radix cum rheo permixta, ea cum cautela praescribantur; ne intestina, cum certo aegrotantis damno, ad nimias evacuationes provocentur. Saepius nos rhabarbari radicem corticis peruviani decocto infundi-

mus, et adjecta emulsione arabica, (N. XV.) cichoreique cum rheo syrupo, sine stimulo, ac pro virium ratione, aliquoties in die, aut clystere, alvum sollicitamus: donec evanescente saburrarum sat certo indicio, seposito quovis, aegrotantium viribus adverso medicamento, ad simplicioris nunc morbi (§. 94.) tractationem perveniamus.

§ 97. Symptomatum hac in febre urgentium cohors, praeter illa, quae (§. 94.) dicta fuerunt, interdum specialem, morbique causae accommodatam medentis curam sibi expostulat. Effrenis nempe sub incipiente morbo vomitus, a sola contagii in ventriculum actione pendens, tum haustu antemetico (XVI.), tum, nisi prolecti beneficio sudoris dissipetur, opio compescendus est. Exhaurientem aegrotos diarrhoeam, laudati corticis decoctum, extractum, cum vino rubro, generoso, et cinamomo, — vel radix columbo, contrayervae, vel succus catechu, aut alumen, vel denique lactis recenter mulsi usus, aut theriacae, diascordii dosis, ore vel ano ingesta, moderant. Atroces in abdomine dolores, si visceris inflammatione vera nitantur, venaesectione, quamvis tarda, aut hirudinibus, cucurbitulis sacrifica-

Cura symptomatum.

Vomitus.

Diarrhoea.

Dolorum.

tis (§. 95.), linimento volatili, aut vesicante, doloris regioni superimponendo, aut semicupio, fomentatione emolliente, anodina, nec non repetito enematum usu, leniuntur. Si ex sordibus intestino collectis ac putrescentibus irritatio proveniat; tamarindorum decocto, rhabarbari, chinaeque tinctura aquosa, illa expellatur. Delirio phrenitico, vigiliis, capitesque dolori, quae a spasmo originem habent, vinum, opiumque resistunt; si vero a sanguine encephalum appellente derivare videantur; praeter dicta (§. 94), hirudines, cucurbitulae ad tempora, occiput, vel post aures, indicantur. Haemorrhagia profusa atque symptomatica, tum cortice, tum alumine, exterius, interius adhibendis, acido minerali, frigidae commixto, fomentatione ex nive, aut glacie contusa, — interdum vero tum vino, tum opio, coercenda. Sudores colliquativi, tum frigidiori athmospherae, tum latentis saburrae evacuatione tum acido minerali cum alcohole remixti, tum vino fraenantur. Dysuriam moderant emulsio arabica cum leni opiato juncta, ac clyster similis, majori laudani dosi roboratus. Retentum in vesica lotium, quamprimum hypogastrica regio intumescit, ca-

Delirii.

Haemorrh.

Sudorum.

Dysuriae.

Retentionis urinae.

thetere subducimus. Si ad partem externam metastasis, non semper certe critica, contingat; haec ipsa mox emollientibus, tepidoque fotu, ac cataplasmate anodino, maturanda; contenta vero abscessu materies, citiori, quam in alio quovis, sectione, interdum priusquam fluctuatio compareat, evacuari debet. Si angusti sinus ichoris praepediant effluxum; ad illorum dilatationem procedendum. Pigriorem tumoris maturationem, irritantia quidquam superimposita, fermentum panis, cepaè coctae pulpa, gummi ammoniacum aceto squillitico solutum, sollicitant. Dolentem nimis metastasin opiata emollientibus superaddita demulcent. Interdum et his sub circumstantiis, venaesectionem repetitam, si febris nova cum impetu magno accendatur, institui oportet. In casu gangraenae, ad corticem, tum externe, tum interne adhibendum, descendimus. Ex decubitu mortificationem praeveniunt frequens aegrotantis in aliam partem conversio, positio extra lectum, hujus mundities summa, coxarum cum frigida lotio, vel frictio cum citrino pomo in medio dissecto, vel linimentum ex albumine ovi cum spiritu vini paratum, ceratum saturni, vel tela cerata. Praesenti

Metastasis.

Gangraenae.

Decubitus.

ex decubitu gangraenae, emollientibus ano-dinis, cum opio remixtis, occurrimus; vel corticis decoctum cum laudano exterius, internumque chinae usum consulimus. Meteorismus. Pro varia meteorismi causa nunc evacuans, nunc roborans medicamentum, nunc venaesectio et vesicans, nunc abdominis fomentatio emolliens; nunc vero nivis aut Aphthae. contusae glaciei impositio conducunt. Aphtharum dolens ad fauces apparitio, praeter causae latentis curam, frequens ac blandum oris sibi exigit balneum; si vehemens dolor, ac phlogosis defuerit; tunc boracis, aut vitrioli albi solutio cum melle edulcorata Stupiditatis. exterius convenire observatur. Stupiditatem a morbo reliquam surdasque aures, lenia interdum evacuantia, vel sub majori debilitate, roborantia, tempusque ipsum (§ 87.) Surditatis et aurium abscessus. saepissime tollunt. Interdum abscessus, surditatis nunc causa, nunc effectus, diuturno materiae fluxu molestus, succedit, summamque auris puritatem, et ab acri, rodente materia custodiam requirit. Positum post aures vesicans, et injectio anodina, aut vapor aromaticus, rebellem surditatem in aliis dispellit. Reliquum curae, infusum corticis frigidum, elixir vitrioli, cibi nutrientes, equitatio, aerque purus, rusticus, constituunt.

ORD. II. GEN. II.

FEBRIS CONTINUA GASTRICA.

. 98. PARS magna morborum in ventriculo, intestinis evolvitur, et ex ingestis, quantitate, qualitate peccantibus, aut ex corruptis hoc in loco, — aut demum ex depositis in hunc ipsum stimulantibus materiis, frequentissima febrium progenies habetur (§. 50) Gastricarum gener.

§ 99. Has febres, vel per se periodicas, vel intermittentis principio junctas (§. 51.) vel denique continuitate non semper aequali hominem invadentes, *gastricas*, et pro varia latentis causae ratione (§. 98.) biliosas, saburrales, pituitosas, veminosas, appellamus: quarum multiplex iterum cum aliis effectibus complicatio, et nunc sporadica, nunc epidemica esse natura consuevit. Notio.

§. 100. Gastrica, biliosaque febris, cum aestate calidiori utplurimum frequentius incedit; sed nullo non tempore praesens, Gastricae et bilios. symptomata.

et in regionibus paludosis vix nõn endemica, aliarum febrium in modum cum horripilatione caloribus intercurrente ac brevi, lassitudine, capitis, dorsi, lumborum, artuum gravitate, dolore quasi rheumatico, incipit. Facies interea pallet, oculique flavescunt. Sed inprimis ventriculus sensu morbi sibi proprio laborare, languere, ac ejusdem inflatio, tensio, oppressio, cum anorexia, ciborum aversione, horrore, nausea, vomituritione, flatuum male olentium, materiae acidae, acido - austerae, tenacis, biliosae eructatione, aut vomitu, observantur. Hunc ventriculi statum citius, tardiusve oris conditio manifestat: quod, animam spirans ingratam, foetentem, cum lingua obducitur tenaci albidoque aut flavescente muco: cum sapore singulorum aut nullo, aut ingrato, aut amaro. Interea et abdominis turbae frequenter succedunt, flatusque intestinis divagantes (borborygmi) hypochondria, ventrem tendunt, attollunt, plenitudinis, gravitatis sensu, doloribus vagis, recurrentibus, cum ipsius alvi obstructione, vel fluxu bilioso, foetidiori, spumoso, divexant.

Atque sub tali rerum statu, plures interdum

ırdum dies extra lectum teruntur: post
uos, praevio horrore non magno, nec diu-
urno, subinde nullo, calor, sitis, vertigo,
ephalalgia increscunt: pulsus, hinc inde
ıtermittens, continuo frequentior, sym-
ıtomata ad ventriculum, cum plurimo ad
omendum nisu, et ad abdomen, augentur;
cies magis nunc rubet, ad latera nasi pal-
et, virescit; inferius labium tremit, oculi-
ue lacrymis fere innatantes fulgent; deli-
ia, vigiliae, aut sopor; frequentior, diffici-
sque respiratio, saepius cum tussi, nunc
cca, nunc humida, dolor pectoris, scapulae,
ucium, rheumatico similis, saepeque ap-
arens, virium prostratio magna comparent.

Post tres, pluresve dies, symptomatum
uaedam matutinis horis remissio, sudor-
ue levis ad frontem, pectus, observantur.
ingua, nunc mucosa magisque flava; nunc
ı medio sicca, bruneique coloris, urina,
ım ardore interdum excreta, profundius
avet, aut jumentosa, aut cum sedimento
ere roseo, aut furfuraceo, comparet. Ad
octem, praevio nonnunquam levi horro-
e, singula exasperantur: cutis aspera, sic-
a, vehementer ardet, flavoque nonnun-
uam colore suffunditur. Vigiliae, inquie-

tudo, deliria aegrotum magis magisque vexant; nares hinc inde cruorem stillant funduntque flavescenti sero innatantem.

Nunc, morbo per horas ingravescente, matutinae vix non disparent remissionis vestigia; stomachi, hepatisque regio tenditur magis, ac dolet; anxietas, calor, sitis, cephalaea, insigniter crescunt; deliria vix non continua urgent; siccantur fauces, et lingua viscidissimo muco oblita, bruneum, livescentem, ac fere nigrum colorem adepta, fragilem vix non duritiem assumit, et finditur, loquelae inepta. Oculi nunc intense rubent, auditus obtunditur, ac tempora fortitur pulsant. Arteriae, vix plenae, sed contractae, celeriter moventur; urinae paucae, crassiores, foetidaeque, nesciente aegroto, cum alvo liquidiori, virescente, aeruginosa, vel brunea, olidissima, deponuntur. Interea venter inflatur, resonatque percussus; arescit cutis, aut sudore viscidissimo inundatur, variorum exanthematum palude.

Quodsi nunc morbus, aut neglectus, aut male curatus, aut ob peculiares aegrotantis circumstantias, lethalem in exitum ruat; sequuntur signa, quae *nervosam* febrim, tum simplicem (§§. 87. 88.) tum com-

licatam (§. 103.) comitari, summamque vitalis energiae dejectionem testari consuescunt.

Si vero, tum naturae, tum artis auxilio, vehementiae morbi aegrotus resistat; tunc, vel incipiente jam febre, vel tardius, copiosa vel ore, vel ano rejecta materia, aliquando sat moderata per alvum cutimque excretione, sensibilior iterum, longiorque insequitur exacerbationis remissio; madescit lingua, et mucus, quo, tenacissimo et fere in vaginam exsiccato, obvelabatur, in mollem solutamque gelatinam deliquari, vel, apice jam laete rubente, in squamas molles ad latera separari observatur. Interdum promptissima hac in parte mutatio succedit; et, quod vix non lignea duritie palato haerebat viscus: illud, post brevis somni, nunc tandem redeuntis, inducias, citissime mollescit, blandoque vapore irroratur. Atque nunc fere haec febris, ex qua forte clandestine confluxerat, in *periodicam intermittentem* frequenter transit; aut redeunte per dies adhuc aliquos tardiori initiorique exacerbatione, hanc ipsam, et morbum sudor aequalis, vaporosus claudit; urinae sedimentum ex albido rubrum copiose deponunt; atque alvus

ipsa, vel minime sollicitata; pultacea multa excernit.

Pituitosa febr.

§. 101. Aliquando non tam *bilis* aut *sordium*, quam *pituitae* hac in febre apparatus observatur: quae scilicet tenacissima, et in filos ductilis, stomachum, intestina ipsumque oris cavum oblinit. Succedere id solet sub humida tum autumni, tum veris constitutione, apud cachecticos utplurimum, et laxos, debilesque homines; vel apud illos, qui alimento crudiori, viscoso, sub corporis motu pauciori, avidius vescuntur.

Lentior hic morbi ingressus observatur. Surgentibus a somno, parum quidem refectis, lassis, et morosis, fauces orisque cavum pituita obducta sunt; ructus inodori, copiosi, mucosaque colluvies ex oesophago cum nausea propullulant; cibos vix appetunt, nec tamen iisdem protinus abstinent; post pastum, quasi indigestione laborantes, pigriores, somnolenti, plenitudinem, flatus, ventrisque obstructionem accusant. Urinae subjugales, aut crudae, cum pauca siti, et pulsu lento debilique, interdum pleno ac subduro observantur. Succedunt horripilationes caloresque vagi, cum sudoribus parvis, aut cute sicca et squallida. Capitis gravitas fere plumbea,

aurium tinnitus, susurri, stupiditas. Tanta vero interdum ventriculo, intestinis mucositas agglutinatur: ut obducto bilis canale, ac praepedito ejusdem in duodenum effluxu, icterus generetur. A flatibus tubique intestinalis inertia abdomen intumescit et attactu dolet. Materiae, ranarum spermati fere similis, nunc insipidae, nunc acidae, nunc simul amarae, per vomitum hinc inde rejiciuntur. In aliis, fauces catarrhali affectu rubentes dolent. Post singularem stomachi oppressionem, et anxietatem, singultus, et impedita deglutitio; post paucos vero dies copiosae ex faucibus aphthae ascendere et oris cavum defoedare observantur: quas aphthas, post horas non multas, abstersas, post alias iterum copiose repullulasse conspeximus. Alios spirandi quaedam difficultas ac tussis, primum sicca, deinde tenacissimae pituitae copiam propellens, vexat.

Hucusque, nisi et major virium prostratio, et artuum dolores ad noctem increscentes, et sudatiunculae, latensque ad cutem ignis, vel immature saepius erumpens exanthema eandem docerent, vix *febrim* morbum diceretis; jam vero haec ipsa sat

manifeste alternis fere diebus, aut ad singulas noctes, exasperatur: donec dispersa fere omni symptomatum remissione, vertigines, vigiliae, aut stupor aut coma, deliria, et potissima tum vix descriptae speciei (§. 100.), tum alterius (§. 87. 88.), et *gastricae* demum *nervosae* (§. 103.) phenomena, cum syncope frequenti, cum pertinaci, viresque omnes profligante diarrhoea, in conspectum prodeant.

Febris vermin. §. 102. Alias, praeter allata febrium istarum (§§. 100. 101.) symptomata, copiosa vermium, nunc vivorum, nunc vero mortuorum aut semiputridorum, tum ore, tum ano rejectio simul observatur, et praeter singularem oris foetorem, plurima his propria irritationis phoenomena, pruritus narium, dolores vagi, lancinantes artuum, abdominis meteorismus, tremor, convulsio, pavores, aphonia, ptyalismus, deliria, animi deliquia, vomitus, tenesmus, et putrescentis muci copiosa per alvum excretio, succedunt.

Gastrico nerv. §. 103. Vel ob neglectam bilis, saburrae pituitae, verminosae materiae, febrem gastricam generantis, aut concomitantis ejectionem, aliosque diaetae, curationis errores, vel ob majorem illarum corruptionem,

scitur, utplurimum jam provecto morbo,
el, si contagium simul accesserit, mox
rimo ejusdem principio, febris, cui, prae-
r symptomata hucusque exposita (§§. 100.
01. 102,) singula nervosae, superius (§§.
7. 88.) descriptae phoenomena accedunt.
requentius longe, quam continua nervo-
simplex, haec febris, nobis, *gastrico-nervosa*,
iis *gastrico-putrida* vocata, occurrit; au-
mno, hiemeque epidemico more frequen-
er divagatur, veramque carceralis, noso-
omialis cum saburris complicationem
§. 89.) praesentat.

Nunc vero haec febris lentiori passu,
unc ex improviso quasi hominem adori-
ur. In primo casu, signa prodroma fere
um illis, quae (§§. 87. 88. 100. 101.) descri-
ta sunt, convenire cernuntur, ac lassitudo,
norositas, somnolentia, vigiliae, horripi-
atio, oris viscositas, amaror, stomachi op-
ressio, ciborum fastidium, nausea, ructus
idorosi, vomituritio, vomitus amarissi-
mae et aeruginosae bilis, lumborum capi-
isque dolor, vertigines, imminentem mor-
um praesagiunt. In secundo casu, hic
pse mox incipit symptomatibus, quae
rodroma illinc signa nunc insequuntur.

Horror scilicet ultra horam saepe extensus, per vices recurrens, multos, non omnes tamen, invadit; sequitur mox calor, in pluribus, mordax, ad noctem continuo augendus. Interdum furiosa mox aegrotantem tenent deliria. Matutino tempore levis et imperfecta symptomatum remissio observatur; in aliis nulla. Arteriae nunc debiles et obscurae, frequentia vix notabiles; interdum initio plenae, ac duriusculae, post paucos dies sponte sua collapsurae. Amarities oris et nausea summa, tumentis oppressio ventriculi, qui ab attactu, et ab ipso fere stragulorum pondere sat acute saepius dolet. Ad vesperas denuo nova symptomatum, hemitritaei interdum decursui respondens, exasperatio. Interea oculorum flavedo, rubor, cephalaea, vigiliae, pavores, anxietas, animae foetor, ac deliria augentur; sitis, acidorum inprimis, vehemens, interdum pauca; urina, sub accessionibus, brunea, crassa, turbida et foetens, sub remissione aquosa et cruda; alvus utplurimum obstructa, vel liquida, teterrimum odorem spargens. Sudores quandoque abundantes; sed viscidi, et inutiles. Lingua jam tremula, viscosa bruneique coloris materia, cum dentibus, ultra quos

iix porrigi potest, labrisque undique ob-
ucta; vel scabra, et fere nigra, siccissi-
mum, ligneumque in ore conum refert.
Nares siccissimae camino vix non similes
et obstructae; respiratio difficilis et suspi-
iosa; aurium molestissimus susurrus et
urditas, stupor continuo increscens et
coma vigil. Subinde sanguis per nares co-
piosus ruit, aut per urinae, faecum vias,
luidus, congrumatus, praecedente ad pu-
bem dolore, excernitur. Subinde et nunc
viscidissima et aeruginosa bilis in copia
magna evomitur: cum quo fere morbus
convenit, qui haemorrhagiis magnis, nigre-
scentis bilis vomitu, et flavo cutis colore
tipatur, *febrisque flavae Americanorum*, aut *Sia-
mensis* morbi nomine venit. Alvus sensim
apud vix non omnes liquidior, viridescens,
brunea, spumosa, foetentissima; neque hu-
us, neque urinae continendae aut penitus
expellendae potentia superest. Si tamen
le salutis statu aegrotantem interrogemus,
e bene valere respondet, suosque, quos ab-
sentes credit, adire conatur; aut floccos
muscasque infelix capit; aut soporosus se-
cum taciteque musitat: aut furiose inter-
llum delirat. Atque nunc fere est, ubi pul-
sus, vix tantum hucusque citati, frequen-

tiores et exiles redduntur; et ubi *meteorismus* comparet: quem vel *saburralem* vel *inflammatorium*, vel *gangraenosum* esse, per sua cuivis propria signa eruetur. Coeterum et manuum tremor, et subsultus tendinum, et comatosus sopor, cum magna carotidum pulsatione, continuo nunc vexant; respiratio difficilior, vox rauca, et tremula, aut nulla, et saepe, ob fauces quasi erysipelate rubentes, nunc ob summam pituitae hic collectae tenacitatem, alias ob maximam ariditatem, aut ob aliquam in oesophago paresin, aut denique ob latentes in eodem aphthas, aliquod sub deglutiendo obstaculum. Facies pallida, impura, cum genis fere lividis, aut bruneis. Interea tum prius, tum hocce morbi stadio, frequentissima ad cutem exanthemata, petechialia, miliaria tum alba, tum rubra, cum illis interdum mixta, vel et vibices et maculae, rarius vero ad aurem parotis, aut sat frequenter in his ipsis abscessus comparet.

Tantem, sub lethali febris exitu, meteorismus, praesente licet diarrhoea colliquativa, augetur; faeces cadaverosum foetorem spirant; accedit singultus; frigescunt extremitates, sudorque viscidus, frigidusque profunditur; pulsus celerrimi,

tare, licet a quibusdam cum fructu tentatum, ambiguum tamen est: neque sub spastico ventriculi motu, emetici actio discrimine semper immunis esse potest. Post paroxysmum alii, ob vanam internae transpirationis, cutaneae adinstar, tunc absolutae, hypothesin, emetica praeferunt; sed exhausti per paroxysmum aegrotantis debilitas, et summa queitis necessitas id saepius improbant. Interim, nisi haec obsint; emesis et post, et ante accessionem, sat tuto excitatur.

Fortioribus, minus tamen sensilibus subjectis, quo ventriculus et intestina simul evacuentur, emeto-catharcticum (N. VI.) interdum conducit.

Subinde aut tenacitas, aut copia bilis, pituitae, tanta est, quae per unicum expelli haut possit emeticum: hinc in resolventibus (§. 59.) aliquamdiu continuandum, et subsistenti indicationi novo emetico satisfaciendum est.

§. 61. Vel post celebratam sic emesin, Purgantia. vel, si haec ipsa aut aperte contraindicaretur, aut necessaria non esset, sine illa, — intestinorum quoque evacuatio remediis pro quovis subjecto facile eligendis (N.

§. 105. Nec rarum est, *gastricae febris* causas et effectus, cum aliis longe morbis, et laesionibus, sub annuae constitutionis favore, consociari. Sic ut diversissimas inter se affectiones, exanthemata inprimis varia, ipsasque externi corporis injurias, frequenter in partes violenter ducant trahantque suas.

Ephemera gastrica. §. 106. Sed et hoc ex continuarum genere, *Ephemerarum simplex*, tum *protracta*, non excluditur, ubi febris causae tam mites sunt, vel ex corpore tam prompte eliminantur: ut vel unius nycthemeri, vel paucarum dierum spatio, illa, sine ullo rerum discrimine, vel ipsius naturae, vel artis auxilio cedant.

Causae. §. 107. Gastricarum causae jam ex ipsa morbi denominatione satis elucent; nec tamen ideo vel tam *manifestae* semper sunt illae, et ubique tam *significans* bilis rejectio est: ut gravissimi hoc in judicio errores tam facile evitentur.

Bilis. Nunc scilicet quamplura ex dictis symptomata, morbi sub exordio, deesse possunt; quin ideo minus in *bilis* copia et perversione sit posita febris natura; nunc vero singula turgentis phoenomena bilis aegrotantem vexare videntur: quae pro alterius longe, quam pro *biliosi* morbi so-

ble habenda forent. Ipsum quidem, ex
mnibus maximum viscus, hepar, copiosae
ccretionis capax, et bilis, sub aucto aesta-
ss, febrisque calore, pronissimum in sta-
nationem ac corruptionem fluidum est:
uod, vel in jecinoris substantia et cystide,
el in tubo alimentari accummulatum; vel
opia vel qualitate peccans, insignes utique
imulos excitare potest; sed tanta interdum
iliosi humoris rejicitur copia: ut eundem,
riusquam ad vomitum excitaremur, in
ellea cystide, vel intestinis, ut febris cau-
am, praeexstitisse, tum sola jam ratio, tum
xperimenta in sanissimis caeterum homi-
ibus instituta refellant: qui, cum inas-
ueti vel curru, vel navi agitantur; aut, si
d solam feminam respiciamus, cum utero
onceperit, non minorem *bilis* copiam ex
re regurgitant: ex qua certe ad *biliosam*
omitus causam, prudens nemo concludet.

Nec validius ex mutato *bilis calore* ad tam
nsignem ejusdem corruptelam argumentum
uci potest: si vel ex sola acidorum cum
elle miscela, vel jam ab ipso pathemate
nimi, a dentitionis labore, et a causis vix
itatis, non plurima tantum, sed *aeruginosa*
rotinus, ac *herbacea bilis* excernatur.

Ex his certe concludere fas erit: copio-

sum *bilis* in febre aliisque affectibus secessum, saepe non tam morbi *causam*, quam effectum, — tantique phoenomeni originem profundius interdum sepultam latere; quam ut ejusdem ex matula judicium elicere semper queamus.

Nec juvat ex *materia bilis* in febricitaturi hominis sanguine collecta, tam insignem fellis derivare excretionem: quae ejusdem in sanis phoenomeni rationem reddere non possit; et tam morbosam congestionem, vel in utrisque, vel in nullo, supponi oporteret.

Atqui sic res omnino constituta videtur: Quin ad morbosam salis in cruore abundantiam concludamus; salsissimas oculus a dolore provocatus in promptu habet perque dies plorat lacrymas: neque tam saepe ab humorum, quam a secernentis organi vitio aut actione intensiori, secreti copia liquoris et natura pendet Cachecticus, aut subflavus multorum, priusquam febricitent, color, certe nec majorem in sanguine *polycholiam* probat; nec copiosa in venis apud *ictericos* bilis, aut febrem gastricam, aut oris tam frequentem amarorem inducit.

Hinc non tam saepe, quam supponitur, febrium istarum causa in *bile* est: et

ii major in iis emeticorum ac evacuantium virtus contrarium indicare videatur; non tam unam emeticorum actionem esse (§. 94.), et interdum causae agentis *effectum*, non steriliorem hac ipsa malorum matrem fieri, cogitandum erit.

Quaecunque hinc fellis in hepate secretionem potentius augere, ac cum aliqua constantia hoc ad viscus humores praecipitare queunt; haec morbi cum *biliosa* apparatu incedentis naturam determinare valebunt; eruntque illa, quae favente anni genio, jecur ipsum moderate stimulant: violenta pathemata, fortior inprimis ira; suppressae transpirationis infensum abdomini et producendae cholerae, diarrhoeae, aptissimum acre, rheumaticum inprimis principium, contagia, vel alius quicunque stimulus hepatico systemati admotus: quo certe sensu, vel sola jam drastica copiosam *bilis* secretionem proliciunt, et ex sanissimo ventre morbosam bilem expellunt. Saburrae.

Frequenter vero primarum sordes viarum, indigestas ciborum reliquias, putrefactos vermes, non minorem, ac ipsa bilis solet, corruptionem inire, febribusque esse pro incendio, ditissimus istarum a

commessationibus ac crapulis proventus testatur. Nec tamen carnium nos magis; quam alimenti cujusvis alterius a ventriculo male subacti materiam pro potiori *saburralium* causa habendam esse opinamur: cum, inito singulorum his ex febribus decumbentium calculo, pars maxima istorum, non animali certe, qui miserorum mensas fugit; sed crudiori longe victu, digestionis officinam inquinasse observetur (§. 92.) Quae ob suam cum nobis analogiam subiguntur citius prompteque solvuntur alimenta, ea nisi copia excedant, minori corruptionis in abdomine periculo ingeruntur; et multa, quae a Scriptoribus contra frequentiorem carnis in sanitate usum prolata fuere, ex praeconcepta mentis circa sanguinis hac in febre *putredinem* opinione derivanda sunt. Major longe apud *nostrates*, quam apud plurimos septentrionales populos carnium consumptio; — nec tamen ideo, sub coelo licet calidiori, major *gastricarum* proventus a nobis observatur. Pauperes, vix non ubique ad olera et legumina damnati, frequentissimam nihilominus gastricorum segetem morborum offerunt. Fructuum horreorum, licet sanissi-

norum, defectum, constitutionis utplurimum ejusdem, quae morborum popularium generationi favet, *effectum* magis quam *biliosarum* causam sistere censemus; et si aestivo hae magis, quam alio tempore occurrant: oportet hoc ex debiliore sub urente sydere ciborum subactione, multasque intestinorum affectiones ex frequentiore tunc sudorum suppressione potissimum derivare. Nec enim major athmosphaerae *calor*, quod hucusque contendebatur, gastricarum adeo biliosarumque febrium generi favere videtur; nisi quod in humidis paludosisque locis nervorum imperio ac stomachi quam plurimum detrahatur tenori, sudorque hic frequentius, quam frigidiori sub coelo supprimatur. Hinc medicinam utrobique exercentes, invenimus, quod prius non sic se habere apparebat, febres fere omnes frequentius sub calidiori, quam sub frigida atmosphaera, de indole *inflammatoria* participare; et quamvis ubique *febris inflammatoria*, quae *pura* sit, sat raro epidemice grassetur; frequentiorem tamen apud nos, quam sub sole minus urente, et ipsa adeo aestate, venaesectionibus, in febre tum *intermittente*, tum *continua*, locum concedi.

Pituita. *Pituitam* abundantem abdomine colligunt laxioris fibrae, cachectici, vitaeque desidis, otiosae, homines (§. 101.), et plurima sunt certe illius incommoda, ex mechanica hujus glutinis adhaesione, et ex ejusdem in *acidissimam* primum, dein vero in *putridissimam* colluviem conversione, facile interpretanda; sed quae *pituitosa* vocatur *febris* ac epidemico more grassatur: illam a causa tam quotidiana tamque paucis hominibus propria repetere nequimus. Quae vero morbosam in hepate secretionem sollicitant; ea, si ad mucosam ventriculi, intestinorum membranam divertantur *pituitae* hinc non minus, quam *bilis* illinc uberrimum fontem constituunt. Non viscidioris mox sanguinis, pituita in febribus argumentum praebet; sed pro vitiatae potius secretionis, quam pro *cachexiae acutae* effectu, habenda est. Jam a sola intestinorum per vermes irritatione, copiosus tenaxque circa illos colligitur mucus; nariumque ac faucium, urethrae, a quovis stimulo affectarum exempla, similia effantur. Superficierum secernentium fortior irritatio, *coagulabilis lymphae*, — mitior vero, pituitae densioris transudationem, quin talium morbosa in sanguine subsistant seminia,

xcitat. Sub ipsa *febre pituitosa* non in pri-
nis modo viis sed vix non ubique, tena-
issimi glutinis detegitur copia: ex quo
llarum fit, specificum fere stimulum per
otam aegrotantis machinam exhalantium
ctionem hic immutasse. Major hujus cau-
ae in mucosas intestinorum cryptas, quam
n aliam superficiem, impetus hic esse ob-
ervatur; sed ex consensu ventriculi in
lissitas partes, hunc stimulum propagari
idemus: exemplo linguae, a quavis mox
tomachi affectione densissima pituita ob-
luctae, et illo pulmonum, qui sub ferina
usse, ex ventriculo tam saepe derivanda,
iscidissimo, ac piscium fere collae non
bsimili muco obruuntur. Ipse quidem
anguis hac in febre eductus, gelatina ob-
luctus comparet; sed omnia satis osten-
lunt, non veram huic phoenomeno in-
lammationem pro causa subesse Forsi-
an non vana hujus morbi denominatio
foret, si *catarrhum universalem, cum gastricae, ner-
vosaeque symptomatibus*, eundem diceremus;
et certe transpirabilis retenta — aut catar-
rhalis, rheumatica materies, quemadmo-
dum nares, fauces, tracheam, ac pulmones
mucosae febri subjugant: sic et pituitae ad

intestina secretionem ultra modum sollicitare frequenter observantur.

Contagium. Sed potissima hic iterum *contagii* habenda est consideratio: quod tum *gastricam nervosam* (§. 92.), tum *pituitosam febrim* saepissime comitatur, et sua in fibram muscularem, et vasa, nervosque actione, humorum naturam ac indolem promptissime pervertit.

Inflammatoriae complicationis rationem hic reddunt subjecti ipsius, praecedentium causarum, ac temporis constitutio, nec non eorum, quae tum in primas vias, tum in cordis arteriarumque potentiam, contrarium fere in sensum, agunt, conspiratio.

Prognosis. §. 108. Gastricarum, sine contagio, viscerumque aut humorum latente vitio, incedentium, si a morbi principio rectius pertractentur, non tam insignia quidem pericula sunt; et licet interdum *malignitatis* sub specie medentes affinesque terreant; prudenti tamen consilio felicem saepissime exitum adipiscuntur. In hoc vero morborum genere *crisis* in manu medici, non in *exspectatione* est posita: quae inumeros, sub vanae cunctationis, ac simplicitatis in medendo titulo, jugulavit. Solvitur nempe haec febris per vomitum, ac diarrhoeam, restituto sub morbi fine sat abundanti su-

lore, et comparente in urinis lateritio aut subflavo sedimento. Frequenter vero celebrata in tempore emesis furientem jam in viscera aegritudinem extemplo suffocat. Raro exanthemata in biliosis, saburralibus, *crisin* constituere observantur. Quo vero evidentior in gastricis remissio; eo major salutis spes; et si exacerbationes cum horrore inchoentur; eo probabilior ex intermittentium familia origo redundat. Quo citius hic sudores, exanthemata comparent, expelluntur, et quo minus prompte evacuationes emeticis purgantibusque respondent; eo longior morbus, aut facilior ejusdem in nervosam complicatam transitus observatur.

Utplurimum lentior *pituitosae* decursus, et curatio taediosior, difficilior, magisque incerta existit. Spontaneus ab initio vomitus, et hunc insequens sudor aequalis vaporosus, promptiorem salutem promittunt. Rarius vero per unicam haec febris crisin judicatur. Interdum tam miliaria alba, quam aphthae copiosae, labiorumque ulcuscula, et salivatio abundans, post praegressas evacuationes, cum levamine comparent. Levior quidem diarrhoea hic utilis; sed fortior alvi fluxus lethalis esse consuevit.

Summa vero *gastricam nervosam*, et eam quae contagio natales suos debet, pericula interdum citissima, alias ad, tres, quatuorve, aut plures hebdomadas extensa, premunt. Crisibus hac in febre vix ullum a natura tempus est constitutum. Caeterum vix non singula prognosis de *nervosa* (§. 83.) latae momenta hic locum inveniunt.

Majori discrimine tenentur, qui *gastrica inflammatoria*, quam qui simplici biliosa, vel saburrali febre laborant. Frequens sub illa, latensque viscerum inflammatio, hujusque in hydropem acutum, aut in gangraenam exitus conspicitur. Facilior hac in febre per metastases et abscessus ad salutem via est: sed et funestae depositionis exempla non raro medentibus offeruntur.

Cura febris biliosae ac saburralis.

§. 109. Febris *gastricae continuae* cura, sub morbi principio, fere cum illa intermittentis, quae ex eadem tribu est (§§. 59. 60.), si majorem promptioris auxilii necessitatem addamus, in totum conspirat.

Sed primum est, ut *complicatio*, si quae subsit, *inflammatoria* attentius eruatur, pessimasque sequelas fatalis de *putrido* mox *sanguine* opinio habuit: quae medentium oculos circa cruoris demendi necessitatem hypothetico velo obduxit. Perniciosa quidem

in quavis certe *gaſtrica* venaesectio observatur, quotiescunque vera hanc instituendi desideratur indicatio; sed hoc ipso, quo de his loquimur, sub coelo, licet calidiori, non tam infrequens est gastricarum cum inflammatoria dispositione combinatio; et neglecta sub initio venaesectio, irrevocabile aegrotantibus damnum inferre, experientia convicti fatemur.

Quodsi vero haec complicatio desit (nec enim quaevis mox pulsuum plenitudo, aut pectoris angustia, vel dolor punctorius hanc indicant): tunc, qua via bilis aut saburrae turgeant, ac si mobilitatem materiae ex hoc ipso agnoscamus: hae vel per oesophagum, vel per alvum promptissime evacuandae sunt. Solventibus igitur tenacem crassamque materiam attenuamus, potuque incidente ac acidulo diluimus: donec emetico, vel purgante, pro necessitate saepius repetito, praecipuam biliosae affectionis causam eliminasse videamur.

Erunt quidem certae interdum circumstantiae, quae emetici porrectionem contraindicabunt; sed quo major in diagnosi certitudo, et quo vehementior morbus est; eo minor contraindicantium numerus et

auctoritas erit; neque minoribus periculis spes vitae, quae saepe ab emeticis unica est, sacrificari debet. Hinc si major instet morbus, nec hernia, quae sub emetici operatione contineri ac fulciri potest, — nec perpessae pridem haemoptisis metus, — nec spirandi difficultas, aut major ad ventriculum sensibilitas, — nec praegnans uterus, nec tenera aetas, aut senectudo, ab emetico absterrebit; quod, mitiori aegritudine, sub iisdem contraindicantibus, cum purgante commutari interdum oportebit. Nec interim evacuante per inferiora medicamento, vomitorii potenter indicati actionem supplere licet; nec major ab isto, quam a tarda in gastricis ac profusa diarrhoea, quae neglectam insequetur emesin, aegrotantis debilitas timenda erit. Quidquod et tardior saburrae ad superiora turgentis significatio, nisi latens abdomine, aut thorace inflammatio imponat, aut vires jam propemodum deletae obstent, vomitorium sibi non raro expostulet. Interdum paucae erunt, quae per vomitum a stomacho excutiantur materiae; sed magna hunc ipsum imminutio symptomatum insequitur: ex qua conjicere fas est: vel parva interdum principia majoribus tur-

bis subesse, vel emeticorum actionem in ejecta minus consistere materia; quam in alia super nervis abdominalibus potentia esse quaerendam. Siccissimam et fere ustam in ore linguam, ab emetico, mox placidissimo rore madefactam, et naturali mollitie repristinatam, tum nos ipsi conspeximus, tum alii; ut igitur nec ab hoc quidem symptomatae vomitorii indicati administrationi contradicatur.

Quotiescunque vero saburrarum nova comparent indicia; interpositis, quae viscidiorem pituitam resolvere ac praeparare possint, remediis incidentibus ac salinis; ad novas evacuationes, modo jam satis indicato (§§. 59. 60.) vel ore, vel alvo instituendas eousque properamus: donec vel potissima sordescentis abdominis vestigia dispareant; vel debilitatis a saburrarum actione non derivandae ratio mutare consilium jubeat. Atque tunc iterum antimonialia, sed refractis dosibus, cum haustu salino, aut sero lactis sat copioso soluta, gradatim porrecta egregie conferre, et non modo alvum quotidie, sed et cutaneam secretionem promovere observantur. Potus interim vel ex aqua et oxymelle, vel ex sero lactis, vel lacte ebutyrato,

vel ex succis fructuum horreorum recenter expressis, cumque frigida remixtis, clysteres vero ex similibus, quotiescunque alvus reluctatur, frequenter injiciendi sunt. Si majores aestus, post institutas jam evacuationes, urgeant; vitrioli acidum, frigidae sat magnae quantitati conjunctum, tum hos ipsos, tum bilis corruptionem frenabit. Interim aegritudine jam quidquam adulta, factisque necessariis depletionibus, conducunt illa, quae transpirationem moderate secundant, singulaque corporis colatoria aperta, servare queunt. Hinc iterum refractae tartari emetici portiones cum haustu salino combinatae perbelle operantur: ut cessante evacuantium indicatione, interdum solae, curationem morbi perficiant.

Cortici peruviano locus erit, ubi ejectis saburris, remissiones sat manifestae occurrant, nec inflammatoria diathesis roborantium usui refragetur. Summos vero hoc medicamentum, vel sub leviori etiam remissione, effectus promittit, cum ex *intermittentis* paroxysmis *continua* componatur.

Cura febris pituitosae. §. 110. *Pituisosae* febris, in qua inflammatoriae dispositionis, sat rarae, vestigia desunt, curatio exigit, ut tenax primarum via-

rum gluten solventibus prompte reddatur mobilius, et quam celerius id fieri potest, solutum, per emesin ejiciatur. Interdum haec aliquoties repetenda venit operatio, adhibitis, tempore intermedio, incidentibus ex decoctis graminis, taraxaci, cichorei, florum arnicae, cum solventibus aliis, sale ammoniaco, et refractis tartari emetici dosibus. Ipsa vero emetica, ob glutinosam ventriculi custodiam, vel ob nervorum sensibilitatam minorem, facile actione sua spoliantur: hinc potior et hic est *antimonialium*, quam ipecuacuanhae ad ciendos vomitus efficacia. De intestinis quoque pituita liberandis nunc cogitandum erit; sed ob facilem in colliquantes diarrhoeas nisum, fortiorum hic exulet usus; rhabarbarum vero, cum aliqua portione ipecacuanhae, vel cum sale ammoniaco, vel cum sulphure aurato antimonii, vel demum cum magnesia caustica, praescribendum, alvusque tum his, tum clystere, aliquoties in die movenda erit. Acidorum hoc in morbo usus vix emolumento, interdum vero damno esse observatur.

Si *contagium* et fortiora *nervosae* symptomata huic febri subesse videantur; tunc, morbo ad ejus simplicitatem, per emetica

inprimis, reducto, is ipse remediis cardiacis excitantibus (§. 94.) expositis, pertractandus erit. Valent et hic, quae ibi de *corticis* usu dicta fuerunt, saepiusque in *pituitosa febre*, cum vel in pulvere, vel excitantibus nec quidquam suffultus praescribebatur, anxietatem suscitasse est visus Major vero intestinis a pituita liberatis irritabilitas esse, et incauta evacuantium dosis fatalem hic excitare consuevit diarrhoeam. Haec autem si morbo accedat; remediis (§. 97.) expositis arcenda est; nec tardioribus emeticis hic tam facile, quam in praecedenti specie (§. 109.), locus est: cum, fractis jam morbo viribus, hae ipsae per majorem evacuationem non possent non amplius prosterni.

Cura gastricae nerv.

§. 111. Quid in *febris gastrico-nervosae* curatione praestandum sit; hoc alibi (§§. 94. 96. 97.) jam abunde indicavimus. Magni vero hic interest discernere, num *simplicem* morbum, num *complicatum* pertractemus: nec enim *inflammatoria* his semper dispositione liber incedit (§. 90.); nec contagium frequentissime deest, quod majorem aegritudini malignitatem concedat. Ipsa quidem materiae abdomine coacervatae interdum tanta est depravatio, ut venenorum mo-

do, vel solo nervorum contactu, vel ad sanguinis massam resorpta, nervosum systema, contagiorum fere exemplo, aggrediatur, àc potiora *nervosae* producat phoenomena; sed tamen majora, sine *contagii* accessione, artis habentur subsidia, tutiorque longe purgantium usus tunc observatur.

Primum igitur est, ut in causas morbi diligentius respicientes, easdem citissime ab aegrotante removeamus. Deinde temporis, quo febris duravit, et virium vitae, et annuae constitutionis habenda est ratio. Summa igitur tum aeris, tum rerum, quae aegrotos circumdant, puritas esto; victusque majori ad primas vias corruptioni favens, animalis inprimis, exuletur omnis. Quae vero in his collectae praesentem morbum aut generarunt, aut comitantur sordes: hae, quamprimum ad evacuandum prompta sit materia, emetico antimoniali, aut, si diarrhoea jam subintret, ipecacuanha, toties, praemissis, si opus esse videatur, resolventibus, expellantur; quoties et signorum id expetat ratio, et aegrotantis vires permittant. Abhinc vero et intestina saburris, bile, aut vermibus, tum per cremoris tartari, pulpaeque tamarindorum in sero lactis solutionem, tum si vermes in-

dicare videantur, addito his valerianae, aut santonico pulvere, liberanda sunt: quem ad ſinem refractae emeticorum cum hauſtu salino porrectorum doses, ac clysteres ex aqua et aceto, et ibi potissimum inservient: cum majoribus prostratio virium evacuationibus jam nimis repugnat. Rarum est, sed interdum accidit, purgantia per alvum remedia virtutem emeticis exserere superiorem: quotiescunque nempe major ad intestinorum canalem, quam ad ventriculum, saburrarum copia collecta haeret; utplurimum vero, et interdum in provectiori adhuc stadio morbi, summa est, nisi exhaustio maxima refragetur, procurandi necessitas vomitus. Emeticorum actionem per *calidam* promovere, nisi paucam, consultum non est; pro siti vero frigida, vel et glacialis aqua, cum acidiusculis succis remixta, potissimum, gratumve aegrotantibus potum constituit. Si ventris dolor, aut spasmus, mitiora implorent evacuantia; tunc amygdalarum, olivarum, recenter expressum, aut *ricini* oleum, securissimum praestat evacuans, vanusque timor est, ne ab animali calore, aut a bile admixta, haec olea rancessant. Utilissimam vidimus olei, cum tartaro emetico, pauxillo

aquae et mucilaginis arabicae, soluto, miscelam: qua per horas successive porrecta, senSiliorum aegrotantium alvus blandissime excitatur, ac tormina fecali acredine inducta potenter sedantur. Saepius sub ipso morbi decursu nova quasi sordium intestina inundat colluvies: quae repetitam purgantium opem requirit; sed refractae stibii emetici doses, cum haustu salino, aut sero lactis epicratice porrectae, huic necessitati satisfaciunt; et quo major contagii, viriumque successu morbi prostratarum est ratio; eo magis timeatur oportet, ne incauto purgantium usu, quod reliquum est vitae, evacuationibus expellatur.

Acidorum mineralium his in febribus usum, jam alibi (§. 94.) restrinximus, eorumque sub aestu majori bilisque corruptione insigni, administratio, nisi inflammatoria id renuat dispositio, utilitatem habere observatur; interim vix tantum in secundas vias effectum ab his ipsis exspectabimus, plurimumque laudis ex *putredinis* theoria huic remedio accrevit; quod certe, si major jam virium dejectio urgeat, aegrotis non sine damno praebetur, saepiusque, licet optime dilutum, aridissimas jam fauces inflammasse, nobis visum est.

Quamplurimum vero sordium abdominalium signa, quibus fides haberi queat, disparuerint, nec latentis vestigia inflammationis, nec evidentior morbi continuitas impediat; a cortice peruviano summa *saepe* virtus exspectari potest. Non tamen universalem hujus remedii laudem confirmamus, qua indistinctim hac in febre, post absolutas evacuationes, vel omnibus porrigendum esse quamplures contenderunt. Debiliores certe, sub datis circumstantiis, hoc remedii genus egregie sustentat; sed vino, aliisque cardiacis longissime superatur, quotiescumque ex *intermittentium* familia conflata non est *continuae* natura, vel saltem aperta satis exacerbationum remissio, aut pulsus mollis, minorque urinae rubedo, non observantur: quibus sub circumstantiis saepe magnas hic cortex anxietates, spirandique difficultates excitavit. Hujus idcirco medicamenti usum, tum praedictae cautelae, tum regnantis epidemiae character, tum sollicita praegressorum attentio, rectificant; nec parva tunc ejusdem portio, sed quae tanto morbo penitus debellando sufficere queat, praescribenda est. Sed quae simpliciorem nunc febrim et fere *nervosam* (§. 88.), respiciant, quamque ma-

gna a vino, vesicantibus, camphora, aliisque cardiacis exspectanda sint subsidia, jam alibi satis fuit expositum (§§. 94. 97.).

§ 112. Complicatam cum indole *inflammatoria gastricam*, ad leges pro intermittente hujus naturae traditas (§§. 52. 71.), — non tamen sine certo ad diversas hujus febris species (§§. 100. 101. 103.) respectu, pertractamus. Neque enim *inflammatorio-pituitosa* febris, quamvis venaesectionem non semper excludat, majorem sanguinis perferre potest jacturam; neque hanc tam facile perfert *gastrico nervosa*, aut *contagiosa*, quae plethoricum, juvenemque hominem ex improviso invadit, aut externae sese laesioni interdum associat. Coeterum pro sananda febre *inflammatorio-gastrica*, regula haec erit: ut praedominantis vel inflammatorii, vel gastrici genii potior habeatur ratio; utque illius cura non sine magna latentis in abdomine saburrae consideratione suscipiatur. Hinc venaesectio omnino evacuantibus coeteris, idque eo magis praemittenda erit, si visceris quaedam subesse videatur inflammatio: cujus ab emetico lethalis certissime foret, sine praemissa venaesectione, exasperatio. Haec

Cura gastric. inflamm.

igitur mox a morbi principio instituenda, et pro symptomatum vehementia repetenda est, sub quo interim resolventibus ex nitro, sale ammoniaco, cremore tartari, potuque ex sero lactis ac tamarindis parato, aliisque, tenaciores ventriculi, intestinorum sordes sine stimulo ad proximas evacuationes praeparamus, alvumque per clysteres quotidie sollicitamus. Sed cavendum, ne larva nobis inflammatoria imponat: sub qua vires mox a detracto sanguine prosternuntur, vix amplius relevandae. Hinc sub dubia quodammodo indicatione, medentis in praesentia, ac imposito arteriae digito, secentur venae; sique pulsus hoc sub opere attolli observentur; cruoris cum fiducia major aliquanto copia detrahatur. Ipsa dein, vel paucioris, sanguinis conditio, cum regnantis constitutionis charactere, aliisque symptomatis comparata, quid ulterius audendum esse possit, utplurimum docebit. Est tamen, ubi sub ipsis his dubiis, arteriae, secta licet vena, sub digitis nequidquam attollantur, quin ideo detrahendi cruoris minor sit necessitas; sed difficile est ea, quae expertum tunc medicum di-

gant, verbis exprimere, et ad lectulos ngis, quam literis, doceri haec possunt. d frequentius sat manifesta hic est mitndi sanguinis indicatio, eamque, si urat, sine ullo resorbendae sic gastricae iteriae timore, prosequimur audacter.

Pacato febris impetu ac inflammatorio aractere, morbus ut *simplex gastrica* (§§. 99. 9.) tractandus, semper vero retinendum tt: devicta licet inflammatoria sanguinis lole, hanc ipsam tamen per sat multum npus vix in integrum dissipari, et a ovis diaetae, aut curationis stimulo, omptissime posse revocari. Hinc cibi aciores, iique vegetabiles, potus vero copiosi, ac aciduli, aegrotis temperato aere degentibus praebenti, remedia o, quae tam inflammationi, quam sarrali causae opposita sint, praescribenerunt (§. 109.).

Non reticendum hic est, interdum fes epidemicas comparere, in quibus *mmatoria* symptomata, cum localem, topicam oculorum, faucium, pectoris, , aut rheumaticam, catarrhalem affenem commitantur, aut dysenteriam, nthemata varia, morbillos, variolas, cir- Inflammationes gastr.

cumdant, *gastricis* longe praevalere signis, et majorem curationis partem ab audaci sanguinis detractione expectare videantur cum interim experientia ostendat, a profuso uberius cruore, valdopere morbum augeri: qui vix peracta vel unica, vel altera venaesectione, copioso amarissimae bilis vomitu, promptissime solvatur. Tales nobis Epidemiae frequentius occurrerunt, multasque conspeximus *ophthalmias*, *anginas*, *peripneumonias biliosae* potissimum *indolis*, et quae, cum, ob apparentem inflammationis intensitatem, copiosis venaesectionibus ab incautis et constitutionis annuae, causaeque morbi ignaris viris pertractarentur; civium animos artificiali prorsus lethalitate consternebant: ex quo apparet, non in quavis febre *bilioso-inflammatoria*, venaesectionem praecipuum curationis momentum constituere; nec ubique vomitoria, ad plenarium usque symptomatis inflammatorii dissipationem satuto posse differri.

Monendum quoque hic est, in complicatis cum inflammatoria dispositione gastricis, sub morbi fine, *sudores* salutariter plerumque a natura intendi: quae idcirco

rm proficua aegrotantibus excretio, post
actos tum inflammatorios, tum gastricos
orbi istius impetus, lenioribus diapnoi-
s ex haustu salino, vino antimoniato,
ob sambuci, et ejusdem plantae infuso, se-
undanda erit. Si felix ad partem externam
tastasis contingat; haec ipsa emollienti-
us, anodinis remediis fomentanda, et ad
erfectam suppurationem ducenda est.
depositio ad viscus facta, ominosa de
ovo excitare videatur symptomata; ha-
to ad prioris morbi naturam respectu,
enaesectio, evacuantia, vesicans, atque
ia, ex praedictis sat facile eruenda, indi-
ntur.

§. 113. Reliqua ex morbo aegrotantis Reconvalescentia rat.
ebilitas, quod ubique retinendum est,
mediis et diaeta, pro febris superatae
tura et indole varia, diversis corrigen-
est. Nunc enim lenia evacuantia robo-
ntibus commixta, infusum rhei, cum
rticis decocto; nunc vero hoc solum,
t amara et martialia indicantur remedia:
orum usum nec linguae continuans
ucositas, nec forte superstes oris amari-
es, oppressio stomachi, aut diarrhoea,
aepediunt. Alias Elixir vitrioli, cum

cortice nuptum, ac vinum generosum conveniunt: cum illi, quibus inflammatoria complicatio pericula auxit, roborantium usum sine damno perferre non possint. Sunt, quibus repetita hinc inde vesicantia, aut fonticulus, potissime conducunt. Nullis non animi quies ac recreatio, corporis adaequatum viribus exercitium, et aer campestris proficere observatur.

ORD. II. GEN. III.

FEBRIS CONTINUA INFLAMMATORIA

§. 114. Aliud *continuae* febris genus est, quod ex aucta cordis, arteriarumque irritabilitate et actione exortum, majori, quam coeterae febres, symptomatum continuatione mortales terret, ac ob frequentem, quam cum aliis complicationem amat, jam saepius nominanda fuit, *inflammatoria febris.* Notio.

§. 115. Haec ipsa, tempore quovis, maxime verno, hybernoque sub frigore sicco, interdum vero fervidissima aestate, adoritur homines laute nutritos, plethoricos, juvenes, ac fortiori, irritabilique fibra constructos; nec pueris tamen, nec feminis parcit; et cum quavis corporum constitutione tum sana, tum morbosa connubium inire observatur. Colles, locosque sicciores, septentrionali vento perflatos praediligit; sed nec planitiem, nec ipsas adeo paludes dedignatur; ac sub calidiori non minus, quam boreali sub coelo domicilium figit (§. 107.). Natura et extensio.

Symptomata. §. 116. Subito quidem hic morbus et inopinato frequenter accedit. Horror ut plurimum validior ac fortis, interdum levis, aut nullus, scenam aperit. Sequuntur ignes tangentis digito mox fere ustionis sensum imprimentes, brevi tempore, sub maximo licet calore, moderatum. Pulsus frequentes, vibrantes, fortes, ac duri; sed a cruoris copia, aut spasmo, dolore, facile oppressi. Subtumens et sanguine suffusa est universa cutis, inprimis facies; rubent, fulgentque oculi, labia cum ore siccantur; lingua, sub initio humida, ingravescente morbo fit arida, et rubra; nares siccissimae, cum odoratus gustusque sensu fere abolito. Interea sitis intense urget, ad caput dolor haeret, et sub nullo, qui ingratus esset, oris sapore, interdum nausea, ac brevi cessans vomituritio, aut vomitus observantur. Respiratio vix difficilis, sed cita, anhelosa et calida; artuum gravitas, lassitudo, in pueris somnolentia, sopor, convulsio; in adultis vigiliae, insomnia terrifica, deliria interdum phrenitica cum temporis arteriae pulsatione, cordisque magnis vibrationibus. Urinae ardentes, parcae, flammeae, aut ru-

brae; alvus sicca et difficulter excernenda, transpiratio fere nulla, et sanguinis ex naribus stillatio. Hic vero e venis, nunc quidem, eductus, ruberior sano, firmusque apparet; sed paucorum dierum intervallo, emissus cruor obtegitur corio denso, subflavo ac tenaci, multumque circa placentam ponderosam colligitur serum.

Sic febris ista, cum primas origines duxit, vehementi cum impetu continuat, et vel brevissimo tempore per abundantes sudores, per urinam turbidam, copiosum sedimentum post breve intervallum deponentem, aut denique per copiosam narium haemorrhagiam, solvitur: ubi veram *Ephemeram* vel *simplicem*, vel *protractam*, quae *inflammatoriae*, vel *sanguineae* nomen meretur, constituit. Ephemera inflammator.

Nunc vero, ex causis majoribus orta, longiores cruciatus meditatur, et ad septimam fere, nonamque diem, non tamen sine quadam symptomatum ad noctem exacerbatione, ac aliqua versus matutinum tempus remissione, cutisque leni madore, protrahitur; donec vel eodem, ac Ephemera vix descripta, modo, in salutem terminetur; vel methodo perver-

sa, sudoriferis, calefacientibus exasperata, sub *nervosae febris* apparatu, ad lethalem exitum praeparetur.

Divisio. §. 117. Nimius tum cordis, tum arteriarum impetus ac reactio major, vel ex *simplici* stimulo; vel morbillorum, variolarum, etc. exemplo, ex materia oritur, quae per se alterius naturae morbum constituit; aut ab hoc tandem producitur ipsa: atque tunc inflammatoriae febris *complicatae* natura resultat. Non *acutam* semper haec ipsa, sed, ex continuato in longum stimulo, *chronicam* interdum, lentamque indolem habere observatur. Sed quemadmodum inflammatio sine febre universali frequenter occurrit; sic et febris inflammatoria, nunc sine conspicuis topicae inflammationis signis; nunc vero cum partis alicujus speciali phlogosi deflagrat.

Causae. §. 118. Quaecunque cordis, arteriarumque systema ad violentas, et continuatas contractiones stimulare possunt; ea in praedispositis hunc ad morbum hominibus (§§. 66. 69. 115.) febrim inflammatoriam excitare valent. Jam a solo, in longum tempus protracto corporis exercitio, fortissima quaevis animalia hunc in mor-

bum illico conjiciuntur. Sed quae peculiari stimulo in ipsam cordis vasorumque substantiam agunt; non absimiles ea hoc in systemate effectus exserere observantur. Experimenta quidem super arteriis instituta, earundem irribilitatem vix notabilem esse evincunt; sed sua est cuivis parti ac propria quidem sensibilitas: quae fortissimis interdum excitantibus non respondet; cum a leniori, nec sensibus aliis, nec chymica indagine pernoscendo stimulo, promptissime in maximos rapiatur motus. In vehementissimis inflammatoriae naturae febribus, sub enormi cordis arteriarumque agitatione, non modo has ipsas; sed venarum totam compagem, interna superficie undique profunde rubentes ac inflammatas nos primum conspeximus, similesque arteriae, inprimis magnae, phlogoses partiales, sub iisdem circumstantiis, jam pluries ostendimus: quae certe arteriosi, venosique systematis a certis stimulis, ab intus quidem admotis, irritabilitatem abunde confirmant. Quaecunque igitur vel nata in sanguine, vel illuc advecta materia stimulans, ex suppressa inprimis, septentrionalis venti post

sudores, afflatu, potu gelido, balneis frigidioribus, vestimento leviori, transpiratione oriunda, vel rheumaticum, arthriticum, contagiosum, purulentum, venenosum acre, etc. spirituosi potus, frequentem inflammatoriae febris originem constituunt. Nec minus huc spectant, quae nervorum praecipue actionem intendunt, pathemata incitantia, contentio animi, vehementior ac diuturnus dolor, vigiliae protractae, laesiones variae; tum naturalis, vel assuetae excretionis per nares, intestina, vel uterum retentio, calidissima balnea, ictus solis, et alia, quae, sicut localem in parte inflammationem excitare (§. 125.), sic et febrim, de qua sermo est, validissimam incendere queunt.

Prognosis. §. 119 Purioris morbi, si rectius eidem ac in tempore occurramus, pericula tanta quidem non sunt; ac ipsa saepe natura per largiorem ex naribus haemorrhagiam, acutiorem alias longamque febrim, in *Ephemeram* (§. 116.) convertit, solvitque totam. Haec ipsa cruoris per diversa colatoria expulsio tardiorem jam morbum, sed non sine larga sudoris, ac urinae sedimentosae excretione, circa septimum fere, undecimumque diem, dissipare consuevit. Inter-

dum vero ex insigni humorum aestu citissimus in lethales viscerum infarctus inflammatorios et gangraenam fit transitus; aut haemorrhagia interna citissima morte aegrotantem aufert. Singularis est hoc in morbo ad metastases suppuratorias dispositio, quae coagulabilis ac semipurulentae lymphae transudationem ex vasis in vicinam cellularem, probabilem admodum reddit; et ex resorpta hac morbosa, nec in laudabilem amplius succum convertenda materia, videntur tum subitanei illi, ac sine locali inflammatione nati abscessus, tum copiosum in urinis, ac purulentum sedimentum, ac fere similis per alvum secessus, derivari posse. Testiculorum subinde tumor phlegmonosus hic succedit; quem promptissime in lethalem suffocationem, ex sanguinis in pectoris cavum effusione, abiisse conspeximus. Coeterum et anginae, et pulmonum, fatalem phthisin minitantes, abscessus, miliaria interdum, praecipue alba, ex imperfecta hoc in morbo crisi, nec non varia nervorum, ex facta super his metastasi, vitia frequenter oriuntur.

§. 120. Quae *complicatae* inflammatoriae febris curam respectant, ea diversis in locis Cura.

(§§. 46. 62. 71. 95. 112.) exposita habentur, ac ex coeterorum morborum consideratione ulterius patebunt. *Simplicioris* vero *inflammatoriae* medela consistit in eo: ut nimiam systematis vasculosi reactionem humorumque impetum promptissime restringamus; ut potu copioso, diluente, acidiusculo sanguinis aestum, ac irritantem vasa naturam imminuamus; ut quemcunque ab aegrotantibus stimulum solicite auferamus; ut sub fine morbi illas praecipue excretiones, per quas natura crisin molitur, blandissime promoveamus, turbarumque effectus, aut morbos, in quos inflammatoria febris abiverit, quo fieri potest modo, tollamus.

Venaesectio Nimiam cordis, vasorumque reactionem *venaesectione* potenter infringimus. Haec enim cruoris massam a corde ac arteriis movendam imminuendo, majoris irritationis motusque causam imminuit, plenitudinem nimiam vasorum, pressionem, spasmum, caloris, ab his saltem oriundi, rationem aufert; elasticitatem vasorum, quae secretionibus praesidet, motusque libertatem restituit; extravasati in cellulosam sanguinis, lymphatici, serosi humoris resorptionem facilitat; excretiones retintegrat; respectu partis a vulnere dissitae,

cet huic rei, mathematicis in vivente achina calculis nequaquam submittendae, imium certe tribuerint, pro momento vellit; ratione vero illius, in qua vena ecta est, et quae plus nunc sanguinis acpit, pro tempore derivat, miniasque et in ui ipsius destructionem tendentes, cororis vires imminuit, ex quibus luculenır apparet, magnum in venaesectione, si ere indicetur, remedium morborum esse ositum; sed nihil insimul in Medicina sse quo tam saepe abutantur medentes, uam venaesectionem.

Indicatio venaesectionis ex symptomaım (§. 116.) vehementia, non ex sola coi, seu *crustae*, ut vocant, *inflammatoriae* conitutione, petenda est. Quo prius vero et orbi magis initio sanguinem mittimus; melior a venaesectione obtinebitur effeus. Interim et tardius, et quocunque mor- tempore symptomata illam vero indiınt, sanguis tuto mitti potest, neque, ob sam hypothesin, elapso triduo, vel quaduo, neque ob menstrui forsitan comparinem, aut provectae, aut infantilis aetarationem, sine damno, vel per horam, ermitti, aut suspendi venaesectio potest. Sanguinis detrahendi copia, ab aegrotan-

tis aetate, sexu, constitutione, morbique ipsius vehementia, determinatur. In genere, ubi cum locali, visceris praecipue nobilioris, phlogosi febris nostra incedit: major utplurimum cruoris copia mittenda est. Infantes interim tam largas venaesectiones difficulter perferunt, saepiusque *hirudinibus* aut *cucurbitulis scarificatis* apud illos est locus: quae certe non minus apud adultos, infracto jam per venaesectiones febris impetu, si partialis subsit inflammatio, loci inflammati vasa egregie deplent, spasmisque ac tensioni, doloribus, medentur. Parum vero apud adultos, hac febre decumbentes, paucarum unciarum, quantumvis repetita saepius, cruoris detractio juvat: unica nempe ac sufficiens ex largiori vulnere instituta venaesectio morbum longe certius, quam si majorem cruoris copiam, sed longiori tempore, detraxissemus, jugulat.

Hirudines, scarificat.

Interim nec sub iisdem quidem signis semper eadem, sub quavis anni constitutione, venaesectionis abundantioris necessitas est; nec in eo certe inflammatoriae febris cura versatur: ut sine discrimine ac mensura cruorem disperdamus. Hinc ad lipothymias usque hunc ipsum fundere, ut periculosae rem aleae habemus; nec citius, quam par

est, venaesectionis vix institutae effectus expectari, vel, sine summa necessitate, haec ipsa mox frequentius repeti potest. Licet vero mittendi sanguinis copia, venaesectionum numero circumscribi non queat; semper tamen mente revolvendum est; vel in ipsis inflammatoriae naturae morbis, naturam certis adhuc viribus, sub aegritudinis fine, indigere; ac cavendum esse, ne, quos morbus forte nequaquam occidisset, hos scalpello crudeliter trucidemus.

Quamvis vero *refrigerantium*, ut vocant, actio, talis quidem in humano corpore esse non possit, qualis ex salibus mediis cum aqua remixtis, extra hoc ipsum, observatur; nihilominus tum salia neutra, tum acida vegetabilia sat egregios hac in febre effectus habere, vasorum solvere spasmos, impedimenta cordi opposita auferre, ac calorem infringere saepius conspiciuntur. *Nitrum* quidem decoctis hordei, avenae, vel frigida solutum, a duobus fere drachmis ad unciam dimidiam, per diem frequenter praescribimus; ad majores vero doses porrectum, a paucis certe, iisque robustioribus tantummodo viris, Refrigerantia.

perferri observavimus. Eadem saepe irritabilitas stomachi, lautiori *ammoniaci* salis usui refragatur. Hinc frequentior nobis *pulverum temperantium* (N. XVI.) usus est; fructuumque horreorum recentes, acidulosque succos, vel cremorem tartari, vel acetum cum aqua et melle aegrotantibus, sub variis formis offerre solemus. Nisi major cordis, vasorumque tonus obstet; *frigida* potior, aut aegrotis gratior potus non existit.

Aer frigidiusculus. Sed nihil calorem animalem ex istis moderabit; nisi atmosphaera, quae aegrotantem ambit, tum puritate maxima excellat; tum grato ac moderato frigore succurrat. Frigidior quidem aer sub graviori, pulmonum inprimis, inflammatione cum damno corpus, hosque ipsos, allidit; sed temperata aeris conditio et aegrotantis extra lectum positio frequens ac cauta, ardentes aestus, anxietatem, deliria, aliaque febris inflammatoriae symptomata, prae aliis longe infringit.

Clysteres. Nec minor *clysterum* ax aqua cum nitro et oxymelle, vel ex lactis sero, utilitas est, atque summa hac in febre necessitas. *Purgantium* quidem, in hac ipsa, indicatio, vix, nisi gastricae saburrae signa haec exigant:

rgebit; sed frequentior fere hic casus st, et institutis jam venaesectionibus, tamarindorum pulpa cremorque tartari um nitro, in sero lactis, aut aqua soluta, on sine conspicua utilitate, aliquoties n die alvum movebunt.

Quo vero tempore futuram morbi per udores solutionem praevidemus; oportet cutem humoribus perviam, docilemque reddere; ac hos ipsos leniori diapnoico ad superficiem invitare. Balnea nterdum tepidique fotus egregiam hic pem largiuntur; et haustus salinus cum ini antimonialis portione junctus, tum nfusum sambuci, aliudque subcalidum otulentum, secundae indicationi respondent. Nec tamen sudor praepostere hoc n morbo moveatur, ac ne delitescens sub ineribus ignis incauto stimulantium usu apiatur in flammas! quae scilicet sub am infausto artis conamine ad cutem xanthemata comparent: illa nec ullo norbi levamine efflorescunt, facilemque ebris in *nervosam* transitum praedicere bservantur.

Si quae narium haemorrhagia aegroantibus superveniat; ea nec adstringen-

tibus, nec contrariis quibuscunque remediis, nisi major, quam par sit, virium dejectio insequatur, cohibenda.

Vesicantium hoc in morbo, nisi in alium jam converso, usus esse vix potest. Vana sunt certe, quae, in vivente homine, a vi cantharidum solvente expectantur subsidia; et vana sanguinis per vasa nunc circulantis spissitudo major. Interim si vitae vires a nimiis forte venaesectionibus, aut a causa non inflammatoria, prostratae id exigant; ac fortiora interdum deliria cum pulsu debiliori urgeant; aut si localis inflammatio venaesectionibus jam jam infracta jubeat; vesicantium usui, qui et spasmos interdum sedabit et sudorem eliciet, quam minime repugnamus. Sopori alias ac delirio hoc in morbo occurrentibus felicius opponentur aut occipitis scarificatio et cucurbitulae, aut hirudines post aures, vel ad tempora, vel naribus, applicandae, vel ipsa, si vires permittant, jugularis venae incisio.

Quod ad *corticis peruviani* hac in febre usum pertinet: ille, a pluribus licet laudatus, paucissimis in casibus innoxius esse potest. *Intermittentes* ipsae, quae inflamma-

-toriam indolem aliquando ostendunt, ab hoc remedio non tam raro in continuas pervertuntur; et nisi magna vel hujus, remissio; vel virium projectio conspicua id jubeat, roborantium, viresque jam nimias erigentium actio non potest non aegrotantibus officere.

Quae abscessus ex imperfecta inflammatoriae crisi non nunquam prorumpentes concernunt; illa ex regulis alibi (§. 112.) expositis, facile intelliguntur.

Facilior post febres *inflammatorias* reconvalescentia, et promptior virium restitutio observari consuevit. Hinc non tam urgens hic est roborantium nutrientiumque indicatio; ut non ex citiori alimentorum vinique praepostero usu, vix superatae aegritudinis scena saepissime reiteretur. Solius naturae vires, et juvenilis aetas, superandis morbi sequelis utplurimum sufficiunt; ac sub vegetabili, digestuque facili cibo, infusum chinae cum frigida paratum, prae coeteris salutem restituit. Reconvalescentia.

FORMULAE MEDICAE.

IN §§. PRAEGEDENTIBUS CITATAE.

Num. I.

Decoctum resolvens.

Recipe Radicis graminis unciam unam, coque in s. q. aquae, ut colatura sit librarum duarum.

N. II.

Pulvis resolvens.

Rc. Cremoris tartari pulverisati unciam dimidiam.
Tartari emetici (*) granum unum.

(*) Praeparatur apud nos cum pulvere Algaroti et Cremore tartari, methodo jam cognita.

Misce exacte, et divide in sex partes aequales.

Interdum duo grana tartari emetici, cum uncia dimidia Cremoris tartari miscentur.

N. III.

Haustus salinus.

℞. Spiritus Mindereri aut aceti ammoniacalis,
Infusi Sambuci, ana uncias tres;
Oxymellis simplicis, unciam unam.
Misce.

N. IV.

Solutio emetica.

℞. Tartari emetici grana tria,
Solve in aquae destillatae unciis tribus,
Misce.

N. V.

Pulvis emeticus.

℞. Radicis Ipecacuanhae grana viginti,

Tartari emetici granum unum,
Misce,, ſiat pulvis.

N. VI.

Emeto - Catharcticum.

Rc. Salis anglici unciam unam.
Tartari emetici grana duo.
Solve in aquae destillate unciis sex.

N. VII.

Pulvis alvum evacuans.

Rc. Pulveris radicis Jalappae drachmam dimidiam,
Tartari vitriolati scrupulum unum
Misce.

N. VIII.

Potio laxans.

Rc. Salis anglici unciam unam cum dimidia,
Mannae electae unciam unam.
Solve in aquae unciis sex.

N. IX.

Potio laxans.

Rc. Radicis rhei electi drachmam unam
Foliorum Sennae drachmas duas,
Salis anglici unciam dimidiam,
Infunde aquae fervidae s. q.
In colatura unciarum sex, solve
Mannae electae unciam unam.

N. X.

Pulvis nauseans.

Rc. Pulveris radicis Ipecacuanhae grana duo,
Sacchari albi scrupulum unum.
Misce.

N. XI.

Pulvis nauseans stibiatus.

Rc. Tartari emetici granum unum.
Sacchari albi scrupulum unum.
Misce, fiat pulvis.

N. XII.

Solutio amara.

℞. Extracti gentianae drachmas duas,
Solve in aquae Menthae piperitae unciis quatuor.

N. XIII.

Solutio amara vinosa.

℞. Extracti gentianae drachmas duas,
Solve in vini Cyprini unciis quatuor.

N. XIV.

Acetum camphoratum.

℞. Camphorae drachmam unam,
Teratur in mortario lapideo cum spiritus vini rectificati guttis viginti,
Sacchari albi unciis duabus,
Probe tritis affundantur
Aceti optimi unciae decem.

N. XV.

Emulsio arabica.

Rc. Gummi arabici unciam dimidiam,
Amygdalarum dulcium, excorticatarum Num. III.
Sacchari albi drachmas duas.
Terantur invicem, et adde, sub continua agitatione, olei amygdalarum recenter expressi, quantum cum hac massa uniri potest; posthinc affunde paulatim aquae uncias octo, et cola.

N. XVI.

Haustus antemeticus.

Rc. Salis alkalini vegetabilis grana viginti,
Detur ad chartam.
Rc. Succi pomi Citrini recenter expressi unciam dimidiam.
Detur ad vitrum.
Misceantur, et sub actu effervescentiae ab aegrotante hauriantur.

N. XVII.

Pulveres temperantes.

Rc. Pulveris Cremoris tartari unciam dimidiam,

Nitri puri drachmam unam cum dimidia.

Misce et divide in sex partes aequales.

Finis Lib. I.

D E

IRANDIS HOMINUM MORBIS

E P I T O M E

AELECTIONIBUS ACADEMCIS DICATA

AUCTORE

JOANNE PETRO FRANK

AC. CAES. ET REG. AP. MAJ A CONSILIIS MAGISTRATUS
OLITICI ET OECONOM. MEDIOLAN., FACULTATIS ME-
CAE AC NOSOCOMIORUM PER INSUBRIAM AUSTR.
AESIDE, XENODOCHII PAPIENS. AD S. MATH. MODE-
TORE, THERAPIAE SPEC. ET CLINICES IN TICINENSI
CADEMIA PROFESSORE P. ET O. ACADEMIAR. REG SCI-
TIAR. GOETTING. MANTUANAE. ET ELECT. MOGUNT.
TUM SOCIET. PATRIOT. MEDIOL. ET MEDIC.
HELVET. SODALI.

L I B E R I I

DE INFLAMMATIONIBUS.

MANNHEMII MDCCXCII.

C. F. Schwan et C. G. Goetz Bibliop. Aul.

DE
CURANDIS INFLAMMATIONIBUS
LIBER II.

:LASSIS SECUNDA.

INFLAMMATIONES.

:NERALIA DE INFLAMMATIONIBUS.

ı121. CALOR partis, tensio, moles ac du- Natura Inflammat.
ıes aucta, ut plurimum cum sensu doloris ıi, nunc ardentis, nunc pungentis, pulsan-,, nunc gravativi, aliquando nullo, cum ıore nunc vivido, nunc profundius rubro, ıpissime cum febre, pulsu frequenter ple-, forti, ac duro; saepe contracto ac par-; aliquando naturali; ac tumoris evidenti ıt in suppurationem, aut in gangraenam ıu, dicitur *inflammatio.*

§. 122. Ex his igitur signis (§. 121.) Fallacitas symptomat.
ıesens agnoscitur inflammatio; sed ex eo-

rundem complurium defectu, ad absentiam istius, sat infirmo concluditur argumento. Hinc saepius *occultis* tenentur inflammationibus viscera, et ad partes adeo *externas*, hae ipsae tam profunde interdum haerent: ut, quo loco nec rubor, nec fere tumor comparuerat; eo non raro purulentus jam humor, aut sanies, subjectam carnem ac ossa depascatur. In ophthalmiis chronicis, in phthisi pulmonali, in peripneumoniis ventriculi, intestinorum, ac hepatis inflammationibus, etc. dolores frequenter non urgent; et quotiescunque vel paralysis, vel gravior sensorii communis affectio subest; illorum, quae in partibus contingunt, ammititur conscientia. Non quavis certe sub inflammatione, pulsus vel impetu, vel frequentia augentur; nec ipsae adeo functiones organorum ab inflammationibus continuo supprimuntur: ut igitur in dijudicanda interno-rum phlogosi, non unum, vel aliud ex allatis (§. 121.) signum; sed singulorum congeriem symptomatum, causas praegressas, et regnantis constitutionis naturam consulere oporteat.

Divisio. §. 123. Varia quoque inflammationis na-

est, prout partem vel *externam* vel *inter-*
n, et inter has vel caput, vel jugulum, vel
tus, vel abdomen, vel artus, vel superfi-
n externam adoritur; prout vel *primarium*
t morbum, vel ab alio *secundaria* pendet;
at vel cum *intermittente* (§. 68.), vel cum
ammatoria febre (§. 114.), aut cum *gastri-*
(§. 98.), aut cum *nervosa* (§. 80.), aut de-
n cum nulla (§. 122.) incedit; atque hinc
benignam, vel *malignam*, ac interdum
odicam mutuatur naturam, cursumque
m vel *acutarum* more, vel *chronicarum*
ctu absolvit. Nec aliorum connubia mor-
um ab inflammationibus respuuntur; quo
um vel *simplex*, vel *complicata* resultat
bles: earum exemplo, quae cum contagio
olarum, morbillorum, aut luis, vel cum
rheumatico, catarrhali, vel alio; tam fre-
nter incedunt, legemque vel his imponunt;
ab iisdem ipsae reguntur. Frequentius
emicum inflammationes charactorem as-
unt; aut certis demum regionibus commu-
es, ac vix non *endemicae* observantur.

Pro ipsius vero inflammationis externae Erisipelat.
mentia ac sede, vel superficiali lateque
sa, vel in tumorem circumscripta, atque
undius penetrante, *Erysipelatis* illa, vel

phlegmonis nomen assumit. Ac primum quidem ex istis, fusius alibi describendum est; *phlegmone* vero inflammatorium sistit tumorem, calentem, ac profunde rubentem, splendentem, in medio sui elevatum, saepe acuminatum et exacte circumscriptum, cum dolore distrahente, ut plurimum insigni ac pulsante, in abscessum frequenter terminandum. Prima hujus principia sub *phlogosis* nomine veniunt, a phlegmone non nisi gradu distinctae.

Phlegmone.

Symptomatum varietas.

§. 124. Descripta (§. 121.) inflammationis symptomata ulteriorem hic dilucidationem ex eo vix admittunt, quod pro varia febris, quae eandem comitatur, natura (§. 123.), pro differentia causae, ac pro loci, quo sedem figit, diversitate, haec ipsa summopere mutentur. Ut plurimum quidem inflammatoriae febris phoenomena (§. 116.) sub locali inflammatione vehementus premunt; ac major tunc hujus in abscessus observatur nisus ac dispositio; sed quotiescunque aut rheumaticum, aut arthriticum acre tumorem excitaverit; aut extrema cutis, ex bilioso potissimum vitio, superficiali flamma incendatur; tunc rarior longe suppuratio,

que vix benigna, inflammationem termina-
. Si *febris nervosae* cum hoc affectu sym-
mata (§. 82.) complicentur; aut vehemen-
r inflammatio partem membranosam, te-
iorem, ac valde sensibilem corripuerit;
ac frequentior ejusdem in *gangraenam* exi-
observatur: atque sic quaevis inflamma-
nis complicatio consuetam alias symptò-
tum seriem invertit, et non modo eundem
rbum facie, sed et medendi methodum
non penitus interdum immutat.

§. 125. Si causae inflammatoriae febris Causae.
118.), in unum magis eundemque cor-
ris locum agendo, fortiorem in hoc ipso
dnxerint stimulum; nascitur tunc in ejus-
m loci systemate *partiali*, id idem, quod
generali, ad fortissimas cordis, majorum-
e vasorum agitationes contribuit. Inscio
non corde, *primariarum* pars plurima in-
mmationum adoritur: affectae partis arteriae
pulsant, agitantur vehementer, calorque
tialis increscit, priusquam totum vasorum
tema in consensum trahatur ac turgeat.
m igitur vitalem, nervorumque sensibilita-
in parte inflammationem subitura, mani-
te conspicimus auctas: ut, qui ab acerri-

mo aromate, spirituque ardente vix gratu
persentiebat calorem ventriculus: hic, cu
inflammatione laborat, vel a blandissimi l
quoris aut atquae guttula mox enormiter co
vellatur. Nervorum in arterias, quas circun
dant, ac in venas imperium tum ex anin
pathemate, ex erubescentia, subiteque faci
pallore, ex frequentia pulsus, ac rubris, to
visque, sub mentis excandescentia, oculi
— tum ex contagiorum in circulatione
actione, abunde innotescit. Quo majus v
ro muscularium fibrarum robur, et irritabil
tatis pendens ab isto momentum est; e
major in phlegmonem promptitudo; et qu
sensibilior pars corporis existit: eo magis in
flammationibus obnoxia observatur. A sin
plici apum punctura, insignis in parte inflan
matio accenditur; et vix perspiciendum su
palpebra sabulum, intensam jam oculi phlo
gosin producit: quae certe turbarum causae
non tam obstruendo, quam singulari nervo
rum irritatione, vasculorum eretismum, a
spasmodicam in contentos liquores agitatio
nem producunt, sub qua tandem vel sangui
ipse, vel lymphaticus, coagulabilis humo
in vicinam cellulosam lateraliter exprimitur
ac mutatus transudat.

Non quivis certe stimulus, eosdem, m, in nervos, tum in arteriarum irritabi-atem (§. 118.) effectus habere observatur; ac nec quodvis istorum irritamentum in-mmationem producare valet; sed insignem rum oportet esse numerum, quae, dum l nullum ex aliis sensum afficere videntur, rvorum pulpae, aut arteriarum irritabillitati mica, cum in sanguine liberius circulant, *lammatoriae febris* symptomata, — cum co parti constantius admoventur, *inflam-tionis localis* imaginem referunt.

Quo vehementior huic irritatio locum dit, et quo violentior vasorum agitatio ; eo magis secretiones hac in parte sup-muntur. Levior vero inflammationis gra-s, abundantem, variique coloris, lympham orat, quae, primo in casu, circa vasa in-mmata, ac in propinquis, cellulis collecta, ii prompte dissipetur: febris ope matura- praecipuum futuri puris, largitur rudi-entum.

Irritationes vero, quae inflammationibus quentius occasionem porrigunt, sunt lae-nes mechanicae, vulnus, contusio, con-ssio, fractura, luxatio, corpora peregrina l pondere, vel mole, vel figura denique

vel motu inſensa; ſibrarum corporis extensio, compressio, corrosio, adustio, drastica, venena, acre quodcunque, inprimis rheumaticum, morbillosum, etc. vel chemicum, vel animale aut vegetabile, frigus magnum, et quae alia (§. 118.) enumerata ſuerunt.

In ipso sanguine inflammationis causam quaesiverunt, qui ex conspecto his in morbis ejusdem *corio*, nunc ad majorem *densitatem*, nunc vero ad *solutam lymphae naturam* concluserunt. Sed licet haec, ex coagulabili lympha oriunda membrana, seu *crusta pleuritica*, in morbis inflammatoriis frequentius compareat; non tamen aut mox initio istorum super sanguine concrescit; aut in sanissimorum adeo hominum cruore tam raro invenitur: ut pro vera inflammationis causa prudenter valeat accusari. Ex eadem vena, in morbo summopere inflammatorio, detracti sanguinis portio coagulatur et corium ostendit; alia necquidquam coit, ac sanissimae alia constitutionis cruorem tuentibus ofſert. Gravidarum sanguis, vel ille, qui ex ligata diutius vena educitur, firmissimam crustam mox contrahit; ac in morbis, qui de inflammatione vel minimum participant, non infrequens est *corii* praesentia: ut igitur

tam inconstanti phoenomeno, et ex insti-
tiis, cum sanguine, jam venis egresso, expe-
mentis, ad illius, qui per vasa fluidissimus
rcumagitur, naturam, non sine magno er-
rris concludatur periculo.

Est interim singularis vasorum in parte
fflammata conditio: ut, quo usque in illis
ritatio ac eretismus continuant; *secretione*
orbosa id ipsum nunc praestent, quod in
morum lympha vix nisi ignis, aut aeris, aut
iidorum mineralium contactus, potuisset
. 8.). Expressum sic animale gluten in
lidas concretiones ac in membranas tam
conum est, ut, vel paucorum spatio die-
rm, vicinas partes, quas natura separatas
se voluit, morboso inter se vinculo con-
ngat, vel membranaceo, et, quod pluries
nspeximus, jam *vasculoso*, sacco includat;
ll omnem glandularum, viscerum, telam
ffarciat; polyposa, continuo solidescente;
ateria repleat, et in futuras obstructiones,
: irresolubiles scirrhos disponat.

§. 126. Hinc varios inflammatio exitus Exitus in-
gnoscit: ut nunc extravasata in cellularem flammat.
ateria resorbeatur, partiumque tensio ac
asmus per blandam *resolutionem* dissipetur. Resolutio.

quo in casu, reassumpta in sanguinem lympha per inflammationem adeo mutata, ut de pristina nutrientis principii natura vix amplius participet, sub purulenti humoris imagine,

Suppuratio. per urinas, aut per alvum, aut per sputa, aut denique per metastases, per sudores olentes, aut per exanthemata expellitur; — vel stagnans in celluloso vasorum inflammatorum ambitu coagulatus humor, diuturno fotu ac praeparatione in *abscessum* maturatur: cujus iterum materia, ad sanguinem forsitan resorpta, ut stimulans ac nutritioni inepta rejicitur, aut novam, hecticamque febrim accendit; — vel concrescens cum cellulis lym-

Induratio. pha, *duritiem* in parte, cum istius insensibilitate, majorem, aut interdum *scirrhi* rudimentum, relinquit; — alias per vim inflammationis sensibilitas partis ac irritabilitas, circulatio omnis ac naturalis calor destruitur, naiturque *spacelus*, aut, si quae vita super-

Gangraena. sit; *gangraena*. Interdum, cum inflammatio internam partem occupaverit; non modo purulenta, de qua diximus, materies, sed, et sine hac, copiosum *serum* in cavo, quod illam circumdat, promptissime accumulatur,

Hydrops acut. oriturque *acutus*, vel et *purulentus hydrops*, a quo, dolorum ac inflammationis sympto-

nata diſparent; — vel copioſus interdum *anguis* aut in cava corporis, aut in ipſam iiſceris celluloſam effunditur. — Si cutis ſu-eerficiem occupaverit inflammatio: tunc, ea-eem ceſſante, epidermidis in furfures tenues, ut in latas pelliculas contingit *deſquamatio*, uam ſaepe humoris seroſi, ac ex parte coa-ulabilis in parvis veſicis collectio praecedit, ec tenaces duraſque cruſtas in parte relinquit. andem vero in aliis *acuta* quidem diſpergi-ur, ſed *chronica* ſuccedit inflammatio; vel um eadem, purulentae, ſine exulcerationis ndicio, fluxus materiae alternat.

§. 127. *Reſolutio* ipſa, qua labes omnis parte inflammata (ſi reliquam ad ſimilia diſ-poſitionem excipiamus) aufertur, per ip-am quidem moderatam febrim, in ſanis cae-erum corporibus, obtinetur; ſed praeſcri-tum hoc ad opus, ubique tempus non eſt, t ſub violenta licet, vel nobiliſſimi viſceris nflammatione, poſt decimam ſaepe et quar-am diem, venae ſectionibus repetitis, aliiſque ubſidiis eandem potuimus a natura impe-rare. Interim in multis certe inflammatio-iis jam nimis provectae *reſolutio* exſpe-tari vix poteſt; et copioſior ſanguinis hunc Reſolutionis natura.

in finem detractio, naturae vires ad blandam suppurationem necessarias, cum insigni damno disperdit.

Suppurarionis ratio.

§. 128. Tumoris inflammatorii *suppuratio* instat, ubi, sub fortiori quidem inflammatione, *resolutionis* occasio aufugit; ubi vel specificus irritantis materiae nisus in abscessus, vel cachecticus aegrotantium habitus, vel nimia partis affectae debilitas et imminuta reactio subest. Incipientis jam *suppurationis* opus prodit febris, ac doloris, sine manifesta causa, et absque consuetis in *resolutione* evacuationibus (§. 126.), decrementum, pulsatio tumoris, et aucta mollities, vel oedematosa cutis inflatio; factam vero, et jam adultam suppurationem arguunt febricula continua, post pastum horripilationibus incedes, ad noctem exacerbata, et cum sudoribus matutinis remittens, urgente siccitate ac siti continua; fluctuatio puris, vel ejusdem effluxus, expulsio, rejectio; emaciatio corporis cum sat valido ciborum appetitu, oedema pedum, genarum rubor vespertinus, calor urens ac siccus, diarrhoea, et alia, cuivis parti suppuratae propria, symptomata.

Plura tamen ex his signis non sat fir-
am *suppurationis* absolutae diagnosin con-
tuunt; vel latentem interius abscessum non
erte comitautur. Hinc toties vel suppo-
ntur, quae non existunt, suppurationes;
ll occulta viscus depascens vomica praeter-
letur: ut vel ipsa purulentae ex internis
ectio materiae saepe infidum exulceratio-
; largiatur argumentum.

Pus utique dicemus, quam in vulnere Pus.
n impuro, vel in abscessu phlegmonoso
venimus materiam, humorem blandum, al-
dum, opacum, adinstar pultis mollioris,
t cremoris lactei crassiusculum, aqua gra-
orem, ac in eadem, vix solutum, mox
ndo iterum praecipitatum, specifico, vix
etente odore donatum, nec ab igne qui-
m, nec ab intenso frigore, nec a spiritu
ni, sed a salis alcalini fixi ac vegetabilis so-
tione coagulandum. Ast vero, cujus ex
scessu, aut ulcere origo non derivatur,
terdum descriptis in omnibus indiciis con-
nit, nec tamen (a muco licet distincta)
um pure aequiparanda est, *materia purifor-*
is. Haec nempe, sine partis exulceratione,
flammationis vi, expressa galatina (§. 125.)
uae sub simplici oculorum, pulmonum,

vesicae, aut urethrae phlogosi, copiose transudat, — vel quae hydropicorum in aquis ad fundum reperitur, aut forte quae et in pituitosa phthisi ex bronchiis copiosa secernitur, a *pure* ipso, vel ob solam jam in medendo diversitatem, distinguenda, alcalinae beneficio solutionis ab eodem nequaquam distinguitur. Hoc autem *pus verum*, licet eandem cum *puriformi* materia aut *spurio* pure, ex pauco sero ac lympha, secretionis vitio mutata, originem trahat; ab hac tamen valdopere distare videmus: quod, non tam facile in membranas, ac nova ligamenta convertendum, vicinas partes, et cutem denique ipsam sibi protinus assimilare, ac specifica operatione in se ipsum convertere observetur; quod ad sanguinem resorptum, non modo, *puriformis* adinstar materiae, per diversas a natura vias expellatur; sed, (quod haec sola, nisi diuturna inflammatione suffulta, non facit) suppuratoriam, hecticamque febrim inducat; et quod denique contagiorum variorum fertilissimum constituat vehiculum. Sine praevia, interdum sat manifesta aut febre, aut inflammatione, abscessus in morbis spurii oriuntur: quorum quidem materia, nisi diuturno fotu, ac

lli praeparatione maturata, non tam *pus* *rum*, quam *puriformem materiam*, vi sola orum inflammatoria, ac sine cordis consu, aut febre, vel per solam lymphae in is stagnationem, vel alio, ac incognito retionis vitio generatam constituit.

Donec igitur *purulentae materiae* non soa *muco*, sed ab ipso *pure* distinguendae otescat ratio; oportet certe, ut maxima dijudicandis internarum partium suppuraibus difficultas medentes premat; utque nisi ex causae morbique totius consideone, ac roboráto experientiis oculo, diaosis sub hac ipsa certitudo hauriatur.

Caeterum *pus* bonum ac laudabile nec in cessu, nec in vulnere praeparatur, si vivitae, tam corporis universi, quam ip-, in qua suppuratio contingit, partis, nimis excedant, aut contrario errore deant. Hinc vulnus a summa inflammatione escit, ac puris in phlegmone principia Ichor. gangraenosam convertuntur saniem; sub e vero, aut debiliori partis reactione, uis, sanguinolentus, acris, foetidusque nor, seu *ichor*, vel serosum, pallidumque ernitur liquidum.

Indurationis, scirrhi conditio.

§. 129. Lympha sanguinis, morbosa vasorum actione immutata, vel in his ipsis, aut in cellulosa vicina intercepta et stagnans, in polyposam interdum ac callosam durîtiem degenerat, cum ambientium membranarum canaliumque superficie concrescit, cavitates opplet, infarcit, humorumque in illis, ac in vicinis partibus circulationem delet omnem, aut magna ex parte remoratur. Hinc partium, viscerumque induratorum nativus calor, sensusque perit, et actio quaevis organica; vel cum aucto ejusdem volumine ac tumore, vel contracta in parvam duramque molem substantia, sufflaminatur. Interim varii tum indurationis gradus, tum recludentis materiam organi hanc in ipsam effectus, tum stagnantis, ac vel simplicis, vel acredine mixtae lymphae in corruptionem sibi propriam nisus, tam varia ex nervorum hac in parte affectorum irritatione, et ex ipsius visceris differentia, diversa oriuntur phoenomena. Quae ad glandularum inprimis systema delitescit materia, illa promptiorem in scirrhos, ac carcinomata naturam ostendit; et quemadmodum haec inflammationem praegressam sat raro pro origine agnoscunt; sic et aliis in partibus indurationes a phlogosi deri-

rivantes tam malignam non ſacile naturam
quirunt.

Partes ab inflammatione correptae, vel
propriae spongiosam ac laxam substantiae
uram, vel ob ſebris, vel ob reactionis ſe-
lis per nimias venaesectiones prostratae in
te languorem, vel ab incauto adstringen-
m externo usu, vel denique ob incogni-
n lymphae in concretiones nisum, indu-
tur; nec tam infrequens inflammationum
effectus ab eo dicetur, qui tot anhe-
cones ac dispnoeas a peripneumoniis, tot
iculorum ab arthritide rigiditates, — tot
eernentium canalium, ab oesophagi, tra-
eae, intestinorum, urethraeque inflammatio-
ous, coarctationes, ac tot demum arteria-
m callositates, ossificationes, ab inflamma-
ne vasorum occulta (§. 118.) plerumque
ndentes, attento considera verit animo.

§. 130. Quae pars corporis nec calorem Gangraena.
oprium, nec sensationem, aut irritabilita-
n, nec tonum ac elasticitatem agnoscit,
l colore livido, aut plumbeo notatur, —
t quae demum, sensu ac motu privata,
rrugatur, sine sanguinis circuitu contabe-
t, induratur, ac ſriget: illam pro *mortua*

declaramus. Mors talis incipiens, *gangraenae*, — perfecta vero, *sphaceli* denominatione insignitur. Si mumiae instar pars affecta rigescat, *gangraena sicca*; — si ob succorum stagnantium ac corruptorum abundantiam molliter emoriatur; *gangraena humida* vocatur.

Subita, vel paulo lentior quam maximi doloris, ardoris, caloris in parte inflammata cessatio; ruboris ex laeto in igneum fere, aut profunde rubrum ac lividum et nigrum conversio; — radiorum longitudinalium ad vasorum ductus decurrentium, livescentium conspectus; vesicarum brunearum, sero ex flavo obscuro, subsanguineo, aut atro repletarum, super inflammata parte elevatio; — arteriarum, motusque muscularis abolita actio; — epidermidis separatio, remanensque impressa mollescenti, frigidoque tumori fovea, vel aeris in cellulosam evolutio, seu emphysema, cessantem in parte vitam, sphacelumque demonstrant.

In *humida* quidem *gangraena* potissima ex recensitis symptomata locum inveniunt; sed et citior putridissimi ichoris in vicinos nervos effectus, aut ad massam humorum resorptio est: qua *febris nervosae* (§§. 87. 88.) seu *gangraenosae* symptomata cum sum-

no vitae periculo quantocyus inducuntur, et in sanas gangraena partes citissime propagatur.

Lentior *siccae* progressus observatur *gangraenae*, ac diutius ista, donec vel in humidam convertatur, vel in mumiae speciem corrugetur, aut a corpore pars sponte secedat, sine febre incedit.

Sed quemadmodum totius corporis, sic et *partis* interdum *asphyxiam* occurrere, observationibus comprobatur: quibus caute hoc de statu judicandum, nec quamcunque gangraenam, inprimis si putredo desit, rudiori manu pertractandam esse, docemur.

Multiplex vero, nec certe ex sola inflammatione repetenda, *gangraenae* causa existit. Quaecunque vasorum, nervorumque in partem officia auferunt; illa, si tempore sat longo in istam agant, mortem necessario in eadem inducunt. Hinc extensio, contractio, compressio, fascia strictior, decubitus, contusio, impletio nimia, inflammatio maxima, extravasatio sanguinis, seri acris; hinc frigus summum, adustio, acredo specifica, scorbutica, venerea, putrida, gastrica, contagiosa, metastatica, venenosa, alia; hinc corpora peregrina, stimulantia, vel alio de- Causae.

mum modo excitatus spasmus diuturnior, ac dolor summus, aut paralysis, marasmus, aut arteriarum in osseam substantiam conversio, et similia, saepissime *gangraenam* nunc *sine*, nunc praevia, vel comitante *inflammatione*, producunt.

Cum interim frequentiores *cum* ista gangraenae observentur; monuisse juvat, non ideo causam in ipsa semper inflammatione esse quaerendam; vel saltem hanc ipsam non ubique cum inflammatoria febre esse conjunctam. Quodsi etiam aut suam ex inflammatione originem gangraena agnoscat; aut cum illa manifeste incedat; post paucos tamen dies, aut citius, alienam inflammatoria febris ipsa naturam facile assumit, ac cum nervosa (§. 90.) quam maxime complicatam.

Hydrops acut.

§. 131. Qui non tam raro sub viscerum inflammationibus inducitur *hydrops* acutus (§. 126.), ille, nunc ipsius morbi ab impetu, nunc vero ex incauto venae sectionis usu, originem petit. Quam primum aquae, vel solae, vel cum lympha coagulabili, vel cum cruore remixtae, circa viscus colliguntur: inflammatio ipsa quam plurimum immi-

nuitur, et succedunt rapidissima diversi hydropis diversa phoenomena, quibus febris nec dum penitus profligatae signa consociantur.

§. 132. Ex illis, quae (§§. 119. 126. 127. 128. 129. 130. 131.) allata sunt, sat clara inflammationum prognosis habetur. Ex ipsa vero gangraenae historia, quam justus hanc undique timor circumdet, non minus comparet. Praevidemus istam, ex majori febris, quam sub qua suppuratio sperari queat, intensitate, ac diuturno auxiliorum neglectu; ex praesente morbo alio, tam chronico, quam acuto, contagio, aut acredine vi vitali infesto; ex causae inflammationem excitantis; externae, internae natura, et actione in partem, inprimis mollem, spongiosam, sensibiliorem, aut tenui membrana constructam, continuata, nec facile removenda; ex subita virium vitalium, sub locali affectu dejectione, faciei mutatione insigni, horrore magno, ac cessante tandem in parte dolore, cum singultu, anxietate, meteorismo, lipothymiis, extremitatum frigore, diarrhoea: que singula, ad *internas* partes, quam ad *externas*, magis infida, vel instantem, vel jam inceptam Prognosis.

gangraenam, cum signis aliis (§. 130.) collata, frequentissime indicant, et pericula mortis, ab *externa* quidem affectione, si *gangraenosa* deſuerit febris, ac si emorientis separatio partis ex ambiente hanc ipsam inflammatione vividiori, aut suppuratione incipiente, exspectari queat, *minora*; — ab *interna*, *vix non certa*, manifestant.

Cura inflamm. §. 133. Inammationis cura, pro varia ejusdem natura (§. 123.), ac pro febris, aut nullius (§. 122.), aut, eandem comitantis, diversae (§§. 68. 80. 98. 114.), ac denique pro causarum, subjecti, partis affectae, ac temporis, quo medelam instituimus, ratione, valdopere differt. Potissima in quavis inflammatione, non minus *externa*, quam *interna*, tum febris, ac virium vitae excessus, tum annuae constitutionis consideratio facienda est. Quae ad interna inflammatio urget, ea ut plurimum, ob majorem visceris nobilitatem, promptiori auxilio indiget; aut saltem effectus neglecta funestiores exserere consuevit.

Princeps quidem in curandis inflammationibus, *resolutionis* (§. 127.) offertur scopus; partibusque multis vitam, nisi hac so-

ı, constantem non praeparamus; sed non
uaevis *resolutionem* aut admittit, aut indicat
ıflammatio: vulnusque contusum, non re-
ens, variolae, furunculus, aut critica in
xterna depositio, utriusque veritatis largiun-
ur exempla.

Resolutionem vero, causarum remotarum
blegatione, spasmi, aut reactionis in parte
ıflammata nimiae moderamine, massaeque
uidorum vel in toto, vel in speciali vaso-
um systemate abundantis imminutione, se-
undum regulas alibi (§. 120.) expositas in-
endimus.

Pro varia igitur causarum (§§. 118.
125.) ratione, os fractum, luxatum, her-
ıia, prolapsus reponenda; peregrinum cor-
ous ex vulnere, vel quocunque haereat lo-
co extrahendum; plethora generalis, specia-
lis, per venae sectionem generalem, localem,
per scarificationem, hirudines, victum vege-
tabilem, parcum, potusque acidos diluentes
auferenda, divertenda, stimulansque vel ad
ipsam, quae inflammatur, partem, vel ad
abdomen, alibique latens, acre, opportunis,
specificis remediis corrigendum, revellendum
expellendum; et quaecunque demum cor
ipsum, ac arterias, vel ipsius inflammati com-

pagem loci agitare, comprimere, infarcire, distendere, vexare possent, solicite removenda sunt.

Atqui cum sic causarum rationem assumimus: vel hoc ipso jam *spasmi*, ut illarum aut effectus, aut socii, quam plurimum dethrahimus violentiae. Venae sectio certe, sat largo vulnere suscepta, pro re nata, saepius nec parva nimis quantitate, nec tamen ad lipothymiam usque, repetita, aut ex ipsius inflammatae, aut eidem vicinae, partis venis instituta, tum sanguinis copiam, ac nimium cordis, arteriarumque refringit impetum; tum stimulo locali, cretismo vasorum, tensionique nimiae potentur medetur, ac stagnantis in cellulosa materiae resorptioni summopere favet. Nec certe *arteriarum*, vel incommoda nimis, vel fortioris haemorrhagiae non ubique formidine immunis, sectio praerogativa tanta hic gaudet: ubi minus ex cruoris a tergo venientis impulsu, quam ex locali vasorum excessu, et ab impedito sanguinis per venas regressu, irritatio pendet. Hunc certe scarificatio, hirudinisque officium potentissime expedit, et quod reliquum est, hoc, non ad externas modo ac superficiales, sed et ad profundas, internasque inflamma-

nes apposita emollientia, fomentationes idae, vapores, ac molliora cataplasmata solvunt.

Cum vero aut laxior Inflammatae partis habitus; aut violenta ejusdem extensio, ncussio, irritationem producit; aut acerrim luis, blenorrhoeae contagium genita-, aut nervi externa ad artus laesio, hos os inflammat; aut grave gelu inducit phlosin; vel ipsius calvariae vexatio, fractura, cephalitidem minatur; depletis prius ve- sectione vasis, ex *frigidorum* applicane, nisi tardum nimis, auxilium habetur. ias et vinum cum aromaticis herbis decom, aut acetum, cum ammoniaco sale, et a remixtum, externis, a concussione suglatis, ac tono potissimum destitutis appliim partibus medetur.

Quodsi ergo non cuivis mox inflammani emollientia competant; dantur et aliae, ae, detracto aliquoties sanguine, aut imenti volatieis, aut cantharidum stimulo, er affecta parte agenti promptissime lunt. Vix tamen in alia, quam *rheutici* generis inflammatione, profuisse vens, compertum habemus, et cutis incta per illud exulceratio vel inutilis est,

vel ob dolores, quos diuturnos infert et spasmos inflammationi contraria.

Si doloris impetus, majorque partis sensibilitas, ac violens pathema animi inflammationem, inprimis externam, minetur: tunc emisso prius ex venis cruore, sat generosa *opii*, mature porrecti, dosis eandem saepius praevertit. Nec minor hujus, si atrox dolor, ac longa partis *internae* contractio inflammationem progignat, efficacia ostenditur et virtus, si atrox dolor, ac longa partis a spasmo contractio inflammationem excitaverit. Imminentem ex acri specifico phlogosin, citamque in partibus membranosis gangraenam, detracto prius, nisi alia vetent, sanguine, nihil opio potentius cum cortice, aut mercurio nupto, dispellit. Jam provectam vero, ac vehementi cum febre junctam, aut ex saburris pendentem in partibus inflammationem ab opio constanter exasperari experientia docet.

Complicatam cum sordibus gastricis inflammationem, quam plurimum levia, alvumque sine stimulo moventia dispellunt evacuantia: tamarindus, oleum, vel manna, et cassiae pulpa. Nec in puriori, nisi ventriculum, aut intestina occupante, inflammatione,

e medicamenta, moderata manu porrecta, lyster frequens, utilitate destituuntur.

Jam fractam satis inflammationem transitio, aliaque secretio aucta, felicius dissit: quo fine refractae stibii emetici, cum o, aut cremore tartari, vel haustu salino ixtae dosis egregie conducunt.

Post dissipatam protinus inflammationem, orantium usus externus, internus, frenter indicatur; in aliis tamen, ob laten- in pristinos affectus dispositionem, per gum satis tempus in vegetabili victu, et llis continuandum est, que irritabilitatem iam moderantur, aut saltem cortex cum noniaco sale indicatur remixtus.

Quae diuturno tempore divexat, *chroni-* Inflammat. chronica. nflammatio, illa, ad oculos certe, ad fau- aliasque partes externas nimis conspicus quam ut ad interna viscera in dubium ari debuisset; atque ex tracheae, bronorum, ex vesicae, urethrae, intestini recti extensa spatia vigente phlogosi, et coa materiae *puriformis*, sine ullo exulceonis vestigio, continuante secretione mor- manifeste comprobatur. In hac vero, causis ut plurimum complicatis nascente, aque inflammatione, complicata no-

minus, nec hic loci exponenda methodo frequenter indigemus. Saepius haec diuturnae inflammationis roborantibus dissipatur species; illorum vero, quae relaxant, noxius saepissime usus, et per novam interdum, acutamque inflammationem, excitantibus provocatam, haec dissipari affectio observatur. Interim non constans satis haec regula est, et interdum vel tepidis, sulphureisque balneis, vel sedantibus opus est, ac specificis remediis; aut, revulsa in alias partes stimulante materia, per artificialia ulcera, medelam obtinemus.

Supppurat. cura.

§. 134. Si *resolutio* inflammationis acutae, quae praescriptum a natura terminum non agnoscit (§. 127.), obtineri non queat; *suppuratio*, quam citius potest, ipsius febris non penitus suffocandae, nec tamen excedentis, ac emollientium, vel, sub certo debilitatis statu, excitantium, internorum, externorum beneficio maturanda, et pus ipsum, pro varia abscessus, locique natura, nunc antequam plane maturaverit, nunc tardius, vel ferro, vel causticis, vel directa per emollientia, vapores, situationem partis, corporisque motum, ad apertas vias, spontanea

ıptione, educendum, saccique purulenti rficies impura detergenda, et in purum ıus convertenda, ac demum conglutinan- st.

Ex his apparet, nunc, quam primum *uurationis* signa in conspectum prodeunt, e sectionibus, ac sedantibus remediis va- cendum esse; nunc vero, si febris, pro ı suppuratione, nimia, aut gangraenam itans illam ipsam comitatur; sanguinis ıctioni adhuc dum locum concedi. Defi- tem hinc febrem et vasorum reactionem purationis operi conducentem, tum diaeta dquam lautiori, ac vino, tum excitantibus is per internis externisque remediis pru- er erigimus; et cum, in majoris jam tur- casu, vel solis emollientibus, aut repe- interdum indigeamus venae sectione; il- calore quidquam aucto et humido, nec , si exterior fuerit inflammatio, gummi- nosis interdum aut cepae pulpa assatae ı emollientibus anodinis remixtis utemur, beneficio corticis languentes naturae vires emus.

Oportet vero, ut quae in *externis* in- mationibus ac suppuratione contingunt;

ad ea Medicus attentionem, quam potest omnem convertat: et cum Chirurgia pro illis regulas experientia probatas sequatur; has ipsas, in quantum *res internae* patiuntur, ad viscerum inflammationes et suppurationes earumque tractationem referat prudenter. Multum interim abest, quin tam felicem in his esse liceat, et remediorum in externas partes actio, dum interius assumuntur, virtutem in partes eandem non habet. Hinc balsamicorum, ut vocant, aliorumque, in apertum licet abscessum non idem, ac in externum ulcus effectus, et febris abhinc multoties incrementum et irritatio magna observantur.

Quae interim suppurationes internas concernere leges possunt; eas sub speciali earundem expositione, suo quasvis loco succincte communicabimus.

Indurat. cura.

§. 135. Pro vario lymphae in cellulosa, ac in spongioso glandularum parenchymate coagulo (§. 130.), ac pro intimiori singulorum coagmento, inducta per phlogosin soliditas nunc prompte satis, nunc artis nullo vel unquam emollitur auxilio. Tunc enim vasorum his in partibus vix non ubique solidescit compages, nec sanguinis circulo,

solventis actioni remedii patet; ac dele-
nervorum sensibilitate, quasi calli, seu
ortuae in vivente corpore particulae sisti-
imago.

In minori spissitudinis et duritiei gradu,
itata, per resolventia, partis, quae su-
est, vitalitate ac energia, vel novae in-
mmationis beneficio, stagnandis materiae
isio, vel fusio purulenta sensim sensim-
impetratur, ejusdemque in circulum ob-
tur reductio. Hunc in finem, externis
dem, tum aquae, vel aceti, tum animalis
enter mactati, vel aromatici decocti va-
, aut fomentatio longa, balneumque fre-
ens, saponacei liquidi, vel thermalis aquae
alto cadentis usus, vel mercurii, loco
ortuno, quo lymphatica vasa eundem re-
ere, ac ad glandulam obstructam perdu-
e queant, illiniti subsidium, fotusque par-
assiduus, ac lenis frictio, irritatio, adhi-
tur. Nec absimilis, licet multo difficilior,
internorum, quae induruere, pertractatio:
vasorum, quae haec adeunt, nervorum-
libertatem, vitalitatem restituere, actum
imonialium, mercurialium, saliumque re-
tis dosibus porrectorum, tum saponacei,
escentis succi, aut cicutae demum, alio-

rumque auxilio, stagnantem solvere materiam ac impeditas vasorum vias reserare contendimus.

Ast vero, tum hoc ipso in casu, tum sub majori partis, aut glandulae infarctae duritie, frequenter non inutilis modo, sed et perniciosa est diuturna, vel solicita nimis obstructi visceris excitatio, vexatio. Saepe, quae per annos hic immobilis ab quieta haesit, aut per morbos deposita fuit, suspecta, vel specifica interdum, materia, alienam prorsus a naturali succorum animalium blanditie naturam assumpsit, vel *morbosa* his in partibus elaboratio, secretio, malignam potius erosionem, et cancrosam tumoris naturam, quam bonam in parte suppurationem inducit: quae pericula ex illis, quae alibi de scirrhis et cancro exponentur, ulterius patebunt.

Est interim in canalibus, ad quos chirurgiae accessus conceditur, excretoriis, cum ab inflammatione induruerint praegressa, in artificiali per cereolos nunc simplices, nunc compositos, vel per spongiam praeparatam, dilatatione subsidium aliquod: a qua scilicet protuberantis in medium ductus membranae inaequalitas et coarctatio aufertur, exeditur,

et

pristina excretionis restituitur libertas; sed interna corporis hoc non extenditur beneiium, et saepe per vitam hic inflammatio-; infaustus effectus remedium non admittit.

Gangraenae cura.

§. 136. Pars vere emortua reviviscere neiit: hinc, quae gangraena, sphaceloque rrepta est, oporteret hanc aut a natura onte separari, aut ab arte citissime rescen- nisi primum, sat raro; alterum vero hic inquam, ibi, saepius cum summo periculo sciperetur opus. Magnae igitur in privatae a partis separatione dirigenta difficultates edentem premunt; tum illae, quae a dilaa in horas gangraena, tum eae, quae a corpta, nervisque exitiali, gangraenosa sa-, in coetera redundant.

Cum vero gangraena saepissime alterius orbi constituat symptoma (§. 130.); hinc rum est, ejusdem a primariae affectionis, a causae, quae hanc ipsam induxit, naa potissimum pendere. Sic febris igitur nc partis mortem aut incipientem, aut pertam induxerit; oportet certe, tum illius lolem, tum originem, quam ea habuerit, icite inquiri. Febris, quae gangraenam

inducit, aut comitatur, nunc nervosae (§. 80.), nunc gastricae (§. 98.), nunc inflammatoriae (§. 114.) observatur naturae; et quemadmodum triplex istius conditio a diversa causarum indole potissimum derivatur; sic et a sola partis, sine febris accessu, vexatione locali, pro differentia causae, genium gangraenae ubique diversum observamus.

Primum igitur in gangraena curationis momentum in eo positum est: ut causam tam febris; quam, si localis modo ad partem haeserit; hanc ipsam, quoad fieri licebit, avertamus.

Hinc si gangraenam *inflammatio* comitetur videndum est, an ista prioris causam sistat vel modo sociam. Si *primum;* tunc methodum inflammationi ipsi opportunam (§. 133.) habito tamen ad facilem *nervosae febris*, a resorpta sanie accessionem (§. 130.), respectu continuamus; nec tonicis remediis, aut cortic peruviano; sed emollientibus, ac sedantibus locus concedatur oportet. Si vero *secundum* tunc iterum inquirendum est, num febris illa *inflammatoria* vera, num potius *inflammatorio-nervosa* (§. 90.) mereatur appellari. In primo casu, venae sectioni, non quidem ob gangraenam; sed ob febrim ipsam, interdum locus

sse portest; in secundo vero, nonnisi sub onditionibus alibi indicatis (§. 95.), cautisime aperiri vena potest, et corticis porriendi occasio contrariam venae sectioni ratioem sequitur.

Si primarum sordes viarum febrim vioentam accenderint et gangraenam, vel si aec etiam sine tantis illius compareat symtomatis; tunc princeps in emetico, et in eniori per alvum evacuatione, curationis unctum ponendum est, et methodus, in *astrico nervosa* alibi (§§. 66. 111.) propota, cui simul externum corticis usum adungimus, conducit.

Cum vero sub *nervosae febris* decursu §§. 87. 88.), vel et ante hanc ipsam, sub xtrema corporis aut partis laxitate, debilitae, gangraena comparuerit; tunc praeter exitantia et cardiaca in illa indicata remedia §. 94.), ad peruvianum corticem, tum nterius *copiose satis*, ac potissimum in subtantia, ut vocant, praebendum, tum ad fonenta saturata, ex eodem medicamine parata, ut ad sacram anchoram, properandum est.

Quodsi violentior in parte *dolor* gangraeiam praecesserit, ac febris vel pauca vel *nervosa*, eandem comitetur; tunc *emol-*

lientium usus externus, et accommodata symptomatis *opii* dosis, ad plura interdum grana in die augenda, quam maxime indicatur. Nunc vero haec gangraenae species, post paucas ab atrocissimo in parte dolore horas, vel sine inflammationis praesentia, illo cessante, comparet, et citissime cursum, tunc *humida*, absolvit; nunc, et quidem frequentius, ad pedes, non modo senum, sed et juniorum hominum, sat cito quidem prorumpit; sed lentiori passu, ut plurimum *sicca*, incedit. Hanc ipsam, ante quatuor jam annos, vidimus, cum a quatuor decim opii granis per dies multos porrectis nec quidquam cessisset; a duobus solummodo ejusdem remedii, cum tribus *moschi* granis, bina in die vice assumptis, opem perfectam habuisse. Ab alio nuper tum *moschus*, tum *Sal Volatile Cornu Cervi* commendantur. In utraque mali specie, a cortice interius porrecto symptomata facile augentur; et, in quantum gangraenam dolores circumdant; nec externus quidem ejusdem remedii usus indicatur.

Cum vero interdum nec febrium hucusque memoratarum species ulla, nec dolor gangraenam praecedat; sed causa istius in ipsa partis affectae substantia haereat; tunc

externa haec fuerit, facilius distinguenda, ıa potest celeritate, haec ipsa auferatur opor-. Si rationem internam agnoscat; haec sa, vel ut plurimum obscura, vel artis auxi- removenda vix est. Exemplum primae, spurio brachii aneurysmate, in fortiori aeputii post glandem constrictione (para-ıymosis), secundae vero, in artubus inter-ım, ex arteriarum ossificatione, ex irrita-litate ac sensibilitate partis, per localem pa-lysin destructis, aut in atrophiae specialis su offertur, ac remedia cuivis causae op-osita desiderat.

Sed, praeter febris et causarum rationem, sius etiam *localis gangraenae* non minor ique habenda est. Ac duas quidem, easque incipales hic nasci videmus indicationes: ıarum prima est, ut majorem illius dilatatio-em ac progressum, — altera, ut putridissimi, vix non venenosi ichoris resorptionem aevertere, conamine quovis quaeramus.

Jam dictum est, separationem emortui, er artem, nec in pluribus, ad interna scili-et, fieri posse; nec in aliis, nisi jam gres-ıs gangraena in totum sistat; aut valde-ere, et cum partium mollium destructione, tensa sit; aut in *localis* prorsus, nec fe-

bre stipatae gangraenae casibus, sine totius pernicie tentari. Sub alia rerum conditione, limitandae spes major gangraenae relinquitur; quam ut quis viventis adhuc particulae, cum infectionis, jam vicinis, aut profundis partibus communicatae, incertitudine, ac redituri in his ipsis mali, tunc sine dubio lethalis periculo, amputationem aut pati, aut suscipere in aliis velit. Brachium, pedisque phalanges aliquot, gangraena correpta, non ferro; sed *ligatura*, feliciter ablata conspeximus.

Ipsius vero naturae, non artis, mirabile hoc opus est: ut excitata, ad gangraenosae partis confinia, inflammatione, ac suppuratione sat expedita; majorem sanis, ut mortem a se repellant, concedere partibus vitam intelligat. Facile vero quibuscunque hanc in rem attentis videre est: quod, si vel major sanas inflammatio ac spasmus carnes obsideat; vel minor, quam par est, vis vitae easdem accendat; progressus gangraena momento quovis majores faciat, et exspectatae separationis nequaquam a natura impetretur opus.

Hinc artis illi succurentis in eo ponuntur officia: ut, in primo casu, non modo procurando febris, si quae adsit, inflamma-

riac; sed localis praecipue inflammationis spasmi moderamini, emollientibus, anodi-, viventi carni applicandis, solicite stu-at; partis vero jam emortuae putredinem tisepticis, aut interdum frigidis topicisque mediis, arceat; — ut vero, in secundo, aguentem partis, circa mortis confinia, vim excitantibus erigat, et ad subeundam, ae limites gangraenae ponat, inflammatio-m, tum externo, ex aromaticis fomenta-onibus, aut demum ex cantharidibus, aut mine sinapis cum summa cautela petendo, m interius porrecto, auxilio exstimulet.

Resorptionem ichoris gangraenosi, ac uturnam super vivis partibus stagnationem aevenimus *scarificationibus*, ne ad partes ta instructas penetrent; ne his ipsis veneno-m istac liquorem inserant; aut novam, eam-ue malignam inflammationem solicitent; et e periculosam in tam debili parte haemorr-agiam excitent, *cautissime instituendis;* tum artis jam emortuae, putredine luxuriantis xcisione non integra, aut per causticum ulverem linteamine carpto excipiendum ero-one circumspecta.

Sed maxima in praevertenda partium xitiosa caeteris putredine in cortice peruvia-

no, si vera debilitas subest, exterius simul adhibito, et ex ejusdem tum decocto fortiori, tum pulvere, cum acriori sanie coeunte, interdum cum camphora, alumine, et myrrha combinando, subsidia erunt. Nec fomentationes ex aromaticis herbis, ex aceto, spiritu vini camphorato, ammoniaco sale commixto, vel ex aqua sclopetaria, aut calcis recenter parata, ex fermentantibus, aeremque fixum copiose evolventibus fluidis compositae, spernendae sunt; nisi ob latentem sub gangraena, vel circa eandem, fortiorem inflammationem, quaecunque stimulum, aut solidorum crispationem inducunt, ut noxia, et periculi plena considerari mereantur; nec enim vel cortex ipse, dum ad carnem, quae sub mortua, vel circa hanc ipsam, vivit, penetrat; ut *antisepticum* agit; nec, ut praesentem moderatur; sic futuram arcet gangraenam, adstringens, irritansque remedium.

Quid in *gangraena sicca*, ex insigni dolore oriunda, faciendum sit, docuimus; de alia, felicem experientiam non habentes, credimus tamen, vix a cortice hic multum, aut a scarificationibus posse promitti; et nisi causa mali, quod rarissimum erit, felicius erui ac impugnari queat; vix aliud, quam

ɔd natura praestat, a medicina peragitur. ɔris interim et hic, si quae adsit, viriumɛ vitae habenda est ratio.

§. 137. Cum vero ipsius loci inflammatia signa, tum curatio in multis inter se difant; juvabit hic singulas, quibus humarn corpus subjicitur, internas saltem, ac eecipuas inflammationes succinte satis exnere. Parum, quo ordine hoc fiat, inter; sed a capite, juguloque incipiendo, ad racem, ab hoc vero ad abdomen ac pel-, dein ad articulos artusque descenden-, ex illis nullam, quae ad Medicinam spet, et quae distingui meretur, omittemus. Transitio ad species.

ORD. I.

INFLAMMATIONES CEPHALICAE.

GEN. I.

ENCEPHALITIS.

Extensio inflamm. nerv.

§. 138. PARS maxima nascentis, magnaeque apud adultos extensionis, *caput* cum *verte-brali columna* est. Sed quod hac in consimili calvariae, vertebrarumque specu delitescit viscus, *cerebrum*, *cerebellum*, *spinalisque medulla;* hoc, sicut *unum*, nec ob aliam, nisi desideratae viciniae, ac mobilitatis majoris ra-tionem, verticulis intercisum ac multiforme: sic nobilissimam hominis partem, nervorum omnium aut principium, aut finem, sensus-que omnis, ac motus originem constituit.

Notio morbi

§. 139. Hoc viscus (§. 138.), et, qui-bus involutum haeret, velamenta, ob causas

llem *externas*, frequentem; sed ob *inter-*
., quod miremur, inflammationem aliis
rariorem subeunt: quem cerebri affe-
m, ab unico, nec ubique praesenti, nec
prio, *constantis* ac *febrilis* furoris et de-
ntiae symptomate, *phrenitidem* appellant,
:cephalitidem melius dicendum. Nec enim
Maniaci semper adeo ſebre immunes vi-
tt, aut in aliis interdum, *nervosis* inprimis
ribus (§. 80.) furiosa, et vix non con-
ıa deliria tam rara observantur: ut ex
sola mentis aberratione, tam diri cha-
cer morbi eruendus foret. Nec exempla,
ı aliis, tum nobis ipsis copiosa desunt
perpetui fere, ac ferocissimi etiam deli-
cum encephalo phlogosis experte; aut
llius in mente vitii, cum inflammatione,
ipso adeo abcessu in cerebro latente:
igitur *phrenitidis* quidem denominatione
x quodcunque ac febrile, continuumque
gis delirium, exprimere, — sed non spe-
m morbi, *cui proprium* hoc esset, et *uni-*
ı, hoc vocabulo liceat denotare.

§. 140. Inflammatorum interim vel ce- **Encephalitid. sympt.**
ri, cerebelli, vel integumentorum iisdem
mmunium symptomata, ob hanc sedis dif-

ferentiam nullo inter se, quod constans, firmumque esset, signo distinguenda, in sequentibus fere observantur.

Prodroma. Horror vagus per vices, cum lassitudine artuum, et cum anxietate, cutim perstringit; calores insueti intercurrunt; singularis animi inquietudo, moestitia, irritabilitas, imaginum menti observantium, cura haut eluctandarum copia; interdum hilaritas et in cachinnos et risus cantusque effrenes proclivitas, securitas sine ratione, vel audacia insolita, caligines vertiginosae, oblivio rerum, ut plurimum capitis calor auctus, et mox dolor internus, ad occipitis maxime, vel bregmatis ossa, quasi cerebrum, aut cerebellum perterebrans; vel per colli vertebras, atque per universam pene spinam extensus, cum insigni vasorum colli, temporumque vibratione; pervigilia continua, aut non reficiens sopor, aut *typhomania;* insomnia turbulenta, terrifica, desipientia levis; exsecratio frequens, tremor linguae et artuum, anorexia, vomitus pituitosus, aeruginosus observantur.

Sed non tam semper initio morbi symptomata tam lente incedunt; sed, praevio rigore, acuta mox febris incenditur, cum

u nunc duro, vibrante, frequenti; mox
parvo, duro, crebro, aut languido,
nulo, inconstanti, inaequali. Deliria vel
im sensimque increscunt; vociferationes
luae; vel subito et repente in furias
ntur, cum quadam saepe ferociae remis-
ce, interdum nulla; sed multis taurinum
culorum robur, frequens tergorum ver-
capitisque assidua commutatio; vox a
rali recendens, audax, temeraria loque-
fuga ex lecto, praecipitatio improvisa ex
stris in vicinas aquas, aut violenta alio-
aggressio, ac visus attentus, frequenter
ebrans, oculi truces, adinstar cornu ri-
tes, circa axin rotari apparentes, fulgidi,
ut vix album in iisdem cernatur, san-
olenti, fugientes lumen, prominentes,
lacrimis ex uno fere, prae alio, ex-
ssis; capitis externa intumescunt, inflatur
tus, ruborque plurimus in facie consistit;
rdum continui ejulatus; vel inter verba
mmodo ineptiens, tranquillus musitat ae-
tus; acutissimi sunt aurium sensus, et a
ori strepitu laeduntur; vel aures tinniunt,
difficulter soni subintrant; oris et linguae
plurimum siccitas, exiguo potu contenta;
nae abundantia flavae, aquatae, et paula-
exclusae.

Interdum a fortissimo capitis dolore cum febre insigni, sine praegresso delirio mox sensus obruuntur, et aegrotus stupore detentus, vix nisi excitatus, quaerenti pauca respondet; inquietus in lecto revolvitur aut manibus caput amplexus, hoc undique circumjactat, suspiria ducit, ac interdum prae dolore contorquetur: quem verbis tamen vix indicat; sed lethali silentio mutus sustentat, aut brachium attollit, erectum capiti admovet, ac in hoc situ diutius tenet, quemadmodum faciunt, qui capite laesi decumbunt; aut supini jacentes, ob magnam virium debilitatem, neque verba facere, neque in grabato cubantis habitum prae angore servare possunt, neque consurgunt fortiter, neque prosiliunt; sed floccos venantur, et festucas legunt, ac immoti ac tremuli, non nisi manus inordinate jactitant. Sudorem copiosum ac vaporem quasi ab ebullientibus aquis corpore toto elevari, et caput, cum ad unum bregma intensius doluisset, ad oppositum corporis latus paralysin induxisse, in juvene conspeximus; aut epileptica convulsio, animque grave deliquium; spiratio magna ex longis intervallis ducitur, aut frequens, et plenis buccis, sub apoplectico apparatu, spumando peracta nobis visa est.

]Ex his vero singulis apparet inflamma-
nem Encephali tum generalia caeterarum
ammationum, tum propria saepius agno-
re symptomata, quae in calore majori,
tensione capitis, in sanguinolento aspectu
isque impatientia oculorum, faciei suffu-
ne, tumescentia, in fixo ac interno capitis
ore, arteriarum temporalium, carotidum
ratione majore, in acutissimo saepius, in-
lum obtuso aurium sensu, in pervigilio
tinuo, aut delirio, tum miti, tum saepe
oci, vel et in soporoso magis, ac stupi-
aegrotantis statu, aliquando et apud infan-
, in ipsis *acutissimi hydrocephali* sympto-
tibus, consistunt. Quodsi deliria, frequen-
quidem, nec vero perpetuum, aut pro-
um huic soli morbo phoenomenon offe-
t; quotiescunque tamen eidem accedunt,
x aegritudinis initio, nec a provecto jam
ris statu pendere observantur; sed hanc
am fere praecedunt, et, si hoc idem fere
febribus quibusdam, inprimis nervosis
87.), dici meretur; a sociis tamen affe-
e potissimum calvariae signis in *Encephali-*
raro separantur: ut igitur ex toto potius
norum concursu, quam ex uno, vel sin-
ari quidquam symptomate, ad praesentem
rbum concludere queamus.

Spin. Medul inflamm.

§. 141. Sed et ipsa cerebri, ac cerebel per spinam protensa medulla non minus, quan substantia in calvaria custodita, inflammatio nibus subjecta est. Eadem fere hoc in casu ad vertebram unam, aut alteram, quam, quae, in *Encephalitide*, ad calvariam, sci primum, maximumque verticulum observan tur, contingunt. Spinae scilicet cruciatu insignes, ardentes, interni, non simplici ver tebrarum attactu, sed a spinae inflexione au gendi, eidemque regioni respondentes, cum intensa febre, pulsuque forti, aut parvo, se ubique frequente ac duro. Anxietas magna, sed fixus in dorso decubitus; ac pro vari mali sede, internorum, vel ad pectus, ve ad abdomen consensus, aut crurum stupor aut paresis accedunt.

Sectio cadav

§. 142. Varia in hominum tam diro mor bo extinctorum calvariis, aut vertebraru columna, tum ab aliis, tum a nobis ipsis detecta fuere. Nunc enim vel solae menyn ges inflammatione correptae, crassiores, a fere callosae, vel gelatinae albescentis, ser que purulenti inter has ipsas ab cerebrum cerebellum, aut spinalem medullam collec non aequivoca vestigia occurrunt; nunc fi

mio

ır ac fere dura medullosi visceris consi-
ıtia observatur, omnisque cerebri, cere-
ii, spinalis medullae substantia rubet, ac
umeris, alias vix distinguendis depingi-
, infarciturque vasculis; nec non serum,
ulendo humore remixtum, in ventriculis,
cerebri basin, aut in lumbali tubo repe-
r; nunc vero in uno alterove hemisphe-
aut in ipso cerebello, tumoris fere cir-
ıscripti, ex pallido rubentis, flaviusculi
gitur species: in quo pultacea quasi ac
ritia, pure tamen quodammodo crassior,
ere sicca invenitur materies. Interim nec
ıa sat certa tam diversae, et nunc late
usae phlogosis, nunc phlegmonosae qua-
ac in abscessus tendentis inflammationis
em in cerebro indicant; nec utriusque
ıptomata mali constanter adeo inter se
erunt, ut *sphacelismus* cerebri per solum
itis, cum vehementi febre, repentinum
orem, ac sensuum mentisque primum
oorem, mox vero abolitionem, ab *Ence-*
litide sat tuto valeat distingui. In ipso
ıae cavo, medullarem substantiam fre-
nter abscessus consumunt, et quemadmo-
n tardior latitantis hac in specu materiae
ıalitas observatur, sic acris, et corrupta

sanies osseam vertebrarum substantiam hinc inde corrodit, ac spinam inflectit; aut pressione in nervos sua, tum vesicae urinalis tum ani, crurumque paralyses, gangraenas mortemque lentam quidem, sed certam, frequenter inducit.

Causae. §. 143. Causae inflammationis tum cerebri, cerebelli, tum spinalis medullae, ac velamentorum, quibus ambiuntur, cum illis conveniunt, ex quibus inflammationes in genere oriri diximus (§§. 118. 125.); oportet interim, ob morbi infrequentiam, has omnes in cerebrum minori, quam in partes alias, potentia esse instructas. Frequens nihilo minus ex violentia, cranio, ac vertebrali columnae illata, ejusque fractura, vulnere, concussione, contusione ad cerebrum medullamque spinalem; — ex rudiori, inprimis per vectes ac forfices infantilis calvariae compressione, inflammatio inducitur; nec tam rara dicatur illa; quae erysipelatis aut retrocessioni, aut, cum ad faciem haeserit, dilatationi, ac ad cranium ingressui debetur. Inprimis rheumaticum acre medullae spinali cerebroque ipsi infestum vidimus; vel capitis scabies, unguentis siccata, aut metastasi

cevis, hunc ad morbum contribuit. Fordein mentis per iracundiam, aut amoinfelicem exaestuatio, suppressa lochia, narium jam saepius absoluta hamorrhaictus solis, et longa sub eodem, calva vel nuda, vel medallico, apud milites, o instructa, versatio, peregrinatio huc ctant. Peripneumoniae, anginae, otitis egressa non minus huc faciunt. An taevesicularis, hydatigena, *Encephalitidis* rrdum causa? Plethora, inprimis illa, quae ti specialis est, ac fortior animi sub stuintensio, vigiliae protractae, dolores ca violenti ac diuturni, ebrietas frequens, que abusus hunc ad morbum inprimis conunt.

. 144. Ex dictis facile intelligitur, en- Divisio.
aali, spinalisque medullae inflammationem c esse nunc *primariam*, nunc vero ab aliis tibus *secundariam* pendere. Sed haec ipflammatio, ut aliae faciunt (§. 123.) nunc est, et cum febre *inflammatoria* incedit, c vero *spuria*, vel *erysipelacea* magis obatur: ac tunc facile cum *nervosa* conjunr, *malignamque* nanciscitut naturam, aut *gastricarum* revocanda est indolem. Sa-

burralium interim causarum in producenti deliriis interdum ferocissimis potentia quoti diana experientia innotescit, sed cum hac *Encephalitidem*, sola, nequaquam constituan (§. 139.); hinc tam frequens ex sordibu causa, rarioris morbi illa, vix tam saepe quam quidem de faucium, oculorumque in flammationibus potest, dici meretur.

Prognosis. §. 145. Ex ipsa symptomatum consid ratione, inflammationis ad Encephalum eju que productionem spinalem pericula jam s tis elucent. Leviores quidem menyngu phlogoses non tam saepe in mortem term nari, videtur ex non tam rara illarum *call sitate* post mortem hominum, qui ejusde morbi signa dederunt, inventa, doceri; vu nerumque ad calvariam penetrantium histo abunde illustrat. Ipsius adeo cerebri, cer belli, spinalisque medullae inflammation non tam cito ubique lethales esse, tot *a scessus occulti* docuerunt, qui ad cerebru sine praevio interdum Encephaliditis sig in cadaveribus detecti fuerunt. Interim fortiori quacunque harum partium inflamm tione, post paucos ut plurimum dies, nisi templo succuratur; mors certa proman

unius fere hebdomadae, vel trium, qua-rve adeo dierum spatio, lethalia apople-e, hydrocephali acuti, aut syncopes. aut miplegiae, aut convulsionis symptomata parent. Ad spinam quidem haec pericu-entius minantur, ac diuturna in cruribus, vesicam, rectumve intestinum paralysis cedit; sed ubicumque non simplex ad m acutus hydrops; sed abscessus, verte-rumque caries haec symptomata producit: minus infelix, et si tardior, in mortem cus observatur. Funesta Encephalitidis ura est, si jam exhausto viribus aegro-de, aut ex angina, peripneumonia, aut a cositione quavis ad cerebrum, exorta fue-

Ubi febris quidem violentia moderatur; delirium fere in soporem profundum vertitur; tunc vel apoplecticus morbi finis cerebri exspectanda est suppuratio. In-dum liberato doloribus capite, peripneu-nia quam plurimis lethalis succedit. Quo gis vero aeruginosae bilis urget vomitus, dentium stridor, masticatio perpetua, laboriosa deglutitio, — quo magis fac-albescunt, ac urinae crudiorem tenuem-naturam retinent, aut tendines subsiliunt, pervigilia urgent; eo certior a morbo

interitus est. Interdum haec affectio in ia-
niam abivisse est visa; et si jam diutius or-
bus protrahitur, et febris ignava est; de-
um in fatuitatem convertitur. Hoc in *per-*
peris, quibus ex lochiorum suppressi-
Encephalitis accessit, interdum con-
git.

Meliori hoc in morbo succedunt om-
haemorrhagiae per nares, per uterum, u-
per haemorrhoides; interdum felix a ca-
in aliam partem depositio contingit; aut-
dor copiosus, ac fere purulentum, co-
sumque in urinis sedimentum aegritudin-
dissipant, quod quidem nunc citius, n-
tardius contingere observamus. Facile -
terim in recidivam pejorem, atque in a-
mentum hoc morbi est genus; etiamsi pa-
occasio impulerit causae. Quotiescunq-
vero salutari quidquam modo incider-
deliria, quae diu noctuque urgeba-
nunc sensim minuuntur, et cum som-
placido, et reficiente alternant. Quo-
que vero pervigilia continuant, aut so-
nimius est: de felici solutione morbi, co-
tari vix potest. Eodem vero pro votis li-
depulso; aegrotus tamen ad longum te-
pus vertigine, dolore oculorum, capiti-

emoriae debilitate, auditusque acutie, aut
avitate, laborat.

Cura. §. 146. In descripta hucusque (§§. 140.
1.) tum cerebri. Tum spinalis medullae
lammatione, valent illa omnia, quae ad
amcunque aliam hujus indolis affectionem
mmendavimus (§. 133.); sed maxime cu-
idum est, ut quo magis in Encephalitide
iria urgent; eo major securitatis, tum ma-
ne quietis, silentii, ac obscuritatis, in loco
o aegrotus decumbit, ratio habeatur.
iodsi furiosus coerceri aegrotus debue-
; faciis quidem, si plurium defectus,
todum id jubeat, usus esse potest; sed
etectis lana aut veste locis, quae vincu-
nectimus, ne major utilitate quiescendi
orimatur vexatio. Maxime vero hic inter-
, ut aegrotus, quam saepius potest, e le-
trahatur et sedili, erectus, frigidiori ex-
itus aurae, capitae tonsus, leviterque
pertus inhaereat diu. Deinde vix non
cum in venae, inprimis jugularis, sectio-
auxilium petendum; vel, et vena frontis
riri, et temporibus, occipiti, vel post au-
hirudines, aut cucurbitulae scarificatae
quenter apponi, vel naribus aliquot ad-

moveri sanguisugae possunt; quibus, educt jam copiosius venae sectione generali sanguine, vasorum capitis depletio potissimum obtinetur. Arteriae temporalis incisioni, op plura operationis incommoda, ac delirantis furores hominis, non multum favemus. Cum *spinalem medullam* inflammatio teneat, praeter generales venae sectiones, cucurbitulae plures circa partem, ac per totam spinae longitudinem ponendae, profundiusque scarificandae, nec non vasis haemorrhoidalibus hirudines applicandae sunt.

His praestitis, tum capiti, tum spinae inflammatis, fomentationes ex frigida, cum nitro, sale ammoniaco, et aceto remixtae, frequenter, quo tempore crura ad genua usque pediluvio tepido immittuntur, aut linteis tepida madefactis involvuntur, adhibendae; et clyster emolliens, cum nitro ac aceto frequenter injiciendus est. Si vel rheuma vel aliunde huc deposita materies caput aut spinam inflammaverit; tunc hanc ipsam, ad locum, quem deseruit, vesicantibus, invitamus. Nec ipsi quidem capiti haec, nisi sensibilitas major aegrotantis obstet, ubi major jam febris infractus est impetus, applicare veremur.

Coeterum remedia, quae in aliis inflam-tionibus laudavimus, lenia imprimis eva-ntia, largumque potum subacidum, nitro-m, et hoc in morbo commendamus. Fe-s vero, ac causae hanc inflammationem comitantis ratio quam maxima ubique ha-nda, et sua cuivis medendi methodus oppo-nda est. Camphoram cum nitro, dum pulsus llosus, ac tremulus aut inaequalis adest, mmendant varii: quotiescunque interim idor sanguinis ad caput raptus est: cum nphora cautius mercamur, ac moschum pius eidem praeferendum esse censemus. em de opiatis remediis judicium esto! ae, licet veteribus arriderent medicamen- vix nisi devicto inflammationis impetu, continuas vigilias, nimiamque sensibilita-n, indicare queunt.

ORD. I. GEN. II.

OPHTHALMITIS.

Oculi natura. §. 147. Pars corporis inter externas nobilior; nervis prae quavis alia instructa magis cum praecipuis visceribus et cum toto corpore consentiens, vicinissima cerebro, vasisque ex eodem directis ornata, mobilissima simul, est oculi bulbus: qui, ob compositam non minus, quam ob subtilissimam in singulis naturam, tum communibus aliarum partium, tum propriis sibi ipsi frequentissime exponitur morbis.

Defin. ophthalm. §. 148. Inter hos inflammatio potissimum spectat, seu *ophthalmitis*, vel *ophthalmia:* scilicet affectio oculi aut palpebrarum inflammatoria, cum aucta illius sensibilitate, aut dolore, et lucis intolerantia, plerumque cum lacrymatione; si externa sit; cum rubore aut et tumore conspicuis; si vero interna;

nc sepius occultis; nunc febrem inferre, nnc omnem protinus excludere solita.

Symptomata generalia.

§. 149. Symptomata hujus morbi (§. 148.) o varia inflammationis sede, diversa observantur. Saepe color oculi in ophthalmiti- vix mutatus; sed dolor insignis in me-) hujus, ex orbita ad occiput extensus, ssumma lucis impatientia et lacrymatio ad- nt. Alias intense rubet albuginea, ac vel a ejusdem vasa copiosa sanguine, vix non ricosa turgent; vel in ipsam adnatae tu- cae cellulosam effusus est cruor, oqulique iit echymosin; atque tunc saepius, saltem progressu mali, dolor vix ullus observa- ; vel etiam rubori intensior correspondet or. Saepius in febribus (§§. 88. 103.) haec s conspicue rubet; quin dolor, aut vera ammatio subesse videatur; pluribusque, issimis licet, oculi perpetuo rubent, vallisque cruore extensis pinguntur ubique. effusis in cellulosam oculi tum sanguine n lympha coagulabili, tumor non raro gnis hic oritur: ut oculus in cavo orbi- contineri, ac circummoveri, nequiens, eodem promineat (Exophthalmia); ac- palpebrae claudi super bulbo tumidissimo

Exopthalm.

non possint. Potissima hujus tumoris sedes in conjunctiva tunica est; quae super ipsam non nunquam corneam propendet, et crudae quasi carnis nunc globum tuentibus offert. Si qua febris haec symptomata comitetur, saepius illa inflammationem magis sequitur quam praecessit. Interdum cum violenta satis ophthalmitide quaecumque febris vestigia desunt. Subinde vel ipsa cornea de inflammatione manifeste participat; sed ut plurimum hanc ipsam non attingit. Pupilla hinc ab interna magis, quam alia inflammatione afficitur: ac in illa, mox angustior ac contracta; mox vero dilatata magis et amplior observatur.

Divisio. §. 150. Sed varia ophthalmitidis natura est, ac vehementia. Nunc enim *primaria*, nunc pendens ab alio morbo, *symtomatica* affectio dici meretur. In his *simplex* est; in aliis *complicata* incedit; febrem hic agnoscit et *acuta* comparet; illinc vero nec minime febricitant, ac *chronica* magis aut *habitualis* observatur. Nunc vero paucos in civitate ex causis non similibus *sporadica* invadit; nunc *epidemica* ejusdem est indoles; ac in certit regionibus nativum quasi solum *ende-*

ica agnoscit. De sede hujus inflammationis ll *externa*, vel *interna*, vel ex utrisque *com*-*osita* jam dictum est; atque nunc sine or-nne ac *vaga*; nunc *periodica* recurrit, ac ty-am observat.

Ob vehementiam vero ac symptomatum fferentiam, varia eidem fere malo imposi-sunt nomina:

Levior quidem gradus ac quasi initium, Taraxis. externis causis, sine tumore, aut dolore ccedens, *Taraxis* vocatur.

Superficialis oculi inflammatio, cum ejus-em rubore manifesto, et cum dolore, ardo-, lucis intolerantia et plerumque cum la-ymatione comparens, *ophthalmiae* obtinuit omen. Ab initio quidem pruritus, et calo-s insueti sensatio, ac in palpebris moven-s gravitas percipitur. Inter has, et oculum, uasi sabulum haerere videtur. Augetur ar-or, rubor, sensibilitas ad lucem; dolor fit cutior, et oculi tanquam ab infixa spina, ccedente inprimis nocte, stimulari videntur. um lucem inspiciant, magnus ad aures su-urrus et constrictio capitis persentitur; ob-untur lacrimis oculi, ac convulsive clau-untur. Matutinis horis puriformis ad inter-um oculi canthum, densata haeret, tarsos-

Margin notes: Taraxis. — Ophthalmia.

que ac cilia conglutinat materies, in lemma[illegible] acutas, irritantes abitura. Hinc perpetuo d[illegible]gitorum tacta hac ipsas deglubendo, irrit[illegible]tionem augent, ac tarsos excoriant. Febr[illegible] saepe nulla in pulsu detegitur.

Epiphora. Hanc ipsam vero inflammati lacrymati[illegible]nem oculi molestam, cum genarum abhin[illegible] erysipelaceo rubore, vel deformi erosion[illegible] *Epiphoram* dixere: quod nomen; ubi purifo[illegible]mis materia in angulis oculi, aut inter ta[illegible]sos colligitur; aut destillat, Latini in *lippit[illegible] dinis* illud commutarunt. Lippitudo.

Cum lacrymarum nihil ex inflamma[illegible] licet oculo proflueret, tunc iidem Latini *acr[illegible] dae* sibi *lippitudinis* denominationem, ut a[illegible] *humida apthalmia* distinguerunt, permis[illegible]runt; *xerophthalmiam* Graeci compellant. I[illegible]terim lacrymarum copia ac puriformis materi[illegible] effluxus, a fortissima quavis inflammatione f[illegible]cile dimminuitur, aut supprimitur tota. Xeropthalm

Chemosis. Gravissimam, sed externam, bulbi i[illegible]flammationem, cum rubore insigni, et tun[illegible]cae adnatae ac albugineae totius tumore s[illegible]per corneam assurgente, *Chemosis* appellati[illegible]ne insigniunt. In hac vero symptomata gr[illegible]viora mox in conspectum veniunt: pond[illegible] scilicet super orbita, oculique et capitis i[illegible] Symptomata

…sus dolor, cum affectae partis pulsatione, …ardore insigni, saepius cum febre mani…ta, ac facile ipsius corneae devastatione, …osione, suppuratione.

Nunc etenim, ab effusa inter istius la…llulas coagulabili lympha, oriuntur *macu*…, seu *nubeculae*, vel *leucoma*, quae, si …pillam obducant, visum ipsum infringunt, … protinus obscurant; nunc vero tum su… albuginea, tum saepius super cornea ipsa, …vantur *vesiculae*, seu *phlyctaenae*, quae aut …iccantur sponte ac rumpuntur, aut mini…ss in cornea abscessus *(onyx)* relinquunt, …, si ulcus in hac ipsa inducant; *helcoma* … ipsum a Graecis appellatur. **Macula corn.** **Phlyctaenae.** **Onyx.** **Helcoma.**

Quotiescunque in oculorum internis in…mmatio viget, gravissimus tunc ac pericu…lenus, *phlegmone* vocatur morbus: ab ini… vel solus, vel ex *chemosi* increscente com…itus. Cum parvo hic saepius albugineae …ore, summus jam dolor ad oculum, lucis …lerantissimum, ac lacrymantem vexat, et …tempora, caputque totum immanis, cum …vigilio, saepe cum deliriis, ac maxima …re, extenditur. Tantus interdum, cum …ausa vehementius ac subito agente inflam…tio incendatur, tumor oculum hic corri- **Phlegmone oculi.**

pit; ut palbebris obtegi non queat, et u in orbita non amplius continendus, ex e
Proptosis. dem propellatur (Proptosis). Iris ipsa no nunquam rubros spargit colores, ac pupi vel restringitur admodum, vel subinde di tatur (§. 149.)

Quodsi non nisi palpebrarum limbu vel tarsi, ac in iisdem positae glandulae cu suis canaliculis inflammentur, rubeant,
Psorophtalmia. meantque, vel excorientur *psorophthalmi* nomine hoc venit, quae vel in adnatae ph gosin transibit, vel ex eadem originem d xit.

Nonnunquam vero *introrsum* palpeb
Entropium. convertuntur: quod *Entropium* dixeru Hoc in casu, si non desint, cilia, quod sine Entropio interdum faciunt, in ips oculum diriguntur, et eundem saepius infl
Ectropium. mant. *Ectropium* vocant, cum palpebra una, vel altera, sub hac rerum conditi *extrorsum* revertitur. Tarsorum versus b
Trichiasis. bum conversionem *Trichiasin* appellant;
Distichiasis. *stichiasin* dicunt, cum duplex ciliorum or ac unus ex istis in bulbum conversus es

Blepharophthalmia. Ipsam vero palpebrarum inflammation *Blepharophthalmiam*,—cum vero tubercul
Hordeolum. super tarsum compareret, *hordeolum* —

hoc idem induraretur; *chalazion* saluta- Chalazion.
t.

Interdum non tam ipse oculus, aut mem- Epiphora.
nae ejusdem; quam aut *lacrymalis glan-*
a aut *caruncula* inflammatur. Hoc in ul-
co casu *angularem* vocarunt *ophthalmiam:* Ophth. angularis.
qua, pruritus, dolor, tumor, ac vasculorum
icositas ad nasalem oculi canthum compa-

Ab hac inprimis carunculae phlogosi,
rygium, seu tumorem, extensionem vari- Pterygium.
um vasorum conjunctivae, oriri dixerunt;
ue si fere semilunaris ac pellucida, tenuis-
lamina ex cantho super oculi bulbum ex-
deretur; *ungulam*, — si vero crassa haec Ungula.
it, ac rubra; tunc *pannum*, quo vix non Pannus.
ns interdum obducitur oculus, nomina-
t.

Diuturnam, ac per annos frequentius Ophthalm. chronica,
dem, sed absque tanto dolore, ac sine
ce conspicua recurrentem, utplurimum
undariam *opthalmiam*, *habitualem* atque
onicam vocamus. Laxa hic saepius est va-
um ac cellulosae oculi constitutio; pal-
brarum limbus, seu tarsus, purpureo in-
tur colore, purulentam pluit materiam,
ete palpebras conglutinantem: quae singu-
nunc fere perpetuo urgent; nunc per vi-

ces oculum aggrediuntur, et ex speciali hunc ipsum, acrioris inprimis materiae, c fluxu repesenda sunt: quo saepe visus, albescente, vel cicatriculis defoedata corn pro majori parte arcetur. Frequentius ro communes inflammationis exitus h opthalmia, nisi in acutam conversa, r agnoscit.

Ophthalm. venerea.

Maximae vero auctoritatis est, opht mitidis ex causarum diversitate divisio, praecipuas ejusdem species hic adducemu

Potissimam sibi attentionem mer *ophthalmitis venerea*, quae chronicae utpl mum naturae, ac luis ipsius, non tantos dem dolores inducens, proles est; matut tempore remittit, nec tam facile, licet viderimus, in chemoisin transire observa Symptomata luis alia, naturam morbi m festant.

Ophth. blennorrhoica.

Ophthalmia Blennorrhoica, qua ocu rubet, dolet, ac inflammatur, cum epiph palpebrarum praemagno tumore, ac copi ex sebaceis tarsi glandulis effluxu mate viscidae, puriformis, variique coloris: ipsi fere, ex qua suppressa ortum du *blenorrhoeae* materiae similis. Cessat nem utplurimum a frigore lacali, vel ab adst

gentibus incautius urethrae hoc in morbo infectis, vel a pathemate animi, puriformis urethrae fluxus; ac ad oculum irritatio, ex eodem, ut videtur, contagio magis, quam a *metastasi* convertitur, maximumque coecitatis periculum, vel paucissimo tempore, inferre consuevit: ut igitur acutissimum haec ophthalmiae species morbum, interdum tamen cum minori violentia quod vidimus, incedentem medentibus offerat.

Ophth. blen. ex contactu

Aliam *excontactu* per blennorrhoeae materiam, oculo digitorum ope infricatam, notarunt Scriptores ophthalmiam: in qua similis iterum, ac in blennorrhoea, materies oculis effluxisse refertur. Dubium quidem circa hanc acrioris materiae potentiam non alimus; sed toties, quae sub quavis alia oculorum inflammatione oculis prorumpit materia, colorem tum flavum, tum viridescentem nobis obtulit: ut ex hoc solo, differentem ophthalmiae, quam ex omni alia irritante materia oriundae, characterem vix audeamus asserere.

Ophth. metastatica.

Metastaticae opthalmiae specimen saepe nimis offerunt efflorescentiae cutis, herpetes, scabies aliae, cujuscunque effectu causae retropressae, morborum reliquiae. Sic frequen-

tissima post variolas, morbillos, scarlatinam ophthalmia est, et frequentem rheumatis e alia parte super oculum depositionem obser vavimus.

Ophth. ab acri.

Alias primariam *rheuma* sedem in ocul figit; aut *catarrhale*, *morbillosum*, aliudqu acre ponit, ac inflammationem nunc fere su perficialem ac quasi erysipelaceam; nunc v ro fortiorem ac profundam inducit. In rhe matico malo, interdum ex facta in aliam pa tem materiae depositione, celerrima in meliu mutatio perciptur.

Ophth. scrophulosa.

Inter chronicas ophthalmitides, illa, qu ex *scrophulosa* acri originem ducit, fere fr quentior est, infantibus hoc vitio affectis pe familiaris. Humida haec inflammatio, n dolens multum esse consuevit. Ipsum ocu bulbum tumuisse, ac ipsam corneam inflam matam, vasculisque rubris, sine ulla dolor praesentia, depictam fuisse, in adulto co speximus. Tumidi et palpebrarum margine ac viscosa obducti sunt lippitudine; conju ctiva ex pallido rubra est, ac subtumida, l cryme acriores per genas ruunt; labru superius, quod tamen et in aliis, non scr phulosis subjectis interdum facit, crassescit plures hinc inde limphatici systematis glan

hlae turgent. Sub his rerum conditionibus ornea facile obscuratur, ac videndi omnis ndem ammittitur facultas.

Interdum in *scorbuticis* lenta oculorum flammatio occurit. Sine hac rubentum in ulo echymósin, indolentem quidem; sed m scorbuti lethalis siguis, tum simili ad ntriculum sanguinea suffussione, ac vomitu rtinaei, conspeximus. Opht. scorbutika.

Infantes etiam neonati, tum ex vitio rophuloso, aut heriditaria lue; tum inpriis ex refrigerio, ac latitante in abdomine econio; vel et a luce vividiori, adversa, caute admissa, oculorum saepe laborare llogosi observantur. Tument illis, rubentic palpebrae, ac flava, crassior, et purifoiis materies tum ex oculis effluit; tum hos sos undique obtegere sotet: unde major ox bulbi irrilatio, inflammatio, et ad coream maculae, aut abcessus oriuntur. Aperdigito, vel infantis ploratu, palpebris, e ipsae interdum revolvuntur. Ophth. naonatorum.

Ex ipso *denditionis* opere gravis nonnquam invadit oculum inflammatio, inpriis cum dens aut caninus, aut huic vicinior olaris irritationem produxerit. Ophth. ex dencit.

Frequens, ac interdum, quod et nobis Ophth. gastrica.

conspectum, epidemica ophthalmitis illa est quae saburrali originem principio debet, et ex abdomine potissimum derivatur. Signa hic premunt gastrica, et emeticorum, alvumque purgantium virtus aegritudinis indolem manifestat.

Ophth. periodica. *Periodicas* oculorum inflammationes, cum atroci quidem sub paroxysmo dolore, lacrymarum fluxu, pulsuque nunc celeri, forti ac pleno, nunc naturali; dein vero cum plena symptomatum per datum tempus cessatione Medicorum fasti loquuntur.

Ophth. endemia. *Endemicas* inflammationes oculorum quibusdam regionibus proprias novimus; atque tam volitanti per aeram subtiliori arenae quam reflexis a nivibus aliisque objectis in oculos radiis; vel causis etiam hucusque incognitis originem debent.

Hypopyon. §. 151. A fortiori, eaque interna potissimum inflammatione oculi, vel *puriformis materies;* vel ex abscessu corneae, iridis uveae, coronae ciliaris *pus* ipsum, inter corneam, iridem ac lentem, seu in cameris oculi tum anteriori, tum posteriori, colligitur nasciturque *hypopyon*, aut *oculus purulentus*. Subinde non tam ipsius oculi inflamma-

, quam *metaſtaſis* in eundem ſacta, hoc ium genuit. In triplici hoc caſu per corum, niſi violenta inflammatione obſcuratum, transparet contenta in cameris materies albeſcente, cinereoque colore translucet. dendum tamen eſt, ne ſimplex forſitan *phelium*, aut pellucidate quadam non deuta corneae macula, vel *Albugo*, vel *Levma*, ſeu corneae obſcurior macula, vel et eriora ejuſdem ulcuſcula, pro latente in lis pure imponant; quod obliqua eorunm, et ex latere inſtituta inſpectio, tum ecedentium ſymptomatum, cauſarumque nſideratio praecavebit. Ipſe quidem oculi lbus in hypopyo volumine augetur et tur; ſed inprimis cornea extenſione cedit, prominet. Nunc vero, quod rarius eſt, er lentem, iridemque purulenta, vel in caera poſteriori magis collecta materies (Emeſis), iridem ipſam ad anteriora propellit, rneaeque tunicae viciniorem reddit: unde m eadem aut concreſcat (Synechia); aut, forte cornea ipſa vel ſponte, vel arte mpatur, *prolapſus iridis* contingat; nunc in teriori oculi camera purulentum haeret; gniorque motus pupillae eſt; haec ipſa lenti oprior haeret, ac a cornea divulſa. Utplu-

Nephelium, Alburgo s. Levcoſſia.

Empieſis.

Synechia.

Iridis prolap.

rimum utramque cameram purulentus humo cum fluidis oculi remixtus, replet, radi rum per illum transitus impeditur, visusq languet, aut perditur omnis. Si per ipsa oculi inflammationem vel *puriformis* materi vel *pus* ipsum generetur; ingens utplurimu tam febris quam dolor, ac singula fortio tum chemosis, tum phlegmonis syntoma praecedunt, ac tandem sedantur quidem, intensitate decrescunt; sed remanet grave nis ad oculum, ac tensionis, cum ejusde tumore, sensus. Interdum purulenta materi non in ipsis oculi cameris; sed inter me branarum istius cellulas, ac in separato illis cavo continetur: quod *abscessus* ocu non hypopyon, in quod tamen transire fac potest, nominabitur. Si per *metastasin*, pur lenta materies tum in oculorum cava, tu inter ejusdem membranas deponatur; tu plura desunt interdum ophthalmitidis sign vel factam jam metastasin tardiora sequu tur.

Abscessus oculi.

Haemeph-thalmus.

Sed vel ipsius interdum ophthalmitid violentia, licet hoc et alias ob causas conti gat, vel ipse *sanguis* in oculi colligitur c meris (haemophthalmia); vel aquosi ist rum liquores immensum augentur, naso

que *hydrops oculi acutus*, vel *hydrophthal-* Hydroph-
a acuta, cum chronica, quam alibi descri- thal.
nus, minime conſundenda. Interdum,
n tam aquosus oculorum humor; quam
reus, ex causa nunc inflammatoria, nunc
; — vel ipsa demum *lens crystallina*, vel
bus includuntur, capsulae, opscurantur,
naturalem pelluciditatem ammittunt. In
mo casu, *glaucoma;* in altero *suffusio, hy-* Glaucoma.
hyma, vel *cataracta*, haec vitia appellantur. Cataracta.
as totus ſere oculus, post violentas in-
mationes, *pseudomembrana*, ex coagu-
li lympha conflata, involvitur; ast vero
uentius, tum ex inflammatione, tum alias
causas, cornea ipsa in parte condensatur,
uam maxime interdum prominet: ut pal-
rae motum aut impediat; aut varias in
em irritationes excitare observetur. *Sta-* Staphyloma.
loma hoc malum, nunc *simplex*, nunc, ob
ra, sibi vicina tubercula, *racemosum*, ap-
atur.

§. 152. *Causae* ophthalmitidis vel ex Causae.
specierum expositione luculenter satis
mplurimae patent. Omnes vero recte divi-
tur in illas, quae oculum immediate affi-
nt; et in illas, quae non nisi per con-

sensum offendunt, tum ad externas tum in-
ternas revocandae. Exterius agunt plaga
ictus, concussio, compressio, operatio cat
ractae, fasciae post hanc ipsam diutius rel
ctae, comprimentes, calefacientes, pulvi
sabulum, fumus, vapor, pilus inversus cili
rum, corpora peregrina, oculum inter et p
pebram haerentia, aura frigida, borealis,
berius oculis admissa, splendor nimius o
jectorum, lectio, inprimis scriptio noctur
reprimentia, vel spirituosa, oculo leviter
flammato inconsulto adhibita. Causae int
nae tumillae sunt, quae alibi (§. 125.) expos
mus, generales; tum inprimis catarrhus p
nares ad oculos extensus, morbillorum pr
cipue, ac variolarum virus, erysipelas, h
pes, crusta lactea, tinea, scabies, ophth
mia saepius praegressa, vitia scrophulo
venerea, rheumatica blennorrhoea, metas
ses, cruditates primarum viarum, epidem
constitutio, denititio, caries dentium cons
tique pridem tabacini pulveris ommiss
sanguinis ad cabut congestio, plethora s
cialis, etc.

Prognosis. §. 153. Ophthalmitidis prognosis,
dictis satis elucet, ac pro diversa ejusd

a, sede, vehementia, subjectique natu- diversissima est. Symptomatica, nisi mor- primario expulso, curationem vix admit- sed, hoc licet facto, remanet tamen per- a interdum in hos morbos dispositio. us inflammatio, in alterum facillime tran- e oculum observatur. Phlegmone oculi um frequentius infestum, ac saepe suppu- nem, vix unquam gangraenam, interdum inomaticum oculi tumorem inducit. Fre- ntior, et huic inflammationis speciei pro- s est exitus, humorum oculi perturba- inspissatio, obscuritas, vel corneae opa- , ipsiusque interdum oculi ruptura. e sicca est; illa, prae humida fere diffici- curatur ophthalmitis: scrophulosa vero, uae chronica est; illa, licet minus peri- sa, vix curam admittit. Saepe vero hic ous, ut signum, pejor, quam per se ip- foret, observatur. Veneream, ac scor- cam ophthalmiam, latens in orbita ari- aut exostosis, immedicabilem interdum it; alias pejor est, quae a suppressa blen- hoea originem ducit. Alvi demum flu- non raro hunc morbum dissipavit.

Cura. §. 154. Ophthalmitidis verae ac id
pathicae cura, si febris inflammatoriae sig
simul observentur, cum illa inflammation
aliarum (§. 133.) conspirat; ac quo grav
affectio est, eo citius, ob visceris nobil
tem, brevique mora timendam organi sul
lioris destructionem, venaesectio sat am
instituenda; sique symptomata exigant,
petenda venit. Nec ob ruboris abscentiam
terni (§. 150.), hoc auxilium negliga
oportet: utpote in latente ac interna ma
quam in alia quacunque inflammatione o
lorum, necessarium. Si febris defuerit,
plethorica constitutio; tunc raro fortiores
dicantur venarum sectiones; sed localis v
rum, praemissa interdum vel unica gene
venaesectione, per hirudines depletio,
cucurbitularum ad tempora applicatio;
tissimum indicatur.

Pauciores quidem sanguisugae sa
magis iritasse, quam oculis auxilio fuisse
bis visae sunt; et quas ad inferiorem pa
bram hirudines applicamus; eas, ob t
ram, spongiosamque cutis naturam, e
moses, lividasque circa oculum relinq
maculas observamus. Hinc ad tempora,
circa oculos, excepta regione inferiori,

adecim, aut viginti applicamus hirudines,
guinemque libere ex vulnusculis defluere
mittimus. In fortiori conjunctivae inflam-
ione, non quidem rudior, irritansque ve-
um *ophthalmoxysis*, seu illius membranae
spicas secalinas vulneratio; sed repetita
scalpello vel internae palpebrae inferioris
erficiei, vel ipsius adnatae tunicae scari-
io quam optime suscipitur; ac si laxa et
i in saccum pendens membrana haec tur-
; ejusdem per cultrum excisio, licet qui-
am reprobata, cum fructu instituta fuit.
poralis sectionem arteriae, ut incommo-
(§. 146.), et hic rejicimus.

nterea quicunque ophthalmitide labo-
oportet illum in obscuriori degere loco,
isque lucis accessionem aut oculorum in-
onem evitare. Tenue linteum oculis
mmatis superimpositum, pro tegmine
it; fasciarum usus, et quaecunque par-
ompressio nocet. Convenit vero et sa-
simul obtegere oculum, omnemque
dem contactum evitare, ac stagnantem
culorum canthis acriorem lympham cum
i, emolliente decocto, aut lacte imbuta
gia interdum abstergere.

lec coetera, quae in aliis inflammatio-

nibus laudavimus, remedia (§. 133.), in o
thalmitide negligenda sunt.

Vesicantia. In fortiori malo, sedato per venaese
nes, tam generales, quam locales, inflam
tione, — inprimis si rheumaticum, catarr
huic ipsi occasionem porrexerit acre; ve
sis ab hirudinibus, aut scarificatione, te
ribus inflictis vulnusculis, vel nuchae, i
nitur vesicans. In longiori, hac a causa
rivanda phlogosi, setaceum ad nucham
gie conducit.

Emollientia. Si vero major oculorum, palbebra
que sensibilitas, tensio, ac calor obse
tur: tunc, detracto jam satis sanguine
vapor tepidus aquae, — aromaticis her
floribus impraegnatae; tum malvae, v
thaeae decoctum, lac tepidum, aut g
arabici tenuis solutio, tum cataplasma
dinum, paucissimo pondere adhibitum
diurturno usu contraria, exterius quam
me proficiunt.

Opium. Sed et ipsum *opium* in vino so
egregios hic effectus habuisse conspectu
Hinc vel tincturae thebaicae. (N. XVII
laudani liquidi duas, tresve guttulas, se
die, oculo instillare convenit: quo d
quidem per breve tempus augentur;

medii tum excitante, tum sedante, melius
erdum, quam remedio quovis alio, tum
acuta, tum in chronica affectione, prae-
ssis in illa venaesectionibus, auferuntur.

Pediluvia tepida in quovis nimio ad ocu- **Pediluvia.**
n appulsu conveniunt; quo tempore, ra-
prius ad caput capillis, hoc ipsum frigida
ari utiliter potest.

Adstringentium usus in fortiori ophthal- **Adstringent.**
ide, perniciosus admodum, ac in majori
llorum rubore, tensione ac dolore evitan-
.. In laxiori horum statu, et si contusio
erna praecesserit; vel in leviori phlogosi
atarrhali causa exorta; vel demum in
onica potissimum inflammatione, roboran-
externa egregios non raro effectus pro-
nt. Simplex frigida, eaque per destillatio-
n obtenta, vel saltem non alienis imprae-
ta, coeteris fere palmam eripit remediis.
is huic ipsi, vel succi citri aliquot gut-
s, vel salis saturnini, aut vitrioli albi,
, quod praeferri meretur, aluminis, grana
uot (N. XIX.) superaddere convenit; vel
minis portio cum albumine ovi conquas-
, per noctem superimponitur palpebris;
ae sic infinitus fere *collyriorum*, ungnen_
um est numerus: quae, cum uni aut alteri

auxilium tulerunt, non raro alium, sine cau
satis aperta, divexant in alio oculum; et
acrior ad eundem confluxus excitaverit malu
frequenter hoc idem exasperant, et corne
maculas, ulcera, ac coecitatem interdum
linquunt.

Psorophth. cura. *Psorophthalmia*, locale, ac a causis
ternis non oriundum saepius malum c
stituit. Huic ipsi *unguentum citrinum* (
XX.), vel unguentum ex butyti rece
uncia una cum dimidia, ac mercurii p
cipitari rubri drachma una, solicite in
se commixtis, utiliter opponitur, pa
que ejusdem portio, unica per diem v
tarsis molliter infricatur. Matutino t
pore cum jacte tepido, sine impetu,
las eluatur oportet.

In purulenta *neonatorum* ophthalmit
remotis ipsius mali causis, lae recens et
num, ex ubere matris, nutricis, instill
oculis, aut ope parvae syringis, ex ela
gummi felicius parandae, sub palpebris
da, vel et malvae decoctum injiciatur. In
tiori affectione, vitrioli albi tenuior
aquosa solutio, absque violentia, immi
oculis.

Ophthalmitides *symptomaticae* curantur morbi, a quo pendent, prudenti medela, ad partem, unde ad oculum pertigerat, vocatione.

Sic ex primis viis oriunda oculorum inflammatio: per emetica et purgantia; — quae e venerea lue: per mercurium rite, atque tum interius, tum exterius subministratum; scorbutica ophthalmia, illis quae scorbuto adversantur; — scrophulosa vero, licet ubique difficulter, remediis ex antimonialium classe, peruviano cortice, cum calomela recte mixto, salibus mediis, diuturno usu adhibitis, balneis maritimis, ac spongiae hac in aqua natantis lixivio, interdum persanatur. In rheumatica inflammatione, si febris accedat, antiphlogistica methodus, et demum antimonialia, refracta dosi porrigenda, serum lactis, dulcamarae decoctum, et alia hoc in morbo alibi commendanda remedia, inprimis loco vesicantia, setacea, fonticuli, praescribi merentur. Quae a retropulsa blennorrhoea ortum habuit ophthalmia, ea restituto iterum per candelas antiquo fluxu, solisque demulcentibus, abacto prius inflammationis periculo, percuratur, nec mercurialibus, nisi complicata, indigebit. Si periodos observet ocu-

lorum inflammatio, et ad legitimas interm tentes pertinere videatur (§. 68.): tunc q dem, quam istae, per corticem, curation admittit. Natam ex retropressa scabie infl mationem, hac ipsa per novum contagi vel insitione, vel scabiosorum cohabita ne revocata, ac remediis transpiration promoventibus, antimonalibus; aliisque, primis balneis, dissipamus; peregrinum pus chirurgicis ex oculo trahendum, eluenc est subsidiis; irritantes oculum pilos, e sione, vel emplastro glutinante, externae pebrae imposito, pilosque rebelles fige vel demum cutis palpebrae pro parte e sione, ac cicatrice tarsum superiora ve dirigente, ab oculo auferimus, aut av mus, etc.

Sequelar. cura. §. 155. Sequelas ophthalmitidis (§§. 151. 123.) Chirurgia magis; quam spsa dicina pertractat; qua tamen saepe, ob sarum internarum naturam, carere Ch gus non potest.

Hypop. Ad *hypopyon*, oculi, nunc cum emolientibus pertractatio, nunc vero ejus matura satis perforatio, nunc sectio pro ta, — ab aliis rejecta est. Observatio

et docuit: purulentum oculum, vel a solo
rporis motu, vel ab usu emollientium,
eeter opinionem, claritatem pristinam in-
ldum acquisivisse. Hoc certe, cum *pus* ve-
in, et ex abscessu veniens in cameris la-
rrit; vix unquam contingere; — aliud ve-
si *puriformis* humor (§. 128.), aut me-
iasis aquosos oculi perturbaverit humores,
eendum; nec impossibilis in utroque hoc
ii resorptio videtur. Contingit haec su-
dde ad quaevis alia corporis cava; nec, cur
oculum fieri non possit, perspicimus sa-
Quodsi igitur signa purulenti in oculis
ioris celerius, ac tempore, quo vix ab-
ssus nasci potuisses, vel sub fortiori phleg-
ne, vel sineomni inflammatione, per ma-
ae ex parte longinqua raptum, comparue-
; juvabit utique, priusquam ad oculi se-
nem perveniamus, emolliente ex malvae
octo fotu, ac spleniolis eodem imbutis,
oculum positis, nec non evacuantibus,
aliis, rescorptionis tentare vias; ac tan-
n, nisi haec obtineri sat prompto pos-
— in casu vero latentis abscessus con-
io, ad corneae ipsius incisionem descen-
e: atque sic spontaneam oculi ruptu-
i: qua coecitas ipsiusque ruina oculi

induceretur, maturo satis praevenire con-
lio.

Corneae maculas (§. 151.), si profu-
de in oculum descendant, aut cum ex-
vatione membranae cicatricem offerant,
ficulter, si unquam abigimus. Frequenti-
mum ex variolis *levcoma* est, quod, ci-
aliud quodcunque, ubi superficiem corn-
vix penetrat; tum revellentium, tum a-
rum, nucis juglandis scilicet olei non ra-
di, aut fellis *mustellae fluviatilis* vel *lacust*
aut *lucii* piscis, aut alterius usu, tum ero-
tium inprimis ope, nonnunquam aufer-
Hunc in finem non minus, quam ad *p*
num, ungulamque dissipanda, tum albiss
pulverem sacchari, tum alium, ex hoc i-
cum aequali cremoris tartari, bolique a-
portione remixtam, quotidie paucis-
quantitate, maculato corneae loco insp-
mus; vel staphyloma tum lapidis infernali-
lutione tum butyri antimonialis guttula, p-
cillo tumori illinita, recentiorum meth-
quae et nobis profuit, exedimus caute: que-
scopum et mercurii corrosivi granum unu-
quatuor aquae destillatae unciis solutum
nonnullis cum fructu adhibitum fuit. Pr-
nentes admodum corneae maculas et staph-

a interdum cultro feliciter, lentoque
ore, remanente semper aliqua hujus
mbranae abscuritate, abstulerunt Chi-
rgi.

ORD. I. GEN. III.

OTITIS.

Nobilitas aurium.

§. 156. Sensilissimam et aures humani corporis partem constituunt, cerebroque non minus, quam oculi, vicinam. Nervorum hoc quidem organon adeuntium potestas in totum, vel ex solo, quem concentus ac harmonia in animam, et in circulationem exserit, effectu, luculenter apparet; sed insigne commercium, quod eosdem inter et faciei, linguae, oculorumque nervostam conspicue observatur, hanc partem corporis, ut sensationem plurimarum januam, et ut malorum sedem in coetera longe dominantem respicere jubet.

Inflammatio.

§. 157. Cum vero tot morbi causis aures continuo pateant; plurimae ex istis nunc atrocissimos hic loci dolores, quibus *otalgiae* nomen, — mox saevam inflammationem, cui

titidis appellationem dederunt, excitare ob-
ervantur. Mox externa tantummodo aurium
oncha inflammatur, et nisi per meatum ex-
ernum haec affectio, utplurimum erysipela-
ea, penetret; rarius tam magna, neque alia
ere, quam erysipelatis symptomata compa-
ent. Mox vero absconditas aurium par-
es, atque vel meatum ac tubam, ad easdem
ucentes, vel interna hujus organi loca in-
ammatio pessumdat.

§. 158. Atque haec ipsa internae auris Definitio.
flammatio est, quae potissimum *otitidis* sibi
omen promereatur: in qua, utplurimum sine
more exterius conspiciendo, dolor ardens,
avis, tensivus, lancinans et pulsatilis ad
urem, cum febre utplurimum intensa, ce-
halaea, tensione capitis, pervigilio, inquie-
dine, ejulatu continuo, cum auditu acu-
ssimo, aut obtuso, et apud adultos saepius
um deliriis, convulsionibus, ac lipothymia,
oservantur.

§. 159. Haec vero symptomata (§. 158.) Symtomata.
m rapide sibi interdum succedunt; ut
el in ipsa definitione morbi, jam tota
usdem lateat historia, vel superaddito au-

ris tormento, vix non omnia *encephalitidis* acutissimae (§. 140.), quae non raro ad otitidem accedit, produntur symptomata: ita ut jam primis morbi diebus; nisi discutiatur morbus; sub exili et frequentissimo pulsu, ac sub atroci ad occiput, oculos, buccarum musculos, et tempora, dolore, phrenesis violentissima, et convulsio, et sopor, et loquelae defectus, et extremitatum frigus cum syncope, ac mors demum ipsa, insequantur.

Saepius interim non sub tam gravi res aspectu incedit; sed dolor, primum mitis, per gradus intenditur, ac febris vel antecedi, vel sequitur affectum; aegrotus aliquam, matutino inprimis tempore, doloris remissionem persentit; pulsus pleni, nec semper tam frequentes, sed vibrantes ac duri, interdum contracti, cum urina multa et cruda; facies rubra, et magna, nec tamen continua, cephalaea; auris affectae susurrus, ac tandem rubedo exterioris conchae, cum singulis febris continuae attributis, observantur: donec aut sexta fere, aut octava die, interdum citius, fere singula increscant symptomata; ac tandem aut serosa ex aure materies, aut pus ipsum sanguinolentum, tum

per meatum externum, tam per tubam ad fauces, cum summo mox symptomatum levamine, expellatur; ac sudor aequalis, per totam corporis ſuperficiem vaporoſus erumpat.

§. 160. Tum *otalgiae*, tum *otitidi* communis fere, et nonniſi gradu diſtincte origo habetur, atque ad causas vel externas; vel internas ſpectare obſervatur. Nunc enim irritatio ab illapſo, aut intruſo corpore peregrino, piſo, ſabs, ceraſorum nucleo, globulo plumbeo, alio, ab inſectis aurem igresſis, ab eorundem ovulis in illam depoſitis, ac temporis, caloriſque ope evolutis, a frigido, ex adverſo auribus admiſſo vento, ex ceruminis exſiccatione ac duritie nimia, a concuſſione, alapa, vel a cranii laeſionibus, vulnere, ac oſſium carie, ab auriſcalpiis, ac nimia munditiei cura; — nunc vero membranae hanc oſſeam cpecum inveſtientis, dividentis, aut aliarum partium catarrhalis, ac rheumatica affectio; depoſitio ad aurem arthritica, varioloſa, morbilloſa, achoroſa, ſcabioſa, venerea, eryſipelacea, ſcrophuloſa, metaſtarica; dentis molaris in pueris eruptio difficilis; aut in adultis caries; inflam- Cauſae.

mationum causae communes aliae (§. 125.), inprimis narium haemorrhagia suppressa, variique spasmi, hysterici, hypochondriaci, — causam horum affectuum potissimam sistunt. Non tam raro sordes inprimis viis stagnantes, et hujus sibi partem inflammationis assumunt.

Prognosis. §. 161. Otitidis pericula jam satis ex dictis (§. 159.) patent; et cum oculorum vitia intra ipsos nocent; aurium inflammationes doloresque interdum etiam ad dementiam mortemque praecipitant. Interim ab otitide natu minores citius intereunt senioribus; ac pauci interdum dies in utrisque certe, affectu vel ipsi tandem cerebro communicato, vel per solum consensum, ad mortem sufficiunt. Grebrius in otitide resolutio per transudationem purulenti liquoris, ejusdemque subitaneam excretionem obtinetur. Suppurationem hanc ipsam dixere; sed vidimus frequenter, jam post viginti quatuor, aut quadraginta horas, quo tempore abscessus supponi haud potuit, illam contigisse. Frequentior omnino suppuratio vera hoc in morbo, quam in alio quovis, observatur: atque tunc ulcus in auribus non raro supermanet,

quod curationi pertinaciter per vitam inter-dum resistit, strepitumque perpetuum, ac repetitas inflammationes, surditatem; nec non continua cariei pericula inducit. Vidimus sub hac ipsa, fortissima ad omnes portionis duræ auditorii nervi propagines, ad os temporis, ad malam, nares, ad oculum, labium inferius, ad linguam, incommoda, dolores maximos, ac ipsam denique paralysin. Alias ad ipsum calvariae cavum erosio penetrat, et cum lethali eventu suppuratio encephalo communicatur. Sed interdum per internae auris suppurationem tum ipsum tympanum, tum subtiliora auditus destruuntur organa, et immedicabilis hac in parte surditas inducitur. Subinde felix per tubam Eustachii tum puriformis materiae, tum ipsius puris, delletio contingit.

§. 162. Non aliam otitis, quam vehe- Cura.
mentissima quaevis, inflammatio (§. 133.), potissimum vero ac ophthalmitis (§. 154.) sibi curam expostulat. Hinc prompta, saepiusque repetita venaesectio in vera auris inflammatione potissimam opem spondet, et magna hirudinum, aut cucurbitularum post partem affectam positarum hic virtus observatur. Inte-

causae latentis praecipua habenda est ratio, et quod irritationem hic loci inducit; hoc, si stimulum operatio non augeat, majori cura mox auferendum, insecta vero, si, quod nobis in forti otalgia licuit, edenci non possint; vel oleo, vel absyntii, aut ledi palustris succo, aut melle, gossypio suscepto, cautissima manu necanda sunt. Ab hoc vero, emollientissimu inflammatae auri admovenda sunt remedia, aeque ex lacte, decocto malvae, tum auri externae per spongiam, aut cataplasmatis anodini sub forma, applicanda; tum, si magis interna videatur inflammatio, in faucibus diutius detinenda sunt. Ipsi etiam externo auris meatui tum lac tepidum, tum seminum cydoniorum, vel gummi arabici mucilago quidquam diluta, ac tepida, — superaddita, si spasmi violentia extremi sic jubeat, opii moderata portione, instillanda; injectiones vero, ut stimulantes nimis evitendae sunt.

Interia nitrum, potumque copiosum acidiusculum, ac, si gastrica signa occurrant. evacuantia lenia, ex tamarindis et cremore tartari (N. XXI.) propinamus, alvumque alias clystere servamus apertam.

Suppuratio auris, quam praevenire hac

methodo non licuit, solicite promovenda, et, ne in ulcus impurum: ac in surditatem, aut cariem terminetur, curanda est. Cum igitur ex doloris augmento, pulsatione, gravitate, calore, distensiono majore, praesentem jam agnoscimus suppurationem: tunc vapor tepidus in aurem mittendus, aut haec ipsa cataplasmate emolliente continuo ſovenda est. Puris ex abscessu distrupto effluxum juvat positio frequens in aurem affectam, ac repetita hujus, cum decocto hordei et paucillo mellis despumati, lotio, aut moderata injectio. Ad insecta aestatis tempore ab aure suppurata tutius avertenda, tenui haec ipsa bysso obtegenda, nec ichoris effluxus ſoetidusque vapor praeſocandus est.

ORD. II.

INFLAMMATIONES JUGULARES.

GEN. I.

GLOSSITIS.

Raritas morb.

§. 163. Linguae substantia frequentius sub ciborum incauta masticatione, dentisque acutioris aut cariosi actione, vel sub fortioris insultu epilepsiae, vesparum ab ictu, a variolis, aphthis, a methodo mercuriali, sub anginis, a latente interdum calculo, a frenuli post partum laesione, irritatur; vulneratur; eroditur, turget, ac intensius dolet. Nativitatis interdum haec particula vitio insigniter aucta, vel oedemate tumet, aut scirrho volumine crescit. Sed vera, et primaria linguae inflammatio, tum aliis raro, tum unico nobis, cum haec ipsa scribimus, exemplo comparuit.

§. 154. Hic linguae status (§. 163.) glossititis nomen obtinuit, atque in subitaneo fere, ac insigni, nec tamen a praedictis causis pendente hujus partis dolore, duritie, rubore, tumore, oris hiatu, cum febre intensa, salivatione, screatu, tussi continua, loquelae, deglutitionis, respirationis difficultate, ac continuis vigiliis consistit. Frigus intensum, longumque aegrotantem, quem conspeximus, atque calor magnus, cum praesento mox linguae affectu invasit. Sequebatur jam primis morbi initiis linguae sub motu summopere dolentis tumor, durities, rubedo, siccitas, ardor, ac magna sub atactu sensibilitas, loquelae impotentia, cum summa deglutitionis necessitate, difficultate. A perpetuo nempe tenacioris pituitae, ac salivae in faucibus, dolore affectis, confluxu, sub oris, a volumine linguae vix non deleta capacitate, ac mandibularum hiatu, importuna salivatio, secreatio, aut anxia et validissima tussis, quietem ac somnum demebant omnem: caput interea dolebat; nec tamen facies, quod alii observarunt, rubra; sed, cum lacrymante oculo, pallida, sudore obtecta; et tristis comparuit: nec ex ore lingua, ut in aliis, propendit; sed fere Symptomata

immobilis, palatum, hiansque buccarum antium omne, a dentibus utroque ex latere excoriata, replevit; nec demum respiratio, quae per nares potissimum fiebat, difficilior, nec deglutitio in totum ablata, quod sub futuro morbi incremento facile praevidebatur, hucusque terebant. Pulsus hac sub rerum conditione duri, vibrantes, magni, ac frequentes erant, urgebat sitis, appetitus languebat, ac major corporis universi calor, et siccitas aderant.

Interea febris, licet manifeste inflammatoria, diversis tamen horis remisit, ac post has, interum increvit. Quarto morbi die lingua copioso lymphae cooparte fuit coagulo; et sexto, sudor per universum corpus, ac urina cum lateritio sedimento apparuit; quo facto, symptomata glossitidis remiserunt, ac paucorum spatio dierum, sua linguae mollities, ac pristina aegrotanti salus fuit restituta.

Causae. §. 165. Causae hujus morbi non aliae quam illae, quae coeteras partes inflammant (§. 125.), inprimis rheumatica, accusanda esse videntur, comparuitque hoc communicato nobis glossitidis exemplo, qua nuper dispa-

disparente ad hepar inflammatione rheumatica, in conspectum celerrime venit.

§. 166. Si resolutio hoc in affectu quidquam graviori non prompte succedat; suppurationis non modo, sed antequam haec ipsa contingere queat, suffocationis periculum instat. Febris, quae et hoc in morbo non ejusdem semper indolis esse videtur, ob potus impossibilitatem, necessario accenditur magis; ac alimenti cujusvis denegatus ad ventriculum transitus, licet sub majori febris intensitate illius vix tanta necessitas subsit; ad gravitatem nihilominus symptomatum non parum contribuet. Frequentior linguae scirrhus, vix rariorem pro causa glossitidem agnoscere videtur. **Prognosis.**

§. 167. Ad haec pericula (§. 166,) ab aegrotantibus avertenda, methodus in quavis vera inflammatione laudata promptissime adhibenda, et sanguis tam ex brachio, quam imprimis ex jugulari; quod cum summo successu a nobis factum est, et per hirudines circa mentum appositas, frequentius detrahendus est. Raninarum sectio venarum, quae plurimum hoc in morbo promitteret, ob tu- **Cura.**

mentem ubique linguam institui nequiebat. Interea cataplasma emolliens circa collum molliter ponendum, ac vapor ex aqua et aceto frequentius ore hauriendus est. Lac tepidum, aut emolliens decoctum cum melle et nitro, vel ore teneatur; vel, si ob linguae molem non possit: sine majori in jiciendum est impetu. Tandem et vesicans non largum sub mento posuimus; ac evacuans alvum Medicina, non fortis certe, quae febrim auxisset, difficulter licet, assumpta, et praeterea alvus frequenter clystere solicitata est. Cum suppuratio tumoris observetur; haec ipsa fovenda, et mature satis aperiendus abscessus est. Si fames urgeat; aegrotus per nutrientia sustentandus enemata; nec non ipsa, quae ore assumi vix possunt, medicamenta, hac demum via injicienda sunt.

Sub instanti suffocationis periculo, tum ipsius linguae, licet durissimae, scarificationem, — tum, si nec hoc quidem sufficiat trache otomiam proponimus.

ORD. II. GEN. II.

CYNANCHE.

§. 168. Communis pro aere, ac pro alimentis ad fauces via, — maximae composita tum deglutitionis, tum respirationis functio, — ac instrumentorum pro utroque hoc opere perficiendo, perfacta conspiratio est. Ex hoc patet, morbos faucium ac laryngis, tam saepe inter se communicantes, separatos ab invicem non facile posse pertractari. Interim ipsarum affectionum; quae his in partibus occurrunt, sat naturalis in illos instituitur divisio; qui, vel ex spasticis magis, aut mechanicis obstaculis, tum *atshma tracheale*, tum *disphagiam* inducunt; vel ob natam tum in faucibus, aut pharynge, tum ad laryngem inflammationem, aut deglutitionem impediunt; aut respirationi obsunt; aut utrique functioni minantur. Hos ultimos, sub *cynanchis* denominatione, hic examinabimus; atque illos, Institutirat.

quo loco magis conveniet, in sequentibus exponemus.

Difinitio.

§. 169. Est autem cynanche affectio faucium, ac partium adjacentium, cum inflammatione ac febre, quam impedita et dolens deglutitio, vel respirationis difficultas, vel utraque simul, comitatur.

Sympt. gener.

§. 170. Generalia *cynanchis* symptomata sunt vel ea, quae inflammationibus observantur communia; vel ea, quae ab impedito aeris, ciborum, potus per fauces transitu; aut a sanguinis per venas jugulares intercepto reditu, et a lymphae in proprio vasorum systemate congestione oriuntur.

Symptomata quae ex inflammatione hic loci proveniunt, sunt, vel tumor, rubor, ac dolor externus, deglutitionem aut respirationem impediens; vel rubor, tumor, et dolor, ad tonsillas, fauces, velum pendulum, ac radicem linguae sese manifestans, vel similis ad pharyngem affectio; vel internae demum laryngis inflammatorius habitus.

Symptomata, quae ab impedito aeris in pulmones descensu, et ab alimenti necessarii potusque negato transitu nascuntur, sunt va-

sorum capitis inflatio, ac humorum ad encephalum congestio, sopor, deliria, extravasatio, oedema, livor, suffocatio prompta, vel totius debilitas machinae, et sanguinis, aut lymphae, recenti fluido non renovatae, morbosa mutatio.

§. 171. Si cynanchis sedem consideremus; erit haec vel *interna*, atque nunc ad tonsillas, velum pendulum, uvulam, radicem linguae, palatum, vel ad *pharyngem* ipsam: quas singulas partes sub *faucium* nomine comprehendimus; vel ad ipsam *laryngem* ac *tracheam* haerebit; — nunc vero *externa* magis conspicietur: quam, non adaequata satis denominatione, *paroditeam* vocaverunt. Si febris, cynanchem comitantis rationem habeamus; potest illa nunc *inflammatoriam*, nunc *gastricam*, nunc vero *nervosam* ac *malignam* assumere naturam. Sub his febribus interim cynanche non semper principalem morbum sed interdum non nisi symptoma febris constituere observatur. Nunc etiam inflammationis causa ad ipsas, quae eadem laborant, partes haeret; nunc vero ex alio in fauces loco actionem exercet; ut igitur cynanchis in *primariam* ac in *secundariam*, in ipsa rerum Divisio.

natura posita sit divisio. Frequentius vero cynanche *epidemico* more grassatur; et, ex generali causa producta, popularem morbum exhibet. Alia etiam cynanche *habitualis* fit, et aliarum ut plurimum affectionum, quales nempe ex scirrho, carcynomate glandularum colli, palati, vel ex convulsionibus, ex phthisi pulmonali, ex paralysi faucium, ex lue venerea, aliisque sub morbis observantur, *symptoma* constituit.

Cynanche faucium.

§. 172. *Cynanche faucium*, quam *synanchen* Graeci, *tonsillarem* dicunt alii, frequentissima inter omnes occurrit, ac degressa linguae, radice, ad fauces luci obversas, in conspectum facillime cadit. Nunc autem ad sinistra, nunc ad dextra magis inflammatio tonsillae, membranae faucium mucosae, observatur, mox per totam faucium distribuitur superficiem, partesque singulae tunc rubent, tument, ardent, siccescunt, aut puriformi ac albescente muco obducuntur; suc quavis partium istarum agitatione, inprimis sub deglutitionis opere, dolor insigniter crescit, ac interdum cibi, potusque per nares regurgitant, nec pharingem adire queunt; vox rauca, vel acutissima, vel nasalis observatur.

Difficilius ut plurimum liquida deglutiuntur, quam solida; ac perpetua screationis, aut salivae, muci ad fauces ruentis, vel paucissimi, dolensque summopere, deglutiendi necessitas est: unde vel continuus ex ore fluxus ac salivatio adest; vel aegrotus, ob instantem suffocationis metum, ac ob tussim, vix ullo indulgere somno inquietus potest. Sub deglutiendo saepe acutus per aurem dolor, et crepitatio magna percipitur; vel gravius interdum audiunt. Nausea quoque a faucibus per viscidiorem, acriorem mucum stillatis excitatur.

Interea dolores cum febre, augentur; calor incenditur summus; rubet, livet, inflatur facies; prominent, splendent, fulgentque oculi, cephalalgia, jactatio, vigiliae, mniloquia interdum obscura, vel deliria summa, alvus obstructa, sitis ingens; ac si faucium tumor laryngi vicinae communicetur; respirationis maxima difficultas et anxietas, observatur. Interdum conspicuus ad externa tumor est: qui, si cum interiorum levatione contingat; felicem morbi ad ignobiliorem conversionem; — in contrario casu, pejorem significat.

Saepius tamen haec cynanche in super-

ficiali magis faucium phlogosi, cum febre non magna, catarrhalibus symptomatis stipata consistit; hinc fauces ex pallido, vel erysipelatis in modum rubent, ac mucosam harum partium membranam ex catarrhali ac serosa colluvie, uvula in longum extensa, et ipsius linguae radicem attingente, affectam testantur.

Cynanche pharyngea. Cynanche pharyngea, vel *parasynanche* Graecorum, a praecedenti vix nisi profundiori inflammationis situ, ac symptomatis ad pharyngis musculos ac membranam magis referendis, distinguitur, et saepius cynanchis faucium sequela, vel comes est. In posteriori nempe faucium antro, sat profunda istius inflammatio, interdum ad singulas musculosas pharyngis expansiones extensa conspicitur, adestque calor, ardor, rubor, siccitas, ac major, quam in cynanchis tonsilaris varietate, sub deglutiendo dolor, ac potulentorum per nares regurgitatio, aut tussis, sub hac ipsa, convulsiva.

Cynanche oesophagitis. Aliquando profundiorem oesophagi locum sibi eligit inflammatio, *oesophagitidis* tunc nomine non indigna; sed tamen ob impeditam in iisdem viis deglutitionem, ac similia cynanchi symptomata, ad hanc ipsam

…acile revocanda. Ad locum vero inflamma…um oesophagi, quem ipsimet agroti indica…unt, deglutiti cibi obstaculum inveniunt, …tque dolores fixos ac uni fere loco inhae…entes producunt: donec sub majoribus an…ustiis, profundoque, vel ad dorsum urgen…e dolore, contenta ex oesophago vix muta…n rejiciantur.

§. 173. Quae vero ad laryngem inflam…natio *cynanchen laryngeam*, aut, paulo pro…undior, *trachealem* constituit: ea, nisi cum …liis (§. 172.) conjuncta incedat; vix ex…erno in faucibus signo eruitur. Infantibus …agis, quam adultis haec cynanche, quam …t *spasmodicam* in pueris intredum naturam …ssumere dixarunt, est propria; respiratio …ummopere difficilis, deglutitio minus impe…ita: in casu tamen lethali, ac in adulto, cum …iolento illius dolore nobis se obtulit. Vox …lurimum hoc in morbo mutata, vel rauca, …el clangosa, stridens, et acuta; alias, ut vi…imus, a naturali non multum aberrans. In…erea febris acutissima hunc morbum cum …ulsu frequenti, parvo ac duro, vel tremu…?, cordis palpitatione magna, calore insi…ni, ad noctem crescente, comitatur; ac ar- Cyn. Laryng. tracheal.

doris, dolorisque sensus, aut magna sensibilitas ad laryngem, aut tracheam, praesertim sub inspiratione, aut deglutitionis sub opere, percipitur. Nunc autem superficialis modo, ac fere erysipelacea inflammatio internae laryngis, tracheae, his subest; nunc fortior membranarum, ligamentorum, musculorum laryngis inflammatio latet: sub qua lymphatica et coagulabilis materies transudat, et nunc molliter lateribus adhaeret; nunc in pseudomembranam, laryngi, tracheae adhaerentem, aut intermedio puriformi liquore separatam, interdum cum tussi projiciendam, convertitur; nunc vero, quod conspeximus, copiosa sub seri purulenti forma per tracheae ramos in pulmonem depluit, eosdem replet; ut his in cadavere sectis, cum impetu profluas: hinc in vivente magnam dispnoeae ac peripneumoniae symptomatum partem sibi assumat. Tussis igitur in hac cynanchis species frequens, impetuosa, cum dolore ad laryngem, cum pauco utplurimum, sed puriformi, aut sanguinolento sputo, cum membranosis interdum frustis, iisque subinde majoribus, observatur. Praeter haec, anxietas ac extrema, sed saepe apparens modo, virium prostratio, jactatio, genae rubentes

cies tumida aut livescens, carotidum pul-
iio magna, et jugularium venarum exten-
, nec non soporosi affectus, sudores ad
ltum multi comparent, ac, nisi citius tam
hementi morbo succuratur; mors cita suc-
dit.

Tracheitis.

Cum vero profundius, per tracheam pe-
trat, ac in bronchia descendit inflamma-
; tunc, in primo casu, *Tracheitidis* speci-
, — in altero *peripneumoniae* imaginem re-
t: in qua ultima, vix non constantem in-
morum bronchiorum phlogosin, in centenis
laveribus, deteximus. Vix igitur *anginae*
toris hic morbus nomen sibi meretur; et
em, longioris utpote decursus, hoc sub
mine descripserunt alii: ut cum spirandi,
motu, subitanea difficultate ac suffocatio-
sensu, cum lancinante ac profundo circa
sculos brachiales et pectoralem, vel ad ster-
m dolore, cum pulsu in multis intermit-
te, ac periodica corporis positione fere ser-
tina, incederet; ille nunc ad organica pul-
num, cordis, vasorum majorum vitia;
ic ad asthma spasmodicum facilius refer-
In ipsius vero *tracheae inflammatione*,
eter alia et communia signa, fixus ad fi-
am ardor, cum tussi aspera, sicca vel

sputo puriformi ac sanguinolento, respiratione difficili, dolore, sub esculentorum deglutitione, cum ad certum oesophagi locum descenderint, acuto. Non desunt pseudomembranae per totam tracheam interius subtensae exempla, quae vel mortis, vel asthmatis diuturni, — ac ulcerum in eadem serpentium, quae phthisis trachealis ac purulentae causam exhibuerunt.

Cynanche externa. §. 174. Interdum ad glandulas parotides, maxillares aut jugulares tumor sat magnus, vix multum inflammatorius, interim tamen durus ac dolens, repente, ac sin malignitatis suspicione, tum apud adultos tum praecipue apud pueros, juvenesqu insurgit. Vel, ut vidimus, ab oedematis ci cumscripti, jugulum ac mentum collaris ac instar alte circumdantis, ac demum inflan mati specie, tensio hic oritur et congestic quae in musculis ac ligamentis maxillaru ossisque hyoidis, dolorem, et cum febi sat vehementi, masticationem orisque ape turam impossibilem, deglutionem vero diff cillimam reddit. In primo casu, nunc po paucos dies, nunc, febre quidquam major post hebdomadam pauloque ultra, tum

t plurimum per resolutionem blandam immi-
uitur; vel interdum inopinato disparet, ac,
: factum esse cum aliis novimus, in viris
l testiculum, ad mammam in mulieribus,
um aucta abhinc febre, convertitur. Vel
: utroque maxillarum latere tumor insurgens,
gularium venarum compressionem, et non
irva abhinc incommoda producit. In secun-
› vero, ac pertinacis oedematis phlegmo-
›si casu, insignis tumor ex mento ad pe-
us usque fere duplex, durissimus ac do-
ns protenditur: quo non modo deglutitio-
s summa difficultas; sed et instans suffo-
tionis periculum, in multos dies continua-
m, creatur.

Externam quoque dicemus, diversam **Cynanche**
tet a priori, cynanchis speciem, quae ex **hyoidea.**
sis hyoidis, aut appendicum ejus luxatione
quoties petiisse originem, relata est.

§. 175. Ratione febris, cynanche, tum **Diversitas**
u faucium (§. 172.), tum quae trachea- **ex febre.**
(§. 173.), ac parotidea (§. 174.) di-
ur, diversissimam non raro adipiscitur
turam: ut indolem nunc inflammatoriam,
nc gastricam, nunc vero nervosam mali-
amque acquirat. Atqui, cum nervosa fe-

bris (§§. 87. 88.) hunc morbum comitatur;

Cynanche maligna.

tunc funestissima, quam *malignam ulcerosam* aut *gangraenosam* dixere, cynanche exoritur sed cum vix non semper alius tunc morbus inprimis *scarlatina*, subesse observetur, hinc ut *symptomaticam* fere ubique hanc cynanchi speciem esse censemus, eamque sub *scarlati nae* consideratione potius contemplabimu Hoc interim reticendum hic non erit: no solam *faucium cynanchen;* sed et *trachealen* non raro cum gangraenosa exulceratione in cedere, et ex eadem fere origine pendentem iisdem subsidiis esse tractandam.

Causae.

§. 176. Cynanchis causae, pro vari ejusdem natura, vel primaria, vel secund ria, deinde pro diversa febris, quae illa comitatur, indole, differunt, nec tamen a illis, quae coeterarum partium inflammatio nes inducunt, distrare observantur. Frequen tius hic morbus, ob ignotam anni constitu tionem, populariter grassatur; sed sporad cae cynanchis rationes non raro sub ocul radunt. Ad obvias magis ejusdem causas r frigerium pertinet: ex quo nempe hic mo bus vernali: ac autumnali potissimum tem pore comparet. Vidimus post petipneum

iias ſhyemales, easque rheumaticas, modera-
o morbi impetu, ac sede inflammationis sub-
miori loco ascendente, cynanches successis-
e. Sed quovis fere anni tempore, vel ex
igore sudanti corpori incautius admisso,
el ex speciali faucium frigidiori afflatu, a
ehementi et adversis ventis instituta ex equo
ut rhoeda vectione, ex subitâ hypocausti
um atmosphaera frigida, dost oratorias ex-
citationes, post cantum, clamores, tuba-
um tractationem, mutatione, ex improvida
lli sudantis denudatione, ex potu frigido,
aciali, aestuanti gulae ingesto, etc. cynan-
ce originem trahit. Huc spectant acria diver-
, inprimis morbillosum, variolosum, scar-
inum, erysipelaceum, venereum; ut rheu-
aticum, scrophulosum, ulcerosum, aphtho-
m, quae faucibus magis infesta, cynanchen
episſime, utplurimum symptomaticam, pro-
cunt. Huc et alia revocanda erunt, ut cor-
ra peregrina sub deglutitione faubius im-
cta, mercurialium usus, creber vomitus,
incunque tumor faucibus vel intrinsecus,
l extrinsecus adnatus. Cynanche jam sae-
us, per suppurationem inprimis, divicta,
b quavis levissima occasione, facillime
vertitur. Anginam ex vertebrarum colli

in junioribus ad anteriora luxatione, recentiorum vix confirmavit industria; et majora certe, quam cynanche, abhinc exspectancta videntur infortunia. Quid causarum actionem in hanc magis, quam illam juguli partem dirigat, ignoramus; sed peculiaris certe ex hoc annuae constitutionis comparet natura, quod, quae, sub eadem fere tempestatis conditione, hoc anno faucium inprimis cynanchen causae inducunt; in alio, tracheae magis, aut glandulis ad collum positis, atque testibus tunc, et mulierum mammis potissimum insidientur. Nec magis patet, cur cynanche trachealis, infantili magis, quam alteri aetati sit propria; nec infantum vagitus hujus phoenomeni rationem reddere videntur. Ex purpura in icterico per frigus retropulsa, trachealem observavimus cynanchen; ac quaecunque similis ad laryngem tracheamque facta depositio, inflammationem hic loci excitabit. Ex peripneumonia cynanchen oriri, atque bronchiorum inflammationem per totam tracheam in cadaveribus extensam conspeximus frequenter: nec difficilior tracheitidis in peripneumoniam est transitus. Latens in pulmonibus ulcus vix non omnibus sub vitae termino fauces inflamm

: vocemque extinguere obſervatur. Quo-
ɛescunque cynanche aut laryngea, aut ſau-
ıum, *nervoſa* cum febre epidemice incedit, la-
ɪntis contagii non iniqua naſcitur suspicio.
ɔsa interdum *pestis*, cum glandularum tumo-
ss ad feciem ac jugulum, aut foetidiora ſau-
ıum ulcera, qualia in Atheniensium peste
ɔservabantur, eandem potissimum comitan-
ɪr; ad cynanchis speciem malignissimam
ɛrtinere videtur. Saepius vero in primis viis
ıud, quod ſauces incendit, latere, multi-
ıici experientia confirmatum habetur.

§. 177. Cynanchis pericula ex febris na- **Prognosis.**
ɪra, et ex ipsa, quam inflammatio te-
ɛt, sede, tum ex causarum differentia;
ɛtenda sunt. Cynanche ſaucium, consue-
ɪm inflammationum coeterarum absolvit
ɛdinem, ac saepe resolvitur; frequentius
ɛro in illis, qui jam aliquoties suppuratio-
ɛm hic loci experti sunt, suppuratur; ra-
ıs, nisi scrophulosum insimul vitium acce-
tt, in tonsillarum scirrhum, aut oesopha-
: superioris angustationem ac indurationem
ɪnvertitur; rarissime vero, nisi malignae
ɛcesserit febris complicatio, in gangraenam,
d in suffocationem potius aegrotantis ter-

minatur. Facilis cynanchis in alium morbum, ut in peripneumoniam, aut in encephalitidem, conversio dicitur; quin hoc ipsum, nisi de *erysipelacea* natura morbus participaverit, ex propriis compertum haberemus observationibus. Quae catarrhalis est: illa, licet longior, facilius tamen solvitur cynanche. Cum in suppurationem transitura est faucium cynanche; dolor fit intensior et pungens: tandem, ubi tumor ad summum gradum ascenderit; hic dolor, jam facta suppuratione, imminuitur, atque versus sextum, vel septimum aegritudinis diem, vel sponte, sub somno interdum, abscessus rumpitur; vel ad aperiendum maturus observatur. Quae ad *pharyngem* est inflammatio, ea, nisi ad alias partes extendatur; longa quidem, sed tam periculosa non est. In suppurationem vero conversa, ob tenuitatem musculorum inprimis si *venereum* virus subfuerit, vertebrarum facillime cariem producit. Quae vero linguam simul afficit; aut, sine tumore exterius conspicuo, laryngem aut tracheam cum respiratione parva, erecta, dolente, a magna, anxietate aggreditur affectio; illa cum summo vitae conjungitur periculo. Hinc in *cynanche laryngea* ad gangraenam vix iterum

tempus conceditur; nisi erysipelacea lateat inflammatio: sed suffocatio promptissime aegrotantem interimit. Sub feliciori hujus morbi exitu, puriformia ac sanguinolenta sputa cum membranarum frustis, copiosa, cum sudore ac urinis ubertim manantibus rejiciuntur; aut vomicae species pulmonem occupasse visa, quae cum longa, et fere purulenta expectoratione feliciter dispersa fuit. Visi sunt, qui hoc ex morbo jam secundo, aut quarto die obierint, interdum ad octavum, et ultra protrahitur affectio. Rarius ab hoc morbo tracheae angustatio, aut obductio membranosa insequitur, perpetuae dispnoeae causa. Talem ab externo herpete juguli supur tracheam internam deposito, cum respiratione, sub minimo fere motu clangosan et stridente, observavimus. Interdum vero, abscessu in aspera arteria relicto *trachealis*, a pulmonali bene distinguenda, inducitur *phthisis*. Vix periculosa est cynanche, quae, a causis non malignis, ex glandularum maxillarium, parotidum, aut lymphaticarum tumore producitur. Summa vero malignam quamvis aut gangraenosam cynanchen pericula, sub *scarlatinae* inprimis consideratione ulterius exponenda, premunt.

Cura. §. 178. Cynanchis cura iisdem fere, ac aliarum inflammationum medela, submittitur regulis: atque tum causae, epidemicae constitutionis, febrisque naturae, tum denique subjecti, ac temporis, quo morbus duravit, considerationem sibi exposcit. Resolutionem

Cynanchis faucium. quidem ab initio morbi solerter tentamus; sed in tonsillarum inflammatione, peracto jam quarto, aut quinto morbi die, vel si jam saepius hunc ipsum cum suppuratione perpessus fuerit aegrotans, rarissime obtinebitur illa. Venesectionum generalium repetendarum paucis in casibus tam saepe, ac alibi necessitas observatur. Post has vero, localis vasorum depletio praecipue indicatur. Raninas hic venas incidere docuerunt antiqui; sed incommoda satis hoc in malo, nec periculo destituta operatio videtur. Venam alii jugularem aperire jubent: quae quidem, si absque fasciarum ad jugulum applicatione suscipiatur: in graviori casu subsidium offert: interim duodecim fere hirudinum collo appositarum actio huic ipsi vix multum cedit auxilio. Si tamen ex abdominis saburris inflammatio dolorque faucium potissimum pendere videatur; tunc, absente quidem cruoris abundantia, emeticum aut

emeto-catharcticum medicamentum saepissi-
juvisse conspeximus; in casu plethoricae
complicationis, aperta prius vena, sine afflu-
xus sub vomento ad fauces majoris timore,
ad emesin pervenimus.

Si catarrhalis faucium videatur affectio;
nec febris urgeat; tunc sanguis non facile
mittendus est; sed saepe vesicans ad nucham
positum, ac colutoria quidquam adstringen-
tia (N. XXII.), tum haustus salinus cum ni-
tro, ac unico tartari emetici granulo, potus-
que tepidus ex infuso sambuci et melle pa-
ratus, egregie conducunt.

In fortiori faucium inflammatione caven-
dum est, ne salinis facile, ac irritantibus medi-
camentis, aut potu frigido gulam stimulemus:
hinc medicamenta per anum potius frequen-
tur sunt injicienda. Interim tamen blandiora
per alvum evacuentia egregie conducunt, et
sicciores tensaeque fauces tum frequenti bal-
neo ex decocto malvae, cum melle, ac ni-
tri parva portione, vel ex lacte tepido, cum
ficubus cocto, fovendae; tum vapore ex
aqua, cum aceti pauca quantitate, spongia
suscepta, hauriendo, continuo relaxandae; tum
linctu ex cydoniorum seminum, aut gummi
arabici diluta mucilagine, ac melle (N. XXIII.)

demulcendae sunt. *Injectio* in fauces, nisi tenacissima pituita eandem sibi expetat, ac nisi omnis insimul evitetur impetus; cum damno suscipitur. Nec *gargarizatio* sine majori partium irritatione ab aegrotis tentatur. Exterius quoque, sub mento, linimentum volatile (N. XXIV.), panno laneo abunde susceptum, aut emolliens ex lacte ac plane cataplasma, applicari potest. Si rheumaticam inflammatio habuerit indolem: detracto jam sanguine, vesicans jugulo applicitum eandem potenter aliquando dispellit.

Cum vero resolutionem cynanchis ob praeditas rationes non attingimus; superest, ut, imminuto jam faucium dolore, accedente horroris levioris, ac pulsationis in illis quin febris in integrum cesset, sensatione maturationem abscessus promptiorem, ac pu ris sine magna paritum destructione evacua tionem celeriter promoveamus. Rarius, se interdum ad exteriora turgentem faucium di rigere licet abscessum; subinde vero hi ipse totius fere gulae cavum occludens, an gustias insignes, ac praefocationis adeo in stantis minatur periculum. Hinc in balne vaporis, ac in emollientium externorum us perseverare; venaesectione vero, nisi m

cor adhucdum inflammatio ac respirandi difficultas hanc exigat, evitare oportet. Si albicantis jam, ac fluctuantis abscessus ruptura citius obtineri non queat; tunc hic idem lanceolae, auxilio aperiendus est promptius; nec unquam, nobis quidem, hac in cynanchis specie, ob imminentem suffocationem, ad *Bronchiotomiae* operationem (§. 166.) recurrendum fuit.

§. 179. In *Cynanche laryngea* (§. 173.) et in *tracheae inflammationibus*, sub maximis quidem vitae periculis, saepius arti non nisi pauca curationis conceduntur momenta. Ubi manifestus est hujus morbi character inflammatorius (§. 175.); tunc in citissima jugularis, alterius venaesectionis, saepius repetitae administratione, ac in scarificatae cucurbitulae, laryngi ipsi, vel inflammatae tracheae regioni superimpositae, aut in duodecim fere hirudinum, huic ipsi loco solicita satis applicatione, potissima quaerenda sunt auxilia. Infantes quidem, huic morbo prae aliis subjebti, tam largas venaesectionis vix perferunt; sed adaequata eorundem aetati venaesectio, aut hirudinum usus, non minus in illis requiruntur. Praeterea nec pediluviorum, Cynanchis laryngeae.

nec clysmatum frequentiorum, nec vaporum ex aqua frequentius inspirandorum nec vesicantis, post venaesectiones, laryngi, tracheae applicandi beneficio renunciandum est. Imminentem, ex purulenti humoris ad laryngem collectione, suffocationem, post venaesectionis administrationem, interdum dissipavit *emeticum*.

Interim celandum hic non est, methodum, quam hucusque proposuimus, antiphlogisticam, non in quavis, licet minime maligna, cynanchis laryngeae, epidemia semper coduxisse. Hinc in spasmo magis causam hujus morbi quaesiverunt alii (§. 173.) ac ad ipsum denique mercurium, vix aequali tamen felicitate, ita confugerunt: ut, omissis fere in totum venaesectionibus, infantibus etiam non ultra duos annos natis, *calomelas* grana quinque, vel sex, bis aut ter in die, aut omni trihorio, grana tria, donec quindecim mercurii grana devorassent, porrigerent; aut mercuriale unguentum vel ipsi (quo non penetrabit) laryngi illinirent.

Cum, ob summam, vel in larynge ipsa, vel in superiori tracheae parte inflammationem, suffocatio instare videtur; tunc *bronchiotomiae* operatio, ut anceps quidem, sed

nicum, in his angustiis auxilium, instituenda est.

§. 180. In *Cynanche externa* (§. 174.) C. parotideae.
quae ad glandulas colli, maxillae, originem agnoscit, benignae utplurimum naturae morbo, pro vehementia ſebris pulsusque ratione, una, vel altera venaesectio, interdum nulla, indicatur. Praeterea linimentum volatile, aut, sub majori tensione, cataplasma emolliens, tumori imponitur; ac evacuans salinum, posthinc vero haustus salinus cum vino antimonii, aut cum refractis tartari emetici dosibus, nec non inſuſum sambuci cum nitro et oxymelle, utiliter praescribuntur. Remedia repellentia, adstringentia, saturnina; quae glandularum ſacile tumorem relinquunt, aut irritantem materiam in loca nobiliora conjiciunt, evitentur oportet.

Quotiescunque vero, aut ex istius, vel ex alterius cynanchis celeriori dissipatione, expansione, aegritudo, aliud ad viscus conversa, pericula vel auget, vel nova creat; tunc his ipsis, secundum regulas partim jam traditas, partim albi tradendas, succurrendum est.

Quae species cynanchis ex hyoidei os- C. hyoideae.

sis luxatione pendet; chirurgicis ea auxiliis, ac repositione curatur.

C. malignae. §. 181. Si vero febris nervosae ac malignitatis symptomata quamcunque ex praedictis cynanchen comitentur (§. 175.): tunc methodus huic febri ac malignae inflammationi adaptata (§§. 94. 95. 96. 97.), ac illa inprimis, quam in anginosa, sic dicta, et maligna scarlatina exponemus requiritur.

C. praeservat. §. 182, Superato cynanchis cujusvis impetu; pro diversa febris, quae eandem circumdederat, ratione, diversa reconvalescentibus remedia, et diaeta conducunt. Habitualem et ex facium laxitate ac irritabilitate pendentem chynanchen, collutorium ex aqua frigida, vel ex decocto corticis peruviani quercini, cum aluminis, interdum cum opii portione, avertit.

ORD. III.

NFLAMMATIONES SPECTORALES.

GEN. I.

PERIPNEUMONIA, PLEURITIS.

. 183. VISCERA thoracis in cavo contenta Significatio.
nflammationibus persaepe, corripiuntur; ac
nter haec, pulmones frequentius, quam alia,
oc morbo laborant. Saepius dolores pun-
torii ad costas, variasque thoracis regiones,
os affectus comitantur: ob quos, pleuriti-
is his ipsis impositum nomen est; sed cente-
orum inquisitio cadaverum nos docuit, quod
m a magni nominis Scriptoribus animad-
ersum fuit, in paucissimis, qui ex *pleuriti-
de*, aut *pleuroperipneumonia* cum singulis
liis decubuerant, inflammationis sedem ad
psam pleuram haesisse; vix autem non om-
ibus, sine pleura, pulmones, non alio

modo, quam quibus sola peripneumonia credebatur propria, inflammatos fuisse. Nec his paucis vel sola et sine pulmonum inflammatione pleura, quod ab aliis interdum observatum fuisse legitur, incensa fuit; sed cuivis inter illos, hi ipsi quam maxime tumebant, et veram mortis causam, non in superficiali, minusque lethali membranae istius phlogosi; sed in ipso hoc spongioso respirationis organo latere testabantur. Est quidem commune cum costis circumjectum pulmonibus tegumentum; et hoc quidem sensu *pleuritidis* ad ipsam hujus visceris inflammationem extenderetur significatio; sed cum inter pulmonum inflammationem, quae cum costarum dolore est, et inter illam, quae sine hoc ipso incedit, in illis quidem nec minima subsistat differentia; nec exterior magis in *pleuritide* sic dicta; quam in *peripneumonia*, inflammatio observetur; nec bronchiorum, frequentissime a nobis conspecta phlogosis, in hac ultima saepius, ac in illa, occurat; clarum, ut opinamur, ac indubium prorsus est, nullam his morbis diversitatem intercedere, ac utramque unico sub *peripneumoniae* nomine aegritudinem posse, ac debere pertractari. Ipse quidem thorax, vel ad mu-

ulos, vel ad membranas eidem insertas, do-
res, ac inflammationes hinc inde experiri,
ppurari, ac sespirationis opus non parum
aepediri potest; sed quemadmodum abdo-
inalium musculorum, ac peritonaei affectio,
inflammatione viscerum hoc in cavo po-
orum; — sic et pulmonis inflammatio a
oracis ipsius, seu pleurae affectione, sub
euritidis nomine (§. 186.) distinguenda est,
ratione tam symptomatum, quam pericu-
differe observatur. Nec pulsuum, nec
utorum huic assertioni vel minimum con-
riatur natura: cum et in simplicissima pul-
onum inflammatione frequentius certe du-
, quam molles arterias, ac sputa eo cer-
s sine sanguine, ac fere nulla, inveniamus;
o vehementior in pulmonum parenchyma-
inflammatio viguerit.

§. 184. Est igitur *peripneumonia* febris, Definicio.
m respiratione difficili, cum sensu vel pon-
ris, vel doloris in pectore fixi, gravioris, ac
m tussi sub majori inspiratione mox rede-
te, haec symptomata quamplurimum exa-
bante.

§. 185. Cum ideo et thorax interdum Divisio.

inflammetur, et respirationem utique difficiliorem reddere queat; juvabit, praeter veram peripneumoniam (§§. 183. 184.), illius quoque inflammatoriam affectionem sub *pleuritidis* nomine retinere: quo nos quidem eundem morbum intelligimus, quem alii Scriptores sub *pleuritidis spuriae* seu *nothae* appellatione intellexerunt. Sic et pulmones interdum morbo, periculoso quidem, sed tamen a *peripneumonia vera* diverso, quam *notham* appellamus, corripiuntur. Alias vero nec ad pulmones, nec ad pleuram aegritudinis causa residere: sed ex alio loco pendere observatur: quos affectus tum *peripneumoniam* tum *pleuritidem consensualem* vocare sueverunt. Omnes vero hi morbi, ratione febris variam, atque tum *gastricam*, tum *nervosam* seu *malignam* assumere naturam queunt; atque nunc *sporadici*, nunc vero *epidemici* grassari more, ac interdum, quod copiosius hoc ipso anno conspeximus, *periodicam* ostendere indolem observantur.

Symtomata. §. 186. Varius symptomatum in peripneumonia *vera*, hyemali sub frigori longe frequentiori, nec tamen sub fervidissima aestate exulante, ingressus est. Nunc enim dolor acutus in pectore, cum lassitudine, ano

a praecedit: nunc horror, aut rigor, nunc
llus calor scenam aperit, ac citius, vel tar-
ius cum dolore, aut ponderis tensivi super
ectore sensu sociatur. Utplurimum horro-
em sequitur aestus major, ac fere continuus,
oxque vel acutissimus pungensque dolor
uamcúnque thoracis regionem, frequentius
teralem, mediam, invadit, ac ad clavicu-
m, scapulamque saepe extenditur; aut in-
gnis ad sternum constrictio, oppressio,
gustia, plenitudinis sensus, anxietas acce-
unt. Hinc respirationis profundioris dif-
cultas, et incommodus vel in hoc, vel
aliud latus decubitus, utplurimum in
orsum, altiorique loco facilior, anhelatio
equens ac parva, cum tussi difficili, frequen-
, expectoratione aut spumosa et viscida,
ut sanguine mox tincta, interdum protinus
nguinea, aut flava et viridescente, aut de-
um, in ferociori morbo, nulla, et singulo-
m sub tussi symptomatum augmento. In-
rea pulsus utplurimum durus, fortis, ple-
us ac frequens; interdum mollis, hinc inde
termittens, aut et parvus, contractus; in
iis frequentia naturalem vix multum supe-
ns; aut etiam tardior. Cordis interim, sub
ovis arteriarum statu, vibratia magna, et

multus in praecordiis ardor ac aestus percipitur. Sanguis, ab initio morbi emissus, naturali ſere conspicitur similis; qui paulo tardius educitur: hic *corio* denso, ſlavescente ac tenaci, quod *pleuriticum* vocant, utplurimum obtegitur. Facies in multis est rubra, subtumida, interdum ſere livida; sed in pluribus pallida et collapsa observatur. Sudor non raro multus, viscidusque ad ſaciem, jugulum, ac pectus exprimitur, inutilis; coetera corporis intense calent et siccescunt, lingua aridissima, cum siti intensa, ac laboriosa deglutitione. Aerem exspiratum *calidiorem* hic esse, vix non omnes asseruerunt; sed in plurimis, hoc ad signum attenti, non invenimus idem, plurimusque ex ipsius Medici manu nunc ſrigida, nunc calida, et ex celeritate, qua aer respirando renovatur, errori locus est. Omnes vero, qui hoc morbo decumbunt, dum sermocinantur, brevia, et anhelationibus intersecta verba proferunt. Utplurimum quidem in latus, quo dolent, facilius decumbunt; sed frequenter satis contrarium, ex rationibus non semper claris, contingit. Alvus interea, nisi liquida ac copiosa, in multis est obstructa; urinae utplurimum jumentosae ac singulorum symptomatum manifesta ad no-

cten

tem, cum pervigilis, aut deliriis, exacer-
atio.

Per asperrimam vero tussim, non modo
omitus biliosus in multis succedit; sed et
aximus non raro signorum gastricorum ap-
aratus sub violento morbi progressu obser-
atur; quin tamen istorum aliud, quam in
entriculi cum inflammato viscere consensu,
ndamentum existat. Hinc toties, hac a lar-
. seducti, lethale aegrotantibus emeticum
raescripsere Medici; totiesque prudentiori
ub cura, per solas venaesectiones haec sym-
omata non minus, quam frequens in peri-
neumoniis diarrhoea, dissipatur. Maximam
lethalibus peripneumoniis vasorum abdo-
inalium, hepatis inprimis, repletionem fre-
uenter deteximus: ut ex quacunque in hoc
sum facta incisione, copiosus mox sanguis
fflueret, ac mesenterium, ac intestina, vasa
ndique cruore distenta exhiberent: ex qua
cali abdominis plethora, quamplurima ad
entriculum ac intestina hoc in morbo abun-
e: explicantur symptomata.

Sed magnus interdum hypochondriorum
umor, dolensque tensio observatur, nec non
ravis aliquando, sub quavis fortiori inspira-
one: abdominis dolor, exspirando modera-

tus, nobis comparuit: quam iterum, tum ex hac ipsa vasorum repletione, tum vero ex inflammati pulmonis cum diaphragmate cohaesione, hujusque in abdomen repetito descensu, sectionibus cadaverum reperimus illustratum. Non raro ad diaphragmatis arcum, cui hepar subjicitur, inferior dextri pulmonis lobus cum hoc septo connascitur, atque tum huic ipsi, tum vicino hepati inflammationem, doloremque communicat; sub qua, in suppurationem aliquando conversa, purulentam ex pectore materiam in abdominis cavum depluisse ac purulentum istius hydropem constituisse, aliquoties deteximus (§. 249.)

In tantum vero tumorem inflammatus pulmo aliquando effertur: ut in eadem, thoracis cavo vix non ampliori, costarum frequentius vestigia, formanque, albescente ex flavomateria delineatam, ostenderemus: quod in dextro inprimis thorace, per hepatis, interdum praegrandis, et ad quartam, tertiamve, ex veris, costam apud multus in pectus ascendentis volumen ad auctum non raro contingit. Hinc facilis est tensionis ad hypochondria, in primis ad dextrum, multorumque symptomatum ad hepar, et ad ventriculum explicatio. Interim non tam perfecte

mper dolor cum inflammati pulmonis loco sspondet; ut non in alia longe parte illa, lb vita; in alia iste; post mortem, detegantr. In sinistro adeo thorace dolorem; in xtro vero pulmonem inflammatum fuisse, mpertum habetur. Discissa pulmonis inmmati substantia, copiosam in cellularem jus visceris tunicam crassioris ac subsanineae lymphae transudationem ostendit: a cocti fere hepatis duritiem parenchyma lmonum adquirit, et ex spongiosa, acrie pervia substantia, compressis ac oblitetis fere bronchis, in ponderosum, solidume corpus convertitur. Frequentior nobis, copiosis certe cadaveribus, posterioris ac eralis pulmonum portionis inflammatio mparuit; cum anterior, ac sub sterno poa eorundem compages, ac incendio libera, c non sola pro respirationis ac circulationis ficere debuerit opere, ac ponderis hic loutplurimum prementis non minus, quam edilecti in dorsum decubitus, docuerit ginem. Ipsorum interim bronchiorum inmmationem vix non in omnibus, quibus lmo sic laboraverat, deteximus; plurimume spumosi, vel sanguinei, ac purulenti huris, qualis sub morbo per tussim ejicie-

batur, continebant ubique. Coeterum in sinistro non frequentius, quam in dextro pulmone inflammationem contigisse, nec ex una, quam ex altera pericula majora fuisse, nobis visum est. Frequentius forte superiores pulmonum lobos inflammatos deteximus; cum tamen dolor vel sub clavicula, vel post scapulas sat raro afflixisset. Singulos non modo pulmonum lobos inter se ipsos, sed et cum pericardio, cumque universa pleurae extensione, lymphae coagulabilis ope, concretos saepissime, et non raro pulmonem totum pseudomembrana inclusum, cum aliis deteximus; ac aliquoties in novissima ac tremula fere adhucdum membrana, innumera quinque vel sex dierum spatio generata vascula Auditoribus, quod iterum alii ante nos jam fecerant, ostendimus. Hunc saccum inter ac pulmonem, non raro plurimum puriientae colligitur materiae; quae, primo quidem intuitu, abscessum pulmonis amplissimum mentitur; sed attentius ab hoc ipso abstersa, visceris superficiem intactam prorsus ostendit. Sed cum densissima sic lympha in pulmonum parenchymate, ac circa haec organa colligitur: in plurimis certe peripneumonia defunctorum thoracibus, sero-

nunc purulenta materia, nunc sanguine mmixti liquoris quantitatem conspicuam, erdum ad octo, vel decem librarum pon- ss ascendentem, invenimus: quae extrava- ii copia liquidi non semper quidem cum esenti inflammationis vestigio correspon- ,, ac ob citam haec in loca depositionem, viventibus *hydropi acuti* (§. 131.) seu *in- mmatorii* nobis speciem obtulit: sub qua, ammationis symptomata quamplurimum dem imminuta; compressionis vero ac ocationis repentinae effectus lethales, prae- nte ut plurimum brachii ejusdem lateris, pore, aut hujus, ac dorsalis regionis oe- mate, comparuerunt.

Atqui ex his singulis, symptomatum hoc morbo ad pectus urgentium natura, ac gularis anxietas, cordisque vibratio intel- ttur satis. Nec tamen desunt et alia tru- entae affectionis phoenomena, quae ex in- ni circulationis impedimento, ac sanguinis caput collectione, tum ex affecto nervo- n systemate non obscure derivantur: sum- s nempe capitis dolor, oculorum splen- , rubor, prominentia; linguae tumor, de- , vel coma somnolentum ac stupor: quae gula, ingravescente in dies ac in aliam,

aliamque thoracis partem converso morbo, pedetentim accedunt: donec, sub pejori rerum statu, ad septimum circiter, vel circa nonum, undecimumque diem, aliquando citius, aut tardius, ſatalis in thorace stertor, ſaucium inſlammatio cum voce exincta, extremitatum frigus, pulsusque inaequales, intermittentes, exiles, ac sudores glutinosi, viscidi, frigidique, vicinam mortem praesagiant.

Atque haec fere funestioris morbi symptomata concernunt. Alias vero, vel ab ipsa natura felix per nares excitatur haemorrhagia; vel sub recta morbi curatione, sputorum puriformium, ac cum sanguinis striis remixtorum augetur copia, et expectorandi facilitas: a qua dispnoeae ac doloris imminuuntur incommoda, et ſebris ipsius moderatur impetus. Minime tamen rarum est, per sputa morbum nequaquam solvi; ac in utroque casu, versus septimum, nonum, undecimum, decimumquartum, aut alium, certe sine pejori rerum omine, his intermedio morbi die, sudor profusus, aequalis, ac vaporosus per universum corpus emanat; ac simul urinae copiosum, leve ac puriforme sedimentum deponunt. Interdum, sine sputis iterum,

per urinas, sedimento quidem destitutas, sed copiosissimas, ac ad duodecim, pluresque libras in die emissas, peripneumoniam, inprimis rheumaticam, dissipari observavimus.

Quamvis autem enarrata hucusque symptomata, pulmonis inflammationem ſrequentissime, vel ex parte, vel omnia comitentur; est tamen, ubi et in thoracis cavo *occulta* viscerum *inflammatio* latuit; cui signa, cum viveret aegrotans, deſuere quidem; sed ubi dira inflammatio, vel facta jam pulmonis suppuratio, post mortem demum in conspectum venerunt. Eadem in pluribus accidisse *vaccis* observavimus, quas, cum epidemica, summeque lethalis has bestias prosequeretur peripneumonia: vel cum saniores apparerent, experimenti causa mactatas, cum duro ac inflammato pulmone secuimus. Saepius interim Medicorum potius quam signorum deficientium culpa, peripneumoniae praetervidentur: ut, sub catarrhalis imagine ſebris, latens in pulmonibus phlogosis in ſunestas hoc viscus suppurationes in non paucis aegrotantibus conjecerit.

§. 187. Musculorum pectoralium, intercostalium, ac membranae thoracem ambiens Pleuritis.

tis, dividentis, phlogosin ac dolorem, sub inspiratione profunda auctum, cum febre aclevi dispnoea, *pleritidem* vocamus (§. 184.). Morbus hic a pulmonum inflammatione distinctus, ac, nisi cum hac ipsa complicitur (quo in casu, vix unquam determinando, *pleuroperipneumoniae* nomen assumit), thoracici utplurimum rheumatismi imaginem refert. Ipsam quidem pleuram tumalii, tum nos ipsi (§. 183.) inflammatione in cadaveribus ostendimus correptam: ac licet talia, sine ullo ad pectus dolore pungente, aliquando nobis obvenerint; hoc tamen non impedit, quin sensibilem utplurimum, dum inflammatur, *pleurae* agnoscamus naturam. Rarius interim hoc fieri, quam ut communissimi morbi, qualis pulmonum est inflammatio, reddere rationem queat, jam dictum est; sed cum id ipsum contingit; vel cum musculi thoracem investientes hoc modo afficiuntur; perpauca aut nulla etiam tussis eaque sicca, et brevis excitatur. Febris, nisi major, ac phlegmonosa hic adsit inflammatio, vix magna; pulsus interim interdum durus ac frequens; oppressio, pectoris ac angustia, quam in peripneumonia, longe minor est; et respiratio, nisi profunda, vix difficilis observatur. In

partem dolentem, quae et ab attactu offen-
litur, aegrotantes tamen facilius decumbunt;
nec erectam adeo, quam in pulmonum mor-
bo, positionem requirunt; quid quod, cum
ad dorsi vertebras, *dorsalis* ut vocant *pleuri-
tis* urgeat, in erecto corpus situ tenere, sine
majori ad spinam dolore non possint. Urinam
sanguineam, quam hac in pleuritidis specie
animadversam legimus, conspeximus nun-
quam; atque renum magis, quam thoracis
tunc subfuisse suspicamur inflammationem.
Volubilis est a parte ad partem haec morbi
species, atque illis inprimis observatur pro-
pria, qui rheumaticis, arthriticis, aut scor-
buticis demum affectibus, prae aliis subjiciun-
tur. Ut plurimum per sudores leves, tempore
at brevi, terminatur hic morbus; interdum
vero chronicus fere per multos annos dive-
nit; alias vero inter musculos, qui costis
interseruntur, abscessum, neglectus, ac co-
starum subinde cariem inducere visus est. In-
ter pleuram ipsam, atque intercostales mu-
sculos purulenta materies visa est saccum ex-
tasse praegrandem, ac in thoracis cavum
prominentem: unde pulmonum compressio,
dyspnoea, facilisque in illud ipsum depletio
intelligitur. Interdum sub sterno, vel adme-

diastinum facta inflammatio, suppuratio, similes, nisi vehementiores, effectus producit.

Perip. notha §. 188. *Peripneumonia notha* fortior nobis *bronchiorum catarrhus* est, quo, in pituitosis, obesis, senibus, cachecticis, laxisque hominibus, frigida et humida sub tempestate, ab accedente membranae mucosae, hos canales investientis, irritatione, copiosior tenaxque pituita celeriori passu secreta, bronchiorum fines opplendo, suffocationem sat cito minitatur; quin ob dolorem, aut ob primariam inflammationem spiritus praecludatur. Febris etenim, si ulla, parva hic est, et ex aliis magis, quam ex pulsu, ac calore internoscitur. Docent vero illam peracutus capitis, sub tussi auctus, dolor, vertigines, lassitudo, urinae turbidae, ac celerior morbi sub fine progressus: sub quo et ipsae interdum arteriae, alias naturalibus vix non aequales, celeriores, nunc inaequales, ac debiles, cum anxietate praecordiorum et pectoris magna oppressione, comparent. Sitis interea perpauca est, ac potos per vomitum regurgitatio frequens. Viscidissima in pulmone materies sub tussi, quae nunc impetuosa, nunc pauca est, stertorem excitat, ac antequam

lle periculo, in morbo, lentiori ac fallaci nonnunquam passu incedente, adstantibus constet; fatalis non raro, praecipitis interllum affectionis, exitus, non sine accedente, ut videtur, peripneumoniae verae symptomate, observatur.

§. 189. Quemadmodum de cynanche (§. 176.) aliisque inflammationibus dictum est, sordes in primis viis collectas, earundem non raro formitem offerre; sic et thoracis non modo pungentes dolores; sed quaevis peripneumoniae symptomata hoc ex fonte impuo frequenter, ac interdum sub epidemico nfluxu, propullulant. Facilis quidem hoc in udicio error subrepit (§. 186.), ac frequenius certe inflammationis cum gastrico apparatu complicatio hic occurrit; quam quod ex olis in abdomine saburris ad tam insignem ectus consensum provocetur; interim nec oc ipsum aliquando deest; atque tussis, spnoea, anxietas, dolorque pectoris cum bre conjuncta, non aliam subinde, nisi abominalem, et ex bille, saburra, vermibusue corruptis, agnoscunt originem. Ex solis tterdum flatibus, apud hypochondriacos, stericas, per spasmum intestinis incarcera- Peripn. et pleurit. consensual.

tos, acutissimus ad costas, scapulasve dolor, ac frequens a vermibus vel tussis, vel pungens in pectore sensatio excitatur. Plures epidemiae tum aliis, tum nobis ipsis occurrerunt, in quibus manifesta quidem inflammati pulmonis signa; sed constans insimul gastricorum symptomatum series, urgebant; ac in quibus lautior sanguinis ac repetita saepius detractio, insignes aegrotantibus noxas; — porrecta vero, post unam, alteramve cruoris emissionem, tum emetica, tum purgantia, salutem citissime, attulerunt. Male quidem ex *flavo* aut viridescente sputorum colore, mox ad billiosam peripneumoniae concluditur naturam; nec omne, quod flavum est, mox de bile testari dicatur! Sed cum sub anni genio gastricis inprimis affectionibus favente, ac sub constanti satis apparatu signorum, quae gastricam comitari febrim pernoscimus (§. 100.), nec non sub frequentiori observatione, aegrotantibus diversis tum vomitum spontaneum, tum diarrhoeam biliosam sub simili rerum conditione conduxisse, peripneumoniae occurrunt: tunc certe de *consensuali* ac *symptomatica* earundem origine dubium superesse non potest; ac repetitae in multis venaesectionis effectus hoc

iudicium fatali nimis argumento comprobabunt.

§. 190. Peripneumonias quandoque febris *nervosa* (§. 80.) comitatur, atque malignam earundem naturam, tum subjecti ipsius, et causae specialis, tum epidemici inprimis characteris culpa, constituit. Tanta vero subinde hujus morbi apparuit atrocitas: ut vel ipsam *pestem* lethalitate aequaverit; nec raro, cum minor quidem epidemiae furor esse videretur; magnam nihilominus in provinciis stragem edere conseuvit. Incipit vero haec labes cum extrema virium prostratione, facie pallida, tristi; morositate, timore, aliisque nervosae febris, tum *versatilis* (§. 87.), tum *stupidae* (§. 88.) symptomatis. Horror, cum calore intermixtus, praecedit: hunc sequitur magna respirandi difficultas, oppressio pectoris, et angustia cum tussi frequenti, laboriosa, ac vel sicca; pel pauca, serosa, tenuina, sanguinolenta, vel saniosa sputa efferente. Pulsus interea vel naturalibus vix frequentiores, vel celeres, parvi, inaequales, ac valde mutabiles observantur. Erectos quidem sedere, extrema jubet respirandi impotentia; sed vires desunt, facilisque sub hae Perip. nerv.

positione lipothymia succedit. Atrox simul capitis, ad occiput inprimis, dolor urget; ac sub magna vertigine, delirium tacitum, aut ferox frequenter huic ipsi adjungitur. Sed, jam ante febris accessum, vel repente cum illa maximus non raro ipsum thoracem, pungensque admodum, vix attactum ferens, animamque fere supprimens dolor, cum vomitu bilioso, ac herbacea, adoritur; ac perpetuae vigiliae, aut sopores comatosi, linguae siccitas, ariditas, tremoresque acsubsultus tendinum, singultus, urinae turbidae, aut aquosae, aut subnigrae, sanguinolentae, lixiviosa, furfuraceae, vel sudores glutinosi, copiosi, cum petechiis lividis, subnigris; aut miliaris eruptio; aut demum haemorrhagiae per nares, alvum, aliasque vias copiosae, atque aegrotantibus funestae observantur. Interdum dolor fugax aegrotantem quidem deserere videtur, nec tanta respirationis difficultas urget; sed ingens sitis, lipothymiae, aphthae, cavum oris exedentes, eundem circumdant. Emissus hoc in morbo sanguis, cohaerentia utplurimum destituitur, ac dissolutus, in crassamentum nequaquam coit. Vidimus tamen et hoc in morbo corium durum, sed sangninolentum, obtegisse cruo-

em. Sub funesti morbi fine tum stertor lealis, tum lethargicus fere sopor, ac interum convulsio, cum extremitatum frigore, ulsuque exilissimo, scenam claudunt; in iiis, cum gastrica simul saburra ad abdoen latuerit: diarrhoea moderata symptoma. infringit; aut abscessus in exterioribus feces comparent; aut circa labia quamplurima dcuscula, vel ad cutem exanthema miliare, im sudore multo, ac calido, meliori sub mine, efflorescunt. Cadaver hoc a morbo ertum nobis obtulit pulmonem ad posteora rurgidum, ac sanguine infarctum, sed n durum; nec, ut in vera peripneumonia, avem, aut sero, aut coagulabili lympha rcumseptum,

§. 191. Nisi experientia doceret; peri- Peripn. periodica.
eumoniam *intermittentium* interdum febrin subjugari familiae, (§. 185.) crederetur a mine. Tantum vero istius in quoscunque orbos dominium exercetur (§. 22.): ut etacussimum, de quo sermo est, pulmonum morm, in partes suas rapuisse, tum aliis, tum no: ipsis conspectum sit (§. 185.). Non quidem n cummune hoc esse noverimus: ut cuivis m aliqua symptomatum remissione peri-

pneumonico peruvianum sine damno corticem
porrigendum esse credamus; sed tamen fre-
quentius peripneumonias graves, tertianae
typum cum ordine observantes attenta ob-
servatione prosecuti sumus, et, paucιori-
bus longe, quam sibi alias exegissent, prae-
missis venaesectionibus, cum laudato febri-
fugo, tum cito, tum constanter curavi-
mus. Sub ipso quidem insultu morbi, dis-
pnoea gravis, tussis cum dolore thoracis,
pungente, ac sputis sanguine commixtis, fe-
brisque acuta cum pulsu duro ac pleno, com-
parent; sed accedente post sat longum ca-
lorem sudore, potissima, quae ad pectus
urgebant, symptomata fugantur; ac sequitur
minor pulsuum, plenorum licet, frequentia,
calorque cutis moderatur. Saepius nunc uri-
nae lateritium deponunt sedimentum, ac sat
evidenti aegrotans fruitur quiete; donec eo-
dem fere, quo prior invaserat, tempore, no-
va morbi exacerbatio, cum graviori pectoris
insultu, inopinato superaccedat; eodem, quo
dictum est, modo, per sudorem terminan-
da. Interdum tertianae duplicis aut amphi-
merinae species, manifestiorem alias remis-
sionem obscurat; sed tamen haec ipsa, cum
nov

ova acceſsione comparata, insigniorem mox, uam in communi peripneumonia solet, a im miti rerum statu, in pejus mutationem it clare ostendit; majorque febrium intermittentium, eodem tempore observandarum, umerus, de qeriodico praesentis morbi characterе vix dubium relinquit.

§. 192. Peripneumoniam excitare queunt Causae. im causae inflammationum cummunes (§§. 18. 125.); tum vero praecipue illae, quae organa respirationis evidentius agunt. Freentissima certe ex omnibus est frigidioris rrae sub aestu majori, aut post longos seriones, post cantus, aut tubarum tractatiom, post luctam, nixum, cursum, inspira, vel potus gelidi hoc sub statu ingurgiio avida. Hinc non modo sub fortiori frire ac septentrionali vento peripneumoniae iosius occurrunt; sed media quoque aete ab incauto sub sudoribus potu frigidio- vel ingesta glacie, hoc morbi genus non co observatur. Ipsa transpirationis subitai suppreſsio frequentius forte pulmones, im alias partes inflammat. Sed et quaevis erna pectoris laesio, costarum fractura, ntusio, vulnus, tum pleuritidem, tum

ipsam interdum peripneumoniam excitare potest. Huc et corpus peregrinum pulmonibus illapsum, irritansque vapor hoc viscere attractus subinde pertinebit, Rheumaticum vero inprimis, variolosum, morbillosum, erisypelatosum, scabiosum, ulcerosum acre, nec non aliud quodcunque, vel metastasis ad pulmonem, vel thoracem deposita, utrumque morbum ſrequenter progenerant: quae cauſae omnes ſortius agunt in ſubjecta, quae, vel ob osseam compagem, vel ob hepar, aut lienem praegrandia, angusto thorace exstructa, vel jam pridem pectoris morbis, catarrhis ſrequentibus, aut et peripneumonia afſecta erant; vel quae ſpeciali ad pulmones plethora, aut ex ſuppressa alia, laborant, aut demum quae tuberculis reſertum hoc viscus ferunt. Non inſrequens cynanchis, trachealis inprimis, ad pulmones descensus est; ſrequentior vero in puerperali ſebre (§. 217.) inflammatio ex abdomine in pulmones dispergitur ipsos. Has vero causas omnes superat incognita atmosphaere dispositio: sub quâ, sine manifesta semper ſrigoris ratione, quamplurimi pulmones inflammari observantur. Qui fortiori ac robusta fibra donati sunt, illi ſrequentius, quam debiles — adulti magis, quam inſantes hoc a morbo invaduntur.

Ad *peripneumoniam notham* laxus pulmonum habitus, et quaecunque causa pulmonem stimulans, illa, quae inflammationi producendae par sit, forte minor, contribuere iidetur.

Gastricae peripneumoniae causa vel ex ipso morbi nomine jam patet; sed quid *malignam* generet; id quod in genere de *nervosis febribus* jam fassi sumus, quam maxime ignoramus. Cachecticorum quidem ac illorum, qui post longa et maritima itinera scorbuto laborant, in quoscunque graviores morborum exitus, dum febris accedit, dispositionem pernoscimus bene; sed quid epidemicam pectoris luem, eamque vel ipsi interdum pesti vicinam, producat; hoc inter multa, quae nos latent, unum est.

§. 193. Vel ex ipsa jam morbi descriptione, viscerisque affecti conditione, peripneumoniae pericula abunde nimis patent. Cum minori discrimine *Pleuritis*, si ad solum thoracem limitetur, incedere consuevit. Utrisque pulmonis inflammatio fortior, inevitabilem vix non mortem inducit. Quaecunque vero mutationis in illis contingunt; eae, vera saltem peripneumonia, evidentiorem Prognosis.

fere, quam quivis alter morbus, ordinem, ac tempora minus incerta observant. Febris vero, quae hos morbos comitatur, natura et in istis quamplurimum decidit. Quo major interim spirandi difficultas, quo celerior, breviorque respiratio, quo magis exspirando in gutture gemunt; quo inflata magis, ac livida, quo pallidior facies; quo siccior tussis, aut quo viridiora sputa sunt; quo major stupor, aut delirium quo intensius est; sudor quo glutinosior ac copiosus magis ad frontem, jugulum, ac pectus exprimitur; quo magis inquieti et anxii jactantur in lecto; quo fortior cordis vibratio observatur, et quo magis aegroti in se ipsos concidunt; eo major interitus timor premit. Stertor in pectore, sub morbi fine contingens, vix non ubique vicinam mortem praenunciat. Torpor brachii, cum manus ejusdem oedemate, graviorique dispnoea, sub febre quamvis minori, lethalem in pectoris cavum effusionem significat,

Praeter communes inflammationum exitus (§. 126.), funestissimum, propriumque peripneumonia per suffocationem habet terminum. De gangraena pulmonum rarissimis, quae ipsimet nos vidimus, exemplis nobi

onstat. In pulmonis cum pleura simul in-
ammata concretione, hujus quidem cum
lio communicatam conspeximus gangraenam.
st tamen interdum quasi paralyticus pulmo-
um infarctorum status: sub quo, licet con-
amato, dolor tamen omnis cessat, respira-
o minus impedita videtur: ac pulsus, aut
vera plenior ac mollis; aut frequentissimus
: exilis, cum frigore manuum, apparet.
uries hoc in casu gratulantes affinibus Me-
ccos, experientia non aliter edoctos, et
ost non multas horas funus deplorandum
isse novimus. Cum sputis quidem, peri-
eumoniae non paucae solvi observantur;
d majorem certe aegrotantium numerum,
ne conspicua ex pulmonibus evacuatione,
per solos sudores, cum urina, purulentum
album sedimentum habente, judicatum esse
vimus: atque multis sputa successisse ob
ssantem in pulmonibus tensionem non ve-
salutem per sputa rediisse, certi sumus.
uae nempe in pulmonum parenchymate te-
x et coagulabilis post mortem observatur
teria; illa inflammationis magis effectus,
am causa existit; ac licet cita illius in ae-
otantibus rejectio respirationem sublevare
servetur; ex erronea tamen opinione, acsi

omnis in hac sputorum excretione, vel in expectorantium usu, curationis cardo versaretur; plurimorum hoc in morbo interitum derivamus. Quaecunque inflammationis impetum infringunt; ea, tum extravasatae in pulmonum cellulas coagulabilis serosaeque materiae per lymphatica vasa resorptionem, — tum ejusdem, in bronchiis stagnantis, ejectionem secundant: atque sic optimum in veris pulmonum inflammationibus *expectorans* remedium *venaesectio* prudenter administrata habenda est. Hinc tanta ex haemorrhagia narium, vel alia, in morbi hujus principiis beneficia sunt. Per diarrhoeam, quae tam saepe symptomatica hic est, vix alia, quam quae cum gastricis saburris incedit, peripneumonia, vel pleuritis solvitur. Exanthemata, pustulaeque urentes ad superficiem corporis depositae, maxime vero erysipelas cum constantia ad cutem comparens, peripneumonias, inprimis malignas, interdum dissiparunt.

Paucos in peripneumonicis abscessus nos quidem conspeximus criticos. Ad aures tamen, tum illi, tum sola interdum surditas meliori comparuere indicio. In febrim intermittentem terminari hunc morbum, minus forte, quam in hac ipsa consistere, commu-

œ est. Punctorium ad latera thoracis dolo-
em disparere, ac ad scapulam, vel clavicu-
is transferri; nisi minor hic sit, et respiran-
di simul difficultas decrescat; laetiorem ideo
prognosin nequaquam constituit. Frequens
im plurimum mitigati morbi recidiva, prae-
edenti utplurimum gravior morbus, occur-
it; quem interim, sub eadem, qua ille di-
oaruis, cura persaepe sanavimus. Frequen-
er pulmonum cum pleura morbosa post pe-
ipneumonias adhaesio remanet; atque cum
lispnoea subinde, hoc ex vitio non ubique
erivanda, peripneumonias sequatur, haec
osa non raro vel ex ipso bronchiorum po-
poso, sub arbusculorum forma per tussin
nterdum rejecto, infarctu; vel ex cellularum
ulmonalium opplectione, et callosa quasi in-
uratione derivanda est. *Tuberculorum* in pul-
ionibus progenies, chronicam magis, quam
nflammatoriam originem agnoscit.

§. 194. Pulmonum, et thoracis inflam- **Suppuratio.**
nationes, per *suppurationem* interdum ter-
ninantur. Nec tamen credendum ideo est, *ve-
rum* tam saepe *abscessum* in illis, quam se-
tionum historiae tradiderunt, detectum fuis-
e; sed multis, puriformis illa, sub fortiori

visceris inflammatione inter pulmonum lobos, aut hos inter ac pleuram collecta materies, licet nulle substantiae subfuisset erosio, pro *abscessu* imposuit (§. 128.). Ex hoc forsitan errore, magni quondam Viri, alter ille, acsi post quartum fere peripneumoniae fortioris diem, solutio morbi, ob incipientem jam pulmonum suppurationem, exspectari vix posset, funestus in arte propullulavit error. Saepissime certe, vel in violentiori peripneumonia, et undecimo, et decimo quarto morbi die, nobis praesentem adhuc inflammationem venaesectionibus omnem abigere licuit; nec dies est, quo has ipsas, cum indicari viderentur, cum fructu non adhibuerimus. Est interim, ubi sat cito in suppurationem inflammatio ruit, ac plures quidem, nec ab anteriori facile determinandae conditiones hunc ad exitum disponere magis videntur. Atqui tunc varia nobis tum futurum, tum factum jam abscessum sat frequenter, licet non ubique, signa indicant, quae alibi (§. 128.) ex parte descripta habentur. In hoc quidem affectu, si fortior partis inflammatio, et tussis sicca, et dispnoea venaesectionibus longo non tempore cedat; vel si cachéctica aegrotantis constitutio blandiorem

llutionis viam inire recuset; si tandem do-
rr quidem remittat; sed spirationis angustiae
lbrisque sine sputis, aut sine puriformi in
rinis sedimento, lentae in modum, inprimis
pastu, et a motu auctae, continuent; si
orror levis cutem meridianis horis perstrin-
tt; si inutilis sudor tum caput, tum pectus
undet; si fortis interdum pungensque do-
r pectus quasi transfigat; tunc de incepto
m suppurationis opere timendum est; licet
ssub his rerum circumstantiis, inprimis sub
eumatico morbi principio, incussum nobis
imminenti pulmonis abscessu metum, fe-
ii solutione non semel ablatum esse recor-
mur.

Jam factam hoc in viscere, aut ad tho-
rcem, suppurationem docent tum signorum
adductorum continuatio; tum frequentior
ssus, et vespertina febriculae exacerbatio,
rripilatio, genarum rubor, calorque ad
as manuum urens, respiratio frequens, ac
iciliis, oedema pedum: que singula post
tutinos sudores remittunt; tum magna cor-
iis sub majori ciborum appetitu, macies,
ttinua sitis, ac certa, ad locum saepe,
o dolor pridem vexaverat, gravitas, aut
llum, aut super alium decumbendi dif-
ltas.

Vomica.

§. 195. Sub his igitur rerum conditionibus aut pus verum, aut sanies, aut foetidus ichor, in proprio cavo per substantiae pulmonalis consumptionem nato, vel in abscessu, cui *vomicae* nomen tribuitur, delitescit; et nunc minor, nunc major, vario pulmonum, pleurae loco inhaeret. Pro varia vomicae amplitudine, ac pro vario febris, sub qua nascitur, gradu, lentior aut citior ejusdem maturatio contingit; ac pro diverso ejusdem situ, pro partium abhinc compressarum numero ac dignitate, symptomata diversa nascuntur. Rumpitur autem maturitatem adepta vomica vel in bronchia; quorum rami ab initio clausi, dein vero inaequales ac laceri cum sacco purulento communicant; vel in pulmonum substantiam cellularem, inflammatione minus contractam; vel in cavum thoracis: quod interdum quasi vacuum, interdum vero per novam, ac sub morbo ipso generatam cellulosam repletum est; vel in partes cum quibus sub inflammatione pulmones concreverant; vel denique in bronchia et in dicta vix loca simul. Si in cavum bronchiorum rumpatur abscessus: tunc vel parva; ac per tracheam facile expellenda copia; — vel majori, quam quae ejici queat, purulenta ma-

rria prorumpit: quo in ultimo casu, anxie-
ss magna, vertigo, tremor, lypothymia,
ffocationis metus, catarrhus suffocativus,
ffocatio ipsa contingunt. Si in cellulosam
ulmonis purulenta effundatur materia; tunc,
aeter auctam mox respirandi difficultatem,
quentur novae quasi ad pulmones inflam-
ationis symptomata; si ad cavum thoracis
tis evacuario contingat; tunc, nisi cellu-
sa repletum sit illud; *empyematis* producen-
r symptomata; si vero in partes cum vo-
ca concretas viam sibi praeparet materia,
nc mox, ad pleuram haerens, abscessum
ius inter costas referre videbitur; mox in
ricardii cavum depleta, hydropis in eodem
mptomata producet; mox per diaphragma
hepar, lienem, ad cavum abdominis sibi
am aperiet; mox vero ad mediastini ante-
s, posterius cavum penetrans, propria
vis loco phoenomena excitabit. Rarissi-
um est, purulentam ex vomica materiam
orptam vel ad aliam partem deponi, vel
iosa, ac purulenta urina excerni.

§. 196. Puris autem inter pulmonem ac uram in cavo thoracis collectio vel in hoc o fluctuans, vel in cellulari tela pulmonem Empyema.

inter ac pleuram morbose subtensa, inaequaliter diffusa, *empyema* vocatur, cujus, post praegressa inflammationis, ac vomicae signa, praesentiam, in primo casu, ex novae quasi inflammationis symptomatibus, ac rupturae perceptione, mox majorem pulmoni libertatem concessuris; ex tussi post breve iterum intervallum recrudescente; ex dispnoea sub decubitu in partem sanam adaucta; ex fluctuationis interdum, cum in aliam partem corpus revolvitur, sensu; ex mutato ac pleniori subinde concussi pectoris sonitu, ex oedemate denique ad musculos dorsi, aut quadratum tumborum apparente, ac febris lentae phoenomenis, auguramur. Nec facilis pulmonalis vomicae cum pleura concretio, quominus purulenta ex illa materies in ipsum thoracis cavum evacuetur, impedit: vel enim profundius in pulmone latens vomica cum pleura forte, inflammata, non simul concrescit; vel haec ipsa, inflammatione quamplurimum libera, cum pulmone nequaquam connectitur; vel apex modo vomicae thoraci agglutinatur, et ex laterali illius ruptura pus libere in cavum pectoris prorumpit; quae tamen singula ita sunt constituta: ut in thoracis paracentesi quam maxima semper, n

adhaerens pleurae pulmo laedatur, cautela adhibenda sit. Ubi major puris quantitas thoracis in cavo accummulatur; tunc pondere suo diaphragma, sub erecto corporis situ, versus abdomen propellens, hypochondrii non modo tumorem efficere, sed et costas in majorem hac in parte arcum elevare, vel ascitem aliquando mentiri potest. Sub sterno effusus humor purulentus, hoc ipsum aliquando aggressus est, cariemque hoc in osse produxit. Ad pleuram abscessu stagnans ichor, quem parvus mollisque inter costas tumor, cutisque nonnunquam oedema prodit, similia patrasse, et nobis experientia compertum est. Saepius vero, cum pus thorace contentum, vel totam istius capacitatem replet; vel spissiorem obtinuit naturam; vel cellulosa susceptum haeret: tunc plurimae empyematis diagnosin difficultates premunt.

§. 197. Singula haec mala (§§. 193. 194. 195.) funestum saepius peripneumoniae in pulmonalem phthisin exitum determinant. Ipsa quidem pulmonis vomica in bronchiorum cava depleta, sub debito aegrotantis regimine, curationem nonnunquam admittit; vel per longos in aliis annos, ob **Suppur. prognosis.**

callosam sacci naturam, viciniam visceris substantiam diutius intactam relinquit; sed frequens certe vomicarum in foedum pulmonis ulcus conversio est: quam tandem infelix non minus, quam suppurata pulmonum tubercula, insequitur tabes.

Perip. infl. cura.

§. 198. Praeter communes curandae inflammationis regulas (§. 133.) in tam exitiali facile morbo cum possibili celeritate administrandas, varia, quae pulmonis ipsos respiciunt, subsidia in usum mox trahenda veniunt.

In vera igitur pulmonum inflammatione sanguis illico, et ex amplo vulnere, brevi busque satis, ne prioris venaesectionis ante novam elidantur effectus, intervallis liberaliter mittendus est. Parum interest, quo demum ex brachio cruor mittatur, dummodo hic ipse cum impetu, sat multus, non tamen ad lipotymiam usque, prosiliat: quod ex venarum pedis sectione, minus hic proficua, difficulter obtinetur. Venaesectionum numerus, sanguinisque detrahendi quantitas violentiae morbi, epidemiae naturae, tempori quo institui illae coeperunt, temperamento, aetati, sexui, viribus, ac demum ipsi huju

ıxilii effectui, correspondeant oportet. Pau-
ıe sub ipso morbi principio institutae ve-
ıesectiones non raro morbum promptissime
ıvertunt; sed, plurimum jam infarcto pul-
ıone, nisi plurimus sanguis audacter mitta-
ır; certe, vel mortis, vel, non fere minus
ıhalis, suppurationis exitus pericula instant.
ıspnoeae, anhelationis, angustiae, doloris-
ıe; — non pulsus, hic potissimum habenda
ı ratio. Saepe in morbi istius augmento,
ıb pulsu minori ac contracto, sub facie
ıllida, extremitatibus fere frigidis, ac ap-
ırente summa aegrotantis debilitate, magis,
ıam sub contrariis rerum conditionibus,
ıetita celerique venaesectione indigemus;
ıpe cum pulsu duro ac pleno, dolore ac
ıpirandi difficultate dispulsis, venam non
ıro aperimus. Nec sola doloris cessatio,
ıs, ut a venaesectione abstineamus, si dis-
ıoea continuet, inducit. Simila et de ani-
deliquiis, nisi *vera* debilitas subsit, sed
incendio principiique vitalis obsidione
ıveniat, dicenda sunt; ac plures qui, *se-*
ıtes, sanguinem sine lipothymia non pa-
ıbantur educi; in *horizontali* corporis *situ*,
ıam volebamus, cruoris quantitatem ani-
ıse fundebant. Sanguinis quidem conditio

emissi, factam de morbo diagnosin aliquatenus confirmat; sed quaecunque coloris, firmitatis, ac crustae pleuriticae indicia sint; haec ipsa venaesectionis per alia jam satis indicatae necessitatem non imminuunt. Saepius primum hoc in morbo detractum cruorem nec fere coagulari quidem conspeximus; cum tertia vel quarta venaesectio tenacissimum super firmo densoque sanguine corium ostenderet illico; neque hoc ipsum, licet densissimum, repetendae operationis sat firmum largitur argumentum. Saepe vero dolor febrisque a prima venaesectione augeri potius, quam imminui videntur: quae tamen a repetito frequentius auxilio, subsidium majus habebunt. Frequens hoc in morbo pulsus, licet pleni, ac durioris, intermissio observatur: quae tamen ab ipsa sanguinis detractione, ex aliis signis indicata, disparet. Nec diarrhoea, quae sub inflammatoriis oboritur symptomatis, a venaesectione, quae saepius et illi remedium constituit, absterreat. Eadem de vomitu bilioso, stomachique oppressione, si de vera peripneumonia satis constiterit, dicenda sunt. Sub ipso menstruorum lochiorum fluxu, si gravis sic jusserit pulmonum inflammatio, aperienda vena est plurо

lluresque ferentes utero mulieres non ali-
:r, ac saepius cum integra foetus conser-
ıtione, tractavimus. Serius vero hoc in mor-
o, ac undecimo etiam die, tardiusque ad
enaesectiones frequentes interdum, ac sine
lla dierum, quos criticos vocant, nisi verae
ınc criseos signa comparerent, habita ratio-
e, recurrimus; plurimosque certe, quos jam
ıppuratos, vel morti vicinos esse dixerunt,
ne ulla ad pectus labe felicissime restituimus.

Est interim et huic demum auxilio mo-
ıs finisque ponendus: ne vel necessarias ad
isin salutarem, vel ad suppurationem, quam
ritare amplius non datum est, vires petu-
mter dissipemus: vel aegrotantem in peri-
ılosum hydropem conjiciamus: qui tamen
c frequentius omissae, quam repetitae ve-
ıesectionis effectus est. Teneriores quidem
ıeri venaesectiones tam facile, quam adulti,
on perferunt; sed et in illis, sub graviori
orbo, sanguis, pro aetatis ratione, vel ex
nis majoribus, vel hirudinem ope, mitten-
ıs est. Nec senes hoc a morbo correpti venae-
ctiones non facile perferunt; et octogenario
ıper viro, per *novem* venaesectiones, peri-
itantem in graviori peripneumonia vitam,
eti conservavimus. Tantum vero abest,

ut sanguinis hoc in morbo liberali detractione sputorum supprimatur, desiderata tantopere, ejectio; ut melius in eodem *expectorans* non hobeatur, quam venesectio, remedium, utque in solo inflammationis moderamine, non in irritante vel antimoniali, vel scilitico, vel alio medicamento, tenacis lymphae in pectore pendeat resolutio. In ultimo peripneumoniae lethalis gradu, certe nec venaesectio juvat; nec quodvis aliud remedium juvat; ac cum hujus aut illius vituperio inernem tam infaustis rebus artem opponimus; interim audaces, saepe, non fortuna quidem sed consilium juvat; nec raro, quod vix di-ctum est, sub frigidis jam jam extremitatibus facie vix non cadaverica, pulsibusque mini-mis, impositis arteriae digitis, venam suffo-canti aegroto cum felici rerum exitu aperu-imus, et vitae sors unica ex cuspide haesi lanceolae.

Nec tamen omne semper in venaesectio-ne positum est subsidium; sed et alia, qua contra inflammationes, febrimque inflamma-toriam laudavimus remedia (§§. 120. 133 in auxilium hic trahenda sunt, nisi quod fri-gidus tum potus, tum aer hoc in morb magis quam in alio, evitandi sint. Optimu

obis tum pro medicamento, tum pro siti
llenda remedium, decoctum antiphlogisti-
um (N. XXV.) constituit. Per anum frequen-
er tum clyster emolliens (N. XXVI.) tum an-
phlogisticus (N. XXVII.) injiciendus est.
cidorum mineralium, hac quidem in morbo-
um specie, non approbamus usum; vege-
bilia, tepida diluta, tussim nec minime ex-
perant. Oleosa in peripneumoniis veris me-
camenta non raro evidentem utilitatem ha-
uere; mucilago interim arabica, aut radicis
lep decoctum, non minori efficacia pollent.
frenem, nec tamen gastricam, diarrhoeam,
si venaesectio refrenet: cum emulsione ara-
ca (N. XV.), ac interdum cum opio ipso
mpescimus.

Sub urgente lateris dolore et scarifica-
ones, hirudines dolenti loco applicitae, prae-
issis generalibus sub initio morbi venaesec-
onibus, egregie nonnunquam, inprimis
ro in ipsa *thoracis* inflammatione (§. 187.),
nducunt, ac sub venaesectionis, ob virium
crementum, dubia quidquam indicatione,
epius illam supplent: qua tamen sub lon-
ori quidquam operatione, a pectoris caven-
um est refrigerio. Acutissimos vero sub ini-
morbi thoracis dolores fomentatio emol-

liens, linimentum volatile, — post fractos vero inflammationis majoris impetus, vesican dolenti loco, ut rubefaciens modo remedium superimpositum, in casu inprimis rheumaticae affectionis, potenter moderantur; illudque et medio interdum pectori in peripneumoniis imponimus.

Sed et vapor aquae et aceti pulmonibu inflammatis frequentius in die admissus, eu rundem spasmo egregie occurrit, atque te ná cem bronchiorum lympham ad faciliorem ejectionem disponit.

Opium hoc in morbo non aliter, quam pacato inflammationis impetu, si vigiliae tussisque sicca urgeant, vel si dolor mag in causa istius, quam inflammatio causa d loris exstiterit, indicatur. Vix unquam h remedium in vera peripneumonia adhiben oblata nobis visa est, veteribus licet n ignota, indicatio.

Post venaesectiones ac methodum a tiphlogisticam hoc in morbo praemissa, r fractae antimonialium, tartari emetici, vi antimoniati, kermes mineralis doses, cum h stu salino, transpirationem moderate auge do, et expectorationem secundando salub rimo praescribuntur consilio. Sub ipso mo

principio, tum ista, tum quaevis alia sic di-
cta expectorantia, insigniter nocent.

Si per nimias forte venaesectiones, aut alia, virium languor ac debilitas occurrat; tunc camphorae, salis valatilis portio, vel Polygalae Senekae decoctum (N. XXVIII.), vel solutio gummosa (N. XXIX.), ac vesicantia, potissimam laudem merentur.

Sub tenacis pituitae aut puris in pectore, suffocationem minitante collectione, vomitorium ex vino inprimis antimoniali, commendarunt. Nunquam vero haec ipsa sub peripneumonia vera, praescribere, nos quidem usi sumus.

Peripneumoniae recidivam, in multis aegrotantibus obviam, iisdem quam primarium morbum, subsidiis pertractamus.

Qua via natura hoc in morbo crisin molitur: hac eandem secundare, medentis est.

Latentem in pulmonibus abscessum tum recto febris moderamine, tum victu, et vaporibus ad promptam perducimus maturationem, ac ad bronchia materiae exitum, quoad possumus, invitamus. Interdum venaesectio, interdum excitantia, hoc opus promovent. Rupturam vomicae per corporis motum, concussionem, accelerare, nequaquam consuli-

mus. Si tumor mollis ac fluctuans factam vel in pleura, vel in pulmone cum hac ipsa cohaerente, suppurationem ostendit; abscessus sine temporis mora aperiendus, longoque tempore sustinendus est, Empyematis, sat certo constantis, per thoracis paracenthesin tentatur medela. Purulentam sub sterno materiem, ejusdem ossis in tempore suscepta terebratio evacuat. Factam vero vel in pulmonibus, vel alibi suppurationem, secundum regulas alibi exponendas, non magno eheu; successu pertractamus.

Reliquos interdum a morbo ad thoracem dolores, tum linimento volatili cum camphora, tum sanguisugis, aut vesicante emplastro, tum herbarum narcoticarum, cicutae, hyosciami albi, in cataplasma cum lacte redactarum, opioque munitarum impositione aggredimur. Interdum alvum paulo fortius purgans remedium, aut sarsaparillae decoctum cum vino antimoniato nuptum, conducunt.

Pleurit. cura. §. 196. Pleuritidis (§. 187.) curam, pro ratione febris, causae ac vehementiae, ad easdem fere, ac de peripneumonia latae sunt, regulas instituimus Minor interim, si haec ipsa desit, venaesectionum copiosarum,

— major vero cucurbitularum, hirudinum fomentationum, linimentorum emollientium, vesicantis, ad locum affectum applicandorum, necessitas est. Post praemissas venaesectiones, refractae antimonialium doses cum haustu salino, ac lenis transpiratio quam maxime conducunt. Abscessus ad musculos thoracis, aut ad pleuram, promptam puris, ne ad cavum pectoris viam sibi paret, aut costarum substantiam erodat, cum cautela supra (§. 198.) indicata aperiendus est.

§. 200. In peripneumoniae, quam *notham* diximus (§. 188.), cura, venaesectioni rarissime locus est. Erit autem, si peripneumoniae verae accedat quodammodo morbus, ac vires aegrotantis sub ipso satis adhuc constent segritudinis initio: qua tamen sub rerum conditione cautissime procedendum, nec facile cruor, nisi pulsus a priori ejusdem missione pleniores insurgant, ulterius detrahendus est. Hoc subsidio vel praestito, vel omisso, aut cucurbitulis ad dorsum in auxilium vocatis, emeticum saepius a stertente in pectore pituita indicatur: quo pulmones stagnante in bronchiis materia promptissime, liberantur. Antimonialia deinde in refra- Peripn.noth. cura.

ctis dosibus cum haustu salino ac infuso sambuci porrecta, novumque, si tale indicari videatur, emeticum, nec non, concessa per diem quiete, purgans alvum remedium indicantur. Serum lactis cum sinapis semine coctum, cum melle edulcoratum, tepideque haustum, pro potu inserviet. Vesicansquoque emplastrum inter scapulas vel medio pectore ponendum est. Gummi ammoniacum cum oxymelle squillitico solutum, et cum infuso sambuci porrectum, tum alvum solvere, tum pituitae tenacis ex bronchiis expulsionem promovere solet. Nec minus vapor ex tepida, tum aceto remixta, si aegrotantis conditio permittat, frequenter ad pulmones ducendus est.

Peripn. consens, cura. §. 201. Peripneumoniam, ac pleuritidem *consensualem* (§. 189.), si cum inflammatione, quod fieri amat, complicata incedat; venaesectione, pro necessitate (§. 112.) cautius repetenda, in simpliciorem prius morbum convertere; dein vero causam pulmones aut pleuram in consensum trahentem adaptatis casui remediis expellere decet. Cum igitur haec ipsa in gastricis potissimum, vel in ventriculo, vel in tubo intestinali haeren-

ibus saburris consistere soleat; valebunt nunc
egulae de gastricae febris curatione (§. 109.)
xpositae; ac vel emeticum, vel purgans al-
ium remedium, pro necessitate, interpositis
esolventibus, repetendum, pectus promtis-
iime liberabit.

§. 202. In *Peripneumonia nervosa* seu ma- Peripn. nerv. cura.
igna (§. 190.), respectu ad viscus affectum
abito, observanda sunt illa, quae de fe-
ris nervosae, cum inflammatione locali com-
licatae (§. 95.) curatione exposita sunt.
Venaesectio igitur hac in periculosa peri-
neumoniae species, non facile, nisi initio,
n plethoricis ac junioribus subjectis conve-
iiet: cum cautela, ac in ipsius Medici prae-
entia instituenda. Rara hanc reiterandi
comparebit, nisi plena periculi, necessitas;
umque nonnisi prioris evacuationis effe-
tus ac regnantis consitutionis natura deter-
iinabit. In genere vero hoc in morbo san-
uis mittendus non est. Sed caveamus ite-
um, ne, quod summe inflammatorium est,
: ob hoc ipsum sub fallacis imagine debili-
tis incedit; pro *maligno* praepostere decla-
mus. Sub vera igitur *nervosae febris* cum
eripneumonia complicatione, radicis serpen-

toriae virginianae inprimis infusum cum oxy
melle; acetum camphoratum (N. XIV.), se
rum lactis vinosum (N. XXX.), vinum ipsum
visicantium, ut rubefacientium, usus; vapo
res ex aqua et aceto, pulmonibus admitten
di; ac singula demum, quae in febre nervo
sa commendavimus (§. 94.) auxilia, indica
buntur.

Peripn. period. cura. §. 203. *Periodicae* peripneumoniae (
197.) medela ex illis repetenda est, quae d
febris intermittentis inflammatoriae cura (
70.) exposito fuerunt; atque praemissis al
quot, pro vehementia inflammationis, v
naesectionibus, aut locali vasorum deplet
one; vel, cum saburrae subesse videantur
earundem promptà ejectione: ad corticis mo
usum, ut in perniciosis ipsis (§. 45.), recu
rendum est.

ORD. III. GEN. II.

CARDITIS.

204. CORDI quidem, ut inflammari queat, Existentia morbi.
ihil deest, quod aliis in corporis partibus
ccendium provocat. Sed cum in multis *cor*
umanum sortem, illa, cui coeterorum cor-
animalium subjiciuntur, iniquiorem, ex
iimi in hoc ipsum majori ac funesto pathe-
atum influxu, experiatur; fatendum tamen
t;, inflammationem hujus visceris rariores in-
r:, aut saltem morbos minus succinte des-
iptos pertinere. Posset quidem hic
entiae defectus ex majori ac subitanea
e istius affectus mortalitate derivari; sed
stant vulnerum, non ubique tam cito
c in parte lethalium, ulcerumque in corde
n coeterorum animalium, tum hominis re-
rtorum, exempla non pauca; ac licet haec
iima alienam subinde ab acuta inflamma-

tione originem agnoscant; licet etiam agglu-
tinata cordis superficiei *intactae* lymphatica
materies pro ulcere frequenter imposuerit;
non tamen desunt aut laesionum cordis ex
ternarum, per ipsam inflammationem in sup
purationem conversarum, aut morborum co
dis acutorum, in hujus exulcerationem te
minatorum, fidelis historiae; nec cicatricum
adeo exempla desunt: ex quibus nobilissima
corporis partis, a causis quidem externis
inflammationem comprobari nisi videamu
Sed ex eodem observationis fonte, interna
rum causarum hoc in morbo excitando p
tentiam non minus edocemur: quin tam c
leri morbus progressu symptomatum cont
nuo decursum abscondere medentibus p
tuerit; nec dubium est; quin simili in co
dis motum ac vibrationes, quam in arteri
rum oscillationes, adhibita medicorum a
tentione, ac sub frequentiori illius in cad
veribus inquisitione, hujus visceris morbi
densa, qua involvuntur, caligne possent l
berari.

Corditis. §. 205. Sed cum de cordis inflammati
ne discurrimus; non ejusdem modo carnos
substantiae; sed et vasorum majorum,

elamentorum hujus visceris incendia, sub
idem *cardititis* denominatione comprehen-
ere ſas est. Frequentior certe istorum, quam
ipsius cordis, inflammatio occurrit; ac vaso-
um quidem, tam arteriarum, quam vena-
um hac in parte inflammationem, quam,
ex abhinc annis pro prima vice deteximus
(. 118.) frequentius exhinc tum nos ipsi,
um amici, quibus haec communicavimus.
iri conspeximus. Pericardii etiam non tam
aro nobis oblata est inflammatio; sed cordis
ipsius, nisi superficialem ac erysipelaceam,
inc inde interruptam inflammationem, nec
emoria suggerit; nec diaria nostra suppe-
itant. Quinquies certe, nisi saepius, cor
btum, quasi villosum, ac pseudomembrana
rassiori circumseptum, pericardium vero
urulento humore plennissimum invenimus,
: conservamus; sed detracto ab eodem
morboso hocce velamine: nec erosa, nec
iiter, quam paulo ruberior, comparuit hu-
us visceris substantia.

§. 206. Si nunquam cordis inflammati Symptomata.
ymptomata characteristicam, et ab aliis mor-
is distinctam ostenderunt naturam; oportet
lla post externam inprimis, et aliorum vi-

scerum cum labe minime sociatem laesionem quam maxime in lucem venisse. Atqui tamen haec ipsa symptomata, licet mortem praecesserint: interdum sat levia fuerunt alias vero in syncope, in tussi, respiratione difficili, palpitatione cordis, pulsu inaequali vomitu, sudore frigido, anxietate, ac fixo ad sternum dolore consistebant. Constantiu vero lipothymiae, pulsus parvi ac inaequales, sudores frigidi, auxietas, dolor sterni ac paulo tardior febris, haec cordis vulner comitari sunt visa. Cum his vero sympto matis illa inflammationis ab internis causi obortae correspondent quidem; sed saepiu ab ipsius peripneumoniae signis non sati distingui potuerunt; rarumque fuit, cor so lum, non coetera simul thoracis viscere, a grotasse. Sic certe dolor ad sternum, co disque regionem, utrique interdum morb communis observatur. Vibratia cordis et ip pulmonem inflammationi ex parte est; sim lia de pulsu intermittente, inaequali, ac d lipothymiis dicenda sunt (§. 186.)

Quotiescunque interim, absente quide alterius in pectore morbi sat fundata susp cione, anxietas major, dolor ad cordis regi nem, palpitatio ac vibratio fortis, pulsus i

gularis, frequentissimus, lipothymiae aut
mul comparent; aut, inter haec, palpitatio
rdis violent, intermittens pulsus, cum li-
thymia advertuntur; aut non nisi unum
his deesse videtur, tunc probabilis de
aesente aut cordis, aut vasorum majorum
t pericardii inflammatione argumentum ha-
tur. Aegrotus, cujus nos arterias venas-
ie non modo cordis, sed universi corpo-
, erysipelacea, sed profunde rubra phlo-
si interius notatas vidimus; metu ac ter-
re, ob delictum capitale, insigni percus-
s, diuque profugus, levi primum cordis
b motu perturbatione correptus est. Au-
hanc continua imminentis poenae, ac de-
ti conscientia: quae noctes sub diu mul-
frigidasque transigere coegit: quo pri-
um tempore palpitatio cordis urgere incoe-
t. Jam ira noviter excandescens, cor sibi
ingi, ac frigidam quasi auram hoc ad vis-
s ascendere persensit. Ad nos delatus, fa-
pallidissimus, continuo ac profunde sus-
ravit; pulsus, quos facile numerari posse
n credebamus, *centum octoginta quin-
e, ducentosque*, uno quidem minuto, ic-
, ab itnitio fortes, summopere vibrantes
duros, sub morbi vero fine saepe inter-

mittentes, debiles, vermiculares edebant. Cordis ipsius motus continuo insigniter vibrans, convulsivus, cum oppressione ac dolore pectoris, praecipue *sinistri*, per totum hypochondrium ejusdem lateris extenso, tactumque fugiente. Cum vero dies *octodecim* his sub tormentis apud nos degisset; accedente sub fine morbi instantis suffocationi metu ac lipothymia frequentiori, subitaneo in alterum latus conversus motu, praecipitanter exspiravit. Cadaver a nobis dissectum praeter dictam vasorum phlogosin, copiosam et quasi sanguine tinctam in utroque thoracis cavo aquam exhibuit; in praetumido pericardio septem circiter unciae ejusdem naturae liquoris stagnabant. Cor ipsum pra grande, aneurisma referens ac ponderosum, ad superficiem externam naturali magis, cu vasis quasi injectis; rubebat; interna peric dii facies inflammata; pulmones dorsum v sus sanguine quidem infarcti; neutiquam ro inflammati. Pleura in *dextro* pectoris vo, quo dolorem minus accusaverat viv insigni inflammatione correpta fuit. At varia quidem hic sunt, quae tum aquis thorace stagnantibus, tum istius inflamma ni, non inique possent uttribui; sed pl

jube

ibent tum aquas in pectore, tum pleurae hlogosin ex ipso cordis vasorumque affectu erivare; et cum millenos ex peripneumonia, leuritide ac pectoris hydrope acuto decumentes viderimus; neminem tamen prius um pulsu tam duro, tamque frequenti, um tanta cordis, arteriarumque vibratione, um lypothymiis, angustiis, doloribus praeordiorum tantis, conspexeramus. Eandem ero arteriarum majorum circa cor inflamationem in aliis quibusdam subjectis cum odem fere pulsu, supra omnes vibrante, ed sine lipothymiis ac sine ictum intermitntiis observavimus: ut igitur nec in hac ciniarum, nec in cordis ipsius inflammaone, sat constans ac perpetuum signum dicare; — sed tamen ex singulis simul ollectis, ad praesentem carditidem non ne aliquo veritatis fundamento concludere eat.

§. 207. Nec tamen haec ipsa diagnosis Cura. stabilitas, in morbi cum peripneumonia uamplurimum conspirantis curatione, majoem parere difficultatem posset; nisi nobiitas, dignitasque visceris eandem ultro au-

geret. In eadem interim methodo, quam quae in violentiſſima quavis peripneumonia, commendata fuit (§. 198.), auxilium omne quaerendum videtur.

ORD. III. GEN. III.

DIAPHRAGMITIS.

208. Ex vana hypotheſi *Paraphrenitidis* Raritas morbi.
men *Diaphragmatis inflammationem* ex-
mere inventum eſt. Latiſſimum vero hoc ſe-
m ſat raro in homine incenditur; et quam-
pulmonibus, jecinori, aut lieni, cum haec
cera inflammantur, intimius agglutinetur,
malam ſortem cum eisdem frequenter di-
at (§. 186,); oppido pauca tamen, ſub
cadaverum ſectionibus, *primariam* hujus
tis inflammationem nobis obtulerunt.

§. 209. Eſt tamen, ubi et haec malo- Nomen.
n ſpecies homini inſidiatur, oriturque mor-
, cui *Diaphragmatis* nomen eſt: qui, li-
aeque nunc ad pleuritidem, nunc vero ad
itonaei inflammationem referri queat; di-
ctam tamen ab his appellationem, locum-
hac in morborum claſſe ſibi proprium
rretur.

Symptomata.

§. 210. Nec tamen symptomata, ab an-
tiquis huic morbo attributa, *insania* scilicet,
aut *risus sardonius*, diaphragmitidi magis
quam cuivis alii inflammationi, adnumeranda
sunt; saepiusque, non musculosa modo, sed
cui magis haec adscribiti solebant, tendinea
diaphragmatis portio, sine deliriis ac sine
faciei ad risum contractione, inflammation
correpta fuit. Frequentiora certe symptoma
ta in diaphragmitide, sunt: dolor sub ster
no, vel ad lumbos, vel sub costarum forni
ce profundus, acutissimus; sub inspiration
altiori ad inferiora descendens, ac sub ha
ipsa, vel sub nixu quovis vel sub ciborum
in stomachum ingressu, aut sub epigastrica
regionis compressione adauctus, sub exspir
tione decrescens, ac sublimior; cum anxi
tate, inquietudine magna, interdum cum si
gultu, tormenta insigniter augente; cum r
spiratione parva, celeri, suffocativa, qui
scente abdomine, solo fere thorace peract
et demum cum febre acuta, ejusque sympt
matis pedilequis incedens. Virum, pauc
ante annos, conspeximus, qui, licet contin
ac furiose delirans, cum tamen ad hypocho
dria tensa ac inflata comprimeretur; doloru
sensum non exiguum manifestabat saepiu

ngulticabat, risuque sardonio affectus, sub
utissima febre, altera mox die exspiravit.
iie vero diaphragma sanum, sed copiosos in
muibus, crassisque intestinis ascarides lum-
iicoides, multasque saburras in cadavere
tendit.

§. 211. Praesentem diaphragmitidem, **Cura.**
cum febre inflammatoria incedat; metho-
non alia, quam quae peripneumoniae ve-
ae convenit (§. 198.) pertractamus. Si al-
rius naturae febrim, causasque alias agno-
it morbus: medendi ratio ex dictis alibi pe-
nda est. Decubitus eligatur aegroto minus
commodus, nunc supinus; nunc, pro va-
inflammationis sede, alius. Potus non-
ii tepidus, paucusque simul ingerendus;
domen, hypochondria unguentis ubique
iniend a, a clyster frequens, non multus,
iiciendus est.

ORD. IV.

INFLAMMATIONES ABDOMINALE

GEN. I.

PERITONITIS.

Notio morbi. §. 212. Pleuram rarius inflammari, dictu est (§. 183.); de *peritonaeo* contrarium o servamus. Nec tamen ideo viscerum vel th race, vel abdomine contentorum inflamm tiones his duabus membranis adscribend esse censemus; sed illas modo phlogoses e dem attribuimus, que vel musculis ossibu que superimposita, vel in appendices pr longata haec velamenta concernunt. Hi ad *peritonitidem* referimus non modo phl goses per totam abdominis superficiem int nam divagantes; sed etiam illas, quae omentum mesenteriumque locum haben quin viscera eisdem connexa, vel stomachu intestina, pars uteri atque vesicae, primar inflammatione corripiantur; valetque respec diaphragmatis exceptio, quam alibi (§. 20 jam fecimus.

Definitio. §. 213. Ob extensionem peritonaei 212.) difficile est rectam peritonitidis de

iitionem tradere; ac pro vario hujus inflammationis situ, diversa eodem in morbo oriunur symptomata. Vastissima ejusdem ac simul frequentissima sedes est ad musculorum bdominalium fornicem, hujusque internam, uae intestina respicit, superficiem; sed non aro, qua parte *psoas iliacique* musculi interii a peritonaeo obducuntur, inflammatio aeret: quae, ad ipsas musculorum carnes plurimum penetrans, licet illorum fere mais, quam peritonaei morbum videatur siste; ad peritonitidem tamen non iniquo consio refertur.

Est igitur *peritonitis* inflammatio peritoaei, quo loco viscera non ambit, cum doore, sub attactu, vel motu corporis inflamatam partem extendente, comprimente, adcto; utplurimum cum febre. sine propriis iarum phlegmasiarum abdominalium signis.

§. 214. Species hujus morbi (§. 213.) Divisio.
m sede (§. 212,), tum causa, et febris tura inter se differunt. Praecipuae, quas hic nsiderabimus, sunt: quae tum ad abdomilium, tum ad psoas iliacique musculorum perficiem contingunt, et quas *peritonitidis usculari*s sub nomine salutamus; nec infre-

quentior altera est, quam, licet utrumque sexum eidem morbi speciei subjectum agnoscamus; ob uberiorem tamen apud puerperas proventum, *peritonitidem puerperalem* dicemus.

Interim tum hanc ipsam, tum dicendas mox species ad *peritonitidem membranosam* referimus: sub qua scilicet peritonaeum, nunc quo loco vertebrarum corpora obtegit: *peritonitis dorsalis lumbalis:* — nunc, quo omentum, mesenteriumque constituit, inflammatur quae ultimae varietates, sub *epiploitidis,* ac *mesenteritidis* titulo notae, nullo tamen, quo a peritonitide satis distinguantur, symptomate incedunt. Alia vero peritonitis *erysipelatis* quasi naturam assumit, ac, in latum magis diffusa, in tumorem vix conspicuum assurgit; altera, *phlegmonis* in modum, tumorem circumscriptum et propria illi symptomata exhibet. Prima, quae frequentius *symptomaticam* peritonaei phlogosin constituit, in abscessum raro terminatur; sed transudationibus coagulabilis lymphae ac seri in cavum abdominis favet magis: ob quem effectum *purulenta* a nobis salutatur. Altera, inprimis ad musculos obvia, in suppurationem frequenter ac in abscessus difficiles convertitur.

coeteras, et ex febre petendas divisiones
peritonitis cum illis inflammationum aliarum
communes agnoscit, *Epidemico* more perito-
nitis ante paucos annos apud nos grassari
conspecta est.

§. 215. In peritonitide sub abdominali- **Peritonitis muscul.**
bus musculis sedem figente (§. 213.), in-
flammatio per cellularem musculorum telam
propagata, sensibilitatem abdominis, frequen-
tius circa umbilicum, quam alibi, insignem,
et sub qua nec minimum aegrotantes attactum
perferunt, inducit. Incipit nempe hic mor-
bus, aliarum inflammationum adinstar, ut-
plurimum cum horrere, calore; succedit, aut
interdum etiam praecedit dolor ad certam ab-
dominis regionem fixus et ardens: sub inspi-
ratione, tussi, nixu, corporisque erectione
insignius urgens; cum calore cutis, subjec-
torum partium duritie, ac circumscripto non-
nunquam tumore. Subinde fibrarum muscu-
larium tractum exprimit hic tumor, inprimis
cum *rectos* abdominis occupaverit musculos:
quorum vaginas interdum aut coagulabilis
lympha, aut sanguis effusus, tensionem sum-
mam, ac deliria, citamque nonnunquam gan-
graenam producit. Interea febris acuta et

inflammatoriorum symptomatum cohors aegrotantem divexant. Nec tamen viscerum internorum phlogosi correptorum symptomata, et utplurimum nec vomitus; nec pertinax alvi obstructio adsociantur: quibus signis non modo, sed et illis, quae *gastritidem* indicant (§§. 231. 233.), musculorum abdominalium in *epigastrii* regione inflammatio; ab ipsa ventriculi inflammatione, (§. 230.) quam facile illa mentitur, distingui debet. Nonnunquam interim et nausea, et spirandi difficultas, anxietas, — ac, si inflammatio ad diaphragma ascendat, facilius singultus in graviori *peritonitide*, vix tamen primis morbi temporibus, observantur.

Psoitis. §. 216. Si ad *psoan iliacumque* internum inflammetur peritonaeum; tunc multa quidem ex praedictis (§. 214.), sed et propria his partibus signa occurrunt: quorum aliqua cum hepatitide tum ingressu suo, tum fine (§. 247.) satis conveniunt. Dolor ad dorsum saepius vero infra regionem vesicae urinariae ex uno latere; non tam vehemens in multis; subinde autem, quod ipsimet conspeximus, fortissimus comparet. Hic idem, magis obtusus, aut et stupor, per inguen

ɑd ſemur descendit: quod sine magnis tormentis ab aegrotantibus extendi non potest. nterim nec in urina, nec in alvo excernenis difficultas haeret. Post aliquot dies, maiſestus ac proſundus tumor ad psoas aut iliai musculorum tractum, ad glandularum inuinalium externa, percipitur tactu.

§. 217. *Dorsalis, lumbalisque peritonitis* Perit. dors. lumb.
. 213.), obscuriora certe, quam alia quaeis hujus morbi species, symptomata offert; cilequae illa cum lumbagine inflammatoria, ec tamen cum tanto aegrotantium damno, onfunditur. Conveniunt ex parte sympmata cum illis *pleuritidis dorsalis* (§. 187.); praeter majores ad vertebrarum columnam lores, sub erectione corporis, et abdomis contrectatione quidquam fortiori adctos, acuta ſebris et major ventriculi, instinorumque urget consensus.

Facilis vero a peritonaeo vertebrarum Mesenteritis.
rpora obducente inflammationis ad mesenrium descensus observatur, nasciturque *esenteritis:* cujus iterum obscurissima diacosis existit, et quaequam intestinorum inmmatione frequenter complicatur. Proſunss utplurimum dolor, a dorso ſere incipiens,

in umbilicali regione persistit, et ab attactu valdopere augetur: quo tumor simul ac duritics hac in sede manifeste distinguitur, alvusque non raro pertinaciter obstruitur.

Epiploitis. Non minorem diagnosis incertitudinem *Epiploitis*, seu omenti inflammatio agnoscit: quae frequenter erysipelaceam habere naturam, interdum vero cum insigni hujus partis mole, per veram inflammationem, quod pluries conspeximus, ad pollicis crassitudinem et ultra adaucta, incedere observatur. Peritonitidis ad abdominales musculos (§. 214.), ac signorum, quae intestinorum inflammationi competunt (§. 240.), absentia cum febre acuta, dolore acri, partem abdominis anteriorem et priorem, tam supra quam infra umbilicum, occupante, cum tumore, tensione, tactusque impatientia, lucem hic aliquam accendere possunt.

Perit. membr. purulenta. Sed vel sola peritonaei superficialis lateque extensa inflammatio (§. 213.), vel conjuncta huic ipsi mesenterii, omenti phlogosis frequentissimam interitus causam, tum aetati, sexui cuivis, tum inprimis *puerperi* (§. 213.) largitur. Sub his rerum circumstantiis, post atroces abdominis, interdum quasi colicos, cruciatus, cum acuta febr

incedentes, et a minimo attactu exasperatos, in tumorem venter ac meteorismum assurgit. Accedunt non raro anxietas, respiratio difficilis, nausea, vomitus, tandem, aut et primi um ingressus tempore, diarrhoea; singultus, diliria, sopor, ac lethalis gangraenae symptomata.

Juvat interim eorum, quae *puerperis* hoc morbo frequentius contingunt, et quibus actum est, ut haec affectio, *febris puerperalis* sibi nomen, et peculiarem medentium attentionem acquisiverit, memoriam hic injicere. **Febris puerp. dicta.**

Invadit autem haec ipsa mulierem nunc brevi ante partum mora; nunc mox a partu, vel abortu, vel etiam remotiori ab hoc ipso tempore; utplurimum vero secundo vel tertio die: quo fere tempore febris, quam *lacteam* appellant, mulierem tenet. Horripilatio, vel et rigor subinde puerperam invadit, sequiturque calor nunc moderatus, nunc intensus, ac siccus, cum cephalalgia, inquietudine, pulsu contracto vix adeo frequenti, interdum aut pleno, sed, ob animi corporisque sensibilitatem, a re fere quavis mutabili. **Symptomata**

Atqui hoc ipsum morbi initium cum febre sic dicta *lactea* quamplurimum conspirat, et in istius tempora incidens, nonnisi dolo- **Differentiae.**

rum abdominalium accessione, continuatione, ac vehementia, majori lassitudine, caloreque sicco, nec fere remittente, internoscitur. Mammarum in illa turgescentia, tensio, dolor ad, subaxillare cavum expansus, nec in omni puerpera tam notabilia sunt, ut ex illorum absentia ad morbum, de quo agimus, concludere mox liceat; nec in *peritonitide puerperali* tam continuo deficiunt, ut ex eorundem praesentia, ad ejusdem morbi absentiam sat tutò argumentari possimus. Non igitur, nisi vehementiae, nec non extensionis gradu, uterque morbus, si in idem fere tempus incidat, distinguitur; neque minor in *peritonitide puerperali*, ab incipiente uteri inflammatione internoscenda, difficultas haerebit, si forte dolor acerbus hypogastrii regionem occupaverit: cum et hac in rogione non raro peritonaeum inflammari, atque solum, non minores, quam in *metritide* dolores inferre observetur. Os uteri certo nec in puerperali peritonitide, facile nec in uteri inflammatione ubique dolet; licet ex hoc ipso si praesens fuerit, dolore, ardore vehement cum febre, signisque (§. 225.) recensendis ad hujus visceris inflammationem concludere recte queamus.

Symptomata continuat.

Comitantur vero quamplurimum, aut jam vicina partui muliere praecesserunt peritoitidem signa gastrica (§§. 55. 100.), Aliande tam vehemens istorum apparatus a incipio morbi est; ut vel *choleram* vix non omnibus aemuletur morbus. Nec tamen rpetua haec sunt; pluresque, vel sanissiie puerperae inopinato, ac sine praeviis saırrarum signis, hoc a morbo corripiunrr. Fallacitatis vero in his ipsis quampluriım latere posse, nemo, qui dictorum (§. 7.) memor est, negabit; nec magis quemam ad abdomen inflammatione correptum, quam alium, ad caput laesum, vomitu, ventriculi turbis torqueri mirabimur. Als hoc in morbo, sub initiis, clausa; sed ırrhoea sat cito, eaque profusa, biliosa, iinea, foetidissima, cum tensione ventris, ıltoque a flatibus incommodo, — urinae, i lochiis tinctae, tenues ac crudae, vel jumentosae, interdum cum dysuria, in mspectum veniunt; viresque vitae mox eo labescunt, ut post paucos interdum s jam facies aegrotantis collapsa, sumıeque augustiae medentem terreant. Vix n ubique moestitia, anxietas, oculorum lendor imminutus, vel et auctus sen-

sim, sitis multa, praecordiorum oppressio,
brevis difficilisque respiratio, tussis sicca, ab-
dominis intumescentiae ac torminibus respon-
dens. Frequenter nos longa et acuta suspi-
ria observavimus; Dolores ad supercilia, fron-
temque urgent; nec minus de lumborum,
coxarum, femorum, scapularum cruciatu
conqueruntur. Ad ventrem, circa umbilicum
inprimis, tum sub costis spuriis, et has inte
cristamque ossis ilei superiorem, nec non a
vesicae regionem de dolore, nunc aliquomo
do remittente, mox vero summopere adau
cto, vix unquam vero attactum perferente
lamentantur. In aliis, ex stomachi region
haec tormenta per hypochondria, versus sp
nam, aut ex lumbis ad uterum, quasi dol
res a partu, descendunt. Post paucas hor
hi ipsi, ubicunque inceperint, per totum sa
pe abdomen extendi solent; citoque mete
rismus, cum decubitu non nisi super dor
possibili, increscit. Interdum vero non tant
abdominis, nisi sub fine, tumor, aut dispno
nec multa durities, adest. Aliis crus unu
aut alterum tumet, dolet, aut torpet, m
tumque fere omnem ammittit. Pulsus saep
sime nunc frequens, contractus; in aliis p
nior, aut naturali non multum, nisi sub

fel

ellici exitu, frequentior. Calor cutis utplu-
rimum siccus, interdum sudores sat copiosi.
n multis haec symptomata tam cito incres-
unt: ut nunc tertia, nunc quarta, quinta
im die in mortem terminentur; in aliis per
es, et ultra hebdomadas aegritudo conti-
uat. Plures forte undecimum circa diem ex-
nguuntur. In ſoemina non puerpera, ac
i virgine adulta, hac peritonitidis specie la-
orantibus, abdomen circa umbilicum sponte
pertum, plurimumque puriformis materiae
ffluxisse conspeximus: novimusque in puer-
eris aliquot hoc idem, non lethali in omni-
us eventu, successisse. In multis ubera, an-
e hunc morbum lacte turgentia, brevi tem-
ore flaccidissima concidunt; sed vidimus,
uibus haec minime, nisi sub funesto morbi
xitu, et a febre magis ac diarrhoea, quam
liam ob rationem, contingebant. Idem de
uxu lochiorum dicamus, quem certe non
n omni, quam *puerperalem* vocant, febre
uppressum observavimus. Sub morbi aug-
mento, praeter anxietates summas, et jacta-
iones continuas, lipothymiae frequentes, de-
iria, sopores, singultus, spasmi, convulsio-
es, in quibusdam aphonia, sudores copio-
i, dolores quasi pleuritici, spirandique dif-

ficultas accedunt; sunt tamen, quae admortem usque nec quidquam delirent. Ubi longius decurrit morbus, apparent hinc illinc remissiones aliquae; sed rigor novus superaccedens, mox in pristinas aegrotantem miserias conjicit, vomitusque ipse recrudescit, ac vix non singula febris *nervosae stupidae* symptomata (§. 88.) hoc in ultimo stadio se manifestant. Acerrimum, ac nates erodens ex utero serum copiose, sed lethali cum eventu, fluxisse in muliere observavimus. In alia sopor apoplecticus ac hemiplegia, cum pulsu tamen frequenti, interitum praecessit. Interdum ventris cruciatus ad ultimum vitae terminum feroces continuant; in quibusdam tempore ante mortem aliquo, dolores evanescunt; sed meteorismus continuo augetur, tandemque sub inscia faecum ac urinas foetidissimarum depositione, aut et pertinaci, quod vidimus, aivi obstructione, ex intestinorum inter se ipsa concretione derivanda, sub frequenti singultu, lypothymia, arteriarum ictus celerrimi, exilissimi redduntur, extremitates frigescunt, ac lethalis in abdomine gangraenae symptomata comparent, et aegrota, sub nova tandem exacerbatione, vel convulsa, vel apoplecticorum fere more, extinguitur.

Si morbus minori violentia puerperam tenue

rit; tunc utplurimum per diarhoeam, interdum per urinas atqae sudores levamem adſertur.

Quamvis autem hanc *puerperalem*, ut vocant, febrim ad peritonitidem revocandam esse credamus; fatendum tamen est, sectione cadaverum multiplicem inflammationis sedem, tum ab aliis, tum a nobismetipsis fuisse detectam. Uterum quidem vix non semper ab inflammatione liberum conspeximus; frequentius vero in tubis ovariisque livor apparuit. Nec tamen ubique prolifetum viscus a superficiali incendio liberrimum inventum est. Intestinorum vero, omenti, peritonaei vix non quovis in casu inflammatio, tum ab aliis, tum a nobis adnotata est. Utplurimum totum hujus velamenti fornicem, quo loco dolor urgebat, evidenti inflammatione correptum offendimus; ex quibus omnibus concludimus: locum quidem ac viscus non esse, ad quae hoc in morbo inflammatio constanter detegatur; sed tamen hanc ipsam nunquam non adesse, ac frequentissime vel in ipso peritonaeo, vel in ejusdem appendicibus, quosque extenduntur, reperiri. Quod vero constansissimum hac in affectione observatut, est *acutus, purulentusque hydrops,* sub quo ubique sat magna seri turbidi, flavi-

Sedes inflam.

diusculi ac albescentis, tum non exilis lymphae coagulatae, quasi caseosae materiae, copia in abdominis cavo detegitur, partimque libere fluctuat, partim intestines, peritonaeo, mesenterio, omento, aut utero agglutinatur. Haec materia, in iisdem subjectis, saepe pectoris in cavo, ad pleuram, pulmones, quin ipso in pericardio, sed nullibi sine manifesta in partibus his vel illis, inflammatione, invenitur; neque vel aspectu, neque chymico a nobis instituto examine, a puriformi illa materia differre observatur: quae in aliis superficierum secernentium inflammationibus, vel quovis in sexu, in quovis corporis cavo, reperitur.

Natura perit

§. 218. Omnes vero hae peritonaei partiumque ab eodem obtectarum inflammationes (§§. 214. 215. 216. 217.) quemadmodum aliae, diversam omnino febris naturam agnoscunt, ac, frequentius *symptomatica* primarii morbi, a quo propullularunt, sequ untur indolem, vel saltem cum febre nun inflammatoria, nunc vero potissimum gastri ca, vel et nervosa, incedunt. *Epidemicam* interdum peritonitidis naturam esse, jam d ctum est (§. 213.), atque hoc ipsum in

puerperis frequentius, quam in aliis, ob majorem has in affectiones dispositionem, observatur. Certe cum alias peritonaei inflammatio cum tantis symptomatis nequaquam incedat (§§. 214. 215. 216.); neque difficiliorem multo, quam coeterae inflammationes illa ipsa curationem admittat; *peritonitis* tamen *puerperalis* frequentius cum teribili, nec fere domando, ac vel secundo die interdum lethali symptomatum agmine incedit: ex quo clare apparet, alias simul in puerperis hujus differentiae rationes ocurrere: quae majorem in istis, quam in aliis, tum frequentiam, tum lethalitatem huic morbo constituant.

§. 219. Sed in peritonitidis generales prius causas respicere interest. Sunt autem hae ab aliarum inflammationum rationibus (§. 125.) necquidquam diversae; ac vis quaecunquae huic parti illata, concussio, contusio, vulnus, compressio, extensio nimia, contractio, nisus vehemens ac diuturnus, depositio materiae acris, iritantis, metastasis ac demum fortior cum visceribus, quibus cum membrana illa cohaeret, consensus, nec non epidemica constitutio huc perti- Causae.

nent. Ex simplici intestinorum per saburras, bilemque corrupta irritatione, in febribus *gastrico nervosis* (§. 103); vel minime inflammatoriis, non rarum est, a morte, non modo illorum, sed et mesenterii, omenti, ae peritonaei phlogosin manifestam inveniri. *Mensenterium* frequentem iflammationis causam in glandularum lymphaticarum scrophuloso infarctu et carcinomatico habitu agnoscit. *Omentum* saepissime ex abdominis laesionibus, ac sub herniae forma incarceratum, inflammatur.

Causae perit puerp. Quae vero puerperas his inflammationibus frequentius ac pejori sub omine mulctari faciunt; haec certe tum in illis, quae ad pelvim ac ipsum abdomen, tum quae in toto praegnantis, parturientis ac puerperae mulieris systemate contingunt, quaerenda erunt. An et aliud, praeter humanum, foemineum animal, a partu hoc a morbo laboret; ignoramus; sed certe in nullo ex istis, tot difficulentibus et graviditas, et partus, quam humana in specie, premitur: quae, sicuti, a prima mox conceptione, in summa ventriculi viscerum abdominalium, uterique *irritabilitate* consistunt; ita et nervorum hoc in statu non minus, quam toto puerperii tempore, *sensibilitatem* mire adauctam produnt

Ipsa vero vivendi apud mulieres ratio, ac vel durus pauperiorem, ad partum usque protentus labor; aut vita matrum ditiorum desidiae et luxuriae plena, passiones animi, continuatum ad seram graviditatem cum viro commercium, vestimentorum abdomen artius cinguentium, comprimentium actio, insatiabilis ciborum quorumvis sub ultimis praegnationis mensibus ingluvies, difficilior capitis homini grandioris enixus, praeposteri ad partum labores, instrumentorum aut manuum in hoc ipso promovendo abusus, violenta placentae extractio, vel ejusdem aut grumi sanguinis in utero retentio, lochiorum suppressio, ventris a foetu vix liberati velatio cum fasciis, denegata puero lactatio, genitalium refrigeratio, ac alia multa, sortem humanae foeminae prae coeteris animantibus iniquiorem longe imponunt, ac frequentem, morborum quidem omnium, sed et peritonitidis largiuntur occasionem. Oportet tamen fateri, hanc ipsam, pro tam quotidianis ac generalibus morborum causis, non tam frequenter, neque alibi frequentius, quam in nosocomiis, locisque impuritate, aereque corrupto inquinatis, aut sub certis demum, nec determinandis anni cunstitutionibus, obser-

vari. Nec reticendem hic est, symptomata peritonitidis in puerperis, licet ab initio de inflammatoria summopere testentur natura; vix tamen adulto quidquam morbo, utplurimum gastricae ac nervosae febris indolem quammaxime participare; neque medendi methodum antiphlogisticam, in aliis ejusdem morbi speciebus tam evidenter proficuam, nisi paucis in casibus atque sub incipiente fere solummodo aegritudine, satisfacere; ex quo apparet: causas hujus morbi apud puerperas frequentius ab illis peritonitidis vere apud alios, non parum discrepare. In *lactis* igitur ex uberibus ad abdominis viscera facta depositione ac metastasi praecipuam febris puerperalis originem deduxerunt plures: ac illud ipsum quod in abdominis cavo extravasatum invenere, pro lacte corrupto, ac acerrimo hujus morbi fomite accusarunt. Quamvis vero ex tam abundantis secretionis suppressione non parva in puerperis mala originem habeant; non tamen ex sola liquoris extravasti cum lacte similitudine, ac aliqua inter utrumque humorem animalem analogia, ad lacteam illius naturam concludendum fuisset. Morbum certe eundem, quam qui pro febre puerperali declaratur, tum in

An lactea metastasis.

ceminis non gravidis, neque puerperis tum
virginibus, atque in ipsis demum viris,
bservavimus; eundemque liquorum purulen-
rm in cavis abdominis, pectoris, effusum
venimus; ut nobis saltem difficile videatur
puerperis illud pro lacte declarare, quod
his omnibus, superficiali, sat forti abdo-
inis inflammatione correptis, non semel
rte liquidum deprehendimus, et cum lacte
ymica licet analysi, comparatum, dotes ab
o alienas, ac similem prorsus cum quovis
co puriformi liquore (§§. 125. 128.) natu-
m ostendisse, compertum habemus. Cum
tegra coeterum in uberibus secretione, —
216.) in foeminis, quoque abortum ex-
rtis, nec lactis adhucdum copia abundan-
ius, febrim, quam dicunt puerperalem, ad-
ttavimus, ut igitur hunc lacteae metastasis
lluxum, pro morbi, de quo agimus, ori-
ne agnoscere, tam ratione, quam experi-
ttia aliter edocti, protinus nequeamus. Lo-
iorum fluxum sub ipsa hac febre imper-
batum subinde continuare; atque hunc ip-
m saepe alibi, sine damno, in multis aut
pendi, aut parcissimum esse; hoc ejus-
m suppressionem ad constantes saltem pe-
onitidis puerperalis causas revocare vetat-

Alii vero hunc morbum ex diuturna visce-
rum abdominalium per uterum gravidum com-
pressione, et ex impetu sanguinis in libera-
ta post partum vasa harum partium relaxata
derivant; sed oporteret iterum ex causa tam
communi, frequentiorem hujus affectionis ge
nesin esse; neque hydropicorum aquis, unica
licet paracenthesi evacuatis, tam facile hi
morbus observatur; neque rationem reddi
haec opinio, cur in nosocomiis frequentius
certisque temporibus hic morbus puerperi
epidemico influxu insidias struat. Ex utero
consensu febrem puerperalem accendi posse
rationi repugnare non videtur; vidimusqu
nuper, ex placentae portione post abortum
in utero relicta, ventrem, – non quidem a
hujus regionem, sed sub lateris sinistri co
stis spuriis vehementer, ac cum intumescen
tia doluisse; rejecto vero peregrino hoc co
pore, brevi mora symptomata disparuiss
Certe sub tantis ad partum in utero nix
bus, aliquando laesio hujus visceris, cultr
anatomico post mortem tam facile non det
genda, locum habere, febrisque puerper
lis ab hoc opere *citius* insequentis causa
offerre potest. Sed et tardius, et *decima quart*
quod et nos vidimus, a partu die hic mo

interdum occurrit; dein vero sub vio-
. uteri inflammatione, hinc summa hujus
ris irritatione, — sub magis certe in gra-
ate excitatis ab eodem turbis, — sub
adeo carcinomate uteri, puerperalis ta-
febris symptomata desunt, et cum fre-
tissimus hujus partis in coeteras influxus,
erpetuus in puerperis consensus est; fe-
tamen, quae ab his nomen habet, tam
munem esse morbum non observa-

astricae potissimum indolis hunc mor-
esse, ex vomitu ac diarrhoea, nec non
avidarum in saburrales collectiones dis-
tone, moerore, timore ante partum adau-
ex inanitione sub hoc ipso, cum sum-
nterdum debilitate, et ex insigni non mi-
oecum foetore, quam magna adulti mor-
im febre gastrica nervosa similitudine,
userunt. Quamvis vero gastricorum ap-
us signorum fallacitatis habere quamplu-
m possit; fatendum tamen est, sabur-
causas hunc ad morbum quamplurimum
ibuere; et quemadmodum hae ipsae
inorum, peritonai inflammationes pro-
e queunt (§. 219.); ac ipsa demum vo-
iorum, alvumque purgantium hoc in

morbo virtus frequenti experientia confirma
ta est; sic latens in primis viis acre periton
tidem puerperalem non raro invitare, aut e
aliis causis natam, adolescente febre, in pa
tes suas trahere, credendum est. Sed tame
vel sub ipso cholerae morbo, ac sub veh
mentissimis dysenteriis, nisi inflammatio su
sit, puerperalis symptomata febris non o
currunt; et violentior febris gastrica pu
lentum in abdomine humorem non gener
Neque, si choleram, quae ipsa nervosa n
gis adfectio est, excipiamus, nisi subtili
mul in nervos agatur contagio, gastricaru
tam cito lethalis esse natura consuevit.

Ex his omnibus apparet, obscuram va
hujus morbi in puerperis indolem, ac n
facile unam, sed multiplicem ex praedic
eidem causam pro fundamento ponend
esse. Inflammatio certe in nulla, quam l
cusquae secuimus, puerpera, ad peritonaeu
vel ejusdem appendices, — nec purule
unquam materies defuit, atquae haec ipsa t
cito subsequuntur: ut pro aliorum effe
magis, quam causa; agnosci non queant.

Hinc nihil, ut opinamur, vetat, q
morbum ad *peritonitidem* referamus: qu
sicut ex quovis stimulo, et ex multiplici c

m supra commemoratarum congerie, ad
es peritonaeo investitas, hujusque appen-
s, in subjectis irritabilitate morbosa in-
tis, oriri; — ita et variam pro socia as-
ere febrim potest, atque rarius quidem,
on fere nisi sub initio, cum *inflammatoria*
ttplurimum cum *gastrica*, — et, accedente
agio, aut epidemicae constitutionis influ-
cum *nervosa*, — aut quod frequentius con-
it, cam *gastrica nervosa*, incedere con-
it: sic ut raro tam pura, vel simplex
ujus morbi natura; semperque *nervosi*
id adhaerens, faciat, ut nec antiphlo-
ca sola methodus, nec evacuatoria pro-
s sufficiat. Solam campanae sonitus, quae
ibundis pulsare solet, perceptionem puer-
s, aspectu sanissimis, sed ob plurium jam
artu matrum obitu perterrefactis, fata-
„ febrisque puerperalis mox occasionem
e, novimus.

§. 220. Peritonitis, quae circa musculos Prognosis.
ominales residet (§. 214.), si nature satis,
ntequam vel ad interna magis transeat, vel
suppurationem convertatur, innotescat, Perit. munc. abd.
periculosa esse non consuevit; frequens
rim morbosa peritonaei cum intestinis

concretio ab eadem derivanda videtur. Ne-
glecta vero, in abscessus, fistulasque diffici-
les, inter abdominis musculos sinuose serpen-
tes abit. Abscessus hic interdum tam vas
oriuntur: ut, peritonaeo, ob crassiorem
inflammatione praegressa structuram, fortiu
resistente, ascitidem facile mentiantur,
compressis in angustum spatium intestini
immensae magnitudinis sacco totam fere a
dominis cavitatem replere observentur.
ad interiora hi peritonai abscessus rumpa
tur; tunc puris in cavum abdominis deplet
purulentum in hoc ipso hydropem constitu
In aliis, hanc inflammationem sequitur ome
ti, vel intestinorum, tum inter se ipsa, tu
cum peritonaeo vicino concretio.

Psoitidis. Periculosior est peritonaei super mus
lis *psoa, iliacoque* interno inflammatio (§. 2
ac, neglecta hujus morbi, sub initiis curat
ne, suppuratio hic loci oritur lentissime
plurimum incedens: qua purulenta mater
vel inter peritonaeum et os inominatum c
lecta, hoc ipsum, vicinasque lumborum v
tebras, ossisque sacri substantiam, ut
vidimus, lethali carie corrodit; vel ad lu
bos divertitur; vel secundum musculor
abdominalium cum crista ossis ilei cohaer

m, tumorem cum fluctuatione ad coxen-
em inducit; vel per inguen ad femur de-
ndit, ac fluctuantem in hoc, facileque ad
um abdominis retroptimendam materiam
cessu offert: quo inciso imensa foetentis
cei copia quotidie, inprimis sub claudican-
femoris motu, excernitur; ac, latente ad
im carie, aut tabes purulenta, aut cita
quitur, gangraena.

Interdum fistulae per cruris longitudinem
gantes, — interdum puris in pelvis aut ab-
inis cavum effusio, cum multiplici vici-
um viscerum laeisone, cum perinaei ab-
ibus, aut affectibus haemorrhoides men-
ibus, ac tandem cum inevitabili ubi-
licet lenta, morte comparent.

Similia, saltem non minora; inflammati Perit. dors.
dorsum et *lumbos* peritonaei (§. 216.), lumb.
in suppurationem abiverit, pericula sunt:
e praeter multiplices, ad circumjectos hiis
bus musculos, abscessus, et fistulas, pro
m morbo facile imponentes; ad *ciphosin*,
ertebrarum carie oriundam, quampluri-
contribuere queunt.

Ex *mesenterii* inflammatione (§. 216.), Mesenterii.
intestinorum facillime generatur; atque
uratio hac in parte exorta, insignes ali-

quando ac fluctuante purè repletos in eadem saccos progenuit: qui, vel compressione intestina occludunt; vel, in haec ipsa aperti purulentas ac saepissime lethales diarrhoeas — vel, in abdominis cavum disrupti, asci tidem purulentum, brevi funestum inducun

Epiplois. Omenti inflammatio, praeter facilem hu jus cum ventriculo communicationem, ac la gos interdum inter lamellas illius abscessu in gangraenam pronissima observatur. Sa pius interim haec pars quasi lenta, nec for semper lethali, suppuratione consumpta, v cum peritonaei fornice, aut intestinis conc ta conspicitur. Abscessus omenti fere sin lem cum illis mesenterii eventum agnoscu Frequentior fere hujus inflammationis exit in gangraenam observatur.

Perit. puerp. Peritonitidis *purulentae* (§. 216.), et ill inprimis quae *puerperis* insidiatur, peric jam satis ex dictis elucont. Summa, et superanda haec sunt, cum prima morbi pr cipia pro doloribus partum naturaliter su quentibus, aut pro lacteae sic dictae fe effectu habita, negligantur. Eo pejor mu ris status erit: quo citius eam hoc ma invadit; quo vehementior istius ingres quo sensibilior, debilior, vel a natura,

praegressos partus labores, mulier est; co vehementior dolor, ustionis internae sen- s, inquietudo, anxietas, disponea, — quo anifestior abdominis tumor ac tensio, vi- nte licet diarrhoea, — quo impetuosior mitus est, vel quo tardius in morbo sine llorum levamine comparet, quo ſrequen- or; exilior pulsus; quo magis singultus, spiria sonora, acuta, lipothymiae, deliria, pores urgent. In genere, primo, hujus mor- jamjam elapso stadio; ſere singula pro- osis de ſebre *nervosa gastrica* latae (§§. .. 108.) momenta valent, et significatio- m vix non pejorem habere consuescunt. peraccedens huic affectioni respirandi ma- a difficultas, tussis aspera, ac punctorius ctoris tolor: lethali pulmones inflammatio- ., ac purulento thoracem hydrope occupari cent.

Ubi, sub moderata et mox initio febris edente diarrhoea, dolores abdominis ac sio imminuuntur; ubi pulsus ex celeriori- s ac parvis, tardiores, pleniores, mollio- que ſiunt; ubi respiratio sat libera manet; i lochia, prius suppressa, de novo pro- mpunt; ubi sudor vaporosus, aequalis, ex ius corporis superficie moderate calente

elevatur; ac urinae sedimentum crassum pu-
rulentum, aut lateritium, rubrum ostendunt;
ubi somnus reficiens hinc inde mulieri conce-
ditur; ubi vires evacuationibus necessariis
pares observantur, tunc meliorem ac felicem
rerum exitum sperare licebit.

Cura, periton. §. 221. Singularum peritonitidis specie
rum cura, ab illa vix differt, quae pr
aliis inflammationibus a nobis fuit exposit
(§. 133.). Causarum, et febris, quae pe
ritonitidem comitatur, natura princeps istiu
fundamentum est, et pro varia illarum ratic
ne, ac pro morbi istius complicatione, v
indole aut idiophathica, aut symptomatica
methodus nunc haec, nunc illa indicabitu
In vera igitur peritonaei inflammatione, pra
ter majorem causarum ab aegrotis remove
darum solicitudinem, venaesectiones, etia
repetitae, tum inprimis scarificationes, sen
cupia tepida, fomentationes emollientes, po
dere suo nequidquam molestae, inunction
oleosae, vel cum linimento volatili campl
rato, vel interdum laudano liquido comm
to; instituendae, interdum vesicantia dol
ti loco applicanda, clysteres emollientes,
tines antiphlogisticae requirentur. Si gas

m; aut nervosam magis febrim cum hac
uinmatione incedere constet; tunc me-
dus his complicationibus adaptata, et in
erioribus (§. 104. 90.) satis explicita,
iicabitur.

Atqui cum nullibi fere major peritonitidis, Perit. puerp.
m in illa quam *puerperalem* dicunt, obser-
ur complicatio; in hac certe rarum erit,
immationem, ex qualicunque demum
sa generatam, tam puram esse, vel tam
plicem diutius existere, ut, quocunque
morbi stadio, qua vera peritonitis solet,
phlogistica methodo, valeat audacter im-
mari.

Praecipua vero medentis, ac felicior cer- Prophylaxis
ura, in avertenda a puerperis tam dira ae-
udine consistet: atque sub ipsa jam gra-
ttade, perque totum puerperii tempus haec
tinuetur oportet. Hinc in prudenti tum
oris, tum ipsius mentis regimine, in
arum hujus morbi (§. 218.), enumera-
m aversione, in summa athmosphaerae
ttate, in frigoris, caloris recto moderami-
in promovendo blandissimis auxiliis, nec
cipitando exclusionis tum ipsis foetus,
secundinarum opere, atque secretionum
imis lacteae; ac uterinae, ad naturae nu-

O 2

tum directione, potissimum curae prophylacticae versatur argumentum.

In praesentis morbi tractatione, sequentes, praeter jam dictas, regulae observandae sunt. In ipso morbi principio interest, mox primis horroribus, ac rigori occurrere: quod tum infusis leniter aromaticis, tepidiusculis, tum extremittatum frigentium fotu emolliente inprimis ad pedes, praestate licebit.

Quodsi vero causae praecesserint evidentes, quae inflammationi verae occasionem dare potuerint; si plethorica et robusta sit puerpera; si lochia aut non fluant, aut fuerint supressa; si gastricae saburrae signa febrim ipsam non praecesserint, ac praesentia ex illis, ab irritatione magis derivari videantur, si dolor fixus et constans ad eundem abdominis locum urgere observetur; si annuus febrium character aut rheumaticam aut aliam inflammationibus faventem naturam ostenderit; si virium suppressio febre non major observetur; ac si, cum his, pulsus pleni ac vibrantes exstiterint; si purulentae extravasatio materiae necdum successisse videatur; tunc vena, ut in veris inflammationibus, aperienda, ac methodus antiqhlogistica quam in communi peritonitide vix cons

mus, semper tamen cum certo ad puer-
rae statum habito respectu, abhibenda
..

Si haec singula, vel plurima ex istis;
n fuerint; si copiosi in diaeta errores vel
egnationis sub tempore, vel in ipso puer-
rio praecesserint; si major symptomatum
tricorum apparatus, cum minori inflam-
tionis indicio, urgeat; si primi jam febris
es praeterfluxerint; si nervoso gastricam
ec ipsa indolem (§. 103.) sat manifestae
nstraverit; tunc, omissis protinus venaesec-
nibus, si ad superiora turgeat materia; parcae
mitorii blandi doses ex ipecacuanha, vel,
i diarrhoea jam urgeat, cum tartaro eme-
o, etiam pro necessitate repetitae, — ac
mum vel post haec, vel, nisi indicentur,
e istis, mitiora ex evacuantibus remedia,
um amygdalarum, cum sale medio ac sy-
po, vel alia (N. XXXI.), vel simplex rici-
. Americani oleum, ac repetiti, non calidi
nis, emollientes clysteres, praeter illa,
ae, exterius admota, spasmum ac tensio-
m moderare qaeant, indicantur.

Si vero mox cum insigni, eaque non
do apparente, sed vera debilitate morbus
sibiliorem prae coeteris vel pathematibus

animi vexatam aggrediatur mulierem; si pulsus exiles et contracti, silipothymiae frequentes, urinae crudae, aquosae, convulsiones ac spasmi copiose observentur; vel, ut paucis dicamus, si febris nervosae symptomata (§§. 87. 88.) potissimum urgeant; tunc certe antiphlogistica methodus nunquam, — evacuantia vero nonnisi in certioris complicationis gastricae casu, indicata erunt. In febris igitur *gastrico nervosae* praesentia, vel unum alterumve, cum saburrae superius turgeant, emeticum; aut, cum ad inferiora tendant, infusum rhei cum emulsione arabica; — mox vero posthinc decoctum corticis cum camphora, similisque naturae clysteres, nec non alia huic febri opposita remedia (§§. 66, 111) imperanda sunt. Si effrenis, ut in cholera, vomitus ac diarrhoea aegrotantem exhaurire videatur; tunc vel haustus antemeticus (N. XVI.) potus emollientes ex radice salep, vel e decocto panis cum larga gummi arabici portione, et pauco cinamomo; vel et juscula carnium tenuia, cum oryza cocta, vel emulsi arabica cum opio, indicantur: viresque vitae, ut in nervosa alia, sustinendae, refocillandae sunt. Interdum radicis columbo pulvis ad scrupulum unum ter in die porrectu

cofusam nimis diarrhoeam moderavit. In
mmo dolore, ac effreni diarrhoea, tum si-
ilia dictis, cum clysteres parvi cum amylo
tinctura thebaica, ovique vitello praescr-
ntur. Si per sudores morbum posse judi-
ri, absentibus quidem cum inflammatoria
ore, tum saburris, videatur, tunc haustus
inus, cum rob sambuci ac ejusdem plan-
e infuso, vel cum pulverum Doweri dosi
. XXXII.), indicatur.

Sed maxime hoc in morbo difficultates
complicatione sunt: cujus natura ex re-
llis sub febrium ac inflammationum alia-
m explicatione jam traditis eruenda atque
ctanda est.

Ubi contentus in abdomine humor pu-
lentus per umbilicum sibi viam paraverit
216.); tunc illius effluxus quovis modo
omovendus; corporisque opportuna positi-
e secundandus est. Interea vires vitae ro-
rantibus ex cortice, et nutrientibus solicite
stinendae sunt.

Abscessus in peritonitide ad abdominales
usculos exorti, matura sectione, ne a
re interiora laedantur; ac ne fistulae re-
lles generentur, aperiendi sunt. Com-
rens in *psoitide* ad inguen tumor, quam-

primum ſuppurationis in eodem produntur initia ſectionem, ac opem chirurgicam, tam profundo licet abſceſſui vix unquam ſanando parem, ſibi exigit.

ORD. IV. GEN. II.

METRITIS.

2222. MORBUS a *peritonitide puerperali* Dispositio uteri.
216.) distinctus, sed tamen ob aequas
iiones mox post illam hic considerandus,
metritis, seu *uteri inflammatio*. Hoc
um viscus in virginibus necdum men-
uatis rarissimo, neque conspecto unquam a
bis exemplo, inflammatur; quamprimum
tem huic excretioni adsueverit uterus; ir-
ibilitate tunc majori excitatus, sub ipso in-
mis menstrui fluxus opere violenter per-
batus, inflammationem interdum subit.
jor aliquanto hunc in morbum apud mu-
res matrimonio junctas, quamvis utero mi-
me gerentes, dispositio observatur: quae,
ipsa dein graviditate quodammodo ad-
ta, mox a partu primisque puerperii tem-
ibus quam maxima comparet; donec, pe-
us absoluto per aetatem sanguineo tribu-

to, pristina utero a phlogosi redeat, mane- atque immunitas.

Definitio. §. 223. Cum vero non uno semper eo- demque loco, sub tam diversis foeminarum positionibus, resideat; — et ad partem nunc hanc, nunc illam, inflammetur uterus; oportet non similia, in simili licet morbo, symptomata ubique comparere; et a vicinis illi visceribus aliis, propinquae partis incendio vexatis, pro varia inflammationis in utero sede ac extensione, effectus omnino diversos observari. Atqui hoc ipsum est, quod succinctam morbi istius definitionem difficiliorem redit, symptomatumque singulis speciebus communium numerum minorem quam quibus hae omnes comprehendi queant constituit. Febris certe acuta, dolor ardens, eidemque uteri loco fixe inhaerens, anxietas, majorque stomachi consensus, fere sola hic supersunt; neque manifestus ubique tumor neque oris uterini ardor, dolorque ab attactu auctus, a primis saltem morbi initiis et ubique comparent.

Divisio. §. 224. inflammantur vero uteri nunc ex parte; nunc per omnem substantiam; a

ıe in primo casu, vel ad ſundum, vel ad
rvicem, atque nunc ad anteriorem, nunc
posteriorem, aut lateralem denique super-
iiem incenduntur. Omnes hae species in
ero vel gravido, vel puerperali manifestio-
s redduntur, quam in quovis alio; qui ad
ıtum rarius volamen inflammatus ascendit,
pelvim deserere, ac in regione hxpoga-
iica tactui offerri, sedemque phlogosis sat
rte indicare observetur.

Nec *phlegmonosa* semper hoc viscus in-
mmatione, sed interdum superficiali, ea-
e vel externa, vel interna *erysipelatosae* ſere
urae, phlogosi laborat; atque nunc *pri-
ıria* nunc *symptomatica* prorsus affectione
rripitur. Aliam etiam huic ipsi, febris,
ıe metritidem comitatur, diversitas, quem-
modum de aliis inflammationibus dictum
, conciliat indolem.

§. 225. In quocunque vero loco uterum Symptomata
ammatio invadat, praecipue dum magno
s impetu ac cum febre inflammatoria ado-
ır eundem; tunc horror utplurimum, et
iietas foeminam corripit. Succedit calor,
tus, cum pulsu in robustis, vel abortum
violentiam passis puerperis, magno, fre-

quenti ac duro; in aliis, sub initio quidem sat magno; sed mox parvo, ac debili, aliquando inordinato. Ardor nunc oritur, fixusque dolor, ab initio, quasi ut dolores post partem ordinarii, subinde remittens; sed post brevem moram intensiori cruciatu, ex lumbis descendere visus, revertens.

In utero non gravidae pridem foeminae, constantior, fixior, pulsansque magis dolor; — pulsus vero ut plurimum plenior ac durior est. In puerperis quidem abdomen naturaliter tumet; sed molle observatur, primisque a portu horis; ipsius uteri abhucdum majoris et extensi subrotunda, tactu percipitur substantia. In metritide vero, hic tumor tam celeriter, quam in *peritonitide puerperali*, vix augetur; vel si hoc ipsum, ex inflammatione ad fundum uteri existente, contingat; cum sat manifesta circumscripti, uterique ipsius figurae correspondentis tumoris expansione in regione super pube media, id modo locum habet. Saepe autem primis morbi diebus abdominis tumor non tantus comparet; sed in medio pelvis incendium haerere videtur. Interea mammae aut turgent atque sororiantur; aut, lacte spolitate, collabuntur; lochia quamplurimum, morbi vel causa, v

ectu, disparent. Omnibus vero nunc accidunt nausea, copiosa flatuum eructatio; vomituritio, vel et flavae, aeruginosae bilis vomitus, jactatio, desidendi ad alvum vel ad urinam frequens non raro stimulus; ac illius vel hujus in excernendo difficultas; sitis urgens, cum lingua sicca, cephalaea ad oculorum basin et occiput extensa, faciei rubor, vigiliis, delirio, suspiriis, dispnoea hypochondriorum, lumborum tensio, dolor; pleuritici ad pectus, claviculas cruciatus, cum tussi sicca et molesta. Nunc demum singultus, subsultus tendinum, cum meteorismo insigni, sudoribus ad frontem, pectus, symptomaticis, ac pulsu nunc minimo, contracto, intermittente, frequentissimo accedunt; extremitates frigent; novi hinc inde vomitus hebacei coloris, novumque interdum validissimum frigus, gangraenae praesagium, foetidissimae saepe ex vagina materiae effluxus, faecum ac urinae in lectum depositio, sopores, lipothymiae frequentes, mors demum ipsa, insequuntur.

Sed, prout dictum est, pro sede inflammationis ad uterum diversa, symptomata variant. Si igitur ad *fundum* hujus visceris haerent malum; tunc imi ventris subrotun-

dus, durusque tumor ac dolor, ut ne contactum quidem ſoris abmittat, comparet. Si circa *cervicem* et *osculum* est inflammatio, digito vaginae immisso, hoc ipsum clausum dolens, fervens, durum ac retractum ocurrit. Si *posteriores* uteri partes solum inflammate; dolor circa lumbos fit, et stercora supprimuntur, et venae haemorrhoidales cum tenesmo turgent. Si partes matricis anteriores incendantur; tunc dolor circa pecten fit, et urinae stillicidium ac emittendae difficultas: qua in re tamen cavendum est, ne, ubi ſoeminis hypogastrium tumet, etsi laesi uteri non desint notae; de *vesica* tamen, quae ante uterum sita est, non omnis praetermittatur suspicio. At lateribus inflammatis, et inguina tenduntur, gravantur, torpent crura, et aegre moventur; aut crus ipsum, quod e regione est, claudicat; aut dolor in coxam quoque transit. Pleurumque etiam uterus apud puerperas in eam partem declinat ac retrahitur, qua inflammatus est ejusque osculum avertitur. Si totus inflammatus est uterus; totus vehementius pulsatorio motu dolet: ipsa autem aegrotans nec sedere, nec surgere, nec pedibus ingredi potest, ac singula, quae alias ex part

mparent, mulierem divexant sympto-
ta.

Interdum inflammatio per vaginam ex-
ditur: quae fervet, rubet, tenditur ac ab-
ctu quam maxime dolet. Ad ipsa non-
quam genitalia externa, vel ab his fre-
ntius ad interna, in puerperis inflammatio
pagatur.

Febris, quae metritidem comitatur, na-
 ex illis, quae alibi satis exposita fuerunt,
xime vero ex causis praegressis, annique
mante constitutione, dijudicanda est.

§. 226. Causae vero metritidis tum alia- Causae.
 inflammationum causis (§. 125.) fere
iles, tum propriae existunt, potissimae
istis, cum illis *peritonitidis puerperalis*
18.) consentiunt; vel in abundantis ute-
e excretionis, menstruorum, lochiorum,
morrhagiae, fluoris albi, vel et haemor-
idum, per causas violentas, terrorem,
m fortiorem, per frigus, aestuante cor-
e, genitalibus in caute admissum, repen-
 suppressione consistunt. Huc spectat ab-
us ex causis vel ordinariis, vel pharmacis
itatus; lapsus gravidae in distentum uterum
cussio violens, aut conculcatio compres-

sio, partus difficilis, sub obliquo inprim utero, vel cum oris uterini compressio diuturna, vel in teneriori aut jam provect aetatis primipara; versionis negotium ru manu susceptum, vel incautus instrument rum ad foetem extrahendum usus; placent extractio violenta ac praematura; perinae vaginae laceratio, vel hujus ac uteri prol psus; grumus sanguinis, placentae porti ore uteri clauso, in acerrimam ac foetidis mam saniem conversa; spasmi ac dolor diuturni, violenti; fasciae puerperarum a domini strictius circumductae, peritoni puerperalis etc.

Prognosis. §. 227. Periculo plenus *metritis* morb est, ex quo, si violentius invadat; paucis mae certe emergunt. Similes vero illis ali rum inflammationum (§. 126.) exitus h idem agnoscit: inter quos ille in *gangraena* frequentius occurrit. Deterior vero illa m tritis est, quae universam uteri substantia vel fundum hujus visceris tenet. Mino quidquam inflammationis ad cervicem et c culum haerentis pericula sunt; ac facili abscessus, illam forte insequentis, in vag nam depletio observatur. Quae ad anteri

ra

va, vel poſteriorem ad faciem inflammatio eſt; ea, praeter urinae faecumque ſuppreſſarum noxas, cum ſuppuretur, vicinam facile veſicam, aut inteſtinum rectum devaſtat. Coeteri hujus viſceris abſceſſus nunc, feliciori quidquam omine, in cavum illius aperiuntur; nunc vero lethali cum exitu vel in cavum abdominis ac pelvis deplentur; vel ad partes ſupra inguen, juxta lateris mollitudinem, aut circa umbilicum, purulentum ac graveolentem humorem eructant. Uteri praegnantis inflammatio vix non ſemper, niſi prompte abortus cum haemorrhagia inſequatur, lethalis evadit.

Reſolvitur interdum metritis, inprimis ſi ad internam ſuperficiem phlogoſis haereat, vel lochiis, vel menſtruis, aut haemorrhoidibus denuo comparentibus; vel largo purulenti ac foetidi, vel et ſanguinolenti liquoris ex genitalibus fluxu; vel eryſipelate, rheumatiſmo, in aliam partem ex utero converſis. Interdum largus ac in longum continuatus, aequalis ſudor, cum purulento in urinis ſedimento, rarius miliaria, hunc morbum judicant. Reſolutio metrit.

Suppurationem in utero docent ſigna abſceſſuum internorum communia (§. 128.) Suppurati uteri.

morbique praegreſsi, nec benigna reſolutione terminati, natura. Circa puris generationem dolores augentur, febresque cum horrore ad veſperam ingruunt; tumor ſuper pudem, interdum ut abdominis mentiatur hydropem, attollitur; dolor punctorius vel pulſans accedit, atque nunc urina, nunc ſtercoris recrementa, aut utraque ſimul, ſupprimuntur. Ruptum vero ad uteros abſceſsum docent ſignorum, quae hunc comitabantur mitigatio, puris graeveolentis ex genitalibus effluxus, vel demum fatalia internae exulcerationis, hydropis purulenti, meteorism. febris lentae, aut citioris gangraenae ſymptomata.

Induratio scirrhus. Uteros ex inflammatione praegreſsa tum quavis in parte, tum inprimis ad cervicem poſſe *indurari* ac fere calloſos reddi hoc aliarum non minus partium, quam ipſius uteri poſt has cauſas in mortuis ſectio comprobavit; ſed *ſcirrhi* hujus viſceris longe aliam vix non ſemper habere originem videntur (§. 129.). Quodſi tamen hi ipſi poſt metritidem interdum obſerventur; hoc ipſum, tum ex reſolutionis benignae, aut ſuppurationis ab illa defectu; tum ex febris atque doloris diſsipatione, ex ipſo attactu

tumoris nempe in uteri regione renitentis, indolentis, in vaginam, in explorantem digitum, vel, sub erecta inprimis corporis positione, in perinaeum profunde ponderantis, inaequalis, tuberosi, ex corporis uterini, ad unam saepe aut alteram abdominis partem, cum ipsa osculi aversione oblique declinantis, — tum ex cruris unius, vel utriusque stupore, dolore, varice, ac oedemate; ex lumborum tractione, doloribus; albidae, tenacisque materiae ex genitalibas fluxu; menstruorum aut parcitate, aut defectu, vel et haemorrhagiis uteri insolitis; ex sterilitate, vel et abortu ad determinatum praegnationis tempus continuo, nec ex causa alia evidenti, observatis; ex vecicae, intestini recti affectibus symptomaticis, ac denum ex decolori et cachectico mulieres vultu, apparebit. *Incipiens* vero uteri scirrhus in multis non agnoscitur; vel cum aliis hujus visceris, ovariorum morbis facile confunditur. Saepe nimis interim infausta illa diagnosis, scirrhosi tumoris in exulcerationem malignam vel *carcinoma uteri*, conversione, incurabili, morteque ipsa pejori longo malo, ultro confirmatur.

Gangraenae in metritide signa ex dictis

(§. 224.) satis elucent; ac, ob spongiosam uteri ſabricam, a partus opere saepe mirum quantum labefactatam, dilaniatam, vel summa in puerperis irritabilitate, sensibilitat exuberantem, jam ad tertium interdum aut quintum, aut septimum ſere morbi dien sub vomitu, singultu, diliriis, sopor sub tumoris abdominalis continuo incr mento, meteorismo, alvi fluxu cadaver so, nigro, involuntario, doloris, ardorisq omnis cessatione, pulsa intermittente, min mo, frequentissimo, extremitatibus frigid sudoribus viscidissimis, lipothymiis, convu sionibus, lèthali mox exitu comparet.

Cura. §. 228. Facilius iterum hunc morbu consilio praevenire; quam praesentem sana licet. Praevenimus autem; illorum, qu (§. 220.) dicta sunt, solicita observation, ac obstetricum circa illa, quae a gravid, parturientibus; puerperis removenda, vl iisdem administranda sunt, recta institutio.

In ipsius metritidis jam praesentis cur, praeter regulas in quacunque viscerum infla-mатione observandas (§. 133.), inprim ad aegrotantis statum, ad causas morb, ſebrisque conjunctae naturam respi-

mus oportet. Si uterus in virgine, aut non gravida, plethorica, robustaque muliere, aut post abortum, sine magna cruoris jactura, ex causis violentis ac stimulantibus originem traxerit; tunc, alterius cujusvis inflammationis adinstar, sanguis ubertim mittendus, ac antiphlogistica methodus tum interna, um externa, in omnibus adimplenda est. Nec ipsius menstrui, aut lochiorum, sub violenta inflammatione aliquando non penitus cessantium, ratio hic habenda, vel salem non ob ista, venaesectio differenda, aut omittenda erit.

In *puerperis* alia venaesectionum momena sunt; ac in illis, sub variis positionibus ae ipsae nunc prosunt; nunc insignes noas vel in ipsa metritide habere possunt. n delicatula debilique foemina, spasmis sub artu quamplurimum vexata, et in qua lohiorum defectus non minus, quam ipsa inammatio spasmodicae in vasis uteri contraionis ac eretismi magis effectus, quam cau- est, venaesectio, inprimis repetita, non otest non debilitatem, spasmique causam ugere. In casu *gastrico nervosae* febris cum cali hac inflammatione conjunctae, facile alignam haec, nec venaesectionibus dissi-

pandam assumere naturam potest. Nec venaesectio indicabitur, ubi retenta in uteri cavo vel sanguis grumosus, vel placentae portio, calore loci corrupta, sensibilem uteri substantiam irritaverint, ac inflammationis hoc in visceri symptomata induxerint; sed illa his in casibus conducent: quae vel spasmos in utero; ac nervis sedare, vel irritantem ex abdomine causam ejicere; vel putrescentem ex uteri cavo materiam educere queant. Sub diuturnis ad partum laboribus, tam vehemens utplurimum in vasorum, nervorumque systemate agitatio, tam celeres pulsus, corporis ardor, sitis, inquietudo, tam insignes sunt; ut ardentissimam quivis tunc febrem, non expertus, adesse affirmaret; Brevi vero post partum tempore, si vel primiparas sat multas excipiamus, quamplurimae mulieres doloribus, quos dolores partum insequentes nominaut, tam violentis, quam fere ipsius partus lobores fuere, excruciantur: quae tamen singula, per plures saepe horas extensa, vel per solitam uteri purgationem, — per quietem, lectique fotum utplurimum componuntur, vel leni narcotico oleosque medicamento, fomentationi emollienti, antispasmodicae ac clysteribus quam optime cedunt.

Sed quotiescunque contraria in puerpe-ss locum habent: ubi difficilior, vel et arti-cialis partus in vegeta et plethorica praeces-rit foemina; — ubi violentiae utero illatae spicio est; — ubi pulsus duri, vibrantes, flammatoriae, cum illis, febris naturam os-ndunt; — ubi lochia vel inopinato sup-essa sunt; vel ob nimiam vasorum sub do-ribus contractionem retardantur; tunc, si venaesectione, praesentaneo inflammatio-m auxilio; recesserimus; quid porro ad epediendam uteri gangraenam utile esse ssit, intelliget nemo. Hinc in venaesectio-ous, pro indicatione repetendis, omne hic is auxilium quaerendum est: aeque tam nerales, quam, per sanguisugas perinaeo, nitalium labris applicandas, locales, sine nporis jactura instituendae sunt. Vana non do, sed noxia sunt, quaecunque hic ad *llenda*, ut dicunt; lochia praescribuntur: imumque inter omnia *aristolochicum* hic t *venaesectio*. Sub ipso vero lochiorum flu-, vel purpura licet ad cutem apparente, metritidis verae signa adfuerint; venaese-o non differenda; sed sanguinis portio vio-ttiae morbi supperandae non impar, nec lla nimis manu, detrahenda est.

Praeter venaesectiones autem spasmum inflammatorium egregie solvunt tum fomentationes emollientes, quam minimo id fieri pondere potest, abdomini, — vel si cervix uteri inflammatione correpta fuerit, ope spongiae, perinaeo applicandae; tum clysteres similes, qui frequenter satis, calore moderato, injiciendi sunt. Diarrhoeam quidem puerperis funestam vulgus supponit; sed, nisi ipsius morbi violentia, aut latente forsitan intestinorum inflammatione violens per alvum fluxus excitetur; non modo lochiorum excretionem diarrhoea moderata, faeces pultaceas, ex flave albas, circa tertiam, quartamve puerperii diem excernens, non suspendit; sed et illorum quodammodo vices egisse, observata est. Nimiam vero atque symptomaticam per intestina excretionem, tum emulsio arabica, tum opium, frenato jam majoris inflammationis impetu, coercent.

Coeterum hoc in morbo non minus, quam in alio inflammatoriae naturae affectu, antiphlogistica methodus, cum certa tamen cautela, adhibenda est: ne remedia irritabilem nimis puerperae naturam alio forsitan, quam coeteros aegrotantes, modo afficiant: atque vel tumultus, quos sedare contendi-

ius, adaugeant; necessariam uteri purgatio-
em divertant; vel demum vires ultra, quam
ir est, infringant. Quam vis autem caloris
mii non parvae in puerperis noxae esse
bserventur; illa tamen, quae aequalem trans-
rationem suscitant, fracto jam inflammatio-
s impetu, egregie conducunt, atque sic
austus salinus, ac lenia infusa diapnoica
raescribi queunt. Ob praeconceptam quidem
pinionem puerperae a re quavis, quae vel
iinimum odorem spirat, apud nos quam tri-
iissimos verentur effectus: cum multis in re-
ionibus major, vel apud sensilissimas coe-
rrum mulieres, in medendo libertas conce-
itur; interim et hic foeminarum persuasio-
ibus, multorum saepe symptomatum origi-
i, reluctari non convenit; nec dissimulan-
um est, certos fortioresque medicaminum
dores, aut et dulcia quaevis, sub tam mo-
illi nervorum statu, permultis a puerperio
on sine damno offerri.

Injectiones in uterum inflammatum nec
oenetrant, nec facile aliter, quam irritando
ggere possunt. Si tamen vagina ipsa magis,
uam ille, laboret; tunt cauta mucilaginis
rrabicae lactisque tepidi injectio acriorem,
iic facile stagnantem humorem eluit, ac

spasmos relaxat. Latentia tamen in utero adhuc gravido, sed inflammato, foetus putredine correptus, — vel in puerpera aut sanguis congrumatus, aut placentae, portio, quandocunque per os uteri apertum id liceat, circumspecte educenda sunt, atque hoc in casu, apud puerperas, injectio in ipsum uterum cautissime instituta, putridissimam ac stimulantem materiam eluit, educit.

Magna vero ubique spasmorum ac extremae irritabilitatis in puerperis ratio habenda, et quotiescunque, inflammatione jam satis dissipata, istorum symptomata occurrunt: ex opio, blandissimisque remediis sedandibus quamplurimum expectandum est.

Si uteri *suppurantis* signa (§. 226.) comparuerint; tunc omnes, quas alibi (§. 134.) exposuimus, regulae observandae puris exitus per vaginam, aut si hoc ob sedem abscessus recuset, per intestinum, aut urethram, invitandus; ac vires vita, quo fieri modo licebit, conservandae sunt.

Quid in vero ac jam perfecto uteri *scirrho*, et *carcinomate* faciendum sit; nos

iidem, felici experientia hoc in statu pror-
ss destituti, non docebimus. Quid ab aliis
ntatum fuerit, ac palliativae saltem regulae
ethodi, alibi a nobis fusius exponentur.

ORD. IV. GEN. III.

GASTRITIS.

Ventriculi considerat. §. 229. V*entriculus*, cujus nemo mirabilem in homine cum quovis viscere et cum universo corpore consensum, — ac servitutem non minus, quam in singula imperium ignorat; sub multis, iisque gravioribus morbis num in amicis organis, num vero in se ipso istorum sedes sit, dubium relinquit. Variatorum sedes sit, dubium relinquit. Variatiam, sub aetate, vivendi ratione, positione corporis, tempore, aliorum viscerum conditione diversis, ventriculi tum positio, tum capacitas et extensio est: ex quibus iterum, quem ad locum morbosa referri debeat sensatio, non parva nascitur in multis difficultas.

Definitio. §. 230. Non infrequens stomachi humani morbus est *gastricis*, aut ejusdem Inflammatio; cujus quidem signa principalia in fe-

re acuta, in epigastrii tensione, ardore, olore, in vomituritione, anxietate, singul., ab assumptis, quibusvis mox, et cum suttanea istorum rejectione, adauctis consiunt; sed in multis, qui ventriculi post ortem phlogosin obtulere, nunc plurima ex tis defuerunt; nunc, cum pars major symomatum in aegrotante comparuisset; vel in davere inflammationis ad ventriculum in anum quaerebantur vestigia, vel ab aliis usis dictorum effectuum pependerat cohors, : a medendi methodo inflammationibus rte contraria, potuit dissipari.

§. 231. Attenta interim tam diri morbi onsideratio, ac frequens cadaverum perlurratio docuerunt: ventriculum vel *totum*, vel : *parte*, nunc profunde satis ac *phlegmonosa* .. 123.) inflammatione, — nunc vero superciali; ac *erysipelacea* phlogosi laborare; his, stomachum *primaria*; — *secundaria* in iis inflammatione corripi; quae ultima, freuentius, quam illa, tum ad *erysipelaceas* ertinet; tum *occulta*, morborum sub fine, ccenditur; ac *epidomico* nonnunquam influxu uamplures invadit. Nec minorem differena *febris*, quae gastritidem comitatur, hoc Divisio.

in morbo diversitatem parit; ac frequentius forte in ista, quam in quacunque alia, si *enteritidem* excipiamus, inflammatione, vel *gastricam*, (vel *nervosam* febris indolem observamus, quando in aliis nec umbra quidem febris latentes hoc in viscere ignes prodit.

Phlem. symptom.

§. 232. *Gastritis phlegmonosa* aliarum inflammationum adinstar, cum horrore frequenter adoritur, sequiturque aestus, ad interna major, cum siti, et anxietate praemagna, cum praecordiorum ac regionis epigastricae tensiono, adore et dolore a compressione quavis, vel et a solo digitorum, stragulorum attactu, aut fortiori inspiratione, vel tussi, vel nixu, intense mox adaucto. Sed non minus vel ad ipsum ventriculi cavum sensibilitatis morbosae augmentum, ac nauseae continuae, vomituritio, dolens ructum multorum explosio, multusque ab assumptis, inprimis paulo irritantibus mox ardor, angustiae sensus, ac demum vomitus, urgent. Haec symptomata in casu graviori, ac nisi promptam opem feramus, citissime increscunt: ut vel paucus, insipidus, aquosus liquor, cum intolerabili ardore vix susceptus; aut solus, aut cum multa, et aeruginosa bi-

rejicitur: cum interea alvus paucissima
.dit, et in multis pertinaciter obstruitur.
.erea pulsus utplurimum parvi, frequentes
.tracti et duri, vel et intermittentes, inae-
.lles observantur; vigiliae, inquietudo,
.atio, dispnoea, sitis, oris siccitas conti-
. augentur; superadditur singultus, dolo-
.ı visceris insigniter excitans; facies col-
.sa, cum extremitatum perfrigerio, virium
.sstatione summa, ac, spasmo ad duode-
.n extenso, comparente in quibusdam icte-
nonnunquam cum deliriis: donec, ces-
.te quovis in epigastrio aut ardore, aut
.ore, — crescente ventriculi, abdominis
.ılenta intumescentia, regurgitatione potus,
.rebra seri cum impetu quodam effusione
.remitatum marmoreo vix non frigore, fa-
in vintriculo gangraenae signa cum lipo-
.niis, convulsionibus compareant, in illa
.tis brevi tempore convertenda.

§. 233. *Gastritidis erysipelatosae* natura, Gastris. ery-
.ex febris inflammatoria, absentia, et cau- sipelat.
.m illi faventium apparatu, difficulter
.tur. Si post erysipelas aliud ve exanthe-
.ad externa corporis evanescens gastritidis
.ptomata insurgant; si oris, fauciumque

ardor ac phlogosis adesse observentur; si febris gastrica, nervosa, aut aphthae praecesserint, ac sub majori jam corporis debilitate, vel in subjecto cachectico, inflammationis ad ventriculum phoenomena insequantur; si venenosa, aut suspecta materies deglutita, haec ipsa induxerit; si interiora urantur, exteriora vero frigeant, rigeantque; tunc ad *erysipelatosam* gastritidis naturam sat tuto concluditur.

Differ. ab aliis. morb.

§. 234. Maxime tamen interest, illorum quae de ventriculi sensibilitate in gastrici febribus morbosa (§. 103.) dicta sunt, no obliviscì; ac genitos a bile acriori, aut sabu ris ad stomachum dolores, cum gastriti nunquam confundere. *Choleram*, rariorem ac fere autumnalem morbum, ex praecip ac violenta per oesophagum ac anum avac atione, et quod, vel potu nullo assumpt continuus tamen, et copiosus hic vomit urgeat, nec tantus ab illo mox ardor ventriculo persentiatur, et quod febre ca at, a gastritide distinguemus. *Cardialg* tum febris iterum, tum sitis majoris abs tia, ardore non tam igneo ac fixo, tand vero per reliquam aut medicamenta, aut

ti

um saltem aliquem, assumendi potestatem a astritide differt. Musculorum epigastrii, ac eritonaei eisdem substrati inflammatio (§. 114.), tumorem externum, calentem, ab ttactu magis dolentem, circumscriptum, ac iitiora longe, quam gastritis, symptomata ffert. Difficilior interdum *hepatitidis*, in astritidem facile transeuntis, ab hac ipsa istinctio erit; sed deest, saltem a morbi rincipio, intesusille ad ventriculum ardor; ec a quovis mox assumpto vel potu, vel edicamine, vomitus tam subito ac sub tan- : angustiis excitatur; nec pulsus hic tam fre- uentes; tamque contracti et exiles, quam gastritide ipsa, comparent.

§. 235. Quae alias inflammationes, — hae gastritidem causae inducere solent. Fre- uentissimae tum ex istis, tum ex aliis, ven- iiculo fere propriis, sunt: laesiones exter- ae, contusio, vulnus, hernia, res degluti- ee, tum vi mechanica, tum acredine ven- iiculum stimulantes, lacerantes, pungentes, rodentes: ut vitrum, aciculae, ossa acuta, enena corrosiva, inprimis arsenicum, mer- urius sublimatus; emetica, cathartica; ungi, aliaque ex venenosis vegetabilia, Causae.

balneum frigidum, aut potus glaciatus, glacies ipsa, aestuanti ventriculo copiose affatimque ingesta; vel et calidissimus cibus, aut ardentissimus vini spiritus incaute ingurgitatus, extensio ventriculi nimia ab alimentis fermentantibus, durioribus; vulnera, laesiones aliae capitis, quae singulari in abdominis viscera influxu, hepar, ventriculum, etc. inflammant, et abscessus hic loci inducunt. Ad internas magis gastritidis causas spectant: visceris propinqui, omenti, intestinorum, hepatis, lienis, diaphragmatis inflammatio; acre quodcunque vel in stomacho, vel in alia corporis parte generatum, evolutum, vel ad eundem depositum, quo spectant saburrales ac biliosae materiae sub fine febrium gastricarum; acre arthriticum, tories a pedibus ad ventriculum aberrans; nec minus rheumatica, erysipelacea, ulcerosa, scabiosa, scorbutica, exanthematica quaevis acrimonia, diarrhoea critica, vel et habitualis; aut haemorrhagia naturalis, vel solita, inprimissis illa haemorrhoidum, suppressa; excandescentia animi vehemens, et assumpta mox ab ista emeticum aut drastica remedia, vel potus frigidissimus.

§. 236. Summa hunc morbum, ob sen- Prognosis.
ssimam ac consentientem ventriculi cum
iiverso corpore naturam, pericula premunt;
i quibus tam celeri nonnunquam morte ra-
intur aegroti; ut convulsione magis, aut
imentanea actinonum vitalium abolitione,
solo nervorum in easdem imperio deri-
ida, quam alio videantur extingui inflam-
itionis eventu. Saepius tamen per paucos
dies extensi morbi effectus in membra-
e: ventriculi internae gangraena, totidem-
e maculis latis, aut petechiae similibus vix
erius conspiciendo ad ventriculum vitio,
isistit. Post venena assumpta, a poda-
retrogressa, atque in subjectis admodum
ssibilibus, celerrimus morbi decursus; pau-
vero lentior in illis est, qui, ex causa mi-
violenta hoc ipso decumbunt. Gastri-
erysipelacea (§. 232.), nec non illa, quae
n febre nervosa incedit, in gangraenam
imptissime convertitur; *phlegmonosa* ve-
(§. 231.), nisi resolvatur, atque sub mi-
ii, quam quae illam inducat, impetu; in
cessus aut vomicas, — his autem vel in
ium abdominis, vel in viscerum vicino-
i substantiam, aut, quod feliciori non-
iquam omine contingit, in ventriculi ipsius

cavum apertis; in sordida non raro ulcera, mutatur.

Resolutio. *Resolutionem* exspectamus, si causae minus violentae, nec deleteriae prorsus naturae, aptissima sub ipso morbi principio medela impugnari queant; si post celebratas venaesectiones arteriae dilatentur pulsusque insurgant; si ardor extremus atque dolor ventriculi moderentur; si deglutini portio potus retineri queat, et alvus sponte reseretur. Interim et aliae per sudores, urinam, inprimis vero per alvum excretiones benigniorem morbi judicationem confirmant.

Suppuratio. In *suppurationem* abiisse gastritidem, ex febris diuturnitate ac vehementia dein vero ex dolorum remissione, anxietate tamen et nausea nequaquam evanescente, ex ponderis ad ventriculum sensu, ac demum signis, quae internis suppurationibus propria esse diximus (§. 128), pernoscimus. Si ad ventriculi cavum aperiatur abscessus; tunc copiosa, cum sanguine interdum commixta purulenta materies per vomitum, vel et per intestina, rejicitur. Rarum est, ventriculum cum peritonaeo, quo loco abscessus in illo latet, concretam; purulentam materiam per erosam epigastrii, vel et umbilici regionem

ıctasse. Si abdominis in cavum abscessus ımpatur: mors certa; et si ad viscera viıa pus destillet: tabes purulenta, et hyɔps, non minus lethalia, succedent: quae *ulcera ventriculi,* continuante in eodem arıre, dolore ab assumptis, inprimis acrioıus, aut a compressione epigastrii, perpeɔ adaucto, cum singultu ac vomitu frequen- purulentae, saniosae, ac viscidissimae, tt et foetidae materiae portionem, aut puım, multumque sanguinem hinc inde reiiente, frequenter terminabunt.

In *scirrhum* gastritis frequenter abire m videtur; illius vero signa ex alia melius, ɔam hoc ipso, loco patebunt. Scirrhus.

Gangraenam ex gastritide, ex ultimis lhalis morbi signis (§. 231.) facile praeviımus, noscimusque praesentem. Gangraena.

§. 237. De illis, quae ad *praecavendam* sstritidem necessaria sunt, longior, quam hic tradi posset, doctrina foret. Causarum rte, quod ubique monemus, potissimam lberi rationem, easque vel expelli subito, ll corrigi, vel demum partes involventiıs, oleosis, glutinosis remediis, ab iisdem fendi oportet. Ast, cum primum, ab ac Cura.

cersito tardius medico praestari non semper queat; secundum vero, certiorem specificae causae aut veneni cognitionem, quam quae sub his rerum angustiis sat cito acquiri ubique posset, supponat; haec ipsa etiam causae irritantis cognitio, illam *antidotorum*, ex chemicis saepe principiis, aut ab experientiae multiplicis doctrina repetendorum, sibi requirit: quae ipsa, ex aliis Medicinae fontibus haurienda, scituque quam maxime necessaria, hic loci exponi non potest.

Praesentem vero stomachi inflammationem, causis, in quantum permittitur, abactis, mutatis, imminutis, si phlegmonosam habere indolem, et cum inflammatoria febre incedere videatur (§. 231.); venaesectionem promptam, abundantem, nec à pulsuum parvitate, nec extremitatum a frigore, vitalisque intertia principii arcendam, pro symptomatum atrocitate saepius, et ad regulas alibi expositas, repetendam, sibi exigit. Ipsa vero stomachi regio, totumque abdomen linimento volatili, cui opii portio commixta sit, illinienda, ac emolliente decocto, vel lacte tepido, in quo sapo solitus sit, fovenda sunt. Post institutam aliquoties venaesectionem, largum satis cum cantharidibus em-

...astrum, ut rubefaciens, ventriculi regioni ...plicandum est. Cum vero medicamentis ...b inflammatione indicatis, ob summam ven...triculi sensibilitatem ac vomitum, locus esse ...on queat; haec ipsa frequenti, sed non lar... nimis, clystere per anum injicienda sunt. ...uaecumque vero, ob extremam sitim ae...otus ingerere tentat: haec blandissima et ...mulcentia esse, ac parva simul copia as...mi oportet; optimumque hic potum emul...o arabica cum dupla quantitate aquae non ...gidae remixta constituet. Quemadmodum ...item emeticum, his sub rerum circumstan...s praescriptum lethales omnino effectus ha...re consuevit; sic et catarctica remedia, ab ...regiis licet Viris, sub complicatione *inflam...atorio gastrica* proposita, non prius certe, ...am inflammatione jam maxime infracta, ...aescribimus; nec salinum facile remedium, ...l mannam emulsione arabica solutam, vel ...am hanc emulsionem, cum *ricini* oleo pa...am consulimus. Ipsum adeo, qui ad com...scendum vomitum laudatur, *haustum an...meticum*, ob copiosum aerem, qui ab effer...scente liquido evolvitur, non sine justis ...ionibus reformidamus; nec *opio* prius, ...am abacta jam formidine inflammationis,

ubi reliquam ventriculi sensibilitatem corrigit, fidem adhibemus. Clystere porrectum hoc medicamentum, tutius hoc in casu operabitur.

Erysipelaceam gastritidem, nisi cum febre inflammatoria manifesta incedentem, venaesectiones exasperant, isque morbus remedia, principali, a qua vix non semper pendet, affectioni conducentia exposcit. Saepius hic vesicans epigastrio superimpositum, curcurbitulae siccae, sub dubia venaesectionis indicatione, cruentae, in auxilium trahenda sunt; ac si acris, saburralis materia ventriculum inflammare videatur; blandissima iterum, quae vix indicavimus, evacuantia, vel serum lactis tamarindinatum; — et, si vomitus haec ipsa excludat; clysteres ex nitro, tamarindorum pulpa in aqua solutis, vel interdum, sub majori jam a febre *nervosa* debilitate, cortex cum camphora ano infusus, conducent.

Suppurationem stomachi, nisi sola natura, medicus certe non sanat. Quotiescunque interim haec subesse videatur: sub parcissimis, iisque liquidis alimentis, potuque emolliente, abscessus in ventriculum, forte salutarem depletionem patienter exspectamus.

lliquum ab illo in ventriculo, quampluri-
mn lethale *ulcus*, praeter tenuissimum ite-
m victum ex ovi recentis vitello in jusculo
rnis soluto similibusque quaerendum, vix
a, nec certe balsamica sic dicta remedia
rferre observatur. Inpraegnatae ab aere
o aquae, cum tenui lactis asinini portione,
ipse peruvianus cortex clystere injectus
tari his sub angustiis queunt.

ORD. IV. GEN. IV.

ENTERITIS.

Natura morb. §. 238. Intestina non minus, quam ventriculus, inflammationem, — rarius certe, quam iste, *phlegmonosam* (§. 231.); frequentius *erysipelatosam* (§. 232.), atque hanc ab aliis saepissime affectibus *symptomatice* pendentem, patiuntur.

Definitio. §. 239. Hic igitur morbus (§. 237.) *Enteritis* vocatur: cujus symptomata, ob ampliora, quae intestina occupant, spatia, ob incertam ac volubilem magis eorundem directionem, ac demum ob insignem canalis longitudinem, difficilius in unam, quae singula comprehendat, definitionem trahuntur. Interim, quotiescunque morbus (quod tam raro haud fieri, cadaverum sectiones docuere) *occultius* non incedit; tunc febris acuta, cum tensione ac dolore interno, vel ad unam

l ad omnes abdominis regiones extenso, dente, pungente, acutissimo, per vices moraro; sed mox redeunte, ac ad summam rocitatem adaucto, cum vomituritione ac mitu, meteorismo, pertinaci utplurimum vi obstructione, ac interdum cum diarrhoea, tenesmo, observantur.

§. 240. Incipit igitur *Enteritis* interdum m horrore; alias, sine illo. Abdommis uciatus, saepius certe circa umbilicum, am altero quovis in loco, — in aliis, ad rcumscriptam abdominis plagam, aut per tam ventris molem extentus, sat fixus, et epe ardens, nunc aliquam aegrotanti quiem concetens, nunc vero immani tormine deuns, hunc ipsum aggreditur. Hucusque o ventris tormine aut colicae specie flatuntae hic dolor habetur: inprimis cum ructus nes ac fere assidui, nec non alvi utplumum obstructio, et borborygmi copiose bintrent. Interim recrudescentem aeger intestina cruciatum praesentiens, vultu et ulis insoliti quid, et quasi terrefacti habenus, ejulatu, ceu praesentem exhorret et rsatur. Sub majori ejusdem sensu, tum usca, ac vomituritio, tum vomitus ipse, Symptomata

quamplures invadunt. Pulsus intereo humiles, frequentes, et debiles potius, ac qui, si bene attendamus, sibi dissimiles, vel et duri observentur. Lingua in multis admodum rubra est et arida, sitisque quamplurima vexat. Venter nunc manifeste satis tenditur, atque, constrictis spasmodice abdominis musculis, et durior redditur, et attactum fere quemvis dolentissimus, recusat. Nec rarum est, vel ipsam spasmodice claudi anum; vel frequentem ad emittendum lotium persentiri stimulum, hocque ipsum cum dolore ac tenesmo excerni. Praeterea de aestu interno, viscerumque abdominalium ardore, anxius et inquietus conqueritur, siti quam plurima vexatus, viribusque jam plurimum prostratis decumbens aegrotus. Aucto in horas malo, fixior, constantior, ac intolerabilis magis dolor evadit; accedit singultus, vomitus increscit, atque quamplurimum aeruginosae ac herbaceae bilis ejicitur.

Quamvis vero integrum persaepe abdomen in Enteritide doleat, ardeatque; est tamen, ubi, saltem a primis hujus morbi initiis, ad affecti naturam intestini, sedemque mali distinctam concludere licet. Ubi dolor ad medium fere ventrem, ac circa umbili-

rm urget: intestina utplurimum laborant nuia; eoque in casu citius, quam si crassa llammata essent, assumpta per vomitum reiiuntur. Ubi symptomata sub hypochoniiis majis, sub pleuritidis quasi, aut hepaiidis specie, — vel ex uno illorum ad alterum, nsae fere cordae adinstar, ac sub ventricu-,, hepate, liene, vel circa renes majora ob-rvantur; tunc intestinum vel coecum, vel lon inflammatione tenetur. Si ad lumbos ofunde dolor haeret, et ad alvum crebri- desideat, nihilque, praeter mucum tenaim, dejiciat, aut cum tenesmo, urinae stiliido, vel haemorrhoidalium vasorum inflaone prehendatur aegrotus; rectum tunc instinum incenditur.

Quocunque vero in loco inflammatio instinum circumdet; obturata tandem, vel ob mmam irritationem contracta, aut ob herum simul compressa ejusdem cavitate, asmpta quaevis, et, condinuato diutius voiitu, ipsae adeo *fecales*, ac foetidissimae marriae, per hunc ipsum rejiciuntur, nasciturie *Ileus*, plurimarum certe causarum, ratis- Ileus. me *volvuli*, a quo hinc male nomen assumiit, effectus magis, quam ipse morbus. Nec s quidem sub circumstantiis venter ubique

clausus est; sed interdum sub ipsa intestinorum inflammatione liquidam, vel et sub cruentam materiam deponit.

Cautelae. §. 241. Atque hic quidem ordinarius morbi decursus observatur. Sed quantum non expertus licet viros haec signa, in aliis tam manifesta, interdum fallunt! Saepe nempe nec febris in pulsibus umbra (§. 238.); ardor, dolor ad intestina aut nullus, aut certe non vehemens; nec fere ulla tam diri morbi phoenomena observantur; cum vel ubique inflammatio, symptomatica plerumque, intestina, vel ipsa jam gangraena tenet. Non quidem ubicunque post mortem vel livescebant, vel sanguine hinc inde suffusa apparuere; in viventibus intestina affectu id circo inflammatorio laborarunt; multisque in febribus tum inflammatoriis (§. 114.), tum gastricis (§. 104.), intestinalium vasorum sanguineus infarctus, vel ex ipso circulationis in partibus aliis impedimento: vel ex eorundem quasi dimidia, per infensam nervis putrilaginem inducta in intestinis paralysi derivandus est. Rarior quoque *Enteritis* est, in qua post mortem intestina, quod aliae partes inflammatae faciunt, conspicue cras-

cant, tumeantque adeo, ut pars major ca-
i phlegmone in illis praecludatur: sed ta-
m singula erysipelaceae saltem inflamma-
nis, et mortis ex eadem derivandae signa
cadaveribus illorum interdum occurrunt, de
ibus, ne per insomnium quidem, inflam-
tionem subesse medentes credidissent.
ec interim *silentis* magis naturae, quam is-
um errore praetervidentur; sufficit que hanc
s humanae imperfectionem eo potissimum
adnotasse: ne in tam fallaci morbo vel
vis quidem signis attentionem recusemus;
ne ob plurium symptomatum (§. 239.)
ectum mox ad illum inflammationis prae-
ttere concludamus.

§. 242. Enteritidis causae cum illis gastri- **Causae.**
s (§. 234.) quamplurimum conveniunt.
ipso hinc inde ventriculo ad intestina
gosis aut dilatatur ac descendit; aut illo
cto, haec ipsa aggreditur. Frigus vel ab-
nini, vel pedibus diutius admotum, spas-
violenti, quibuscunque a causis intestina-
tubum occupantes, acre billiosum, putri-
n, exanthematicum, sanisoum, rheumaticum
enosum, dysentericum, erysipelaceum,
d, catharctica fortiora, seu drastica, in-

testinalem mucum deradentia, aloetica inprimis ac obortiva, remedia, haemorrhoidem, lochiorum, menstruorum suppressio, volvulus, materies dura intestinorum rubum infarciens, vermes intestina laedentes, perforantes, vicini visceris, vel et mesenterii, peritonei inflammatio, compressio quaevis subitanea, vis externa abdomini illata, herniae incarceratae, prolapsus intestinorum ex abdominali vulnere, etc.

Prognosis. §. 243. *Enteritis erysipelacea* (§. 237.) tum illa, quae primaria est; tum illa inprimis, quae aliarum affectionum frequentissimam sobolem sistit, has ipsas funesto plerumque fine, ac in lethalem *gangraenam* praecipitat. Nec multo minora *phlegmonosi* morbi pericula erunt, si frequenti ejusdem per gangraenam fini, *suppurationis*, in quam nonnunquam terminatur, discrimida addamus. Utraque Enteritidis sibi ipsi commissa species brevissimo certe, ac saepe unius, vel paucorum dierum intervallo, interdum vero unius spatio hebdomadae, vel paulo tardius, in sphacelum mortemque convertitur; nec quidquam intestinorum gangraenam, nisi quandoque sub hernia incarcerata, intestino cu-
integ

…egumentis abdominalibus in *anum artificia-*
…: concreto, — vel rarissimo *volvuli gan-*
…ænosi per intestinum, sine continui solu-
…ne, excreti exemplo, superavit. Quae in
…teritide, maxime *dysenterica*, interdum
…ttes membranaceae, ac intestinalem fere tu-
…m referentes exuviae per anum secedunt:
…ce coagulatae, ac intestinorum formae ad-
…rentis lymphae opus polyposum sistunt.
(Quamvis interim Enteritidis feliciter aba-
…æ historiae saepe colicam magis, ac spas-
…dicam hujus canalis affectionem, quam ve-
…n intestinorum inflammationem referre vi-
…ntur: certum tamen est, hanc ipsam sub re-
…methodo non tam raro, aliarum adinstar,
… *resolutionem* terminari: quae tum largo Reſolutio.
…s et aequali sudore, ac urina sedimentum
…riforme, lateritium deponente; tum blan-
…diarrhoea vel puriformem iterum, vel sub-
…entam, biliosamque materiam excernente
…mifestatur. Crassorum intestinorum in-
…mmatio, tenuiorum illâ forte minus timen-
… per haemorrhoidum fluxum solvitur fe-
…us. Saepius autem, quam qoud de prae-
…ssa Enteritide constet, intestin in cada-
…ibus tum inter se ipsa, tum vero cum pe-
…naeo morbose cohaerent (§. 219.);

ex quo patet, frequentiorem, quam suppo-
nitur, utriusque superficiei phlogosin esse;
nec ubique *resolutionem* cum perfecta laesa-
rum partium integritate absolvi.

Suppuratio. *Suppurationis* intestinalis signa cum illi
aliarum (§. 128.) partium conveniunt; sed
nisi firmiori sub Enteritidis praegressae diag
nosi, dubiis saepe non paucis subjecta est, at
que in multis gratis admodum supposita fui
intestinorum *exulceratio*. Quemadmodum ve
ro ex suppuratis visceribus intestino vicini
purulenta materies ad hoc ipsum sibi viam fa
cillime parat (§§. 219. 226. 235.); sic et a
ipso intestinali abscessu, *pus* factum, nisi ad ca
vum intestini, abdominis, descenderit; in vic
na illi viscera, vel per abscessum ad perit
naeum, musculosque abdominales, umbi
cum, facillime, prout de *colo* intestino n
vimus, depletur. In crassis frequentiore
quam in tenuibus intestinis, suppurationem,
in his vero gangraenae uberiorem conspe
mus progeniem. Copiosissime ad *Rectum*, tu
abscessus tum fistulae contingunt; quae tot
pro *haemorrhoidum* fluxu incautis diu im
suerunt. Tribus nos exemplis et *Colon*,
Rectum intestinum sub inflammatione c
vesica urinali in viris concrevisse, atq

…ourata, in hanc ipsam, purulentam non …llo, sed et fecalem deposuisse materiam, …ervavimus. Sub his vero circumstantiis …am nunc per septimanas nullam, — sed …ss foetidissimos atque copiosos per ure…um prorupisse intelleximus; alio vero tem…e locium putridissimum, fecalem odorem …ans, turbidum crassumque per urethram …em aegrotantibus fluebat: qui, cum prius … tantum tempus ex urethra urinam non …llidissent; hanc ipsam, *urinali diarrhoea* …rantes, per anum copiose excreverunt, …nus haemorrhagia ex pene; — alter, hy…pe confectus, — tertius cum meteorismo, …uli vero ex forti simul intestini, vesicae …celo, perierunt.

Ex causis lentis, et infarctu vasorum ac **Induratio.** …dularum chronico magis, quam inflam…orio, scirrhi, tum alii (§§. 129. 235.); … intestinorum, nasci videntur. Sed ta…i, cum non infrequens ad *Rectum*, ex …morrhoidali utplurimum causa, observetur …gosis; frequentior fere in hoc ipso, quam …llio quocunque intestino, *induratio* obser…ur: vidimusque talem, quae ex suppressa …foemina atque mox ad anum conversa …morrhoea originem sumens, hoc in-

testinum ad extremam angustiam reduxit. Frequentius certe aliorum quoque intestinorum diversis in locis coarctatio, et quasi callositas, quam scirrhus in cadaveribus offertur; ac licet illa ex causis etiam non inflammatoriis generari hinc inde videatur; vix tamen dubitari potest, has intestinorum angustias ex praegressa in istis, saepe occulta; phlogosi originem frequenter habuisse. Oportet autem ut in angustiorem diametrum contracto ac indurato fere alimentario tubo, semidigestorum descensui ciborum non parva obstacula ponantur; utque pars intestini contracto loco superior, tum ab illis, tum a flatu hic facile collectis, non raro in amplum saccum, plurimorum sedem malorum ac in frequentem praecipue vomitus, obstructae alvi, ac torminum originem dilatetur: quae incommoda, pro varia obstaculi positione ac magnitudine, diversos in aegrotantibus effectus habebunt, ac sub scirrhi generali expositione ulterius considerari merentur.

Enteritidis in *gangraenam* conversae symptomata tum ex praecipuis gangraenae signis (§. 130.) tum ex omnimoda torminum cessatione, ex meteorismo adaucto, singultu

ontinuo, sonoro, pulsu exili, debilissimo, ntermittente, facie hippocratica, deliriis; upore, extremitatibus frigidis, sudore glu-noso obductis, regurgitatione materiae bi-osa, aut insipidae, vel et stercorosae; ex ecum liquidarum, ichorosarum, albescenti-m, olidissimarum secessu per alvum, an-ictate maxima; et frequenti deliquo, repe-untur. Cum praesente intestinorum gan-raena, mens redit interdum serena; ac de ecuperata salute, qui post horas non multos adaver erit, laetus sibi gratulatur.

Hydrops acutus.

Sed et in hac inflammationis specie, *hy-drops* ille *acutus* (§. 126.), quemadmodum e *peritonitide* dictum est (§. 216.), cum ocia frequentius, et post dies non multos nsequente gangraena, observatur. Haec est nprimis *colicae* illiu, *inflammatoriae* certe, pecies: ex qua Scriptores, pauci licet, hy-lropem interdum oriri, quin ejusdem satis leterminaverint naturam, dixere. Cum vero opiosum nonnunquam hic serum abdominis in cavo fluctuat: puriformis interim, et ca-eosa quasi graviorque materia, vel in fun-do pelvis detinetur; vel ipsis intestinis tena-cissime adhaeret: quae, resorpto forsitan fre-

quentius sero, morbosis intestinorum cohaesionibus (§. 219.) non raram largitur originem.

Cura. §. 244. Quas pro euranda gastritide proposuimus (§. 236.); illae non minus pro *Enteritide* tractanda valebunt regulae. Ac primum quidem de causis removendis cogitandum est. Hinc si hernia incarcerata subfuerit; intestinum strangulatum promptissime reponendum, aut herniotomia suscipienda est. Si venenum, aut drastica irritationem produxerint; illorum actio, si *specifico* praepediri remedio non queat; oleosis et pinguibus tam ore, quam per intestinum ingerendis, infringatur oportet. Putridarum sordium, sub fine morbi. Enteritidem generantium copia et acredo, lenia sibi evacuantia ex sero lactis, tamarindo, cassia, manna, vel ex oleo, inprimis ricini, tum vero clysteres ex *pauco* chamomillae infuso, vel aqua cum oxymelle sibi exigit. Si a retrogresso vel exanthemate, vel acri rheumatico, alio, originem inflammatio petierit: praeter alia, vesicans, sinapismi ad partem prius infectam indicabuntur. Si haemorrhoidum, menstruorum, lochiorum suppressio, ac plethora abdominalis induxerint aegritudinem; praeter venae-

ectionem generalem, hirudinum applicatio ad anum perinaeum, pudenda, potissimum conveniet; etc.

Veram dein atque *idiopathicam Enteritidem*, licet pulsus, ob doloris, spasmique universalis rationes, ut in *gastritide*, contracti, parvi, ac debiles, — licet virium prostratio non parva subesse appareant; quemadmodum in hac ipsa (§. 237.), donec arteriae insurgant, repetita venaesectione percurari oportet. Atqui his praestitis, majora interum ex sanguisugis, prout peri vix jussimus, applicitis, nec non ex cucurbitulis abdomini superimpositis, auxilia obtinentur. Huic ipsi interea, vel unguento althae, vel oleo cum camphora liberaliter inuncto, fomentationes emollientes ex lacte cum sapone solerter imponimus: vel aegrotantem ipsum, nisi anxietas ac summa inquietudo id fieri prohibeant, tepido semicupio committimus, ac a quovis, post hoc, refrigerio custodimus. (Clysteres oleosi, vel ex emulsione arabica, in pauca quantitate, nisi fortior in Recto intestino inflammatio eos vetet, et nunc injiciendi sunt. Infelici autem consilio, hoc in affectu, vel enemata ex acribus irritantibus, ex tartaro emetico, vel ex ipso adeo nicotia-

nae fumo applicantur; vel purgantia stimulantia, aut crudus mercurius praescribuntur; et rebellis alvi obstructio inflammationis vix unquam pro causa, sed pro effectu erit habenda.

Quod vero in aliis inflammationnibus; — hoc et in *Enteritide*, inprimis *rheumatica*, a vesicante emplastro dolenti loco superimposito interdum lucramur auxilium. Remedia interna ex emollientibus, mucilaginosis, tepide porrectis, petenda sunt; nec salibus mediis tantus hic, quam alibi, usus, nisi cautus, esse potest. *Opiam*, quousque inflammatoria vigent symptomata, nequaquam in hoc morbo indicatur; jam fracto vero illorum impetu, sub iisdem, ac in *gastritide* (§. 237.), cautelis, interdum, et cum emulsione arabica porrectum, locum habebit. Simile de *camphorae* usu, si forte fractae per vanaesectiones vires eandem exigere videantur, judicium esto. Utrumque vero remedium, si indicetur; per superiora, ubi *crassa intestina* inflammatione laborare videntur; — in *tenuium* vero phlogosi, per anum, ingeratur oportet. Si per lenem, ac subcruentem interdum diarrhoeam hic morbus solvi videatur (§. 243.); tunc serum lacris tamarindinatum, aut mannae in emulsione arabi-

ꞁa solutio, eandem cum fructu promove-
unt.

Suppuratio intestinorum cum alio ta-
nen eorundem affectu facile confundi solita
(§. 243.), iisdem, quam quae in *gastritide*
proposita sunt (§. 237.), remediis tractan-
a, rarissimam tamen, si ullam, medelam
dmittet. Abscessus ac fistulae ad *Rectum*
ntestinum, si exterius magis, ac quo loco
manibus accessus datur, compareant: a
chirurgia non raro auxilium agnoscunt.

Indurationes intestinorum, tum illae
quae ex chronico affectu, tum quae ex in-
flammatione oriuntur, difficilis admodum
diagnosis, sed curationis longe difficilioris,
vixque istius capacem morbum sistunt. An-
gustissimum interim ex praevia inflammatio-
ne Rectum intestinum, cum ad ani tantummo-
do confinia diuturna coarctatio haereret, fre-
quenti clysterum pinguiorum, ac pessariorum
e *butyro cacao* paratorum usu, nec non cande-
lis huic intestino, ut in urethrae morbis fa-
mus, per longum tempus immissis, feliciter
curavimus.

Qui ex Enteritide convaluere; illis se-
lectus ciborum cautissimus imponatur neces-
se est; atque tum acria, tum flatulenta, ma-

xime vero duriora alimenta, vix devictum revocare morbum facillime possunt. Similia de remediis spirituosis, aromaticis, adstringentibus incaute subministratis dicenda sunt. Conveniunt interdum aquae martiales, infusum chinae frigidum, et quaecunque sensiliorum intestinorum tubum sine stimulo majori ad pristinas revocare functiones queant.

ORD. IV. GEN. V.

HEPATITIS.

§. 245. Frequentior chronicorum; quam acutorum hepar sedes morborum est. Inter hos ipsos, licet multiplices esse non sine ratione aliqua suspicemur, solum fere, quem cognoscamus, *hepatitis*, seu *jecinoris inflammatio* constituit. Haec frequentius iterum *symptomatica*, et *erysipelaceae* saepius naturae, quam *idiopathica* et *phlegmonosa* observatur, hepatisque nunc superficiem *externam*, eamque vel *convexam*, vel *concavam*; nunc vero *internam* hujus visceris substantiam occupat. Non tamen eodem haec ubique se modo habent, sed frequentiorem alio sub coelo ac *endemicum* apud *Indos occidentales* hepatitis morbum offert: atque si rarior apud nostros affectio dicatur; oportet de ea, quae *epidemica* interdum occurrit, ac de illa, quae suis se manifestam reddit signis, sermonem esse: cum non tam infrequens *abscessum hepaticorum* ratio, Nat. morb.

occultam saepe, et *chronicam* hujus morbi naturam esse abunde demonstret. Post *pulmones*, ac *cerebrum*, nullam fere viscus est, quod, *haereditatio* magis, quam hepar, jure aegrotet; novimusque familias, quibus non chronicis modo; sed inflammatoriis adeo affectibus, singulari protinus dispositione, hepar frequentius laboraret.

Difinitio. §. 246. Ex tam diversa inflammationis sede ac natura (§. 245.) apparet satis, *hepatitidis* symptomata non facile tam angustis definitionis circumscribi posse cancellis; atque tum ipsius vel maximi visceris moles, positio, extensio, cuivis fere aetati alia, — tum varia in parte vel hac, vel illa, ejusdem sensibilitas, sat clare docent: eundem, vel eodem in organo, morbum, phoenomena inter se penitus diversa producere oportere. Quotiescunque interim acutarum more, nec occulte hepatitis incedit; tunc febris, hypochondrii tensi, humeri, claviculae in dextro latere dolor, decubitus nunc in hoc, nunc illud in latus difficilis, cum dispnoea, tussi sicca, singultu, ac saepe cum nausea et vomitu, observantur.

§. 247. Coeterarum inflammationum ad- Symptomata
star, *hepatitis* cum horrore, interdum sat. agno et diuturno, invadit. Hunc magnus praecordiis aestus, et calor universalis cum tensa siti mox excipit. Si ad convexam in- ammatio partem hepar occupet; dolor acu- or, lancinans, et pungens, quasi pleuriti- us, illinc persentitur, ac difficilis in dextrum tus utplurimum decubitus observatur. Si oncavam hepatis regionem vexaverit phlo- osis: tunc in sinistram partem aegrius con- ertitur patiens, ac plura circa stomachum icommoda, nausea, vomitus bilis aerugino- ae, epigastrii tensio, nec raro icterus, et equentior, subinde strangulans aegrotum ngultus comparent. Nec rarum hoc in ca- ı est, ex hepate phlogosin ad ventriculum ansite. Hypochondrii dixtri *tumor*, non nisi ıb majori inflammati visceris volumine, aut ede morbi a costis vix obtecta, aut denique ecinore per manum ex sede sua quidquam xpulso, conspicuus redditur; sed tensio ix non semper major, ac dolor attactum ecusans hunc locum denotat. Minor in- erim hic erit sensus, cum partem jecinoris osticam et superiorem, sub diaphragmatis ornice sepultam; — aut inferiorem et dor-

salem, constarum sub arcu profunde latentem inflammatio tenuerit: quo in casu vel singultus iterum frequentior, dispnoea ac tussis major, cum doloris sub inspiratione augmento, — vel lumborum, et dextri quasi renis cruciatus praecipue urgent. Ex vicino diaphragmati hepate, inflammatio istius facile per illud ad pulmonem dextum, — vel inflammato hoc pulmone, quod pluries conspeximus, ad jecur transfertur. In ipsius quidem substantiae hepaticae phlegmone dolor utplurimum obtusus, aut gravativus occurrit; sed acutissimum certe ac lancinantem, ex abscessu in medio jecinoris parenchymate latente, dolorem observavimus. Pro vario etiam inflammati hepatis incremento, *pondus* hujus visceris non parum mutatur, et ad duplum interdum aucta ejusdem moles, tum compressione sua in vicinum ventriculum, duodenum intestinum, pectus ipsum, — tum diaphragmate sub exspiratione in ascensu suo impedito, nunc angustiae, plenitudinis ac suffocationis, nunc appensi quasi diaphragmati ac sterno ponderis gravioris, distendentis, sensum producit. Si, quod junioribus proprium, sed neque apud adultos tam rarum est, hepar, ad sinistrum hypochondrium ad

-enem usque extensum, inflammetur: tunc
-olor; tensio, vel et tumor, tactusque im-
-atientia ad epigastrii magis regionem obser-
-atur, ac majores tum ad ventriculum, tum ad
-iaphragma turbae occurrunt. Non in quavis
-epatitide aut singultus, aut humeri, clavicu-
-ae, jugulique dolor occurrunt; nec iste ad
-extra perpetuo, sed interdum etiam, licet ra-
-ius, ad sinistra percipitur: et ad brachium,
-raecipue dextrum, subinde torpor accusatur:
-uae singula symptomata ex diversa inflam-
-nationis in hepate sede, ac demum ex nervo-
-um diaphragmatici, sympathici magni, bra-
-hialium, ex cervicali medulla origine, decur-
-u ac distributione potissimum derivanda sunt.
-psam *fellis vesiculam* phlegmonosa inflamma-
-ione, eaque insigni, alibique fusius descri-
-enda, correptam, et ejusdem membranas
-d pollicem crassitie auctas, albissimas atque
-plendentes observavimus: quo in casu, nisi
-epatis pars major simul laboret; inflamma-
-ionis symptomata ad costarum spuriarum
-epatisque limbum, ad non magnam latitu-
-linem circumscribuntur. Tussis in hepatitide
-requentius occurrens, utplurimum sicca, ra-
-ius humida; vel a diaphragmatis irritatione,
-vel ex nervorum consensu originem petit-

Alvus hoc in morbo saepius obstructa, interdum, et sub ictero praesente, alba, aliquando vero, ex copiosiori ab inflammato viscere secreta, et acriori bile, liquida, aut subcruenta, nec sine tormine deponitur. Urina, nisi icterus compareat, non alia, quam in quacunque acuta, excernitur flammea. Interea febris, nisi violenter jecur inflammari contingat, non admodum vehemens; vel noctu saltem, aut alternis fere diebus increscit. Pulsus nunc utique durus ac frequens; sed cum dolor non nisi obtusus accusetur; nequaquam talis, et a naturali parum alienus observatur.

Hep. chron. Obscuriora sunt *hepatitidis chronicae* symptomata, et plerumque aut certam vix diagnosin admittunt; aut, ab ipsis adeo aegrotantibus vilipensa, a medentibus praetervidentur. Continua interim febricula cum ardoris, doloris, tensionis, plenitudinis ad hepar sensu, ad attactum aucto; cum decubitu, ob haec ipsa, in latus vel hoc, vel illud difficili; frequens ad scapulam dolor, nariumque stillicidium, aut haemorrhois, causarum denique praegressarum attenta consideratio, aliquam hic lucem accendere queunt.

Causae. §. 248. Praeter communes inflammatio nun

um causas (§§. 118. 125.), capitis inprimis ... esiones externae, tum in aliis visceribus, ... m in hepate inprimis inflammationem, ci... sque abscessus inducunt. Huc et injuriae ... domini illatae, utpote ex lapsu, contusio... , vulnere nixu, saltu ex alto, spectant. ... ec minus valida mentis pathemata, inprimis ... rror, cum superingesto podu frigido, — ... t exaestuantis corporis super humo, aut, ... balneo, refrigeratio major, jecinori infe... a sunt. Alias vero calculi, tum hepatici, ... m cystici hepatitidem inducunt, atque nos ... si hac ex causa vesiculae felleae non mo... o inflammationem (§. 247.), sed et gan... raenam ex hac ipsa per hepar late exten... um observavimus. Nec *assaridis lumbricoi... s*, ex intestinis ad hepar devecti, aut *fas... olarum*, in animantibus variis, hoc in vis... ere detectarum exempla copiosa, irritationis ... erpetuae, ac inflammationis aliquando cau... e, deficiunt. Quae vero intestina, ventri... ulum, diaphragma, pulmones inflammare; — haec et ipsum hepar vicinum incendere; ... ueunt. Frequentior inflammationis *erysi... elaceae* in hepate, corrupta et acris prima... um viarum, ac suppressoe salutaris diarrhoeae ... nateria, origo est. Coeterum et repentinae

rheumaticae, scabiosae, erysibelaceae, metastaticae, alterius acrioris materiae retropulsiones huc erunt revocandae. Ex majori aestatis calore, ac frequentiori bilis sub hoc ipso ad hepar corruptione, hunc morbum derivare, nobis saltem, qui eundem non magis saltem in *Italia*, quam in *Germania* praedominari aut ipsi observavimus, aut ab aliis observari pernoscimus, non licet. An calor major hepatitidem *Indiae Orientalis* endemicam, an vero frequentior, hoc sub coelo, transpirationis suppressio ac potius, prout suspicamur, refrigerium, aut alia demum obscurior causa producat, ignoramus.

Prognosis. §. 249. Communes hepatitis cum aliis inflammationibus exitus (§. 126.) agnoscit, ac pericula a causarum febrisque diversae rationibus et intensitate non minus, quam a subjecti aut cachexia aliisque jam pridem hujus visceris morbis, obstructione, induratione, scirrho, steatomate correpti, aut saniosis, constitutione petenda sunt. In genere, hepatitis sat cito cognita, sub recta medendi methodo, tam insignia saepe non habet pericula; nec singultus hic tanto, quam in aliis morbis, discrimine incedit. *Acuta* quidem

patitis pericula minora, quam *chronica*, alem ad plures menses, cum sat intensa ore ac dolore praemagno continuasse vidimus, portendit; et causas utplurimum ex culo, steatomate, aut alio hepatis antiquo io desumit. Periculosissima *hepatitis erysillacea* est, quae sub *gastricarum nervosamque* ſine gangraenam minatur. In hupatie phlegmonosa *convexam* jecinoris partem cupante, difficilior, quam in *concavae* surficiei phlogosi, per intestina morbi solu-, purisque ſacti depletio: ac tum ex hac ione, tum quod major utplurimum febris dolor comitetur iliam, majora observanr pericula.

Per *resolutionem* (§. 127.) terminatur hetitis vel prima vel secunda ad finem vermte hebdomada, tum per haemorrhagiam naribus, aut per anum, tum per alvum liosam, aut subcruentam; tum denique per dorem largum, urinas copioso sedimento structas, ac interdum per comparens ad exriora erysipelas. Si pulmo insimul cum hette laboraverit; tunc et copiosior subinde pectoratio morbi solutionem comitabitur. hepatitis in dolentem *splenis* affectionem ansiverit: vidimus hoc, quod a veteribus Resolutio.

jam notatum fuit, cum bonis aegrotantium rebus contigisse. Acutissima febris, ac sitis inexplebilis, gravitatem morbi, ex erysipelate tunc facile oriundi, demonstrant, in qua vis vero hepatitide, cum peritonaeo ac visceribus vicinis jecur facillime per pseudomembranas connectitur: quo suppurationis non nunquam, ob faciliorem puris eductionem imminuuntur pericula; sed novae puri ad vicinas partes viae non raro parantur.

Suppuratio. Conspicuus ac magnus ad hepar tumor inflammatorius difficultur *resolvitur*, ac frequentius per *suppurationem* terminatur. Haec ipsa, per signa sua cognoscenda (§. 128.) nonnunquam in hepate citius, quam quocunque in viscere, saepiusque *occulta*, perficitur atque vel ad convexam, vel ad concavam hepatis partem, vel in medio ejusdem parenchymate, cum vario rerum exitu, nascitur abscessus. Hoc sibi commissum jecinoris apostema pro varia ejusdem sede, vel magnam, aut totam visceris substantiam tractu temporis depascitur, oriturque *tapes hepatica*; vel rumpitur vomica, et purulenta materies aut in cavum abdominis lathali eventu depletur, aut in vicinum jecinori viscus, aut partem cum hepate connexam, — in ventriculum

rout vidimus, aut intestinum, praecipue olon; aut per erosum, ut aliquoties conoeximus, diaphragma (§. 186.) in ipsum ectoris cavum, et concretum aliquando cum iaphragmate pulmonem; rarius, si illuc usque epar inflammatum pertingat, in lienem ipum, aut denique in peritonaeum musculos dominiales, lumbales obtegens, prorumpit, tque nova, propria cuivis parti, symptomata roducit atque abscessus ac fistulas, per lonum latumque divagantes (§. 220.) generae observatur. Interdum vero contenta in epate materies per ipsos ductus hepaticos iam sibi aperit, atque copiosa in duodenum ntestinum ex choledocho canali destillat, oriurque aut vomitus purulentus, aut quamlurimum diarrhoea sanisa, subcruente; qua nunc hepatis abscessus per ipsam naturam deergitur atque sanatur; nunc vero *fluxus* cui nomen est *hepaticus*, diuturno ac lethali uccessu insequitur. Cum vero hepar inflammatum ad plura abdominis loca sub costis promineat, atque sic ejusdem abscessus, cum peritonaeo facile cohaerens, ad exteriora nonnunquam divergat; chirurgicis tunc auxiliis, ac, si natura satis suscipiatur, sanationi non tam raro conceditur occasio. Rarior hepati-

tidis in *hydropem acutum* est exitus: sub quo absque ullo puris indicio, externam hujus visceris membranam inter et parenchyma hepatis, aquarum colleetio detegitur. An frequentior apud oves jecinoris hydrops ex inflammatione repetendus?

Induratia. *Scirrhos hepatis* frequentes ex rariori apud nos hepatitide derivare vix possumus. Frequentius quoque durum atque contractum hoc viscus, sine praegressa inflammatione detegitur. Durities interim dextri hypochondrii, vel tumor; sensus ponderis sub exspirando auctus, dispnoea a decubitu in dextrum latus, et ad pastum aucta, digestio depravata, et pertinax alvi obstructio, cachecticus faciei color, oedema pedis dextri, post praegressam hepatitidem, cessante febre, observata, morbosam jecinoris indurationem, quae certe non ubique cum *tumore* incedit, sat clare manifestant.

Gangraenam, in jicinore contigisse, signa alibi exposita (§. 130.) abunde docent.

Cura. §. 250. Generalis curandae inflammationis regulae (§. 133.), non minus in hepatitide adhibendae sunt. Venaesectio igitur, licet pulsuum ratio id minus exigere videatur,

ıstituenda, ac pro morbi violentia repeten-
a est. Inprimis vero sanguisugarum ad hae-
ıorrhoidalia vasa, et ad ipsam hepatis regi-
nem, nec minus cucurbitularum scarifica-
ırum eidem regioni aliquoties instituta ap-
licatio potissimam laudem meretur. Nec
ıinor vesicantis emplastri, post factas vaso-
ım depletiones, dolenti loco admoti, un-
uenti volatilis; necnon fomentationum emol-
entium abdomini universo applicatarum, ac
lysterum denique emollientium frequentius
ıjectorum virtus esse consuevit. Maxime
ero in hac inflammationis specie lenia alvum
ıxantia, ex tamarindis, cremore tartari,
ıanna, in sero láctis solutis, tinctura rha-
arbari aquosa, petita remedia, tum depo-
itam ad intestina copiosam et acriorem bi-
em prompte expellunt; tum ipsam morbi so-
ıtionem per choledochum ductum solicitant;
tque majorem, quam in quavis fere alia in-
ammatione, opem conciliant. Interea po-
ıs non quidem copiosi, aut frigidiores; ex
ero lactis, aut aqua cum oxymelle et nitro,
requentius ingerendi sunt. Si per sudo-
em terminari morbus videatur; tunc haus-
us salinus, cum refracta tartari emetici do-
i, atque sambuci infusum cum oxymelle
ndicabitur.

Aliam in hepatitide methodum felicissima *Indiae Orientalis*, in endemico sibi morbo, experientia confirmat: ubi *mercurii* tum internae, tum exterius adhibiti usus, non minus quam apud Europaeos, singulari se se effectu commendavit, ac vix evitandam alias in hepate suppurationem dissipasse est visus. Nos quidem has laudes, dubiis interim nequaquam subjectas, propriis augere observationibus nequimus; et, ob tardiorem forsitan mercurii, in aegrotantibus, nobis, inveterascente jam morbo, oblatis administrationem, tam felici effectu in paucis casibus, ubi communis methodus non suffecerat, fuimus frustrati. Qui vero hanc methodum frequentiori usu comprobatam habent; illi, pauco quidem sanguine e vena emisso, ac sub continuata antiphlogisticorum administratione, unguentum mercuriale ipsi dolenti mox loco illiniunt, atque simul calomelam interius ita porrigunt; ut sat brevi tempore, quo dolor utplurimum dispareat, salivatio excitetur. Sed jam secundo, vel tertio die unguentum non dextro amplius, — cui vesicans nunc emplastrum imponunt; sed sinistro hypochondrio illinire sueverunt. Cum vero ex tam praecipiti mercurialium usu in debilioribus

ut nimia salivatio, aut diarrhoea interdum
ccedat; cumque praesente simul febre *ga-
strico nervosa*, majora ex mercurio damna
nt; hinc alii peruvianum cum isto corticem
tiliter combinari, — alii salivationem his
n subjectis evitandam, atque vel ad refra-
cas mercurii sublimati doses, vel ad solum
alomelam cum cortice, confugiendum esse,
ocuerunt.

Hepatitis chronica, eandem ac acuta, sed
ccommodatam mali violentiae minori, atque
norbi causis methodum, scarificationes loca-
es, hirudines, vesicantia, rubefacientium mo-
o adhibenda, frequentem evacuantium anti-
hlogisticorum usum, potus subacidos, cum
itri portione, vel ex sero, aut lacte ebuty-
ato, clysteres, victum vegetabilem ex fru-
tibus horeis maturis, ac interdum leves mer-
urii dulcis doses, aut denique aquas martia-
es sibi exigit.

Abscessus hepatis, si chirurgicam admit-
ere manum videantur; si, ex minori tumoris
nobilitate, ad eorundem cum peritonaeo neces-
ariam pro hac operatione, cohaesionem con-
ludere queamus; promptissime, ac priusquam
major jecinoris consumptio locum habeat, ape-
iendi sunt. Cavendum, ne fèlleae vesiculae

dilatationem incauti pro obscessu declaremus et lethali certe eventu aperianus. Intestinum colon, cum ad lobi hepatis dextri limbum inferiorem abscessus haesisset, a Chirurgo, profundam nimis sectionem instituende, incisione non parva laesum fuisse in cadavere conspeximus. Apertus vero hepatis abscessus, ad artis Chirurgicae leges, inprimus recta corporis positione, ac injectionibus repurgandus, et solicite, sub frequenti corticis peruviani, usu, consolidandns est.

Quae in scirrho ac induratione hepatis ſacienda supersint: ex aliis patebunt.

ORD. IV. GEN. VI.

SPLENITIS.

1251. Incomprehensum Physiologis viscus Lienis natur.
m minoribus, cum aegrotat, involvitur te-
boris, *Lien.* Hujus quidem positio exten-
., nexus, ac singularis inter diaphragma,
ntriculum, colon intestinum, costarum ar-
si, renemque altiorem, peritonaeo licet di-
ium, occultatio, — nec minus hypotheses,
as hac de particula sibi scholae permise-
nt, fecere: ut non modo varia illarum par-
im mala; sed et mentis ipsius aberrationes
iias, et morbos fere omnes, quos ab *atra*
ondam *biles* derivavit antiquidas, inson-
n mox *splenem* rejicerent. Variis interim
hoc spongiosum viscus affectibus exponi-
,, atque nunc periodico quasi fluxu ac re-
xu, aliorum fere morborum imperio, tur-
et subsidet; nunc volumine, quod apud

Insubros endemicum est, sine manifesto substrantiae infarctu, insigniter augetur, ac saepe prolabitur; nunc duriorem ac callosam, aliquando fere saxeam, aut osseam quasi compagem, vel tumentem, vel in minus volumen contractam assumit; nunc vero, quod rarius contigisse, tum aliis, tum nobis ipsis perspectum est, *inflammatur.*

Symptomata §. 252. Haec lienis inflammatio, *splenitis* vocata, cum hepatitide (§§. 245. 247.) quamplurimum convenit, ac iisdem fere si-guis, sub hypochondrio sinistro urgentibus cognoscitur. Occurrunt vero hic febris cum horrore frequenter invadens, calor continuus, interdum remittens; sitis magna, et anxietas: dolor sub hypochondrio, ab attactu et sub inspiratione auctus, ad humerum mammam et claviculam facile extensus, nunc acutissimus, nunc obtussus, costarum spuriarum limbum plerumque excedens; dispnoea; aliquando, superiori nempe lieni parte diaphragma simul inflammante, irritante, tussis ac singultus; decubitus in *sinistrum* — aut interdum, ex aucta visceris vicino stomacho incumbentis gravitate, ac inflammatione huic ipsi communicata, in *dextrum*

ttus molestus, nausea continua, vomituritio, ut vomitus copiosus, biliosus, subcruentus; iias vero, et inflammata lienis parte inferio-, quasi renis sinistri dolor; obstructio alvi ertinax, et aliquando tumor sat manifestus, enis, inconstantem licet, fornam retinens, ponderosus.

§. 253. Causae vix non eaedem, ac quas astritidem (§. 235.) enteritidem (§. 242.) hepatis inflammationem (§. 248.) induce- diximus, *splenitidem*, licet raro satis, pro-enerant. Ipsius hepatis, ventriculi, dia-hragmatis, pancreatis, coli intestini, ac pe-ttonaei inflammationis, ad splenem subinde ivergunt, mirumque esse dicamus, inter-eptum toties cruoris ex liene ad hepar flu-um, ac tam frequentem sanguinis in illo re-noram, inflammationem non saepius in plene excitare. Causae.

§. 254. Splenitis fere eosdem cum hepa-titide (§. 249.) exitus, eademque pericula gnoscit. Vidimus eandem cum urinarum co-iosissimo fluxu, et cum facta in oculos me-astasi feliciter solutam. Universi corporis udor, atque hemorrhoidum fluxus meliorem Prognosis. Resolutio.

morbi dissipationem promittit. Vomitum cruentum, et atrum, hoc in morbo criticum non observavimus.

Suppuratio. *Suppuratio* lienis per signa (§. 128.) cognoscenda, eodem fere, ac in hepatitide (§. 249.) modo succedit, ac purulenta materies nunc viscustotum exedit; nunc ad stomachum, cum vomitu purulento, sanguineo; nunc ad colon intestinum, cum diarrhoea ac *fluxu splenico*; nunc ad pectus, pulmonemque ipsum, cum phthiseos purulentae signis, aut in cavum abdominis depletur; vel adhaerente peritonaeo liene, hoc ipso corroso, ad musculos abdominales, dorsales, lumbales, ad renem ipsum sibi vias parat; ac, nisi cito consolidetur abscessus, cum *tabe splenica* terminatur.

Induratio. De lienis ex inflammationibus *induratione*, ac *scirrho*, vix non omnia, quae de simili hepatis affectu dicta sunt (§. 249.), merentur referri.

Cura. §. 255. Nec aliam sibi splenitis medendi methodum, quam quae pro hepatitide exposita fuit (§. 250.), sibi exposulat.

ORD. IV. GEN. VII.

NEPHRITIS.

256. Qui accerrimum humani corporis Infrequentia morbi.
uorum secerunt, et non exiguo vasorum
corde non adeo distantium systemate instruc-
ssunt, *renes;* si, calculorum in eosdem ef-
ctus excipiantur; rarius forte, quam ipse
m (§. 251.), *inflammatione* corripiuntur.
x igitur, ex propria experientia, aut *senio-*
ius hunc morbum, aut *viris*, quam *junio-*
ius, aut *foeminis* frequentiorem esse, sub
ta exceptione, confirmare audemus. Insi-
es quidem in renum regione dolores, in-
mmatoriis signis non immunes, aetatem,
xum quemcunque non raro divexant; sed
l rheumatica musculorum lumbalium, liga-
entorum intervertebralium affectio; vel ip-
us medullae spinalis inflammatio (§. 141.),
l coli nonnunquam intestini prope

renes decurrentis incendium (§. 240.); vel demum violentior ac diuturnus his in partibus spasmus, pro istorum inflammatione non raro imposuit. Quodsi vero hic diagnosis error, *renalis inflammationis* non parum demat ſrequentiae; ejusdem tamen aliquid *occultae* hoc in viscere *suppurationis* restituunt historiae: ut non difficilis haec utriusque erroris accasio, doctrinae hoc de morbo dignitatem abunde testetur.

Definitio. §. 257. *Renis* igitur *inflammatio*, vel *Nephritis* est affeotio utplurimum ſebrilis, cum dolore hujus partis nunc atdente, acuto, nunc obtuso, pulsante, versus vecicam oblique descendente; cum lotii nunc spastici, nunc rubicundi, nunc puriformis excretione frequenti, saepe pauca; aut secretionis urinalis totali ad renes suppressione; utplurimum cum nausea, vomituritione, vomitu, aut colico cruciatu; saepe cum cruris stupore, ac testiculi dolore vel retractione incedens.

Symptomata §. 258. Rarius *ren* uterque primum, frequentius dextro, sinister, ac loco quidem hic ultimus quidquam altiori ac posteriori inflammatur. Nunc vero febris hanc affectionem

[r]em praecedit; nunc sequitur dolorem pro[f]undum, ardentem, pulsatilem in parte su[p]rema et postica abdominis, fere ad ultimae [d]orsi vertebrae, et quatuor priorum lumba[r]um confinia, ante duas postremas ex costis [sp]uriis, ad trium circiter digitorum transver[so]rum distansiam a spina. Ab initio quidem [h]ic dolor obtusus magis, ac tendens, pre[m]ensque, — dein vero, ardens, acutus ac [u]ncinans, saepe per uretherum decursum, [u]sque ad vesicam, aut per vasa spermatica [p]er inguen in testem, tunc facile retractum, [o]culari visus, observatur. Tum ipsius vero [t]esticuli dolor ac retractio, tum cruris stu[p]or, aut spasmus et tensio, in alia vix, quam [q]uae per calculos inducitur, inflammatione [o]ccurrunt. Sub hac vero renis affectione mox [f]requens lotii deponendi stimulus a pauca li[c]et, eaque vel flammea, aut profunde rubra, [v]el sanguine soluto mista, vel puriformi, [v]el, majori sub malo, decolori et prorsus [a]quosa urina excitatur. Sub maximo morbi [a]ugmento, ac si ren uterque inflammatione [t]urgeat, haec *dysuria renalis* convertitur in [t]otalem secretionis urinalis abolitionem: et [q]uocunque per has vias expellendum fuis[s]et lixivium; hoc a sanguine separari prae-

peditur. Atqui tum ex hoc ipso, tum ex cognito nervorum, qui renem adeunt, cum illis stomachi, intestinorum nexu, nascuntur mox ructus copiosi, nausea, vomituritio, vomitus, flatuum copia, anxietas, doloresque colici, aut ad anum tenesmus, obstructio, ac dimidii fere ventris ex parte affecta, vel totius abdominis intumescentia. Si vero ad pelvim renalem a calculosa materia irritatio fiat; ob eundem nervorum nexum, dolor, retractio testiculi; aut, compressis a tumente rene nervis tum *psoam* musculum, tum crus ipsum petentibus, istius stupor, torpor, dolénsque spasmus, aut oedema, inducitur. Interea lumbi carent, ab attactu vel et a solo lecti calore acutius dolent; neque pedibus aegrotans incedere potest; ac decubitus in aliam partem, quam in dorsum, per augmentum doloris in latus affectum, et per intolerabilem in adversam partem aut in ventrem procumbenti sensum, praepeditur. Licet vero insignes, ut in *lumbagine*, dolores lumbos divexent; aegrotus tamen antrorsum flexus, sine dolore notabile truncum erigere utplurimum potest. Nec coetera hoc in morbo febris acutae signa desunt; et cum intensior inflammatio urget: tam universi corporis

rror, quam anxietas, praecordiorum con-
ctio, et convulsio, extremitatum frigus,
or viscidus, delinium, lypothymiae aegro-
em affigunt. Pulsus hoc in affectu ab
io plenus, ac vibrans observatur; crescen-
us vero dolere ac spasmo, contrahitur et
llis, durus, ac intermittens comparet: quin
ttam diversa pulsis ac doloris ratione, in-
mmationis ad sedem vel in pelvi, vel in
sstantia renis, concludere tuto valeamus.

§. 259. Aliarum inflammationum adin- Divisio.
·; *Nephritis* nunc *phlegmonosam* habere
uram, nunc *erysipelaceam* agnoscere indo-
n videtur. Ab *epidemico* influxu, nisi rheu-
ttico, sat liberi renes observantur; febrisque
nc inflammationem concomitans, vix alium,
ım inflammatorium assumere characterem
nsuevit. Interim vel *primaria* hoc viscus;
vel, frequentius certe, *secundaria*, et a
culis renalibus, aut ab arenosa materia pen-
nte inflammatione laborat. De *occulta* in-
dum *Nephritide* jam injecta est mentio
:256.), atquae haec ipsa ad *chronicas* sae-
us pertinere, et cum lumborum, colicisque
loribus confundi videtur.

Cauſae. §. 260. Plures certe, quam quae rario-
rem *Nephritidem* revera inducunt, a Medicis
numerantur causae. Potissimae interim ex i-
tis sunt tum illae, quae et aliarum partium
inflammationes inducunt (§. 125.): inprimis
lapsus, ictus in regionem lumbalem, concus-
sio, contusio violentior, vulnus; forsitan et
vehemens ac in longum continuata equitatio,
validior nixus incurvato trunco ad grave pon-
dus elevandum susceptus, refrigeratio dorsi,
lumborum sudore praegresso madentium,
acre rheumaticum, arthriticum, metasticum, —
tum illae, quae in renem potentius agunt: u-
spasmus diuturnus, cantharides, melise m-
jalis, balsamorum variorum interius adhibit-
rum abusus; vicini peritonaei, lienis, hep-
tis, aut coli intestini inflammatio, abscessus
vertebrae caries, costae vicinoris fractura,
inprimis vero calculorum hispidorum, acut-
rum, asperorum; aut mole irritantium in r-
ne, urethere collectio, accedente, sub aliqu-
plethora, rudiori corporis concussione; fo-
sitan et urinae ad vesicam diuturna retenti-

Prognoſis. §. 261. Quae maturo satis consilio tr-
ctatur Nephritis primaria; ea, nisi insig-
mox impetu ren unus, aut quod facile c-

…nsensum accidit, uterque sat valide obrua- Resolutio.
…; prognosin tam funestam vix admittit.
…ae vero ex *calculis* originem nanciscitur:
…vel nunquam, vel non sine funestae reci-
…ae curatur periculo. Aquosae mictiones
…purae, ac pellucentes, aegrae morbum se-
…mi indicant; quibus vero, sub cedente fe-
…s impetu, sine inceptae jam suppurationis
…nis, urinae prodeunt multae, et crassae,
…um quasi *coffeanum* dilutiorem referentes;
… lactescentes, cum sedimento puriformi,
…x fundum petente, copioso; illis per ipsas,
…bus morbus residet, vias judicatio con-
…git. Sat largus haemorrhoidum fluxus, aut
…or aequalis, copiosus, et calidus oppor-
…o tempore prorumpens, non minora hic
…ndent auxilia.

Facilis quidem hoc in morbo, vel non Suppuratio
…ertente aegroto, in *suppurationem* est tran-
…s. Hanc tamen, post nephritidem ma-
…estam, ex signis (§. 128.) cognoscimus:
…mmodo, nec ob solum in urinis, copiosum
…t, ac puri simillimum foetidumque sedi-
…ntum ad illam praepostere concludamus;
… ob hujus absentiam materiae, renis exul-
…ationem pro certo deesse affirmemus. Pus
…dem ad hoc viscus cellectum, facilius,

quam ex alio, tum pondere proprio per ur
theres delabitur; tum urinarum flumine, v
genitum, abluitur: quo fit, ut per annos i
terdum sine febris hecticae a resorpto pu
valdopere incensae symptomatis, hic flux
continuet. Sed aliarum saepe partium *pu*
formem renes ex longinquo suscipiunt, e
pelluntque materiam; vel ipsimet *chroni*
interdum laborare *phlogosi* ac, sine exulce
tione, *puriformem* humorem (§§. 128. 159
quod in vesica urinali frequenter contin
(§. 265.), secernere observantur: vel demu
puriformis ille liquor, aut *pus* ipsum,
uretheribus, vesica, aut prostata glandu
scaturivit; ac, urinis commixtum, praegr
sos forte lumborum dolores, inductae
renem suppurationis, nec intimiori albesce
tis materiae cum lotio miscela, nec majo
illius visciditate comprobandae, injuste a
cusat. Verae autem hujus visceris vomica
sine puris in urina vestigio, ex pathologic
rum constant sectionum historia. Casus ad
nobis obvenit, in quo, licet *ren* utique *su*
puratus fuisset; fuerunt tamen et ipsa *vesic*
et *prostata* non exiguo ulcere, scirrhisque o
sessa. Atqui cum nulla *Nephritidis* praeiv
sent symptomata: de solo vesicae morb

er rectum non minus intestinum quam per
ethram explotato; — de renis vero sup-
uratione nequaquam cogitavimus. Interim
us ipsum acrius, ex rene in vesicam destil-
ns, hanc ipsam irritare, ad spasmodicas
ntractiones invitare, morbique hic loci pri-
ariam sedem mentiri, — aut, quod obser-
tione constat, in solidiorem massam coire,
pro calculo cystide incluso imponere po-
sst.

Ad plura hinc, aut saltem fida magis
ppurationis renalis signa simul attendendum
t; quo certe pertinent: indubia praegressae
ephritidis diagnosis; signorum resolutionis
nignae defectus; doloris, febrisque mode-
tio; sed prioris ex brevi intervallo in pul-
ntem transitus, et aegrotante pronum in
ntrem dacumbere jusso, atque interdum
alterum latus, ut sublimis sit affectae par-
situs, posito, suspensi veluti ponderis sen-
s, cum horrore doloribus interpolato, fe-
e lenta sine ordine decurrente, ac tabis pu-
llentae symptomatis. Alias sat manifestus
flactuans *renalis vomicae* ad lumbos tumor,
t indicans abscessum oedema; difficultas
inae adaucta, vel demum ejusdem, vix
scriptae, interdum cum insigni foetore,
rulenta excretio.

Ipsa vero haec *renalis vomica*, pro va-
tia, quam occupat, sede, partiumque vici
narum aut majori, aut minori resistentia, nunc
totam renis substantiam, ut ejusdem, prae
ter extimam visceris membranam aut saccum
in cadavere nihil reperiatur, consumit; nun
vero non in ipsius modo renis pelvim; sed
exterius disrupta, in laxa et cellulosa mus
culorum lumbalium, cruralium internorum
interstitia; — eroso autem ad *interiora* peri
tonaeo cum ipsis morbose concreto, in he
par, lienem, vel, ut nuper et nos experti
sumus, in ipsum colon intestinum, ac pe
anum, cum urina depletur. In primo casu
lotium cum pure, ac interdum cum calculi
excernitur; et ulcus, ob impuram ac fistulo
sam naturam, difficillimae, aut nullius cu
rationis, per gangraenam tunc facile termi
nandum, cum vertebrarum nonnunquam ca
rie, relinquitur. Alias tame fistula cum sup
purato rene, donec omnis consumatur, cor
respondens, uretheris quasi vices agit; a
per multum tempus, sine vitae dispendio
aperta servatur. Ad *exteriora* quidem eunden
renis abscessum apertum fuisse, ac cum uri
na purulenta calculum evacuasse; — sed bre
vi tempore *colon* etiam *intestinum* perforasse

urinam purulentam, cum flatibus et ex-
cementis, non modo per anum, sed per ex-
rnum quoque ad lumbos et ilia ulcus ex-
llisse, compertum habemus. Interdum ve-
occluso, vel a pure crassiori, vel a san-
iinis grumo, vel a fecibus, aliisque *ulceris*
nalis ostio; nova mox febris, et acutissi-
ne *Nephritidis* iterum, iterumque excitantur
mptomata; donec, restituto puris effluxu,
m brevi haec ipsa solatio dispareant.

Rarus, ut aliarum inflammationum, sic *Nephritidis*, in *scirrhum* est transitus: et quacunque hic demum causa oritur; non equens certe in homine morbus est. Inte-
m si absque resolutionis, aut suppuratio-
s signis, durities hoc in viscere, ad tactum anifesta, sed indolens, supersit; si aegro-
nti ex vacuo ventris loco veluti quidpiam ndere videatur, et stupor coxendicum, et npotentia cruris aut claudicatio adsit, min-
tque pauciora, et reliquo corporis habitu qua inter cutem laborantibus maxime simi-
 existat; tunc de latente ad renem scirrho, ui ad insigne volumen increvisse visus est, x dubium manet. Scirrhus.

Funestissimus Nephritidis per *gangrae-*
um exitus, ex signis alibi (§. 130.) allatis Gangraena.

pernoscendus est, atque tum ex febris praegressae violentia, tum ex virium vitalium extrema dejectione, animi deliquiis, sudore frigido, pulsu exilissimo, admodum frequenti et intermittente, subitanea dolorum remissione, deliriis, singultu, vomitu continuo, atque vel perfecta urinae suppressione; vel loti putridissimi, nigricantis, lividisque carunculis foedi excretione, patebit.

Cura.

§. 262. *Nephritis* non alia, quam coeterae inflammationes, methodo (§. 133.) curanda est; interim a cantharidum applicatione abstinere jubet cognita et irritans istorum in renes, nec camphora quidem praecavenda satis, acrio. Suspecta quoque ac, in majori dosi porrecta, noxia salina, et diuretica quaevis remedia sunt, quibus urinae, vel sanis interdum sensibilis acredo augetur, ac irritabilis inflammati renis substantia quammaxime stimulatur. Longior adeo a cibis abstinentia, nisi potus quodammodo suppleat, cum damno conjungitur; ac ipsae, quae bibuntur aquae fere tepidae magis, quam frigidae, ac divisis quodammodo hausibus assumantur oportet. Ipse adeo lecti calor, et continuus in dorsum decubitus, ab aegrotante, in quantum

ıcet, evitari debent. Clysteres, quam vis ma·
ıime necessarii, quod intestinorum in vici-
ıum renem facile compressionem augere
ıueant, si ad *sinistrum* inflammatio haereat:
ıon nisi pauca quantitate, ex oleo inprimis
ıepido, frequentius injiciendi sunt. Nec mi-
ıus lenia, quae sine stimulo alvum evacuent,
eemedia, ex manna potissimum, aut oleo,
ıdicantur. Vomitum symptomaticum emul-
ıione arabica, potuque tepido moderari in-
eerest.

Maximum igitur ex venaesectione pro
ıiolentia morbi frequentius repetenda, sub-
ıidium est. Sed post illam, scarificatio sat pro-
ıunda et cucurbitulae ad lumbos sat multae,
— nec minus, si forte suppressus haemorr-
ıoidum, aut menstrui fluxus subfuerit, hi-
ıudines circa anum aut pudenda adhibendae
ıunt. Coeterum et lumbi linimento volati-
ı, aut oleo frequenter, ac sine impetu illi-
ıiendi sunt. Si primis jam morbi initiis huic
ıorbo, a calculosa materia non oriundo, me-
ıelam adhibendi foret occasio: a prima ve-
ıaesectione fomenta frigida meliori appo-
ıerentur lumbis consilio; sed rarius aut tam
ıito hoc petitur, aut morbi tam clara est
ıiagnosis: istoque jam quidquam prove-

cto, tepidae magis ex emollientibus fomentationes, aut semicupium praesentem jam ac fortiorem spasmum moderare queunt. Interea medicamenta ex demulcentibus, emulsione arabica, decocto hordei, vel radicibus saponariae, salep, cum melle, minime vero ex *nitro*, quod in parvis dosibus nil prodesse, in magnis vero nocere observatur, petenda sunt.

Opii usum, nisi post dissipatam venaesectionibus inflammationem, ac sub reliqua sensibilitate nimia, in vera quidem aut *idiopathica Nephritide*, rejicimus. In illa vero, quae ex *calculis* originem duxit, opiata sub circumstantiis alibi exponendis, non raro locum habebunt.

Cum vero *suppurationis* in rene signa (§§. 128. 261.) comparent; tunc suspensa secundum regulas alibi (§. 134.) expositas, antiphlogistica methodo, maturationis opus solicite per cataplasmata ac fomenta emollientia promovendum est. In pelvem renalem depleri vomicam, optare quidem, sed per artem praestare non possumus. Quodsi vero hoc ipsum a natura auxilium obtineri non queat; tunc sat manifesto, renis pure turgentis, in loco *Nephrotomiae* instituenda operatio

c: ulcus profundum, ad chirurgicae artis cau-
ellas, deplendum, detergentum, consolidan-
um erit. Nihil quidem hic temere praecipi-
ındum esse, concedimus lubenter; sed, nisi
rrompta satis hic sectio aegrotantem salvet;
uid a cunctatione auxilii esse queat, nequa-
uam perspicimus. Ex spontanea in abdo-
ıen, viscus aliud; nisi colon in rarissimis,
t videtur, casibus excipiendum sit; aut in
ıusculorum interstitia, vomicae apertura,
ıors, licet interdum tarda, vix tamen non
bique (§. 261.) certa exspectanda est.

In casu exeuntis cum lotio a renibus pu-
ss, praeter nutrientem magis victum, sub-
dia ex lacte asinino, vel alio recenter mul-
), ex decoctis mucilaginosis cum melle edul-
orandis, tum ex cortice peruviano, aqua
ılcis, selterana, vel simili, interdum etiam
ıartiali, petenda sunt. Balsamicorum, in re-
es potentior, actio, saepe suspecta, et cum
bris urget, noxia est. Extractum myrrhae
quosum, cum illo corticis ac parva balsami
opaivae portione, sub febris defectu, ten-
ıre licebit.

In renum *scirrho*, aut gangraena, quod
ommendare possimus remedium, in deside-
iis est.

ORD. IV. GEN. VIII.

CYSTITIS.

Varia cyst. uar.

§. 263. Canalium ex renibus ad vesicam ducentium morbi non satis quidem noti ac perspecti sunt; eosdem tamen et dilatari nimis, et obturari, inflammari, suppurare, ac demum disrumpi posse, cadaverum sectiones docuerunt. Facilis vero inflammationis ex rene per uretherem ad vesicam, vel ex hac, ad illum via est. Sed propria non raro sensilissimum illud urinae receptaculum inflammatio tenet: ac licet aliorum haec ipsa morborum frequentius, *symptoma*, ac *erysipelacae* tunc plerumque naturae esse deprehendatur; est tamen, ubi et *primaria*, ac interdum *phlegmonosa* hoc viscus inflammatione corripiatur: et quemadmodum uterque morbus *acutissimam* frequenter affectionem sistit; sic et *chronicam* non raro, ad internam plerumque superficiem limitatam, phlogosin vesicae ostendit.

§. 264. *Cystitis* huic inflammationi (§. Definitio.
i.) nomen est: ac ista potissimum, in fe-
, lancinante ac utplurimum profundo in
ogastrica regione, vel in pelvi dolore,
atu mingendi, desidendi pressorio, acute
gente, saepe vano; — interdum simul
tumore attactum fugiende, ac in frequenti
vomitum incitamento consistit.

§. 265. Praeter pedissequa inflammatio- Symptomata
m symptomata (§. 124), in *Cystitide*
ıntur et alia: quae, pro varia inflammati-
s ad vesicam sede ac febris natura, non
um inter se differe observantur. Est vero
vel per totum hoc viscus, vix tamen ab
morbi principio, dispersa; vel ejusdem
llo partem, aut lateralem, aut anterio-
, posteriorem, aut suptemam seu fun-
n, aut infimam denique seu cervicem
upat. Quae ad latera vesicam paulo
ffundius adoritur inflammatio; illa, ure-
rum per illius membranas oblique descen-
tium ostia occludens, praeter ardorem ac
orem vesicae, lotium ab ista vel ex par-
vel omne avertit; ac in urethere obtu-
, urinis, prout aliquoties in cadaveribus
s ob causas factum esse vidimus, ad in-

testini tenuis crassitiem distento, dolores oblique ad renem ascendentes, ac interdum cum manifesto hujus ductus tumore incedentes, — nec minora ad ipsum renem, plenitudinis, distentionis, irritationis symptomata producit. Ubi utroque haec latere contingunt tunc, sub vacua protinus vesica, mox omne renum abolebitur officium; ac cita, ex stagnante in uretheribus renumque pelvi urina, aut illorum disruptio, aut lethalis sequetur gangraena. Si anteriorem magis vesicae parietem inflammatio investiat; tunc ad pubem durities, dolor maxime, et ab attactu vehemente urgebit; ad posteriorem vero partem haerens affectio, in *foeminis* quidem, inflammainsimul uteri leviora symptomata, — in *viris*, ad *Rectum* magis intestinum, compressionem, alvi obstructionem ac tenesmum aut haemorrhoidalium vasorum tensionem pulsationem, et acutos dolores causabit. Inflammata ad fundum vesica, vix quidem mana, qua parte inflammatur, ad expellenda urinam contractio exspectari potest; se ob imminutam cystidis capacitatem, ac summam totius visceris irritabilitatem, connuus, vel a paucissimo lotio, ad mingedum nisus, — et nisi consensualis ac spasm

di

n cervicis id impediat contractio, citior sdem excretio est. Ad collum vesicae, ut te pars cassior et causis inflammationis xime exposita observatur, haerente mor- ad perinaei regionem summi certe dolo- sensatio figetur, atque ex urina illico pressa, tumor ille ovalis ac oblongus ex abdomine, magnis, quam in quocunque cystitidis casu, assurget; nec minus ad tum intestinum, instituta per digitum loratione, tumur a pressione dolens, a fecum per moram induratarum excre- praepeditur, ac tenesmus inducitur, pa- it; atque instrumento per urethram im- sso, sub immani cruciatu, in vesicam ne- itur introductio.

Interim quantumvis haec symptomatum ystitide, ob variam inflammationis sedem, ersitas, sub initio morbi evidentior appa- ; sub ejusdem tamen incremento ac di- tione majori, vix non omnia conspirant, in immenso ad hypogastrium, pelvim m, lumbos, uretheres, perinaeum, anum, ue colem ipsum cruciatu ac ardore, in petuo mingendi, hos dolores insigniter sperante conatu, urinarum difficillima, lemque penitus intercepta excretio-

ne, in abdominis tensione, dolere quasi colico, ructibus continuis, nausea, vomituritione, vomitu bilioso, aeruginoso, singultu, jactatione continua, deliriis, vigiliis, sopore et convulsionibus consistunt. Mitior interim *superficialis* ac interna vesicae, *erysipelacea* utplurimum, phlogosis est, atque per menses non raro extenditur. Cum vero, sub majori vesicae morbo, urina aut flammea, aut tenuis, aquosa protinus, ac spastica expellatur; sub mitioribus circumstantiis quamplurimum albicantis, aut subflavae, *tenacissimae*, puriformis, foetidaeque materiae cum urinis excernitur. Febris vero, quae primo in casu vehementius, et cum pulso duro, frequenti pleno, sub finem contracto ac parvo, vel maxime urget; in altero mitior, ac interdum vix conspicua observatur.

Causae. §. 266. Causae *Cystitidis*, cum generalibus inflammationum causis (§. 125.), in primis vero cum illis *Nephritidis* (§. 260.) conveniunt, ac frequentissime ex calculorum aut arenarum hoc in cavo degentium irritatione derivandae sunt. Altera vesicam ad phlogoses non raro disponens causa, menstruorum, haemorrhoidum suppressio aut aberra-

o, ac plethora quaevis localis est, equitaone, vectione, concussione corporis ad haec ca invitata. Huc etiam spectant partium vecae vicinarum, correspondentium, renum ilicet, uretherum, urethrae, vaginae, periiei, prostatae glandulae, vesicularum semilium, uteri, intestini Recti, Coli, peritoiei inflammatio, suppuratio, ulcus; ossium ubis fractura, sectio, caries; contusio, ictus, psus in corpus durum, perinaeo illidens, ernia vesicae, aut vulnera, laceratio sub secone, extractione calculi, praesertim majos, inflicta; compressio fortis, sub difficili artu, a capite foetus, aut a vecte in vesicae artem, inprimis ad collum, aut urethram cta; mictus cruentus, blennorrhoea, fluor bus praepostere suppressa; acre quodcunue, scabiosum, venereum, blennorrhoicum, cerosum, herpeticum, metastaticum, erypelaceum, maxime vero rheumaticum, ad esicam depositum, vel cantharidum exteris, interius, adhibitarum, aut diureticorum rium abusus; spasmi vesicae diuturni, manisque doloribus stipati; catheterum, cereoum repetita nimis ac imprudens applicatio, iuturna urinae retentio, etc.

Prognosis. §. 267. Periculosissimus *Cystitis* morbus est, atque ob sensilissimam ac membranosam vesicae, — putrescententem vero retenti liquidi naturam, in illius paralysin, aut gangraenam, sub signis (§§. 132. 261.) expositis promptissime terminatur. Solvitur hic morbus, nisi perpetua ex calculis irritatione aut haerente ad prostatam, urethram, obstaculo alibi considerando, nutritus, *Nephritidis* ad instar (§. 261.), per urinam multam, puriformem, quae albam ac levem, tenacissimam interdum, subsidentiam habet, ac per sudorem profusum, aequalem, vaporosum. Resolutio. Solet autem saepe repente inflammatio solvi erysipelate juxta cutis superficiem oborto, et permanente: sub quibus vesicae tumor subsidet, haec ipsa mollescit, febris imminuitur, atque excrementis exitus patet. Quamvis vero sic inflammatio sat benigne resolvatur; saepe tamen aliquis per longum tempus vesicae tumor, cum incontinentia lotii, aut saltem cum aliqua urinam diutius retinendi impotentia, relinquitur.

Suppuratio. Sub conditionibus (§§. 128. 261.) expositis, in vesicae quoque inflammationibus, gangrenâ licet rario, *suppuratio* contingit. Haec vero ad maturitatem provecta, easdem

ce, ac de *metritide* dictum est (§. 227.), ;s legit; atque, nisi per urethram absces- s depleatur; flebili certe eventu, vel ad in- tinum rectum (§. 243.) vel ad perinae- n, ad uterum ipsum (§. 227.), ad peri- naeum, viscera varia, sub inflammatione m vesica concreta, ac demum, cum cita orte, in ipsum abdominis, pelvisque cavum eritur. Quodsi puriformis cum urina ma- ries ex urethra excerni observetur; cum c idem sub simplici non minus *renum* (§. 1.), quam ipsius *vesicae* phlogosi (§. 5.), contingere, atque non raro ex *pro- tae*, aut *vesicularum seminalium* abscessu s verum cum lotio praeterfluente commi- ri queat; non parva saepe medentes diffi- ltas in diagnosi premit: ac eosdem, sine egressorum symptomatum accuratissimo mine, in graves non raro errores conjecis- est visa. Per menses, ex rheumatico in sicam deposito acri, ex chronica hujus vi- ris, saepe haemorrhoidali, phlogosi, ac sicae quasi *coryza*, aut *catharrho* inflamma- io, similimam puri, eamque tenacem ma- iam, sine latentis exulcerationis periculo, m urinis effluxisse conspeximus. Prostatae idem, urethraeque abscessus, continuo aut

saltem sine nixu ad mingendum, per han ipsam destillare, — illos vesicae, non ni cum lotio purulenta excernere dictum est sed vidimus tum prostatae, tum vesicae con junctas in eodem subjecto suppurationes; a que saepe vesica, ad servicem inaequali tu more obsessa, perfecte quidem claudi no potest: unde, licet illa purulentum necdu humorem fundat; cum eo tamen ex prost tae abscessu veniente, in suo per urethra transitu urina misceri, ac pro vesicali prog nie, falso quidam argumento, declarari p test. Interim si, post superatam nephrit dem, tormentum ingens in pectine pelvisqu cavo, in uno eodemque loco, cum dysuri continua, ac difficultate mingendi, aut cu incontinentia urinae observetur; si purule ta ac foetida materies, sub manifesta lent que febricula et corporis macie (§. 128.) per longum tempus excernatur; si facta pe anum, ant per vaginam exploratione, ad unu eundemque vesicae locum, dolor ardens a intolerabilis a digiti pressione observetur tunc dirissimae tandem affectionis sat cert habetur diagnosis.

Scirrhus. Indurationes atque callositates ad ves cam, maxime vero ad ejus cervicem, copio

Medicorum observationes testantur: quae ut non raro ex aliis chronicisque causis pullulant; sic et ex inflammationibus, maxime lentis, et specifico acri excitatis suam frequenter originem sumunt. In hunc vesicae statum *Cystitidem* abiisse, praeter signa hujus exitus communia (§. 129.), docet tum externus tactus, aut instituta per anum, vaginam exploratio; tum pondus ingratum ad perinaeum, ac functionis in viscere, quae in suscipienda, retinenda, et expellenda urina consistit, laesio, pro varia indurationis sede atque exsensione, diversa. Ad immensam subinde molem vesica, parietibus suis undique densitate atque duritie auctis, increvisse, ac ad umbilicum fere usque extensa, quae in foemina pro uteri scirrho expertis in arte viris imposuerit (§. 225.), conspecta est. ... totam, quae pubem respicit, seu anteriorem vesicae partem, callositatem longe ... pelvi prominentem latamque observavimus: quo sub partiali hujus visceris affectu, quod reliquum ex vesica sanumque est, non potest non a contento lotio in diversam a naturali formam et locum extendi, in suscepta evacuatione, aut retentione liquidi difficultatem experiri, ac viscinas partes in di-

versos sensus agere. Ex eodem induratae cervicis vitio, urinas nunc retineri; nunc sine voluntate emitti; nunc vero utroque morbo simul, atque non sine maxima vesicae extensione, atque paralysis periculo, aegrotantes laborare conspicimus.

Gangraena. *Gangraenam* ad vesicam lethalem produnt signa tum generalia (§. 130.), tum illa, quae in *nephritide* instantem ex sphacelo mortem indicare dicta sunt (§. 267.). Sub flebilissimo hoc rerum statu, urinae, per totum inflammationis decursum suppressae, interdum sine difficultate fluunt, ac imperitis, sub quorumvis dolorum cessatione, spem vitae erigunt, post breve tempus certissima morte delendam.

Cura. §. 268. Quae ad *reuum* inflammationem curandam proposita fuerunt (§. 262.); ea in *Cystide* vix non omnia in usum trahi queunt. Major tamen hirudinum numerosarum, perinaeo, pudendis, post factas generales sanguinis emissiones, applicitarum hic actio esse consuevit. Post ista, sub morbo necdum provecto, frigida potius, quam calida prosunt fomenta, quo loco dolor urget admovenda. Sub majori vero inflammationis

ensitate, illa quae potenter relaxant, bal-
a, fomentationes emollientes, potissimum
llicantur. Clysteres oleosi, mucilaginosi
hoc in morbo perutiles sunt; sed cum ad
steriorem vesica partem ex inflammatione
geat: non sine doloris augmento, aut
am non sine difficultate injicientur illi, ni-
egrotante in genua e cubitos reclinato hoc
us suscipiatur. *Opio* nec hoc in morbo,
 maximo licet cruciatu, priusquam pars
jor inflammationis abacta sit, locus esse
test. Tunc vero, si vel a *calculo*, vel a
viori *spasmo* dolor provocetur ac pendeat:
cturae thebeicae portio vel ano commis-
 vel cum emulsione arabica porrecta si-
il indicabitur. Nec minus reliqua post cys-
idem vesicae *sensibilitas morbosa*, quod
de intestinorum hoc affectu post enteriti-
m dictum est (§. 244.), opium subinde
postulabit.

Cum vero urinae hoc in morbo sup-
essio, ejusdem licet effectus, causam tamen
lammationis irritatione sua perpetuo au-
at, atque summa ex retento lotio; exten-
que ad crepaturam; vel perfectam paraly-
 usque, vesica, pericula inducat; hinc pri-
 certe in avacuanda quantocyus per cathe-

terem urina versaretur indicatio. Ast vero, nec aditus quidem, ob summam tumentis cervicis constrictionem, specillo esse potest; nec sine summo doloris ac inflammationis augmento, aut sine laesionis ad urethram periculo, in vesicam specillum penetrat.

In *foeminis* quidem facilius quam in *viris*, ob breviorem arduamque minus ad cystitidem in illis viam, tentari haec possunt; sed in istis, facto semel absque impetu, vel tennuiori, cereolo, cathetere, vel flexili musicaque chorda, oleo illinitis, tentamine; si majus huic ipsi obstaculum opponatur: a quovis ulteriori experimento, hic facile nimis fatali, abstinendum, et ad *vesicae punctionem* promptissime descendendum est. Quatuor haec viis tentari, atque vel per anum; vel ad perinaeum, vel ad hypogastrium, vel demum, in foeminis, per vaginam ipsam institui potest.

Per *Rectum* quidem intestinum et ad *perinaeum*, haec operatio, quotiescunque vesica lotio plenissima, pelvis cavum, ob molem suam, jam dereliquerit ac fere tota, gravidi adinstar uteri, in abdomen ascenderit; sine successu, quod ratione primum, deinexperientia edocti sumus, tentabitur; ac vul-

us, perſosso tricuspide incurva intestino, vesicam minime penetrabit. Hinc super ectine felicior hoc in casu operationis erit itus; alias verò brevior certe per *Rectum* vesicam via esset; nisi inflammatae in osteriore sui parte, qua cum intestino coeret, et qua phlegmonis utplurimum sess est, vesicae, — relinquendae in eadem, ac ano canulae, — aut repetendae frequenti operationis difficultates, illi, quae ad puem institui potest, operationi saepius praegativam concedere viderentur. Restituto uodammodo catheteri ad vesicam inflammam accessu, *injectiones* interum in hanc ipsam mmendari nuperrime videmus; sed licet nollientissimas; — ob summam tamen hujus sceris irritabilitatem, ad aquam etiam, uamvis purissimam, quam ad urinam ipsam sanis adeo hominibus multo majorem, nos iidem non facile abhibemus; nec potibus, urinarum quantitas augeatur, detrahenum esse aliquid cum aliis opinamur, atue plus certe febris ab impetu, ac urinarm acrimonia, quam a copia majori timeus.

Quomodo demum vesicae *abscessus* ac

variae ad anum; peritonaeum *fistulae* tracta debeant; hoc nostri non est hic fusius exp nere. Reliquum in vesica *ulcus*, iisden quam in renibus suppuratis commendavimu remediis (§. 262.), victuve blando et ex l cteis demulcentibus petendo pertractandu est. Quae in *callositate* hujus visceris, a *scirrho*, ad singula utplurimum rebelli, te tari queant; haec alibi fucius exponet tur.

Inflamm. articulares.

§. 269. De *artuum articulorumque i flammationibus* nunc prout promissimus (137.), ac prout hae QUINTUM *phlegmasi rum* ORDINEM constituunt, agendum nob superesset; sed cum pars magna illarum, e causis *externis* oboriri solita, ad Medicinam m nus, quam ad *Chirurgiam* spectare observ tur; major vero earum numerus, quae ad i lam pertinent, *rheumatismo* ac *arthritidi* sul mitti debeat: quae ambo genera inflammato riam quidem, in multis indolem assumere — sed frequentius certe sine febre ac phleg monoso apparatu incedere, nec non specifi cam ostendere naturam solent; hinc in aliun hujus operis locum nobis ea, quae ex isti

ll nos spectant, — nec minus *Erysibelatis* onsiderationem, eo quod hoc *inflammatio*-*um* inter et *exanthemata* limites fere consti-uat; ad sequentis libri exordium consulto sservamus.

FORMULAE MEDICAE.

IN §§. PRAECEDENIBUS CITATAE.

Num. XVIII.

Tinctura thebaica.

Recipe Opii puri pulveriſati, uncias duas,
Spiritus vini, uncias quatuor,
Vini albi generoſi, libram unam.

Digere per tres dies; tunc filtra.

N. XIX.

Collyrium adstringens.

Rc. Aluminis grana quinque,
Aquae destillatae uncias quinque,
Solve.

co *aluminis*, vitriolum album, aut et Saccharum saturni, ad tria vel quinque grana, in aquae praedicta quantitate volvi queunt.

N. XX.

Unguentum Citrinum.

Mercurii vivi uncia unam,
Spiritus nitri uncias duas.

ere super arenam, ut fiat solutio, quae calidissima adhuc misceatur cum.

Axungiae porcinae liquefactae et in coagulum denuo tendentis libra una.

nue movendo in mortario marmoreo fiat Unguentum.

N. XXI.

Potio laxans antiplogistica.

Pulpae tamarindorum uncias duas,
Cremoris tartari solubilis drachmas sex
e in aquae unciis decem.

N. XXII.

Collutorium adstringens.

℞. Corticis quercus junioris drachmas se
Coque cum aquae libra una cum dimid
Colaturae librae unius adde
Aluminis drachmam dimidiam,
Spiritus vini unciam unam cum dimid

Vel eadem aluminis portio solvitur in vi
rubri unciis octo.

N. XXIII.

Linctus.

℞. Mucilaginis arabicae,
Mellis despumati, una unciam unam
Misce.

N. XXI

N. XXIV.

Linimentum volatile.

.. Olei olivarum drachmas sex,
Spiritus salis ammoniaci drachmas duas,
iisce.

N. XXV.

Decoctum antiphlogisticum.

:. Decocti hordei libras duas,
Nitri puri drachmam unam,
Oxymellis simplicis unciam unam.
iisce.

N. XXVI.

Clyster emolliens.

cc. Herbae Malvae drachmas duas,
Coque per quadrantem horae cum aqua.
Colaturae unciarum decem, adde
Olei lini unciam unam.

Si butyri recentis in taleolas secti unci quatuor paulatim affundantur infusi ch momillae fervidi unciae octo, et strenu conquassando uniantur; clyster obtin tur, qui ad dimidiam portionem tepic porrectus, intestinum, in quo butyru in coagulum tendens diutitus remoratu quam optime relaxat.

N. XXVII.

Clyster antiphlogisticus.

Rc. Decocti hordei uncias decem,
Nitri puri drachmam unam,
Mellis unciam unam.
Misce.

N. XXVIII.

Decoctum polygalae Senekae.

Rc. Radicis Senekae unciam unam,
Aquae libram unam cum dimidia,
Coque ad remanentiam librae unius,
Cola.

N. XXIX.

Solutio gummosa.

(Gummi ammoniaci puri drachmas duas.
Solve in haustus salini unciis septem;
Adde vini antimoniati drachmam unam.

N. XXX.

Serum lactis vinosum.

Seri lactis vaccini libras duas,
Vini albi generosi uncias octo,
cce.

N. XXXI.

Emulsio alvum purgans.

Mannae electae unciam unam cum dimidia.
Solve in Emulsionis arabicae unciis novem.

N. XXXII.

Pulvis Doweri.

Rc. Pulveris tartari vitriolati drachmas tres
Opii puri,
Radicis Ipecacuanhae, ana scrupulum unum.
Misce, et diu terendo fiat pulvis subtililissimus.

Finis Lib. II.

DE

CURANDIS HOMINUM MORBIS

EPITOME

PRAELECTIONIBUS ACADEMICIS DICATA

AUCTORE

JOANNE PETRO FRANK

SAC. CAES. ET REG. AP. MAJ. A CONSILIIS MAGISTRATUS POLITICI ET OECONOM. MEDIOLAN., FACULTATIS MEDICAE AC NOSOCOMIORUM PER INSUBRIAM AUSTR. PRAESIDE, EXNODOCHII PAPIENS. AD S. MATH. MODERATORE, THERAPIAE SPEC. ET CLINICES IN TICINENSI ACADEMIA PROFESSORE P. ET O. ACADEMIAR. REG SCIENTIAR. GOETTING. MANTUANAE. ET ELECT. MOGUNT. TUM SOCIET. PATRIOT. MEDIOL. ET MEDIC. HELVET. SODALI.

LIBER III.

DE EXANTHEMATIBUS.

MANNHEMII MDCCXCII.

Apud C. F. Schwan et C. G. Goetz Bibliop- Aul.

DE
CURANDIS EXANTHEMATIBUS
LIBER III.

CLASSIS TERTIA.

EXANTHEMATA.

GENERALIA DE EXANTHEMATIBUS.

70. FREQUENS in tractatu de febribus Exanth. nat.
lib. I.) *exanthematum* facta est mentio,
copiosus, hac in classe morborum, illorum
ventus observatur: quin tamen aut febrim
a constituant; aut istam conceptu suo
essario involvant, ac praesentem ubique
quantur. Nullum *exanthema* est, quod non
e ullo febris vestigio interdum incedere,
nulla *exanthematica* in coeteris *febris* exi-
, quae non in aliis subinde sine quavis
cutem efflorescentia, aequali ac in illis
te, decurrere consuescat. Hinc nulla certe
ris ad *exanthemata* proprie spectat: ac si

utraque ex istis affectio conjuncta inceda sub *exanthemate* prorsus eodem, febris, nun ista, nunc illa, atque non modo *continu* vel *nervosa* (§. 80.), vel *gastrica* (§. 98. vel *inflammatoria* (§. 114.); sed et *periodic* interdum *legitima* (§. 35.) unionem const tuit.

Definitio. §. 271. Sunt autem *exanthemata* certa et ad cutis externam superficiem efflorescen tia morborum aut signa, aut ipsa morbu nunc sub epidermide planâ et aequali consp cua; nunc super cutem elevata; ibidem m culas, rubores, — hic vero pustulas, phly taenas, bullas, tubercula, aspredines ref rentia, tempore nunc sat fixo, nunc ver prorsus incerto, utplurimum quidem cum fe bre qualicunque; saepe vero sine ista, — alias priusquam haec superaccedat, aut et no febre tantum, sed vita adeo jam cessante, i conspectum prodeuntia, et quae demum au insensibili modo ac immutata fere cute dispa rent; aut epidermidis desquamatione, au demum suppuratione exulceratione, termi nantur.

275. Tantarum igitur rerum in cute hu- *Cutis consideratio.*
ana confluxus est! Qui vero hanc ipsam
t: ignobile corporis integumentum conside-
rnt; nec ad alia, quam *exhalationis* ac *re-*
rptionis per eandem officia, aut ad solius
ctus momenta respiciunt: illi patentissimi
rgani ſunctiones nec in sanitate rectius in-
llligere, nec in morbis propriae pignitatem
uperficiei mente penetrare videntur. Toti-
ss quidem animalis in complexum a natura
ars ista expanditur; ac ad interiora sese,
uousque patent, insinuans, non exiguam
el sui ipsius portionem circumdat, ac mater-
o sinu recondit; sed peculiarem hoc univer-
ii corporis involucrum, ac distinctam a com-
nuni, oeconomiam colit; nec minus in ho-
nine *cutis,* quam in arbore *cortex,* tum inte-
iioribus prospicit: tum semetipsam regit, ac
ritalitate *sua* animatur. Hac sola, cutis, non
modo sanitatis, sed et pathematum animi
ricissitudines, vel prima inter omnes ad ſa-
iiem prodit; ac proprio in morbis, nec ab
nternis mutuato, aegritudinis sensu frequen-
eer laborat. Sine cordis, a morborum causis
necdum excitati, adminiculo, jam illa in ſe-
oribus contrahitur, pallet, livescit, asperatur
(§. 6. b.); et, vel reagente ex praecordiis

vitali principio, haec tamen ipsa in frigore persistit; nunc urente, mordaci, nec semper pendente a sanguinis in se ipsam impetu, calore (§. 6. *c.*) arescit; aut mediis sub ignibus sudore inundatur. Vel solo febricitantium *attactu* experta manus de aegrotantis statu febrisque vigore saepissime judicat: nec solus hic in censum calor venit; sed cutis in illis circa carnes constrictio, tensio spasmodica, rigiditas, asperitas ac siccitas; — in his vero morbosa flacciditas, pendensque ab ossibus integumentorum habitus, vitalis potentiae in istis inertia, vel alia, quae verbis exprimi, doceri vix queunt, ad pellem imminuta, vel adaucta, vel demum mutata, judicium prognosinque dirigunt. Longo interdum, priusquam gravis hominem aegritudo corripiat, tempore, jam universa cutis colorem habitumque mutat suum; fonticuli, ulcera, efflorescentiae ad superficiem exsiccantur; ac ammisso pellis nitore corrugatur atque marcescit. Similia fere in plantis, flore licet ac fructu condecoratis, circumspectus arborum cultor vel solo ex cortice praedicit. [illegible]

§. 274. Atqui haec singula (§. 273.) Exanthemat. origo.
ss ostendunt, exanthemata non minus,
m coeteras cutis efflorescentias in hoc
: conspirare: quod utrumque malorum
us, nunc ex primarum potissime viarum
ssensu, — nunc ex morboso humorum
u, ac deposito ex istis in cutem acri, —
ıc ex pellis ipsius vitio, — atque nunc
num ex peculiari, in hanc ipsam primum,
ı vero in totum corporis systema agente
ttagio oriatur.

Ipsorum abdominis viscerum in cutem, Ex consensu abdom.
istius in illa imperium, vel ex sola jam
tinuitate substantiae (§. 273.) eruitur;
desunt officia et mutuus consensus nervum spinalium, qui ad singulas vertebras
ganglia confluunt, ac musculis non minus
ue cuti vicinis, quam ad viscera, cum
rcostalibus juncti, transmittuntur. Hinc
gravi intestinorum dolore, vel ipse in-
llum motus ac sensus extremitatum pe-
et ex sola vermium in abdomine rep-
ı, pruritus narium ac similes rheuma-
s in artubus dolores nascuntur. Anti-
nialium, opiatorum tam conspicua in
cem actio ac sudorifera virtus a solo
ominalium nervorum contactu, et

istorum cum cutaneis consensu pendere ob servantur; ac plurimorum, quae stomach ingeruntur, remediorum excitantium, ad stringentium in longinquas partes operatio non per secundas adeo, ut appellant, vias quam reciproco nervorum cutis, aliarum par tium, cum abdominalibus commercio, ab solvi videtur. Ex solo *mytulorum*, ostrearum venenatorum, vel et cancrorum in aliis; vic tu, jam copiosa ad cutem exanthemata pro rumpunt; et nota est mulierum praegnanti um, quae vix suscepto humano semine, a ſaciem undique deſoedantur, observatio.

Ex fluidorum vitio.

Ex ipso quidem humorum vitio, tum morbos alios (§. 8.), tum varia in cute ip sa incommoda oriri, vel ex cupreis vene reorum maculis, ex bilis in ictericis suffusio ne nunc universali, nunc ac corporis partem limitata, nec non ex criticis, quae non mo do in ſebribus, sed et in chronicis affectio nibus nonnunquam ad cutem contingunt depositionibus, eruitur: et quamvis simili ſere ad pellem phoenomena solidorum poti us, quam fluidorum vitio non raro nascan tur; est tamen, ubi de morboso istorum statu ac pendente ex hinc in cutem effectu pru denter dubitare nequimus. Quae in peste

nonnunquam cum feliciori truculentissimi morbi solutione contingunt *metastases*, et quae aliis in febribus nervosis interdum nascuntur *gangraenae criticae* (§. 88.); hac certe per solidorum his in morbis actionem, aut per novae, ac principalem morbum abhinc revellentis inflammationis beneficium explicari ubique non possunt, atque *humoralis pathologiae*, in frequentem licet abusum tractae, auctoritatem ultro confirmant.

Ex cutis culpa.

Ad ipsam vero cutis substantiam interdum morborum, aut exanthematum saltem, praeparari materias, quin igitur ad certum in sanguine vitium recurrendum esset, ex aliarum, quas *morbosas* vocavimus, secretionum patet historia. Hoc vero, jam stimulatae partis opus, non certe ad inorganicae, sensuque carentis epidermidis affectus pertinet; sed ipsius adeo sensibilissimae pellis, folliculorum, papillarum, nervorum, vasorum, ac *reticuli* inprimis *mucosi* laesae aut mutatae per quemcunque demum stimulum actioni debetur: qua nempe tum subtilissimorum vasculorum, aut sanguinem, aut tenuiorem lymphaticumque liquorem vehentium distensio, laceratio, ac istius in vicinam cellulam, aut intermedium epidermidi locum,

sub echymosis, maculae, vibicisque specie, mediocris effusio, — tum permutata his in partibus humorum ex folliculis ac papillis cutaneis aut inflámmatorio, aut alio demum stimulo irritatis, secretio, sub aspredinum, papularum, tuberculorum, abscessulorum, aut phlyctaenarum apparatu, succedit. Utriusque rei exempla habentur tum in stigmate a culicis proboscide cuti inducto, et sic nata ex minima cruoris effusi quantitate simillima petechiae macula; — in papulis copiosis ac urentibus, aut sudaminibus, quae ardentioris coeli calor, acrioris et cohibiti sudoris ope ad cutem producit; in vesica, quam in hac ipsa cantharidum, sub epidermide receptum acre mox suscitat; — ex pruriente ad pellem urticis forte caesam tumore; — in ábscessulo ex spina vix oculo conspicua, cuti adacta, etc. Nec mirum certe videbitur, si ad amplioris in cute pustulae basin, aut tumefactus, atque prominens ac pure repletus folliculus, aut papillula, aut forte lymphatici generis glandula inflammata, suppurata occurrat; neque hanc ipsam a natura prosecernenda specifici morbi materia fabrefactam opinamur. Nullum certe in animali ad longaevam sanitatem constructa machina

strumentum pro tam lethali fine crediderius expresse destinatum fuisse; satisque jam llorum est, vel ipsa pro naturali quavis nctione concessa nobis organa, cum a usis morborum stimulentur, in propriam n raro concurrere perniciem. Nec etiam ecifica quaefis morborum materia specifim sibi aut distinctum ab aliis succum aut strumentum proprium requirit; sed solo ius in partem quamcunque peculiari stiulo, sub iisdem rerum conditionibus, hucor idem morbosus, pro tempore, ex no; naturae legibus non determinando, praeratur.

275. Est tamen, quod in humana mireur oeconomia, singularis partium ad morosas secretiones respectus: ut a certis spefisque stimulis, quotiescunque et quovis mpore sibi admotis, vix non in eosdem mper rapiantur effectus, atque similem rorsus irritanti principio et ipsae secernat ateriam: cum ab aliis, non minus specifis aut contagiosis morborum fermentis, suerata semel infectione, in secundam sese, isdem licet causis expositae, adduci vix nquam sinant. Sic a *venereo* viru, ac *scabiei* E. differentia.

contagio, ejusdem subjecti, vix a prima in fectione liberati, quaecunque replicati cum venerea aut cum scabioso commercii ratio ne, mox nova succedit infectio; cum e *variolarum* et *morbillorum* contagio, qui cunque jam pridem mulctatus, per vitam sa tutus resistat: et quamvis nutricis, hoc pri vilegio fretae, ad genas, quibus variolosum pueri caput diutius incubuit, variolarum pu stulae hinc inde prorumpant; contagio ta men, morboque totius mulier nequaquam laborat. Vel ipsam *pestem*, *scarlatinam tussimque ferinam*, post primam aggressio nem, eandem hominibus, ac variolae, mo billi, a novo insultu securitatem conceder sine magno veritatis fundamento affirmatur est; sed hoc saltem ab experientia doceri v detur: quod certa, aut vix suscepta, aut nc ita pridem superata morbosae secretionis a exanthematum principia, ab alterius ac sim lis fere potentiae veneni actione eundem h minem, pro totius saltem regnantis cons tutionis tempore, muniant ac tutum es jubeant; cum alia, *variolarum*, ac *morb lorum* exemplo, nisi promptiorem adeo finis contagii successionem reconvalescen bus impertiantur; ab ejusdem saltem inva one eosdem nec minime defendant.

Alia vero exanthemata *contagio* suam
scribunt originem; alia ex accidentalibus
usis generari solita, nec alieno semini ori-
nem debent; nec proprio sese in alios pro-
gant. Interim cur vix secunda vice eun-
m ferire hominem soleant variolae atque
orbili; hoc sola horum exanthematum
ntagiosa non explicat *natura;* nec igitur
ae, hac ipsa qualitate instructa hominem
vadunt; ea replicare ideo aggressionem
tterdum non possunt.

Interim quae specifico charactere desti-
uuntur, ac certo in alios semine propagari
on queunt, exanthemata; illa febrium non
rro *symptoma* potius, quam ipse morbus
nt; cum alia, et *essentialia exanthemata*,
t variolae, morbilli, febrim ipsam non raro
ı servitutem ducant, et pro symptomate
llam sibi subjugare consuescant. Utrumque
eero exanthematum genus, quemadmodum
ine quovis interdum febris indicio efflores-
it; sic et variam sibi febrem, aut se ipsam fe-
ori cuivis, adsociare potest (§. 270.): ut igitur
xanthemata in *febrilia* atque *apyretica* licet
x una classe ad aliam facillime transiliant,
listingui omnino mereantur. Quae ex illis
ad cutem propullulant; ea coeterorum adin-

star symptomatum morbum nequidquam sublevare; sed in multis cum istius augmento prodire observantur. Nec tamen deſcunt *criticorum* in ſebribus exanthematum exempla; ac si de *petechiis* haec ex propria vix asserere audeamus experientia; *miliaria* certe licet non ſrequente aegrotantibus beneficio hanc ostendisse naturam compertum habemus (§. 323.). *Benignam, malignamque exanthematum* naturam tum febris maximo, quae haec ipsa producit, aut comitatur; tum subjecti, causarumque conditio determinat. Nec *acutam* ubique exanthemata, sed et *chronicam* interdum indolem, *erysipelatis habitualis*, ac *purpurae* per menses interdum recurrentis exemplo, manifestant. In regione humidiori ac profundius posita, inprimis sub coelo ardenti, frequentior morborum cutaneorum omnium proventus ac fere *endemica* natura est; hinc et *exanthemata* his in locis frequentius, quam in aliis, sub ſebrium decursu obveniunt. Interim vel ipsa Medicorum in his per tractandis methodus majorem saepe exanthematum, quam ipsius soli constitutio, partem agnoscit; et ex quo sudores in quavis ſebrium specie pellendi consuetudo quodammodo eviluit, ac major abdominalis habetur ſomitis

con

nsideratio; exanthematum symptomatico-
im vix non ubique imminuta est frequen-
a. Sed revera tam evidenter inderdum haec
ssa *epidemicam* ostendunt naturam: ut vel
ıb meliori methodo, sub majori aegrotan-
ium aerisque temperati hos ambientis puri-
ıte, sub matura saburrarum eliminatione,
on tamen ubique exanthematum ad cutim
raepediri queat efflorescentia.

Alia demum exanthemata, quam semel
ı cute sedem elegerunt, hanc ipsam cum
ia nec unquam commutant, nec ampliorem
bi desiderant; sed, quo loco progermina-
ınt: hoc eodem, petechiarum, miliarum,
ariolarum, morbillorum exemplo, flore-
cunt, atque vel maturantur ac decidunt,
el immutata ex superficie disparent. Alia
xam in pelle radicem non figunt; sed an-
ustiori primum confinio limitata, hoc ipsum,
uod de scarlatina, erysipelate observamus,
erpetuo extendunt; aut pristinam possessio-
em inopinato derelinquunt, ac alienam fu-
core aequeli praecipitanter invadunt. Utrum-
que interim exanthematum genus non eo-
dem, quo incepit, nisu ubique vegetat; sed,
aut maturitatem sibi propriam aliquando non
adipiscitur; aut prorsus a cute disparet, ac

pristinae in hac ipsa sedis nec vestigium quidem relinquit.

Causae. §. 276. Ex dictis (§§. 273. 274. 275.) exanthematum causae quodammodo illustrantur, ac frequens multorum ex abdomine patet origo. Ipsa tamen cutis per diuturnos atque artificiales sudores maceratio non minus, quam calor lecti siccus, in pelle murationem, exanthematum generationi, sine alio ad intestina vitio faventem inducunt; atque delicatior laxaque cutis albidioris, tenerioris apud mulieres, infantes, rufosque homines condicio, hanc ipsam non rara promovere videtur. Sed et illa ipsa, quae transpirationem, sudorem supprimunt, axanthematum non raro causam sistere observantur. Qui ex frigidioribus locis calidiora, et insuetos in his solis aestus subeunt, sudoris hic necessarii impatientes, papulis insigniter prurientibus ad cutem undique, seu *sudaminibus*, ac *hidrois* non sine periculo repellendis, obsidentur (§. 274.). Eadem post balnea frigida, calidiori anni tempore adhibita in multis observantur. Qui cute sensibiliori obteguntur; illi vel ex simplici emplastro, aut linimento, cuti per paucas horas applicitis, mox plures

non modo in eadem postulas, phlyctaenas; sed non raro erysipelaceam inflammationem experiuntur. Ob hanc forte rationem certa exanthemata ad loca corporis, athmosphaerae frigidiori prae aliis exposida, ut faciem, manus, uberius, quam ad ista, prorumpunt. Sed et ipsam plethoram tum generalem, tum localem, ad varias cutis efflorescentias contribuere, ex pustulis in fronte adolescentum succiplenorum, inprimis ab assumpto potu sprirituoso a suppressis haemorrhagiis prorumpentium, — ex cupreis, portatorum ad nasum maculis observamus; ac in ipsis adeo febribus, quas *inflammatorias* vocamus, tum petechiae, tum miliaria interdum in cute propullulant: sub quibus detractum ex venis sanguinem manifesto corio obductum, minimeque resolutum non tam raro conspeximus.

Magne interim *actionis nervosae* (§. 228), et *contagii* latentis in febribus suspicioni locus est, ubi exanthemata certa, in pluribus, *epidemico*, nec ex saburrali abdominis vitio, nec a medentis erroribus pendente influxu, propelluntur: vel quod illud ipsum, quod febrim excitavit, a cute receptum, vel ad eandem depositum fuerit; vel quod volati-

lius contagiosi principii vehiculum, quemcumque febris impetum, omnemque fere actionem, ad corporis dirigat peripheriam: per quam adeo sub ipso morbi principio, ac in subjectis non cachecticis, non raro, sudoribus arte prolectis et febris causa, et exanthematum occasio, apertis cutis spiraculis expelluntur feliciter (§. 94.), *Putridam* esse hujus contagii, exanthematum in nervosis febribus (§. 80.) fontis, naturam; argumento, quod satisfaciat, nullo hucusque evictum est (§. 92); nec certe variolarum, morbillorum benignorum qualitate, ac tam facili ad inflammatorios motus natura evincitur. Quod si ex *putrido* ac saburrali ad intestina vitio symptomatica non raro producantur in cute exanthemata (§. 274.); hoc non ob factam illius in sanguinem resorptionem, ac putridam *in hoc ipso conservatam* naturam, sed non secus, ac alia, quae putrida non sunt, — ac recens mytulorum ostrearumque caro, ab ejusdem in gastricorum systema nervorum actione praestatur; ac vix in alio exanthematum, quam illorum forte; quae sub paralyticae ac jam fere emortuae cutis in agonizantibus, conditione, aut in cadevere erumpunt, casu, a putredine dependit.

Quid specificum variorum exanthema-
um, inprimis *essentialium*, in partem hanc
rel illam nisum producat; hoc non minus,
quam chronicarum efflorescentiarum in de-
erminatas partes tendentium naturam igno-
ramus. Sed quemadmodum venerei virus ad
lliam licet partem suscepti, singularem in
genitalia, in fauces, cutem, ac ossa impetum,
— scabiei, non ad faciem, sed ad digito-
rum praesertim, coeteramque cutem conver-
sionem, — scorbutici vero acris in gingi-
vas proclivitatem admiramur; sic et variola-
rum major cum capite, — morbillosi conta-
gii evidens cum pituitosa faucium, pulmo-
num membrana, cum oculis, affinitas, —
scarlatinae materiae specifica, — incipiente
morbo, cum faucibus, — declinante vero
cum subcutaneo ac cellulari contextu harmo-
nia, fugit intellectum.

§. 277. Quod vero illa ipsa, quae exan- Prognosis.
themata constituit, materia diversam omnino
naturam ac indolem agnoscat: hoc a vario
ejusdem aut disparentis (§. 275.), aut ad
interiora retrocedentis effectu non certa satis
eruitur indagine. Symptomatica quidem quod
attinet exanthemata, illa frequenter sine ma-

nifesta morbi mutatione ad cutem disparent; atque sine certo febris levamine revertuntur; sed si, pue crisin aliquando constituunt, — aut quae *primaria* et *essentialia* dicuntur exanthemata, cum magno interdum morbi augmento vel concidant, vel ad interiora repercuti videantur: hoc non minus causae, quae huic repercussione subest, quam ipsius retropulsae acredini material adscribere liceret. Est interim, ubi retropressae utriusque materiae tam evidens in viscera habeatur actio; et ubi reassumptae in circulum deleteriae acredinis tam corrosivus conspiciatur effectus: ut in hac ipsa potius materia, quam in caussis retrocessioni subjacentibus, noxarum ac funestae quaerenda sit metastasis origo.

Quemadmodum vero, quae vel criticam aerioris materiae in cutem depositionem sistunt, — vel quae in hac ipsa, ex crudis, perficiuntur ac maturescunt exanthemata, impetu nunc uno, ac vegeto naturae sustinentur subsidio; nunc vero imperfecto cordis conamine vix foventur, ac medio sub opere languescunt; sic expedita, nec tamen coctione prior, nec tarda nimis, exanthematum criticorum efflorescentia non minus, quam

ustularum, abscessulorumque repletio, elevatio, maturatio, ac floridus circumpositae utis habitus, spem medentis non parum erigere queunt. Hinc aut lividus macularum aut nigrescens color, vel pallens papularum aspectus, aut vacua, collapsa, circuloque ex laeto rubente destituta postula, ac intermediae cutis oedematosus, vel subcinereus habitus, labescentis naturae, ac perfectae maturationis defectus, non raro vero instantis gangraenae, testimonium exhibent. Est interim sat frequens in macularum colore, sine antis indiciis, mutatio; sed saepe aut cum laeto earundem aspectu, pericula non minus in morbis augentur; aut lividus ac subniger petechiae aspectus, sub meliori rerum statu comparens, post horas saepe non multas in alium, iterumque in alium sine tanto discrimine convertitur.

In genere, quae ex *primariis* exanthematibus, ad cutem jam satis expulsa sunt, nec febrim tamen aut dissipant, aut moderantur; sed fortiorem longe accendunt; — vel cum magnis lumborum, artuumque doloribus continuo incedunt, atque vel extremam, sine plethorae aut gastricae saburrae vestigio, debilitatem virium, vel deliria, li-

pothymias atque convulsiones agnoscunt; ea majori vitae discrimine incedere credendum est.

Signum certum ac pathognomonicum, ex quo futura exanthemata praenoscere valeamus, nisi cognitus regnantis epidemiae character illorum, quae pro talibus habentur, auctoritatem corroboret, nequaquam habemus.

Per se quidem nullum exanthema, nisi ob febrim, quae hoc idem comitatur; pericula portendit; et vel ipsae, quae contagio propagantur, efflorescentiae, sub recto virium vitalium moderamine, utplurimum discrimine carent. Vel ex confluente, ac pessimae indolis variola desumpta; ac alieno subjecto inserta materia, non malignam ideo huic ipsi aegritudinem conciliat. Sed cur demum, sine apertis ex subjecti, at que alia conditione repetendis causis, tum variolae, tum morbilli, tum ipsa adeo scarlatina, febrim potius *nervosam*, quam aliam hoc anno excitent; cum alio, aut nullam, aut inflammatoriam, aut gastricam sibi comitem eligant: hoc ad occulta mortalibus, nec ex tempestatis quidem rationibus explicanda, epidemiarum mysteria pertinet. Ipsa quidem cutis

ntextu in áliis laxiori, in aliis firmiori, — nsibilitate autem in ſingulis diverſa, in- ructa obſervatur; atque ex hoc forte certis riolae familiis, aut adultis etiam funeſtio- s, ac difficilior puſtularum evolutio eſt; d epidemicam haec malignitatem vel mini- e illuſtrant; atque hunc durum in patholo- cis nodum, obſervatio, quod ſub media, que malignissima conſtitutione, per inſitio- m artificialem propagata variola, non raro *nigna* communicetur, ulterius fortiusque ringit.

§. 278. Symptomaticorum exanthema- Cura.
m, quae febrium utplurimum ſoboles ſunt, edendi rationem; ex illarum doctrina pe- ndam eſſe, non difficulter apparet; ſed co sae, quas eſſentiales vocamus, acutae ef- rescentiae, potiſſimas hoc ex fonte regu- petunt: ita ut ulterior iſtorum morborum poſitio ſuperflua videri poſſet; niſi mul- rum hic rerum, ſub febrium pertractatione n facile commemorandarum, occurreret ra- ; atque plenior cujusvis demum exanthe- itis inveſtigatio, tum ſingulorum diagnoſin, m curam non parum adjuvaret. Praeter fe- im nempe ſociam, non pauca ſunt, quae

species diversas, ac varia exanthematum quorumdam stadia concernant, momenta nec eadem morbilli, quam variolae, eadem li cet febre stipata, methodo tractari queunt Hinc eas primum exanthematum species quae fere *nuda*, cutis planitiem aut nihil aut parum, aut non constanter superant *erysipelas* nempe, *scarlatinam*, *urticariam petechias*, — dein vero, eas, quae *scabra* pellem magis exasperant, *mliaria*, *vario las*, *morbillos*, *pemphigum*, ac *aphtha* hic pro institui ratione attente describemus

ORD. I.
XANTHEMATA NUDA.

GEN. I.

ERYSIPELAS.

279. Inflammationibus non minus (§. 269.), Definitio.
am exanthematibus affinis morbus est *ery-*
elas: communissima nec non propria pellis
manae affectio: in qua ad hanc ipsam mo-
ta primum sensatio, superficialis calor,
uritus, mox dolor ardens, rubor dilutus,
pallido subflavus, aequaliter diffusus
endens, a compressione evanescens, hac
ssante citissime revertens, sine duro, aut
nvexo cutis tumore, saepe cum phlyctae-
s, ut plurimum cum febre, alias sine ista,
mparent, ad vicinas facile partes proser-
nt, aut in dissitas inopinato ac celeriter
nsiliunt; aut protinus, non sine magno

interiorem periculo, disparent, cum pauc
in suppurationes, nisi malignas, vel ulcer
sas, — saepe cum evidenti in gangraena
dispositione, ac subsequente epidermid
desquamatione.

Divisio. §. 280. Nunc vero haec cutis affecti
exanthematum aemula et *simplex*, in summ
cute limitatur (§. 279.), nunc verae inflam
mationi quodammodo propius accedit; i
subjectam integumentis cellulosam profu
dius penetrat, atque ruborem magis satur
tum, tumorem vero offert conspicuum, sed t
men insigniter urentum, ac licet minus com
planatum, non tamen circumscriptum, nec i
medio, nisi dum in abscessum, hac in sp
cie non tam infrequentem, transiturus si
convexum, acuminatum, atque *erysipel*
phlegmonodes appellatum. Nunc, oedemat
sam tumidamque jam partem prehendens
pallidiorem ab initio et ex seroso subcrue
tum colorem assumit; a compressione, done
pars magis induruerit, foveam ostendit; a
que *erysipelas oedematodes*, in gangraenosa
devastationem praecipue pronum, vocatur.

Internum quoque et ad viscerum supe
ficiem residens haberi *erysipelas*, a Veteribu

litum, a Recentioribus vero in dubium ıtum est. Novimus tamen, non modo riventibus encephalitidem, otitidem, peeumoniam, enteritidem, singulasque inımationum species, comparente ad exterı corporis superficiem erysipelate proti- disparuisse; — hoc ipsum vero ac exiis genitalibus, sine interruptione phlogoper vaginam at uterum; a facie ad fauasperam arteriam, pulmones, coeterasad partes internas manifeste penetrasse; etiam in cadaveribus ad urethram, vem, vaginam, uterum, ovaria, intestina, triculum, hepar; — in pectore ad pleuram, nchia, pericardium, cor ipsum, ac vasa cora; in calvaria ad menynges, ad cerem ipsum, frequentius certe erysipelatosa, ım phlegmonosa occurrit inflammatio. Ex mmarum schirrho, dexterrima licet manu, cultrum ablato, erysipelas in singulis corporis externi partibus, ac tandem nalis peripneumonia successit; post quam mones undique correptos erysipelate, ex nmeo rubentes, nec duros, sed copioso o innatantes conspeximus; ac pars pluri- certe peripneumoniarum malignarum 1190.) cum erysipelate pulmonum incedit;

nec durus, nec cocto similis hepati ac pon derosus in cadeveribus pulmo in illis detegi tur. Nullum ergo de *internis erysipelatis* fre quentia dubium superesse potest; licet sign characteristica, quae hanc potius, quam phlegmonosam affectionem ad viscera indi cent: nisi ab externo et retropresso erysipe late, aut a manifesta interni hujus mali a externam partem non interrupta continuatio ne, — ex epidemica persectiones patholo gicas confirmata morbi indole — ex cache ctia subjecti constitutione ac prona in ery sipelas natura, — ac demum ex causis in flammationi verae parum faventibus, desu matur; adduci non queant.

Sed maxima erysipelatis differentia a illa febris sibi conjunctae, nunc *nervosae* nunc *gastricae*, nunc vero *inflammator* derivanda est: nec solum hic quod *simple* vocavimus, sed et *phlegmonosum erysipela* cum febre nunc illa, nunc ista copulatu Frequentius quidem haec ultima morbi spe cies phlegmonosa, sed non ubique, cum inflammatoria, pura saltem, febre incedit malignarum in nervosis febribus metastasium exemplo, quae, cum manifesta ad *phlegmo nosum erysipelas* pertineant; saepe tamen *in*

lammatoriam pro comite febrim non agnoscunt. *Erysipelas simplex* ut plurimum quidem cum gastrice febris non ambiguis symptomatis incedit et hoc ex fonte originem traxit; sed male ex *subflavo* erysipelatis colore, ad *bilem*, ut latitantem in sanguine causam, argumentantur; nec ubicunque cum hoc ipso vomituritio, aut amarae materiei vomitus occurrit, mox ad gastricam morbi naturam concludimus securi. Nunc etenim in plethoricis subjectis et *simplex erysipelas* inflammatoriam febrim sibi adjungit; nunc vero cum summis licet ventriculi perturbationibus, ac flavescente rubedinis fulgore, non billiosam, sed *nervosam*, ac vere malignam febris naturam agnoscit, ac in gangraenas festinat.

Alias nec ullam quidem erysipelati febrim fuisse conjunctam vidimus (*erythema recentiorum*): quod in *habituali* quammaxime ac per vices, aut per *periodos* interdum redeunte, nec tamen impetuoso semper incommodo — ac saepe in erysipelate ab externis, levibusque causis progenito observatur.

Frequenter satis *epidemicam* et ex causis semper obscuris pendentem erysipelsata originem profitentur, atque partes nunc inter-

nas, nunc vero externas occupando, diversos inter se morbos, inflammationes nempe superficiales, quas *catarrhales* vocant, membranae mucosae narium, faucium, auris internae, tracheae, bronchiorum; ventriculi, intestinorum, vesicae urinariae, pudendorum, aut; ad mucosum sub epidremide reticulum conversa, plogoses producunt. Ut plurimum tamen hae ipsae *sporadicae* occurrunt; atque nunc *fixam* externis in partibus, nunc *volubilem* admodum ac *ambulantem* naturam ostendunt.

Nec minus erysipelata mox *idiopathico* cutis, — nunc *symptomatico* potius oriuntur vitio; atque pro diversa, quam sibi eligunt, sede, diversa phaenomena producunt.

Criticam interdum erysipelas naturam habere observatur; ac hoc ipso, quo haec scribimus; anno, in Medolanensi nosocomio plures ex febre gastrico nervosa decumbentes erysipelate ad faciem comparente sanatos fuisse percepimus. Sed frequentius felicem potius ex parte nobiliori, ad minus nobilem ejusdem morbi conversionem exhibere videtur. Paucis in casibus *universale* erysipelas cutem, quam longe patet, omnem ac simul occupabat; in aliis non totam quidem

dem ac unico, — sed temen singulas cor-
oris partes divisio impetu ac gradatim inva-
it. In aliis aut dimidiam, aut fere totam
runci partem, *circini* in modum, circumdat,
apulosum; quod *zoster*, aut *zona* vocatur.

§. 281. In genere quidem erysipelas **Sympto-mata.**
nunc febrim praecedit; nunc cum hac ipsa
aggreditur hominem; nunc vero post duos
ut plurimum, aut tres, quatuorque dies, ae-
grotantem invadit. Ex *viginti* subjectis hoc
morbo affectis; et quorum historiam ex *In-
stituti Clinici* diariis coram oculis habemus;
nonnisi *duo*, priusquam febricitassent, —
sex vero post primum jam caloris ingressum
— coetera vero *duodecim* vel secunda, vel
tertia a febris principio die, erysipelate no-
tabantur. Sed, quod attentione dignum, ex
iisdem *viginti* aegrotantibus non minorquam
sexdecim foeminarum numerus observatur.

Pro varia vero partis, quam sibi mor-
bus pro sede eliget sensibilitate atque cum
aliis consensu, aut minor, aut major turba-
rum est cumulus. Saepius certe cum forti,
ac per horas continuante rigore, rarius sine
quovis horrore, exordium suum aegritudo
sumit. Sequitur mox calor capitisque dolor

intensus, qui saepe post nycthemerum sudore moderatur. Non infrequens secunda morbi die frigus, priori non mitius, est: quod calor iterum ac cephalaea, aut calor cum frigore alternans insequitur. Ad vesperas vero insigniter ille jam augetur; anorexia, oris amaror, nausea vomituritio, vomitus ipse, inquietudo, pervigilia, — apud infantes mox sopor, interdum convulsio accedunt. Praeter haec prima stimulantis ac mox expellendae, aut jam expulsae materiae phoenomena, febris, quae praesto est, aut *nervosae*, aut *gastricae*, aut *inflammatoriae*, saepius vero *complicatae* symptomata subintrant: quorum natura ex anterioribus (Lib. I.) pernoscitur. Sitis interim et linguae siccitas vix non ubiquae observantur, ac alvus ut plurimum obstructa est. Pulsus pro ratione doloris ac spasmi frequenter durus et contractus tangitur; in aliis arteriae sat molles, atque nunc plenae atque frequentes; nunc a naturalibus non multum abludere sentiuntur.

Quocunque vero tempore erysipelas in conspectum prodeat; pars affecta gravitatis primum atque caloris externi, mox vero pruritus ac fere ustionis sensationem experitur. Inderdum, cum ad caput insultus instat,

jugulares, — aut quae post *aures* positae sunt, — si vero extremitatibus exanthema imminet, *axillares*, aut *inguinales glandulae* dolent, punguntur ac tument, nec attactum perferunt; quod et ab erysipelate has ad partes jam conspicuo, ad lymphaticas has glandulas, dissito licet ab illo positas loco contingit. Mox vero descriptus (§. 279.) rubor fere roseus ad minorem primum cutis circuitum, tandem ampliori extensione efflorescere observatur. Atqui si ad internas ac membranaceas potissimum partes haec ipsa contingant; sequuntur tunc singula inflammationum alibi descriptarum (Lib II.) inprimis complicatarum, symptomata.

Si ad caput, quod frequentius accidit, erysipelas prorumpat; tunc ex una ut plurimum gena principium est, mox ad alteram, et ad frontem, brevique tempore ad capillatam capitis partem extensum; tumor vero mox altius, ac in alia fere parte assurgit; inflantur, quasi ab oedemate, oculosque rubentes abscondunt palpebrae, labium superius, nasusque valdopere crassescunt, aerique per hunc aditus intercluditur omnis; jam aures rubent, splendent, ac insigniter ardent: quo tempore, secunda fere, aut tertia

ab eruptione die, et facies, et caput totum ad monstruosam molem, nec tam roseo quam sat profundo rubore suffusam, summopere dolentem, et quasi totidem ubique aciculis, ut aegrotantes se explicant, ubique punctam augetur. Jam vero plures ex istis aut in consensum tracto, aut a tam vicino sibi, incendio simul correpto cerebro, cerebello; in soporem, aliquando profundum ac lethargicum, labuntur; aut musitant, aut ferociter delirant; multi vero ob faucium tubaeque ex his ad aurem ducentis phlogosi surdescunt ac dolent, difficulter deglutiunt atque symptomatico saepe magis, quam idiopathico stomachi affectu, aeruginosam interdum bilem per vomitum rejiciunt. Atque nunc, quod ore non nisi aperto respiratio absolvatur, siccissima, ac fere nigra conspicitur lingua; et secedente jam hinc inde in furfues ac pelliculas epidermide, — vigente alibi, ad nasum praeprimis ac frontem livescente tumore, foedus, nec prorsus sibi similis aegrotantis aspectus est. Eadem vero ad capillatam capitis partem rerum conditio in multis observatur, ac ob summam cutis ad occiput tensionem, nec in dorsum ferre decumbere — nec, ob auricularis concha

rphlogosi splendentis ac sensibilissimae cru-
atus, in lateralem converti situm queunt.

In aliis quidem corporis partibus erysi-
elate correptis tam notabiles turbae frequen-
r adeo non occurrunt; nec ſacile hoc ipsum,
si *phlegmonosae* potissimum naturae, in-
ntum illarum tumorem assurgit. Interim ad
rotum, aut, sub phimosi ad *praeputium*
onversa haec phlogosis, non raro gangrae-
am citissime has ad partes inducit: quod
: in pelle vel os nudum, ut in tibiis, —
el cartilaginem, ut auricularum ad con-
as, supervesciente, sub non magno licet par-
s tumore, timendum est. Alias vero, ac mi-
oris sub indole morbi, imprimis si ſebris
ut nulla, aut perpauca atque malignitatis
xpers subſuerit, — symptomata moderate
dmodum incedunt.

Nec tamen igitur vel leviori etiam mor-
o fides habenda, nec per diem certa sesu-
itas est. Extrema scilicet materiae ex una
n alteram partem volubilitas, saepe ex le-
iori istius affectu, mox gravissima in allis
ymptomata minatur. Praeter alia non pauca
nconstantis morbi exempla, aliud nuper in-
oemina, conspeximus cui erysipelas, ad de-
imam tertiam adeo morbi diem, ex ſacie

ad pedem, — ex hoc vero post paucum tempus ad coxam — mox iterum ad vultum; ex isto ad intestina; ex abdomine ad eundem iterum pedem; nunc ad costas ac pulmonem; ultimo vero ac lethali insultu, in cerebrum conversum est.

E. pustulorum.

§. 282. Quod vero descripta hucusque erysipelatis symptomata non parum exasperat; est phlyctaenarum, seu vesicularum, bullarum, materia seroso-lymphatica coloris utplurimum flavi, interdum rubescentit, repletarum, super ipsa cutis erysipelate exardentis superficie elevatio: quae *pustulosum* aut *vesiculari* sic dictum *erysipelas*, — nec tamem ideo distinctam satis ab aliis certamque morbi speciem, constituit. Saepius non has vesiculas jam prima comparentis erysipelatis die, cum hoc ipso simul prodire, ad ovi columbini, vel et gallinacei interdum magnitudinem elevari conspeximus; alias vero in vesicae ex cantharidum applicatione aut a combustione productae in modum, ad sat magnam cutis plagam hae ipsae assurgunt; aut pluribus in locis distinctas phlyctaenas efformant; aut et inter se confluunt.

Sed quemadmodum nec ab ipsius erysi-

elatis expulsione, priusquam tumor subsi-
eat, symptomata mitescunt; sic et phly-
caenarum eruptio illud ipsum nequidquam
ifringit. Hae vero, jam primo interdum
uo comparebant, die, vel sponte rumpun-
ur, et aeris ab attactu mox lymphatica li-
uoris portio condensatur, crudasque duras,
aventes, mox bruneas, ac fere nigras essor-
nat. Ab his ipsis, subjectae cutis inflamma-
ie tensio, irritatio non parum augetur; ac
nepe corrosivum fere serum sub duro hoc
egmine stagnans, eandem profunde exedit,
t in ulcus sordidum convertit; aut, cum,
uper omni parte extensa, ac pollice, ut
idimus crassior, inflammatam sic partem
naequali contractione undique et compri-
nat, et stimulet; in gangraenam interdum
raecipitat.

Nec juvat partem erysipelatis aliquam
ubsidere; nisi febris simul dolorque ubique
emittat: cum saepe in vicina alia non mi-
nor, ac in priori, stimulus, irritatio ac ser-
oense loco in locum inflammatio recurrat.

Tandem vero, pro varia erysipelatis
vehementia, sub finem quartae aut quintae
ab eruptione diei, interdum sexta, septima,
vel octava fere, cutis mador, sudorque no-

cturnus — in aliis diarrhoea, aut narium haemorrhagia, saepe sudor insimul, ac urina sedimento puriformi instructa, vim febris ac erysipelatis infractam testantur: quod nunc subsidere, pallescere, epidermis vero in furfures, aut squamas decidere incipit, paucorumquae intervallo dierum ex cute disparet. Sub repetitio tamen morbi ad partes novas insultu, haec desiderata criseos signa, licet desquamatio hinc illinc succedat; ad undecimam, decimam sextam, ad tardiorem nec certam, aliquando diem, differuntur. In leviori erysipelate saepe nulla criseos signa comparent.

E. phlegmonosum. §. 283. Erysipelas vero, quod *phlegmonosum* diximus; non aliam certe, nisi vehementiae ac profundioris sedis, ab erysipelate *simplici* differentiam agnoscit. Inflammatoria quidem febris *phlegmonosam* illam frequentius, quam *simplicem*, sed certe non ubique comitatur affectionem; et quemadmodum in hac ipsa, non semper desunt inflammatoriae febris symptomata; sic et in illa, cum inflammatione licet manifesta, *nervosa* tamen interdum febris observatur (§. 280.). Quodsi vero erysipelas cum phlegmone incedat;

ınc color illius, quod de capitis effectu, equentissime phlegmonoso, jam dictum st, atque ad articulos, ad mammas mulieres interdum conspicitur, obscurior, tumor ero profundior, durior, dolorque magis ıncinans ac pungens, licet ubique ardens, bservatur. Si febris simul inflammatoria um hoc incedat; tunc pulsus pleni, duriores, ac singula hujus febris symptomata (§. 16.), cum gastricis signis utplurimum conuncta, praedominantur, ac facilior morbi, verno inprimis tempore grassentis, in abscesus conversio est. Hos abscessus ad ipsam aciem conspeximus; ac si frequenter, quod monuimus (§. 279.) malignam prodere naturam soleant; hoc tamen non quovis in casu sic esse videmus. Ad cruris amplitudinem hoc ab erysipelate tumisse brachium, aut partes quoque alias insignem ad molem venisse, crutisque duris, crassioribus undique reguisse; — quin has ultimas per menses substitisse, atque tunc ab attactu sanguinem facile effudisse, sumus experti.

§. 284. Sub malignae vera ac *nervosae* febris cum erysipelate ingressu, subinde epidemico, ac, prout Medicorum fasti loquun- E. malignum.

tur, *pestilentiali*, symptomata illius (§§. 80. — 90.), efflorescentiam tum *simplicem*, tum *phlegmonosam* aliquando comitantur; ac summa mox virium prostratio, lipothymiae deliria, sopor, stupor, aut subsultus tendinum, tremores, convulsiones, sine manifesta, ex saburris gastricis, aut ex plethora quaerenda, causa, ac celer in livorem partis, ac in gangraenam, aut in pessima ulcera transitus observantur. Vidimus nihilominus vetulam, quae, cum ex improviso lingueretur animo; mox insigni frigore, calore, cephalaea, tussi, dolore faucium ac erysipelate corripiebatur, pulsum vero vix frequentem, sed durum, linguam mox nigram, debilitatem summam mentemque deliram manifestabat. Huic vero cum, die morbi licet nona, vena aperietur; sanguis corio obtectus tam felici effectu educebatur; ut undecima per largum sudorem saluti restitueretur.

E. habituale.

§. 285. Senibus: cachecticisque corporibus, vel et mulieribus, quae menstruorum suppressione laborant, *erysipelas* interdum *habituale* redditur, et verno inprimis vel autumnali tempore, aut, quod vidimus, mense quovis, periodice redit; utplurimum impetu

ıbreque carens; sed cum crura frequentius ıtierit, ulcera non raro in iisdem rebellia, ıt duritiem cutis cum tumore pedis nec per ıtam solvendam inducit.

§. 286. Frequentius erysipelas labefacta- ıs ex affectu chronico partes, inprimis oede- ıatosos jam hydropicorum artus, praecipue ıura, vel sponte, vel post institutas in istis ıarificationes, invadit: ubi sub extremis sae- ı: doloribus, atque flammeo, splendente, ıox vero livido, ac plumbeo cutis colore, ıomptissimam in gangraenas indolem mani- ıstat. Similia ad scrotum anasarca laborans ad oedematosa foeminarum genitalia con- ıngunt. E. oedematosum.

§. 287. Singularem erysipelatis speciem *ına*, vel *zoster*, aut *circinus* (§. 280.) ex- ıbet: quem, rariorem sane morbum, non ıuribus, quam in *quatuor* subjectis conspe- ımus. Praecedebant in puellae brachio si- ıistro dolores quasi rheumatici, ac per plu- ıs jam dies urgebant. Successit nunc ad co- ıas sinistri lateris sub scapula fortissimus, ıne alio, ad cutem signo, dolor. Post ali- ıuot dies, rubor coccineus, vix palmae spatio Zona zoster.

diffusus, ardentissimus, atque mox visiculae vix pisum aequantes, variolis fere similes, copiosissimae, profunde insidentes confertae hinc inde confluentes, fere racemosae, ac flavescente liquore repletae prorumpebant. Proserpebat haec eruptio, atque oblique per costat sub mamma sinistra ad scrobiculum usque, eadem fere, qua diximus, latitudine descendebat, Quo vero tempore *zoster* hic, cum pulsu frequenti, celeri, duro, et acutissimo dolore, extendebatur, phlyctaenae adultiores infra scapulam invida inter se, tenuique crusta cohaerentes, exsiccabantur, ac in furfures decidebant. Eodem modo pustulosus hic, et non nisi dimidium truncum circumscribens arcus post paucos dies, et quin ad lectum coacta fuerit aegrota, post evacuantia quaedam remedia, disparuit in totum. Similis prorsus in duobus viris rerum decursus a nobis observatus est; nisi quod in uno ex istis, desquamatione jam in totum absoluta et dispulso protinus rubore, per multos adhuc dies acuti ad eundem locum dolores, vesicante demum emplastro fugandi, continuarent. In quarto casu; validissimi circa ilei ossis regionem dolores virum per plures jam dies atque cum febre excrucia-

erant. Tunc vero ad palmae amplitudinem innumerabiles mox pisoque minores, cuti vero profundius insidentes, rubentes ad basin, in apice flaventes phlyctaenae, cum splendente roseoque pellis rubore insimul prodibant, ac internus pridem dolor in superficialem magis et ardentem conversus est. Post tres, quatuorve dies, epidermide desquamari incipiente, dolor omnis in crure conticuit. In alio casu tam latam aream non occupasse, sed minorem, floreni simplicis aut duplicati, nec febrim vehementem conjunctam habuisse legimus. Interdum vero et dimidiam calvariae, faciei partem, in aliis collum, abdomen, crura, brachia, varios in sensus, hic *circinus* ambit atque raro satis exemplo, et *chronicam* habuisse naturam conspectus est. Alias *epidemice* grassari *zoster* visus est: exsiccatis vero pustulis, aliae subnascebantur magis extensae: quae aegrotantes per menses doloribus ac insomniis cruciabant, saepiusque sanato jam exanthemate, tormenta eodem in loco continuabant. Nec tamen lethalitas morbi, de qua veteres, *si totum hominem afficeret*, pluribus Recentiorum exemplis confirmata est.

Ad *erysipelas* certe hic morbus spectat,

a communi diversus in eo: quod dolores in parte aut praecedunt, aut sequantur diuturni satis; quod phlyctaenis copiosissimis ac fere regularibus, profundius ad cutem haerentibus, nec tam altis, ubique pars affecta obtegatur, nec tumor fere, nec major exanthematis extensio facile hic occurrat. Vesiculas in communi erysipelate *tardius semper* erumpere; hoc ab experientia confirmari non vidimus.

Causae. §. 288. Quae de exanthematum origine generalia diximus (§. 274.), haec et de erysipelatis, vix tamen unquam contagiosi, causis dicenda sunt. Hae vero nunc *externae*, nunc *internae* esse observantur. Quaecunque cutem stimulo non magno ac superficiali irritare queunt; ea mox erysipelaceam in eadem phlogosin excitare valent. Vel simplex pauloque rudior frictio hanc induxit; similes levioris ambustionis, affusae fervidae, sinapismi, vesicantis remedii, puncturae apum, vesparum ac liquoris, quem irritata nonnunquam animalcula, insecta, in sui defensionem spargunt! vel et illius forte, quem *Chinenses* populi sub vernicis praeparatione tractant; effectus sunt. Frequens ex

ulnere, interdum levi, ut venaesectione, fractura ossis, a compressione, erysipelas st; et quibus variolae artificialiter inseruntur; his interdum hoc ipsum exanthematis enus circa locum quo virus infensum lathet, unde prorumpit. Ex tumorum cysticorum d occiput incauta scarificatione ac refrigeo, erysipelaceam ad caput, primo certe iternam, mox vero a cerebro ad faciem, ib continuo lethargo, ambulantem ac lealem affectionem observavimus. Vel solum mplastrum aut ceratum sensibilliori cuti aplicitum, aut illinitum unguentum erysipelas on raro excitare conspicimus.

Potissima vero istius causa censenda est *frigerium*, et sub epidermide collecta suoris materia. Ex incauta mammarum a uerperio denudatione frequentissimum ad llas erysipelas occurrit; ac in frigidioris enti in unam magis partem ac fortiori actioe saepissime hic morbus originem agnoscit. ui ob facillantem salutem, vel ob solum morem, ab aere liberiori sibi attentius caent, aut integumentis caput solicite nimis vent atque custodiunt; hi vel ex levioris urae afflatu erysipelate faciei immunes non ivunt; et ob frequentiorem transpirationis

vernali et autumnali tempore suppressionem erysipelata copiosa se manifestant.

Quodcunque demum acre, rheumaticum, arthriticum, herpeticum, vel aliud super cute depositum, producendae forsitan majori inflammationi impar, erysipelaceam in hac ipsa phlogosin inducit.

Sed potissima in *primis viis* erysipelatum officina latet. Quamvis enim ex solo oris amarore, ex nausea, vomituritione, vomituque bilioso ipso, aut ex flavescente erysipelatis colore ad gastricam morbi indolem non sine magno erroris concludatur periculo; manifesta tamen causarum cum effectu suo cohaesio frequenter hic adest, ac ipsa medendi methodus saburrarum eliminationi intenta, non tam gratuitam hanc abdominalis originis suppositionem esse in multis quodammodo ostendit. Ex bile hinc et a saburris in primis viis copiosius collectis, et ex verminosa, putridaque intestinorum colluvie erysipelas persaepe originem habere, et ratio suadet, et experientia confirmat.

Interim tam multiplicis ac popularis saepe morbi tam simplex non ubique causa est. Quem scilicet cutis ex abdomine;

hu

unc et istius viscera ex pellis, aliarumque artium affectione consensum patiuntur; ac saepe, quae nervos cutaneos tam ruditer simulat materia; ea symptomatum gastricorum per solum aliquando consensum excitae valebit sariem.

Sed, quod summa dignum attentione videtur, non parva saepius in erysipelate nervosi systematis auctoritas apparet; nec alia forte causa est, cur a terrore, ab ira et quovis fortiori mentis pathemate hic morbus tam saepe principium habeat; — cur certa venena, ac res per idiosyncrasiam corporis nocivae, nunc frictum scilicet *Squali Catuli*, seu *Catuli marini* piscis hepar, nunc mytuli vel ostreae (§. 274.), nunc vero pisces aut carnes acriori condimento aut rancedine penetrata, vel *Cyprini*, neque satis saliti, neque elixati, nunc anserinae adeo carnis et panororum victus, certis hominibus erysipelas concitaverit; — cur ex minoris interdum nervuli laesione sub venaesectionibus; aut a simplici per acum, aut per spinam inducto, vix sensibili vulnusculo, erysipelacea tam saepe inflammatio mox membra invadat; — cur tam parva inflammatione; tam insignis saepe ac fortiori phlegmone major hic dolor

urgeat; — cur frequentior in foeminis, quam in viris: ac inprimis tempore, quo menstrua illis prorumpunt, erysipelatis proventus (§. 281.); — cur tam facilis ejusdem in gangraenas conversio; — cur tam communis erysipelatis cum febribus nervosis complicatio, — et cur demum non spernendi ex *opio* in certis erysipelatis casibus effectus observentur (§. 290.). Quodsi evacuantia tam saepe hoc in morbo prodesse videantur, hoc, si frequentiorem ex abdominali fonte erysipelatis originem esse in multis testetur; non tamen omnis emeticorum ac evacuantium, in sola evacuatione consistit actio; atque sat evidens antimonialium in refractis dosibus potrectorum utilitas, in corundem in nervos effectu persaepe consistit. Saepe quoque symptomatica bilis collectio cum fructu in morbis discutitur: quin ideo princeps morbi origo ex hac ipsa colluvie derivanda sit: nec certe in quovis erysipelate, inprimis *maligno*, evacuantia indiscriminatim prodesse observantur.

Interim et consuetae excretionis tum menstruae, tum haemorrhoidalis suppressio ad frequentem satis erysipelatis causam spectat: qua fit, ut, quo tempore illa absolvi

ebuisset; hoc ipsum, periodice interdum, d cutem compareat.

Ex ipsius vero cutis vitio in certis subectis major in erysipelata; eandem vix non emper partem invadentia, disposito repeenda videtur. Saepe interim ex latente in umoribus acri hanc affectionem habitualem rriri, docet observatio majoris beneficii, quod aletudinarii homines ex consueto erysipelass reditu experiri cernuntur: docet frequens lcerum exsiccatorum in cutem effectus; ac najor cachecticorum in erysipelas dispositco;

§. 289. Leviorem saepius erysipelas morum sistit; atque circa quintam, septimam, ut undecimam diem, per sudorem, urinam un puriformi sedimento, aut per alvum equenter terminatur. Interim ob inconstanem illius naturam, nec leviori quidem aeritudini securitas tribuenda; nec illa, quae er laesiones externas inducitur, licet minus olubilis, ob suppurationes, quas nonnunuam sat difficiles excitat, pro insonti ubique abenda est. Capiti saepius infestum obseratur erysipelas, et ubi sopor, deliria, tendium subsultus accedunt: encephalitidis ery- Prognosis.

sipelaceae, vel apoplexiae minatur pericula. Erysipelas ab externis partibus intro converti, malum; ab internis vero extra, bonum; sed oportet, exterius comparente phlogosi, interni phoenomena mali aut protinus cessare, aut multum imminui; alias, ut conspeximus, interni potius augmentum incendii, ac ulteriorem istius dilationem signifigat. Rubores circa aurem ex praegresso dolore in febribus oborientes signum quidem sunt erysipelatis in facie futuri; vidimusque hanc COI aphorismum in puella nuper confirmari: cui, ex insigni capitis dolore cum inflammati cerebri phoenomenis labboranti, acutissimus post utramque aurem dolor, cum lymphatice glandulae, non magno quidem, sed attactum recusante tumore; salutare ad faciem erysipelas praedixit. Glandularum inguinalium, axillarium, jugularium rubores, dolores, saepe ad partes suas, ex quibus lymphatica vasa suscipiunt, erysipelas futurum indicant. Pericula vero istius, tum ex febris, cum qua incedit, tum ex causis ac subjecti natura eruuntur. Pessimum ex febre nervosa eidem connubium saepe est; atque si cachecticum, hydrope, ictero, scorbuto affectum, aut viribus destitutum corpus in-

vadat erysipelas; ſunestus non raro sub anxietate, deliriis, pulsu inaequali, dispnoea, ſopore, convulsionibus, aut tendinum subſultu, exitus observatur. Livor autem partis, aut nigredo, aut striae quasi flammeae, ramlliorum in formam ex affecta, inprimis oedematosa, parte dispersae, gangraenam sphacelumque ſutura praenunciant. Suppuratio ex erysipelate frequenter mala et ulcera sinusque difficiles inducit; interim et bonam ſuisse novimus, et erysipelatis epidemici nota est historia, quod, nisi per suppurationem judicaretur; lethale esse consuevit. Difficilior erysipelatis ad partes glandulosas resolutio observatur. Ad scrotum, saepius in gangraenam morbus terminatur. Ab erysipelate in cute apparente, inprimis *habituali*, graviores interdum atque chronici adeo affectus, uti asthma convulsivum, dolores varii, ac obstructiones viscerum dissipari observantur.

§. 290. In erysipelate curando inprimis febris hoc ipsum comitantis, tum causarum, epidemiae regnantis, ac subjecti ratio habenda, *resolutio* vero quocunque in casu, nisi aliter epidemica jubeat constitutio, querenda est. Levior quidem, et ex suppressa trans- Cura.

piratione ortus, vixque ſebrilis morbus, leni diapnoico remedio, moderato ambientis athmospherae tepore, infuſo sambuci, hauſtuque salino cum nitro ac rob sambuci, nec non ſomentatione sicca per sacculos aromaticis herbis, et camphorae portione refertos (N. XXXIII.), erysipelatis loco superimpoſitos, vel et leni evacuante salino, feliciter curatur. Aliis quartam grani partem, usque ad dimidium granum *opii* dediſse, alvum cremore tartari purgaſſe, cuti vero pulverem ex cadmia fornacum et farina tritici vel avenae aspersiſſe, ac eandem pluries in die cum decocto capitum papaveris, chamomillae et hyperici, cui pars circiter sexta spiritus vini supperaddita fuerat, ſomentaſſe conduxit.

E. inflammat. Si febris *inflammatoria* (§. 116.) erysipelas comitetur, atque phlegmonoſam hoc ipsum ostendat indolem, inprimis vero si caput sub his rerum circumstantiis, obsideatur, cum pulsu pleno, forti, duro, aut a plenitudine oppreſſo; tunc in repetita venae sectione, post hinc in sanguisugis aut cucurbitulis ad loca ab inflammatione libera, inprimis post aures, vel ad occiput poſitis, princeps auxilium est; nec symptomatum gastricorum ex inflammatoria irritatione orientium tanta

cc ratio haberi potest. Semper tamen
gitandum erit, exanthematicam hanc in-
mmationem, non ut simplicem aliam, aut
riorem, per copiosas adeo venae sectiones
ctandam; sed pro felici resolutione atque
isi per cutem ipsam obtinenda, vires vitae
tis conservandas esse. Dein vero, licet
mptomata gastrica irritationi magis adscri-
nda esse dixerimus; saepe tamen sat evi-
ns est character epidemiae *inflammatorio*
astricus: quo praesente, venae sectionum
mis copiasarum iterum moderamen: atque
vacuantium, coeterorumque antiphlogisti-
rum usus, nec non, frenato jam inflamma-
riae febris impetu, refractae tartari emetici
oses indicantur. Rarius quidem, si ad ex-
emitates, aut ad truncum haec erysipelatis
ecies resederit, tot venae sectiones, quam
cerebro inflammatio minitatur, requiren-
ur; sed in hoc etiam casu, ipsius inflamma-
onis vehementia, quid faciendum sit, do-
ebit; atque si maximus in parte dolor, ru-
or, splendor, aut densiores, irritantes ex
ustuloso morbo crustae sic jusserint: tunc
mentationes, leviora cataplasmata, ex emol-
entibus, decocto inprimis malvae, vel lacte
t aqua cum infuso sambuci, quam plurimum

indicantur. Alias erysipelas ab humidis superimpositis, inprimis glutinosis, transpirationem impedientibus, aut forte frigefactis, exasperatur, in suppurationem vergit, ac facillime repercutitur.

E. gastrici. Si *gastricam*, ut saepius contingit, febris indolem in erysipelate habere videatur (§. 100.); tunc, excepto complicationis inflammatoriae casu, venaesectio ommittenda, et vel emetico, si ad superiora urgeant materiae, vel alvum purganti remedio locus erit. In casu residentis ad faciem erysipelatis emesin non facile provocamus; sed, porrectis pulveribus resolventibus (N. II.), potionem laxantem antiphlogisticam, ac denique haustum salinum cum refractis sub fine morbi tartari emetici dosibus, sero lactis, infuso sambuci cum oxymelle simplici, propinamus. Nec metuendum est, erysipelas ab emeticis aut evacuantibus, dummodo caute et moderate adhibitis, retrocedere ac interioribus minitari. Si factis jamjam necessariis evacuationibus, febris adhuc cum impetu continuet; tunc acidum vitriolicum in potu ipso vel medicina porrectum, prout alibi (§. 109.) docuimus, indicatur.

E. nervosi. Ubi febris nervosa (§§. 87. 88.) hunc

corbum comitatur; tunc singula hac in ſebre
ommendata (§§. 94. 96.) remedia, ab initio
aterdum emedicum; posthinc vero, inprimis
ub metu gangraenae, cortex peruvianus, vel
adicis serpentariae virginianae, angelicae,
mperatoriae infusum, serum lactis vinosum,
inum ipsum, comphora, vel et moschus,
esicantia, sinapismus; indicantur. In sum-
mo ab erysipelate, cum hac ſebre incedente
colore, *opium* ipsum cum peruviano cortice
uptum, ac aether vitriolicus in usum tra-
enda erunt, novimusque periculossimum,
t vicinam gangraenam ad scrotum minitans
erysipelas ab *opio* solo, quam et in casu ery-
ipelatis a nervi laesione externa oriundi
promittit, medicinam habuisse.

In quovis autem faciei capitisque erysi-
pelate erectus trunci ac illius positio quam-
maxime necessaria est. Nec tamen frigori
caput hic exponendum, sed ab allidente aere
leviori tegmine defendendum est.

Quoad externa in erysipelate remedia,
ea non sine magna adhiberi cautela oportet.
In simpliciori quidem malo, manifestum ex
fotu sicco ac paulisper aromatico subsidium
est; in erysipelate pustuloso vel cum acrio-
ris seri transudatione conjuncto, absorbentes

hoc ipsum pulveres irritationem omnino diminuunt; ac licet crustam facile inducant, et transpirationem impedire videantur; experientia tamen tum dicto in casu, tum in eo, quo ab externis causis erysipelas provenit, cum fructu pulveres ex lycopodio, farina tritici, foenu graeci, adhiberi posse commonstrat. Nec plumbum, quod pulveribus ad erysipelas subinde commiscetur, his in casibus tam funestum est, ut non in phlegmonoso adeo erysipelate cataplasma ex panis mica et *aqua vegeto minerali* cum evidenti fructu aliquoties adhibuerimus. Tutius interim a plumbeis et adstringentibus abstinemus remediis: et in casu fortioris phlogosis, decoctum emolliens tum huic ipsi, tum crustis durioribus pustularum admovemus, nec facile nos induci sinemus, ut cum Recentiorum quibusdam, erysipelati, nisi ad genitalia, ex causa venerea, vel ipsam frigidam applicemus. In oedematoso, inprimis scroti, erysipelate, in quo acris non raro materia cutim erodit, promptamque gangraenam minatur, egregium vidimus subtilioris ex cortice peruviano pulveris, pauxillo myrrhae ac camphorae juncti, cutique inspersi usum. In pustuloso erysipelate, majo-

vesicae acriori et cutem ſacile exedente
co per incisionem liberandae sunt; atque
noc ipsum, licet spongia teneriori frequen-
abstersum, irritationem continuet; tunc
que praedicti pulveres inspergi, — crusta
co, quae exhinc, vel ex coagulata mox
mpha super pustulis ad artus induratur
collientibus humectari, vel charta, cui buty-
m recens illinitum est, involvi potest; qua
thodo durissimas ac ſere corneas crustas vel
ius noctis spatio cecidisse, ac erosionem,
loremque omnem dissipari conspeximus.

Scarificationes in parte erysipelate cor-
ta instituere, nos quidem ob gangraenae
tum ausi non sumus; atque in juguli ery-
elate per incisiones tractato, illam succes-
se compertum habemus.

Si gangraena cum ſebre nervosa ince-
ns in erysipelate observati contingat; tunc,
aeter internum peruviani corticis usum, et
mentationes ex eodem cortice, vix tamen
ſaciem, instituenda, — omnia illa, quae
bi (§. 136.) ad gangraenam tum hanc:
m aliam commendavimus, remedia mox
hibenda sunt.

Nec zoster (§. 287.) aliam sibi, quam
ae pro erysipelate proposita est, curam
postulat.

E. habituale.

In *habituali* erysipelate (§. 285.) a causam latentem respiciatur, atquae haec, si fieri queat, tollatur oportet. Interdum hi viscerum, hepatis inprimis, obstructio subest quae propria huic malo remedia, resolventia, succos plantarum lactescentium ac amarum, fructuum horreorum recentes, a alia, sibi expetit. Similia de menstruae, a haemorrhoidalis excretionis suppressione dicenda sunt, quae variam et ex aliis regul petendam sibi opem explorat. Si quam i sanguine acrimoniam suspicari liceat, tun aut specifica eidem remedia, vel generalia inprimis ea, quae transpirationis ac urina secretionem promoveant, — fonticuli quoqu aut setacea opponenda sunt. Thermarum saepe, inprimis sulphurearum, usus, hi prodest.

Quodsi vero ex cutis laxitate ac debilitate vel sensibilitate nimia erysipelas pender videatur; tunc assuefacto sensim sensimqu aeri puriori ac liberiori corpore, roborantibus magis tum internis, tum externis, frictionibus, balneis frigidis, maritimis, martia libus, cortice peruviano aegrotantibus suc currendum est.

Si ad interiora repercussum erysipela

iiculosum in illis morbum excitaverit, ıc, pro varia hujus retrocessionis causa, et varia novae aegritudinis indole metho- medendi diversa ex regulis artis partim ıı traditis, partim vero alibi (§. 326.) ex- mendis, adhibenda, — in revocando au- m ad cutem exanthemate opera omnis po- nda est. Hinc nunc venaesectio repetita; ınc excitantia potius remedia, nunc diap- iica, antimonialia, balnea tepedita, nunc odina et sedantia remedia, — in aliis eme- ıum, aut alvum laxantia, — exterius vero, ad ipsam, quam erysipelas deseruit, par- m, aut si locus id recuset, ad ejusdem cinias posita vesicantia aut sinapismi, vel ntharidum tinctura cuti infricanda, cucur- tulae siccae super cutem hinc inde trahen- ıe, indicantur. Si periculum in mora esse nseatur, tunc scarificatio partis cui can- arides applicandi sunt, aut caesio cutis ur- cis recentibus instituta; aut fervida demum qua, panno laneo suscepta ac pro momento perimposita, conducent.

ORD. I. GEN. II.

SCARLATINA.

Notio. §. 291 Morbus a priscis Medicis, s
forte pejorem illius et quae cum *cynanch*
gangraenosa incedit speciem (§. 175.) ex
cipiamus, parum intellectus, — saltem ant
saeculum *decimum sextum* non pro distinct
exanthemate descriptus, *scarlatina* est: i
certis ut videtur Europae provinciis adhuc
dum perrara, in aliis frequentior; et epide
mice hinc inde recurrens, infantibus quidem
communior, sed nec adultis parcens aegritu
do: cujus descriptionem, tum aliorum, tu
propriis non paucis diversarum constitutio
num muniti observationibus, hic agred
mur.

Definitio. §. 292. Nunc vero tam innocuus tamqu
mitis, — nunc tam exitialis ac pestiferu
est *scarlatinae* decursus: ut res ardua sit, r

;; quae morbum sibi ipsi adeo dissimilem
ttius circumscribat, atque ab analogis
ma affectibus: erysipelate (§. 279.),
morbillis, sat bene distinguat, defi-
io. Non iniquam interim illius ideam
llemus, si *scarlatinam* dicamus exanthema
ntagiosum, ut plurimum febrile, quod ad
tem, prius aridam sicceque calentem cum
uietudine vel anxietate, previo plerum-
e, interdum continuante in faucibus dolo-
ac rubore, sub macularum scarlatini aut
errimi coloris, saepe latarum, mox fere
quavis corporis partes a facie, jugulo,
aliunde extensarum, saepius perfecte le-
ım, subinde vero aspredine minimisque
ulis, aut et pustulis obsitarum, comparet;
st paucos dies cum epidermidis desquama-
ne evanescit; atque prae aliis cutis affe-
bus; neglecto a reconvalescentibus trans-
ationis opere, in leucophlegmatiam ac ana-
rca frequenter terminatur; nec facile in eo-
m subjecto pro secunda vice revertitur.

§. 293. Potissima hujus morbi, nunc *radici*, nunc *epidemici*, nunc levioris, nunc inosi (§. 292.) divisio ex febris plerum- e sibi conjunctae natura repetenda est. Devisio.

quae frequentius *inflammatoriam*, interdum *gastricam*, nonnunquam vero malignam prorsus seu *nervosam*, eamque vel *simplicem*, vel *complicatam* agnoscit indolem. Aliquando princeps fere *scarlatinae* regnantis phoenomenon *cynanche* est; hinc, licet hoc ipsius morbi characterem non satis definiat; *cynanchicam* dixere. Nec minus *cynanchica* est, quae cum febre *nervosa* incedit scarlatina; sed, cum ulcera hic in faucibus maligna et gangraenosa occurrant: hinc *scarlatina cynanchico-gangraenosa* nominanda foret. Coeterum, quoad externum habitum, scarlatina in *levigatam*, *miliformem*, ac *pustulosam* divisionem admittit.

Symptomata

§. 294. Simplicioris morbi, nobis frequenter visi, symptomata, praevia quadam lassitudine, in horripilatione ac in levi satis hanc insequente calore; ad vesperas quidquam adaucte, — jam secunda vero, aut tertia etiam die, in cutis maculis ruberrimis

Scarl. leviot.

vel minoribus, sed quampluriinis; aut latioribus, mox inter se confluentibus, primo utplurimum ad faciem, jugulum, pectus brachia, mox vero ad magnam externae superficiei partem, cum evidenti aegrotanti leva[…]

ramine, extensis consistit. Ad duos tresve
es persistunt hae maculae; atque tunc, or-
ne, quo efflorescebant, et quo tempore
re novae in aliis partibus propullulant, epi-
ermis exciscatur ac in furfures vel squa-
ulas decidit; ut sex fere vel octo dierum
atio, non sine reliqua cutis sensibilitate
ajori, morbus omnis evanescat. Quamvis
terim tam benigna sat raro universalis ob-
ervetur scarlatina; est tamen, ubi sub gra-
ioris etiam morbi epidemia, non pauci tam
enigne a contagio tractentur: ut ex eodem,
uo apud coeteros, fonte vix scaturiisse il-
ud crederetur.

§. 295. Nullo quidem non tempore scar- S. scarlat.
atina tum mitior (§. 294.), tum, quam- gravioris.
nunc describemus, gravior, seu *cynanchica*
occurrit; saepius tamen sub aequinoctio aut
vernali, vel autumnali, atque hoc in casu,
per totam extensa hiemem, divagatur. Multi
quidem, jam pluribus ante manifestum mor-
bi ingressum diebus, morosi ac tristes, de
capitis pondere, de raucedine ac faucium
ardore, tonsillarum dolore, alvi obstructione,
vel levi subinde diarrhoea, nec non de las-
situdine conqueruntur; donec, quod in aliis

ſere primum morbi ſymptoma conſtituit, ſecuta, ad multas interdum horas extenſo, febris, catarrhalibus, ſere in pluribus notata ſignis, atque dubium de inſtante morbillorum, niſi forte jam ſuderato, exanthemate movens, ordiatur. Saepius quidem in morbillis, quam in ſcarlatina, oculi, magisque rubent, lucemque recuſant; ſed et in hac ipſa rubor oculorum interdum magnus, lacrymatio frequens et calida, palpebrarum tumor, ſternutatio obſervantur; nec tuſſis ubique deeſt; ſed ferina interdum diu praecedit: ſic ut primum fere ſuſcepti contagii ſignum ad mucoſam narium fauciumque compareat membranam. Verſus noctem manifeſta febris exacerbatio, inquietudo, calorque major; apud infantes non raro ſopor, ac in majori malo, vel ſi vermes forte ſubfuerint, convulſio obſervantur.

Utplurimum quidem in ſcarlatina anxietas illa, vomituſque copioſior, quibus variolae confluentes ordiuntur, deeſt; ſed et haec ipſa interdum ſymptomata, ama oris, biliſque vomitus, et, quod rarius eſt, ad ventriculum dolor et conſtrictio, ut in variolis, occurrunt.

In multis quidem faucium ille rubor ac

llogosis deglutitionem magis dolentem red-
t:, quam tumore partium impedit; in aliis
ico sub declinatione magis, quam sub ini-
o scarlatinae, doluisse fauces, cum aliis con-
eximus; sed interdum longe magis, quam
ll in ipsa gangraenosae ac cynanchicae
arlatinae specie, hae ipsae dolent tument-
ue; deglutitio vero, quasi ac colli humeri-
ue musculis fune constrictis, difficilior red-
itur, ac non parca, interdum fere cruenta,
bservatur salivatio; aut lingua, epidermide
uasi destituta ac rubra, apthosis ad radi-
m ulceribus obruitur. Hic faucium tumor
terdum glandulis tum submaxillaribus, tum
rotideis communicatur; nec ubique desunt
bidae ad tonsillas faucesque inflammatas
aculae, a puriformi liquore formatae, inter-
um cum superficiali et aphthosa crusta ob-
cta exulceratione: quae faucium affectio
flammatoria ad ipsam inderdum laryngem
enetrasse, vocemque, sub difficili admodum
spiratione ac suffocationis periculo, aut
nnem suppressisse, aut metallicum illum,
ynanchi tracheali communem (§. 173.) so-
um produxisse conspecta est.

Quod vero mirum, sed tum aliorum,
um propria nobis observatione constat, est

scarlatinae ad solas fauces limitatio, ac non secuta ad cutem exanthematis, epidemice eodem tempore florentis, eruptio: cum tamen, hac sola excepta, morbus sub propriis scarlatinae symptomatis absolveretur; ac eandem in quibusdam, quam, quae, in aliis ab exanthemate superato superest, in leucophlegmatiam dispositionem, ac ab eodem immunitatem contagio relinqueret. Visi tamen sunt, quos absoluta in faucibus, sub epidemico furore, inflammatio, ab ipso scarlatinae morbo non potuitreddere immunes; et certe mirum est; morbos a scarlatina prorsus diversos, quo tempore haec epidemice furiebat, interdum symptomata istius non pauca, dolores faucium ipsumque, fugax licet, exanthemata in societatem suam duxisse.

Sub dictis vero morbi invadentis symptomatis varia pulsuum observatur ratio, ut qui, pro febris diversa natura, nunc pleni frequentes, interdum vibrantes ac duri, occurrunt; nunc celeritate magis, quam plenitudine ac duritie notantur. Junioribus non nunquam sanguis e naribus cum emolumento prorumpit.

Vel altera jam, vel tertia, quarta die — interdum, ac sub fortiori plerumque mor

), jam prima, utplurimum tamen secunda, ll tertia incipiente, die, — rarius certe lte ſebris accessionem, scarlatina, maculae iilicet plus minus latae, crebriores, magis- ne rubentes, quam illae, qua morbillos onstituunt efflorescunt, atque cutis, quasi vino rubro sub epidermide diffuso, aut, ib majori intensione, cocti ſere cancri, aut iblivido etiam colore, primum, ſrequen- ius, ad ſaciem, collum, pectus, artus, mox d universam vix non corpus, alias in artu- ius, tardiusque ad vultum rubet ac tingitur. Manifestus ab hoc exanthemate in cute, nec amen circumscriptus, tumor, ac difficilis ubinde digitorum ob eundem inflexio ob- ervatur.

In multis certe cutis sic affecta aequalis t levissima cernitur; sed et aspredines *mili-formes* hoc in morbo copiosas cum aliis ad andem, quasi anserinam, conspeximus, eae- que nunc minores, ac purpurae sic dictae rubrae ſere similes, — nunc vero phlyctae- nas ac variolosas quasi pustulas referentes, occurrunt. Alias hae ipsae, minimaeque *pa-pulae* in maculas confluunt, planamque ſere superficiem mentiuntur: atque cum earundem in ſurſures tandem desquamatio est; *pustulo-*

Sc. miliformis ac pustulosa.

sa, de qua diximus; varietas, crusdis interdum obtecta, paulo lentius desquamatur. Nec inauditum est, sub scarlatino exanthemate et miliaria ipsa aut ptechias ad cutem prodiisse; nec tam rarum, maculas post aliquot dies sine majori discrimine reverti, ac post paucos alios evanescere.

Tam manifesta vero ab hoc exanthemate ad cutem phlogosis accenditur: ut non modo cum aliquo ad faciem, fere ut in variolis, tumore cutis rubeat, compressa palleat, pruritum, et a totidem quasi aciculis puncta, ardentem dolorem persentiat; sed ipsa haec inflammatoria cutis constitutio per oculorum, narium, faucium membranas, ad menynges interdum, aut ad pulmones, ventriculum, intestina; uterum, vesicam urinalem propagatur, ac symptomata his partibus a contagio fortius correptis fere propria inducit. Quodsi febris revera *inflammatoria* hanc phlogosin comitetur; tunc, sub majori cordis arderiarumque impetu, sanguis corio, vix emissus, obtegitur, calor major ac verus urget, fauces magis tument ac rubent, haemorrhagiae frequentius occurrunt, urinae profundiori colore tinguntur, remissiones breviores ac fere nullae observantur. In com-

ccatione *gastrica*, sordium praesentia non
iidis modo, ac ab inflammatoria irrita-
me facile repedentis, symptomatis, sed
nstantiori signorum saburralium ingressu,
annui characteris auctoritate, nec non
orbi observati apud alios exitu, et minori
llsuum violentia, confirmatur. *Nervosae*
oris jam nota ex aliis (§§. 82. 87. 88.)
mptomata, in mox describenda (§. 296.)
arlatinae gangraenosae specie potissimum
nspicua, in multis tamen subjectis cum in-
mmatorii gravioris, hic expositi morbi
usis complicari, atque post paucos saepe
es vix non in totam aegritudinem domi-
ri observantur.

A quo vero exanthema ad cutem efflo-
iit; in morbo non tam gravi, symptomata
rte mitescunt; saltem, quo major est illius
uptio; eo minor in faucibus doloris sensus
tumor est. Saepe tamen ab exanthemate
l superficiem propulso, symptomata, quo
rius, aut majori etiam, vigore continuant,
ad noctem incrementum sumunt; quid
uod jam facta cutis desquamatione; quod
nobis oblatum est phoenomenon; dolores
ut nunc primum octava scilicet, aut nona
orbi die, in faucibus excitantur; aut saltem

non tam cito dissipantur ad istas. Aliis interim sat evidens conceditur matutina *remissio*; atque vera, licet rarior, in quibusdam symptomatum observata est *intermissio.*

Sub consueto vero morbi ingressu, exanthema per tres quatuorve dies ad cutem laetissime florescit; dein vero, quo ordine prorupit; hoc et rubor ac phlogosis disparent; sic ut sexta in multis, aut septima die, madescente jam magis, densoque, sed molli albidoque muco obtecta ad radicem lingua, non sine praevia quandoque fortiori ex solitis exacerbatione, copiosus ad noctem sudor erumpat; lotiumque turbidum, cum sedimento mox fundum petente, — puriformi et albo, excernatur; aut lenis, sed salutaris alvi fluxus subsequatur; ac febris utplurimum vel dispareat; vel redeunte ad sequentem, octavam fere nonamque noctem, madore per cutem omnis dissipetur. Hoc circiter tempore, rumerosae interdum ad artus *pustulae*, liquido, quod continebant, omnino *vacuae* reperiuntur; atque cum magno pruritu vel in tenuissimos furfures; vel, pro majori morbi in cutem impetu, in latiores, partiumque nonnunquam formam retinentes squamas cuticula, vel interdum ungues, ac ipsius adeo

nguae epidermis decidunt, ac plures hinc de ex eodem loco exuviae deponuntur. oc tempore et narium, fauciumque crustae dunt; ac reliqua forte sub istis ulcera sat cile sanantur. Alii quamplurimum muci um levamine per tussim ejiciunt.

Sed quemadmodum in certis subjectis el ipsa eruptia sociaque febris, per plures ebdomadas; — sic et post separatam jam pidermidem haec ipsa, et pericula conti- uasse observata sunt. Saepius autem tunc bscessus nunc ad collum vel aures, cum uppuratione interdum sat facili; nunc vero um erosione partium, ac haemorrhagia, ad rticulos, cerebrum ipsum, pulmones, inte- tina; metastases contingunt: atque encepha- itis, peripneumoniae; diarrhoeae pthisesque multae abhinc procedunt: quod in iis, qui- bus desquamatio vix aut ne vix quidem suc- cesserat, praeprimis observatum est.

Summa vero nunc superest *cutis* desqua- matae apud plurimos *sensibilitas*, vidimusque hanc in duobus pueris tam insignem: ut nullibi vel minimum, sine magno dolore, perferre attactum potuerint. Haec mira, ac in- terdum sat magno temporis spatio inhaerens cuti sensibilitas, nec non dolores quasi rheu-

matici ad artus a morbo aliquando reliqui: uti tot a saperato jam exanthemate metastases, glandularum infarctus, — evidentier demonstrant, naturam a scarlatina jam absoluta in expellendis morbi reliquiis sat diu esse occupatam; ac eo ipso, quod morbosa cutis sensibilitas athmosphaerae aliarumque rerum impressionibus continuo majoribus, quam par sit, exponatur; non posse non saepius hoc salutari in opere praepediri.

Scarlatinae effectus.

Atqui haec ipsa, licet ab aliis quoque, morbis exanthematicis vix superatis, ut a morbillis atque miliaribus, interdum similia contingant; frequentiori tamem longe post absolutam jam scarlatinam leucophlegmatiae, ac anasarcae confirmantur exemplo. Major quidem ab una, quam ab altera hujus naturae epidemia in hydropem relinquitur dispositio; et sicut interdum reconvalescentium perpauci ab aqua inter cutem post scarlatinam obruuntur; sic alio tempore fere nullus hoc ab exanthemate liberatus, quin ab anasarca mox corriperetur, observatus est. Copiosos nos non *cellulari* modo *hydrope:* sed et *ascite*, ac *hydrothoracae* affectos post scarlatinam tractavimus: ac inter hos plures certe ex junioribus, plures hiberno, quam aestivo

mpore, atque non pauci, quibus, desqua-
ttio a scarlatina rite peracta non erat, a
edicis numerantur; nec tam levem, ut ab
regio nuper Viro dictum esse miramur,
: tam facile ubique dispellendum morbum
; hydrops ubique constituit; ut non plures
pe a secundario hoc scarlatinae morbo,
am ab ipso exanthemate ac febre conjun-
, trucidentur aegroti.

Qui vero post absolutam scarlatinam, Hydropisnat
l a transpirationis suppressione, vel ab alia
mum causa, in anasarcam incidisse observa-
sunt; hi, elapsis circiter quatuordecim, vel
todecim a primario morbo diebus, lassitu-
nem ac languorem, morositatem prodidere
ijorem: cibos aversabantur, ac noctes sine
mno terebant; interdum dolores ad fauces
rudescebant: pulsus reddebantur frequen-
res ac febris sese non raro sat magna ma-
estabat: urina parcior, loturae carnis ad
tar, fere cruenta, aut brunea, vel ex atro,
ca, excernebatur; de praccordiorum con-
erebantur angustia, et inquietudinem indi-
bant; facies reddebatur cachectica; tumi-
lla, ac palpebrae oedematosae vix non
ulos perfecte claudebant; intumescebant
des, crura, genitalia, universa cutis: acce-

debat abdominis tumor fluctuans; vel tussi sita, dispnoea, pectorisque, aut calvaria interdum, cerebrique hydrops: sub quibu symptomatis permultos certe, non matur satis ac debito more tractatos, mortem sub visse observavimus.

Ipse vero hic, acutus fere, a scarlatin hydrops, nunc cum sat manifestis inflamma toriae febris reliquiis incedit; nunc debilita tem a morbo inductam majorem prodit; nun ex nimia lymphatici systematis irritabilitat vel et spasmodico cutis habitu, — nunc ver ex saburris imo ventre collectis, — frequen tissime vero ex suppressa transpiratione ori ginem repetit.

S. cynanchico gangraenosa.

§. 296. Cum de variis cynanchis specie bus sermo nobis esset (§. 175.) monu mus; illam, quae cum *nervosa* febre ac u ceribus in faucibus gangraenosis incederet vix non ubique *scarlatinae* potius sobolem quam primariam sistere cynanchen; et rever quae inflammationes communes insequitu gangraena; ea in faucibus, ob citiorem ae grotantis a tumore inflammatorio suffocatio nem, vix unquam, nisi erysipelaceâ magi eâque maligna phlogosi inducta, locum ha

lbit: cum in cynanche a *scarlatina maligna* iunda, inter prima istius symptomata per-
ıeat *gangraena*. Quodsi etiam dubium no- ss esse non queat, et exempla, licet pauca, monstrent posse dari scarlatinam ſebrilem, jus malignitas non consistat in *anigina gan- raenosa;* certum tamen est, hanc ipsam hu- ısque semper visam ſuisse cum scarlatinosa onstitutione sociatam. Nec impedita, quod ynanche gangraenosa ſebris *nervosae* aut *pu- ridae* Auctorum effectum, — *scarlatina* vero *aligna* a multis descripta, naturam maniſes- ; inflammatoriam, atque cum vix exposita §. 295.) scarlatina in multis consentientem btulisse dicatur; nam dantur certe et *in- lammationes cum ſebre nervosa conjunctae* §. 123.); ac docuit experientia, scarlatinas ma- ignas cum evidenti ſaucium inflammatione c cita gangraena incedentes, non dubium e praesente simul ſebre *nervosa* testimonium ledisse, et sub ipsa demum epidemia scarlati- ıae vel maxime inflammatoriae, plura tamen malignae cynanchis et ſaucium *gangraenae*, — quemadmodum sub maligna et gangrae- nosa constitutione scarlatinosa, non pauca *ynanchis* cum hoc exanthemate, conjunctae ıc vere *inflammatoriae*, obvenere exempla:

ut igitur ad scarlatinae gravioris seu *cynan-chicae* characterem non semper *inflammato-ria* simul febris pertineat; licet res ut pluri-mum sic esse concedatur; utque illam inter a *malignam* differentia non sit; quam quo cum utraque, ex scarlatinae contagio oriun da, inflammationem in faucibus offerat prima tamen *febrim inflammatoriam;* altera *nervosam* ac in gangraenas proniorem osten dat naturam; quaevis vero ex istis methodum quidem propriam, sed febri correspondentem suae, sub eadem licet faucium inflammatio-ne, diversam sibi exigat.

Sc. gangr. definitio. Ipsa vero, quae nova non est, sed ab antiquissimis Scriptoribus adnotata, et saecu-lo 16. a *Germanis;* saeculo vero 17. ab *Ita-lis* quoque Medicis descripta fuit, *scarlatina nervosa* seu maligna, aut, quod idem nobis dicit, *cynanche gangraenosa*, non alium sistit morbum, quam faucium, narium internarum, aut et laryngis inflammationem, ex contagio scarlatinae oriundam, *quasi erysipelaceam*, atque cum febre *nervosa* (§§. 37. 88.) socia-tam; cujus symptomata proteiformia in se-quentibus potissimum versantur.

Symptomata Infantes maxime, prae maribus fere puellulas, laxiores homines, inprimis foemi-

ss, — sed quamlibet certe aetatem, sexum,
mperamentum quaevis, haec, contagiosa,
plurimis affectio, ſavente inprimis epide-
cca constitutione, ac vel mox a suscepto
ntagio, vel post septem ſere ab eodem
es, aggreditur. Praecedunt utplurimum
ssitudo, debilitas, morositas, tristitia; ver-
iines; gravedo; sequitur horror, ac si gra-
or ſuturus est morbus, ſrigus evidentius;
m calore, dolore capitis ad ſrontem acu-
ssimo; anxietas urget, vomitusque saepe
renis, aut in aliis diarrhoea; pulsus utplu-
num frequentes, inordinati ac parvi, rarius,
ll aliquando, sub initio scilicet morbi, du-
ores ac pleni: quo in casu sanguis emissus,
ollioris illinc consistentiae, ac coccineus,
t dissolutus; hic corio interdum obtectus
.. Sub majori morbi vehementia, virium
trema mox adest prostratio, lipothymiae
quuntur; suspiria, anxietates, vigiliae,
t sopor, capitisque aut dolor, aut stupor,
ntriculi oppressio, oculi ſere turbidi, aut
bri, lacrymantes; lingua alba et humida,
oorum aversio, nausea, vomitus aut diar-
oea, sitis aut nulla, aut insignis, urina nunc
uosa, mox vero serosa, observantur. In-
cea certum in ſaucibus plenitudinis atque

constrictionis, — interdum caloris acris et quasi exulcerationis sensum accusat aegrotans cum voce rauca, et deglutitione aliquando difficili. Ad noctem quamplurima ex istis symptomata augentur, leveque subintrat delirium: quae singula post madorem, aut sudorem matutinum per horas aliquot moderari solent. Mox vero febris iterum ac faucium inprimis affectio exasperantur; atque tonsillae, velum pendulum, uvula, palatum profunde rubro, vel et igneo, aut erysipelaceo colore notantur. Tumor faucium utplurimum non tantus, nec deglutitio cum tanto perficitur dolore; interdum interim, et tumor magnus amygdalarum, et acutissimus dolor accusatur, collumque rigescit.

Sed jam prima, aut secunda morbi die praeter albescentem pituitam, oris cavum ac linguam obducentem; ad tonsillas, vel supra easdem in faucium angulis, comparent *maculae* ex albo cinereae, superficiales, circulo rubro, vel et vivido circumductae cum illis in *cynanche* tonsillari, seu faucium (§. 172.) nequaquam confundendae, attactu quasi a materia subtus haerente, mollescentes, graviori sub morbo brevi mora livescentes ac bruneae, vel et nigrae: quo f

tto, dolores saepe mitescunt, aut, vita ista- um partium penitus sublata, evanescunt; c fere liberam ad fauces viam cibis conce- unt. Fauces saepe integras hae maculae angraenosae occupant, ac ad ipsas non modo nares, quandoque interius rubras, bscuras, lividas, fortique coryza laborantes, enetrant; sed ad gingivas quoque, ac lin- guam, et labra subinde dilatantur, nec aryngis aut tracheae internae superficiei ubi- que parcunt; sed ad ipsum adeo ventricu- um, ac intestina proserpisse detectae sunt. Acerrimus vero ex naribus ichor continuo destillat, partesque, per quas defluit, ex- coriat, corrodit; aut ab infantibus degluti- tus, ventriculum, intestina aggreditur; vel et continua, et fere convulsiva ex depluente in pulmonem sanie, tussis, dispnoea, vix ex tumore faucium, sed ex tracheae ac bron- chiorum potius affectu oriunda, animaque foetida, cadaverosa observantur. Interdum parotides, ac maxillares glandulae unius aut alterius lateris tument, indurantur, et dolent; ac in furore morbi, collum, pectusque ipsum cum suffocationis periculo riget et intu- mescit.

Sub hac rerum jam funesta satis posi-

tione, vel prima jam die, vel utplurimum secunda, interdum et tardius, exanthema, quo modo (§. 295.) jam descriptum est, scarlatinum vel *maculosum* et aequale, vel *papulis* quasi *miliaribus*, vel demum *pustulis* insignitum, ad faciem, collum, pectus, brachia, crura, abdomen, — aut et maculae albescentes, ulcuscula, vel petechiae diversis in locis ad cutem, undicunque fere tumentem, dolentem, atque rigentem efflorescunt, ac eodem ordine, quo jam enarravimus, persistere, marcescere, ac in furfures aut pelliculas desquamari observantur. Nec tamen ab expulso ad peripheriam corporis exanthemate, symptomata, nisi raro, mitescunt: ut et cessante vix non febre, putridissimum ex naribus ichorem adhuc fluxisse ac labia erosisse, cum lethali morbi eventu, a nobis conspectum sit. Hinc augentur potius sub exanthematis florescentia sordidissima ad fauces ulcera, majoremque continuo mephitim spirant. Quidquod per tubas auditorias ad internum aurium haec ipsa penetrasse cavum, hocque ipsum devastasse, experientia constat. Faucium nempe maculae ex cinereis nunc continuo redduntur magis opacae, ac si primum abscessus obtegere videbantur;

unc nonniſi escara comparet. Jam vero po-
ssime in conspectum veniunt periculosiora
bris *nervoso stupidae* (§. 88.) symptoma-
, deliria ſere continua, lipothymiae ſre-
uentes, haemorrhagiae effrenes per nares,
terum, intestina, singultus, subsultus tendi-
um, convulsiones, abolitio vocis, respira-
o celer, brevis, stertorosa, extremitatum
igus, pulsus exilissimi, frequentissimi, in-
ermittentes, foecum, urinae olidissimarum
nvoluntaria excretio, ac tandem lethalis
angraena oesophagi, usque ad ventriculum
ut trachaeam ac pulmones descendens.

Qui ex tam gravi morbo sanitatem re-
uperaturi sunt; illi, facta exanthematis ad
utem eruptione, post tres quatuorve dies
uper toto corpore expansa, cum cutis de-
quamari inceperit, sudorem aequalem, ac
aporosum experiuntur; quo tempore et ſe-
ris imminui, et crustae ex ſaucibus separa-
i, orisque ulcera depurari, et potiora morbi
ymptomata, redeunte somno acciborum ap-
etitu, dissipari consuescunt. Nec enim tam
nſesta ubique haec, gangraenosa licet, scar-
atinae species observatur; ac interdum sat
multi, ſavente inprimis constitutionis epide-
micae charactere minus insidioso, mortem

sub recta medela effugiunt. Sed, quemadmodum de praecedente scarlatinae specie (§. 295.) dictum est, metastasium multa, et multa leucophlegmatiae reconvalescentes pericula hic forte majora, adhucdum circumdant. In genere vero tardissima est virium ac perfectae salutis restitutio.

Causae. §. 297. Post exposita scarlatina diversae symptomata, de causis tam dirae interdum aegritudinis mentio facienda nunc esset; sed vetat humana contagiorum natura, ac de proxima exanthematum causa (§. 276.) ignorantia; nec supplent hypotheses, re ipsa cujus rationem reddere conantur, in artis exercitio saepe funestiores. Rarior certe est scarlatina, quam ut a causa cummuniori, ut a refrigerio, tempestatumque vicissitudinibu prudenter derivari queat; interim cum acr *catarrhali;* eo quod in pituitosam oris, faucium, narium, tracheae, bronchiorumqu membranam potissimum rapitur, non parun convenit; nec minor huic exanthemati cun morbillorum contagio; quod ambo tam ocu lis, naribus, quam pectori cutique simul in sidiantur, analogia observatur. Sed quemad modum catarrhali materiae specificus in cu

ım nisus est; sic scarlatina hominem a mor-
illis jam pridem correptum non minus ple-
tit; nec ab iisdem, quem illa invasit, im-
unitatem ulli concedit. Quodsi vero ex
ausis diversis, praecipue abdominalibus (§.
74.) exanthema, scarlatinae vix absimile,
ıbinde produci valeat; sporadicam hoc,
ec ſaucibus inimicam, nec transfundendam
acile in alios affectionem constituet: cum in
carlatina epidemica, *contagium*, licet per *in-
itionem*, ut vocant, vel materiae ex aegro-
antis cute, in illam sani hominis transfusio-
em, necdum, quod sciamus, confirmatum,
egari non queat. Atqui haec ipsa contagii
nateries, quod et de aliis dicendum erit,
norbi aut *benigni*, aut *maligni* rationem in
e vix continet; sed epidemica annorum
constitutio, quemadmodum contagii actio-
em secundare, sic et ſebris diversae, quae
psa benignitatem morbi aut malignitatem
constituit, dirigere videtur.

§. 298. Scarlatinae prognosis vel ex ipsa **Prognosis.**
specierum expositione abunde patet. In be-
nigniore morbo, nisi male tractato, pericula
sub febre certe non sunt; sed et ab hoc
ipso reconvalescentium hydropem scaturiisse

non raro conspeximus. Frequentior tamen hic est, cum fortior scarlatinam febris circumdederit; viresque vitae magis depressae, ac major in cute sensibilitas inducta sint. Major etiam hic a non expulsa satis ad pellem materia, vel ex eadem ad interiora retropressa, et a frequentia ad partes nobiliores metastasi, nec ab ipsa quidem desquamatione dissipanda, aegrotantes non minus quam reconvalescentes discrimina premunt. Convulsiones quidem, sopores, deliria phrenitica, ac vitae vires exhauriens diarrhoea ubique timenda sunt. Sed potissima prognosis hoc in morbo momenta ex febris diversitate quaerenda sunt. Ipsa quidem *inflammatoria* et cum gravi cynanche incedens scarlatina non raro cum *nervosa* febre complicatur; aut faucium inflammationem sistit, ab hac febre sola directam; maxima vero ex tali connubio ac infesta multis pericula sunt: quae praecedens vehementius frigus, virium prostratio major, macularum gangraenosarum citior in faucibus eruptio, dilatatio, nigredo, nullius ab exanthemate levaminis perceptio, anxietas multa, ac alia gravissimi morbi in superioribus enarrata symptomata, abunde testantur.

Qui hoc ex morbo, sub stadio febris oriuntur; illi versus octavam interdum, namque diem, frequentius vero sub fine cundae, aut tertiae hebdomadis principio, ecedunt; sed et citioris, et tardioris in magna scarlatina interitus habentur exempla, que pars major aegrotantium cum diarrhoea lliquativa, glandularum colli tumore praecante, sphaceloque faucium, laryngis, trameae, universali extinguuntur; alteram, mestasium ac hydropis jam dicta exspectant scrimina.

§. 299. Benignior illa ac levissima scartinae species (§. 294.) vix, alia, praeter aetam, et ex lacte tepido cum aquae dua portione remixto potum, — quam lenia iapnoica, remedia expostulat: hinc infusum mbuci cum oxymelle simplici, vel haustus llinus, aeris frigidioris, calorisque nimii t diuturna fuga, vix non ubique sufficiunt. lures nec lectum quidem adire coguntur; unius fere hebdomadis vel sponte reconalescunt spatio. Neglecta interim, post iorbum licet alias insontem, transpiratione, iajores interdum poenas tumefacto corpore iunt. In fortiori paulisper morbo, atque

Cura. Sc. benign.

in juniori plethoricoque subjecto, non raro, si febris, capitisque, aut faucium forte dolor quodammodo urgeant; venaesectio indicatur, nec ab ista timendum est, ne florens cutem exanthema mox deserat, aut cum damno ad interiora vertatur. Similia de evacuante alvum leni, et antiphlogistico remedio, ac de enemate dicenda sunt, quotiescunque signa saburrae non aequivoca haec exigere videntur.

Sc. gravioris §. 300. In graviori scarlatina (§. 295.), febris, quae huic morbo associata est, epidemicae constitutionis, ac symptomatum summa mox ratio habenda, ac inprimis cuncta, quae exanthematis ad cutem eruptionem sine impetu secundant, arripienda, quae illam impediunt removenda sunt.

Inflammator. Si febris *inflammatoriae* symptomata (§. 116.) cum cynanchis qualibet demum specie (§§. 172. 173. 174.) conjuncta observentur, tunc methodus (§§. 178. 179. 180.) exposita, ea tamen cum cautela adhibenda est: ne *exanthematicae*, et per cutem judicandae hujus morbi obliviscamur naturae; et ne, vires vitae per nimias venaesectiones prosternendo, scarlatinae ad interiora retro-

ſsioni, quod jam de eryſipelate monuimus
290.), occaſio paretur. Quotieſcunque
terim ex pulſu pleniori ac duro, ex majori
fauces tumore ac incendio, ex ſpirandi
fficultate, ac dolore quaſi pleuritico, ex
cie ruberiori ac turgente, cephalaea, ſopo-
, aut deliriis, majorem, quam par eſt, ar-
riarum cordisque reactionem obſervamus;
ntum abeſt, quin exanthematis efflorescen-
te, venaeſectio, etiam repetita, adverſetur;
ab iſta potius liberior exanthematis in cu-
expanſi, ac tumoris ad guttur praefocan-
resolutio dependeat. Hinc quocunque
mpore venaeſectionis urgere videtur ne-
ſſitas: eo, vel ante ſcarlatinae eruptionem,
el florente jam in cute exanthemate, vel
racta jam adeo deſquamatione, ſuſcipien-
, et cum prudenti aetatis ac virium cal-
ulo, ſi requiratur, repetenda eſt. Coete-
um, quae ad *cynanchem inflammatoriam*
ommendavimus, tum ſanguiſugas tum cata-
lasmata, linimente, veſicantia, collutoria,
t antiphlogiſtica medicamenta: ea, cum
rinceps ad fauces ex inflammatione obſta-
ulum ſit; ad easdem curationis leges adhi-
enda; quae vero lenem promovere queant
iaphoreſin, uti refractae tartari emetici cum

haustu salino doses, cum antiphlogisticis combinanda sunt. Quae sudorem pellere atque calorem augere hic possent, alexipharmaca, ea canepejus et angue fugiantur oportet. Dissipato forsitan inflammationis ad fauces impetu, ac florente ad peripheriam exanthemate, non alia, quam quae diximus lenia diapnoica cum antiphlogisticis remixta, ad perfectam usque febris cessationem, ac desquamationem absolutam, indicantur. Cavendum vero est, ne ventriculi subversionem; nauseam ac vomituritionem, quae a contagii in eundem actione, vel ab inflammatorio magis, quam gastrico stimulo oriuntur, emeticis incaute atque cum certo aegrotantis damno pertractemus. Saepius haec a prima exanthematis ad cutem eruptione vel sponte disparent, et ubique temere ea, qua majori actionis virtute pollent, nisi vere indicata, praescribuntur.

Sc. gastricae §. 301. Cum vero *gastricam* cum scarlatina febrem incedere ex signis istius (§. 100.) post primum morbi impetum continuantibus compareat, vel ex cognito epidemiae charactere, jam sub ipso morbi principio hanc subesse sciamus: viden-

m est, an cum eadem, inflammatoria forte
nplicatio (§. 104.) jungatur: quae venae-
tione aut sanguisugarum ope prae aliis
enda est. Tunc vero, licet necdum omni
fauces abacta inflammatione (§. 178.),
solitionem emeticam (N. IV.) illico per-
niendum est: quo brevissima via tum sto-
chi sordes, tum stimulans ac tenax ad
ces pituita promptius ejici, et excitato ad
tem madore, exanthematis promoveri eru-
co potest. Nec minus ad intestina quoque
aburris liberanda *potio laxans* antiphlogi-
a (N. XXI.) vel refractae antimonia-
m cum sero lactis vel haustu salino doses
llicantur. Erit interim ubi minor evacuan-
m per inferiora, sed major emeticorum,
o indicationis natura aliquoties interdum
petendorum, necessitas ac utilitas observe-
r; nec desunt epidemiarum scarlatinae
empla, in quibus inflammatio ad fauces
aecipuum ex omnibus morbi symptoma
debatur offerre: quam vero non venaese-
io repetita, in multis adeo nociva; sed so-
m *emeticum*, hinc inde replicatum, pro-
gavit.

Sc. complicat. §. 302. Sed haec ipsa rerum magistra experientia, venaesectionum in scarlatina inflammatoria necessitatem ideo non infringit. Est nempe, quod lubenter repetimus, ubi sat magna partium inflammatio, cum febre non tam *pura* et *inflammatoria*, quam cum *gastrica*, aut *nervosa*, conjuncta incedat: atque hac in difficili, nec aliter, quam per repetitas sub quovis novae febris ingressu observationes cruenda complicatione, venaesectionum beneficia aut ad primos modo aegritudinis dies restringi, aut protinus deficere possunt; quin igitur hoc certum in veris inflammationibus auxilium; in quovis scarlatinae purioris ac inflammatoriae casu auctoritatem ammittat. In *gastrica* igitur, aut *nervosa* scarlatinae, ac faucium ab hac inductae inflammationis complicatione, cum venaesectionibus caute, ac non sine cognita epidemiae natura mercabimur; semperque eo minor emeticorum utilitas, — eo major vero detrahendi sanguinis erit necessitas: quo purior ad fauces inflammatio, et quo certior febris inflammatoriae praesentia in scarlatina comparebit, et vicissim.

§. 304. Ex dictis vero, controversiarum Sc. nervosae s. malignae.
ter medentes conspicuae licet auctoritatis;
m de meliori scarlatinae *malignae* (§. 296.)
dendi methodo loquntur, patet ratio.
unc etenim, in subjectis scilicet robustis,
ethoricis ac junioribus, sub morbi princi-
o minor est contagii febrisque abhinc natae
nervosum systema potentia; ac inflam-
atoria cynanches symptomata hanc ipsam
huc superant: quo in casu, sub pulso duro
pleno, venaesectio interdum cum successu
manifesto in sanguine corio suscepta, quin
petita, aut saltem hirudines, cucurbitulae
um fructu admota fuerunt, — nunc vero
signis mox virium prostratio, ac singula
bris *nervosae* funestioris (§§. 87. 88.) inci-
entem vix morbum comitantur symptoma-
: atque tunc a detracto, vel pauco, cruo-
, irrevocabile aegrotantibus damnum infer-
ur: quae, non infrequens in febribus nervo-
s, ipsisque gangraenis contradictio, jam
lias a nobis exposita fuit (§§. 90. 136.)

In primo igitur, minusque periculoso
tplurimum, aegroti statu, venaesectio mo-
erata, mox primis morbi initiis, sub majori
estu, respiratione difficili, tumore ad fauces
videntiore, splendente ac rubro, sub mani-

festa pulsuum duritie, plenitudine, in sub
jectis succiplenis ac robustis locum haber
sine dubio, ac repeti cum cautela potes
ipsisque adeo infantibus sanguisugae, aut cu
curbitulae ad collum figi queunt non mod
sed debent. Sed facilis et hic error est: quo
post singula plenitudinis sub incipiente mor
bo signa, arteriae non raro, a detracto vi
altera vice sanguine, quamplurimum conci
dant, et insignem vires prostrationem pa
tiantur.

Quodsi vero hac in scarlatina contagi
suscepta, febris *nervosae* symptomata (§
87. 88.) compareant: tunc praesentibus qu
dem saburrae signis, porrecto prius, — ve
si haec ipsa deficiant, ommisso, emetico
quo modo haec de febre nervosa praescript
sunt (§. 94.) per sudorem vix incipien
aegritudo dissipatur frequenter.

Sed nisi sat recens sit morbus, vel s
forte ob alius haec methodus rationes adhi
beri non queat; nec tamen vel maculae gan
graenosae, nec tumefactus habitus cum pa
rotidum, maxillarium glandularum inflatio
ne pulsuque debiliori jam adsint; — imprimi
vero si nausea et vomituritiones continuent
tunc emeticum vel ex tartaro stibiato, vel

diarrhoea jam urgeat, ex ipecacuanhae
ice, non modo bilis ex stomacho, sed
landularum in ſaucibus emunctionem pro-
vet, ac tam vehementiam symptomatum
minuit, quam omnem interdum morbum
sipasse est visum.

Nec tamen celandum est, vomitoria non
quavis *scarlatina cynanchico-gangraeno-*
sine damno exhibita ſuisse; ac regnantis hic
gis naturam epidemiae, quam fallacia
itantis saburrae signa de re tam se-
decidere. Major interim observationum
merus pro emeticorum testatur efficacia;
summa eorundem in cynanche *gastrica*
tus (§. 178.) jam satis evincit, quid in
cynanche *nervosa* cum sortibus ventri-
li conjuncta, ex tam prompto, ac in ſauces
infensa pituita inundatas simul agente ex-
ctari auxilio queat. Ipsa vero intestina
r refractas vel tartari emetici, vel ipeca-
anhae doses non sine fructu, ac diarrhoeae,
x ab initio molestae, bilisque inter-
m a stimulo proficiscentis decremento,
acuantur; prodestque ad noctem excitatas
rsitan ab istis turbas anodino compescere
medio.

Interim, quod jam de febre *nervosa* mo-

nuimus alibi (§. 94.), sub majori jam de
bilitate, sub lipothymiis, convulsione, a
difficili prorsus respiratione, ab evacuantibu
excepto blando clystere, abstinendum, v
riumque vitae conservandarum ratiohabend
est. Hinc in exhauriente aegrotantem dia
rhoea, infusio cascarillae, ac rhei, supera
dita opii discreta portione, — vel Columb
radicis pulvis, ac similia, inprimis clyste
cum amylo ac tinctura thebaica, indicant
interdum.

Hoc igitur sub rerum statu ac mod
rato primi scarlatinae hujus insultus stimul
frequenter satis inflammatorio, ad roborant
mox et cordialia transeundum est auxil
Pediluvia, ac si debilitas impediat, fomen
tepida ex aqua et chamomillae infuso,
moribus ac tibiis circumposita, ubi cutis
lida et sicca erat, expulsio vero a minorib
causis ex cute retrocesserat, cum fructu
hibita fuerunt. Sub tanto vero in gangraen
nisu, potissima virtus in peruviano latet c
tice, tum interius assumpto, tum ipsis f
cibus per collutoria, ac sub mento per
taplasma cum chamomillae floribus ex ca
phora, exterius diligenter admoto. Hinc
vinus hic cortex, sub forma, quam la

a siccioribus facile irritanda, deglutitio
rmittit, vel in saturato satis decocto (N.
XXIV.); vel in extracto (N.XXXVI.) abun-
porrigendus, et cum vino generoso,
l aliis excitantibus nubendus est. Infanti-
s hoc remedium, si non aliter admittant,
l in lacte, vel in aqua, succo liquiritiae
t saccharo edulcoratis, ac simul per cly-
res, suppedidatur. Si diarrhoea exhauriens
es adhuc continuat: tunc elota prius per
nollientes clysteres alvo, ex cortice clyster
m tinctura thebaica combinatus injicitur;
ll et ore assumpto remedio similia superad-
ntur. Acida vegetabilia diarrhoeam facile
augent; mineralia vero, sub majori saltem
rium vitalium dejectione, nisi *dulcificata*,
x locum habebunt (§. 94.). Sub majori
rium prostratione, lipothymiis, delirio,
nvulsionibus, indicantur singula, quae ad
brem nervosam satis commendavimus (§§.
. 97.) remedia, ac iterum, sed copiosum
tis, generosum vinum, serpentariae virgi-
ianae, pareirae pravae, angelicae, valerianae
dices, cinamomum: camphora, moschus,
esicantia, non tam collo anteriori, quam
uchae applicanda, et alia, cum aere inpri-
is purissimo, indicantur.

Ob summam vero ichoris, qui ex faucibus gangraenosis, destillat, acredinem, aegrotantes moneantur oportet, ne eundem vel solum, vel cum cibis ac potu deglutiant; sed quovis modo saniei ex ore effluxum promoveant, faucibusque illam frequenter collutorio educant. Sund vero, quae, putrescentem istius ac fere causticam naturam, exterius admota, corrigere aut moderare queant et acedi, inprimis camphorati, aut spiritus salis ammoniaci aromaticis infusis commixtorum, ad ipsam adeo tracheam forte gangraenescentem penetraturus vapor, — aer fixus ex effervescente, ac in faucibus detento liquido, vel alio demum modo, his ipsis advectus, — sedi tectorum recenter expressus succus cum decocto hordei ac melle remixtus — acidum vitriolicum, aut marinum, multa satis aqua dilutum superaddito melle aut Rob sambuci; — vel idem hoc acidum cum melle unitum ac maculis faucium illinitum, — inprimis vero decoctum corticis peruviani, cum spiritu salis marini, et melle nec non myrrhae tinctura; praecipuam hic opem promittunt. Vel ipsa scarificatio, ad tonsillas gangraenosa jam macula affectas tribus quatuorve sat profundis vulnusculis

cox ab initio gangraenae suscepta, eximio
et reprobata viro, interdum profuisse con-
ecta est. Crustas vero, quae his maculis
sident, avellere, nec prodest; nec sine da-
mno id facere conantur; neque praedicta am-
ius conveniente irritantia nimirum, reme-
a, ubi illae ex faucibus ceciderunt, ac nu-
is fere et summe irritabiles in his ipsi,
arnes relinquunt: quo in casu, si dolor,
ccitasque jubeat, emulsio arabica, vel se-
iinum cydoniorum mucilago pro linctu, —
ento vero linimentum volatile, aut emol-
ens cataplasma, admoveatur. Plurima inte-
rm ex illis, apud infantes, huic morbo prae-
liis subjectos, omneque saepius auxilii ge-
ius recusantes, vix locum inveniunt.

Novum non est, sed a recentioribus
uibusdam confirmatum, ex mercurio dulci,
eu *calomela* auxilium: quod, seposito reso-
utionis humorum timore, hac in morbi spe-
ie, ac fere in quovis ejusden, emeticis jam
etractati, stadio, vel purgantis vice, vel
liquoties in die ad pauca grana prae-
cribunt, atque proficuam salivatione vix
ncipiente operationem ab eodem exspectant.
Cum vero alvum hoc a medicamine, cum
periculo debilioris jam aegroti, excitari ve-

reantur, ne tamen illius priventur effectu, cum opio mercurium combinandum esse cum laude remedii docuerunt. Nos quidem, modo paucis *scarlatinae cynanchico-gangraenosae* exemplis a nobis ipsis conspectis instructi, experimentis hanc methodum propriis illustrare nequimus.

Cura reliquiarum sc.

§. 305. Tam diri vero interdum morbi reliquiae, nulli quidem ejusdem speciei perpetuo adscriptae; sed tamen a fortiori quidquam aegritudine frequentius obviae (§§. 295. 296.) medentis attentionem sibi quammaximam exigunt. Variae quidem metastases huc primo spectant, quarum tractatio ex aliis hujus operis locis repetenda est. Interdum vero glandularum tumores vel sub ipso morbo, vel eodem jam superato tam duri succrescunt: ut remedio discutiente, aut emolliente nullo dissolvi, aut ad suppurationem duci, — quid quod sub usu istorum exasperari quotidie observentur. Hoc vero in casu, a vesicante emplastro tumori rebelli superimposito discussionem tumoris aut benignam suppurationem felicius longe obtineri, docuit experientia. Metastases non minus, quam anasarca in omnibus aut in

navis epidemia praepediri semper non neunt; in multis interim tum summa et ngior transpirationes cura, aerisque aperti nt frigescentis evitatio; tum frequens, te-dumque balneum, aut antimonialium cum austu salino, vel et pulverum *Doweri* usus, aliis repetita aliquoties a superata jam carlatina, laxantia alvum remedia, — in lis roborantia potius cum ditureticis juncta medicamina; — in his vero positum hinc nde vesicans, — in aliis demum: continuan-e inprimis post desquamationem, aut eadem mperfectius peracta arteriarum duritie ac lenitudine, cum siti et interno calore, ve-naesectio, sanitatem quam optime confir-mant.

In ipso vero scarlatinam jam insecuto anasarca vel hydrope, non minor remedio-rum, quae huic vel illi subjecto conveniant, et quorum plenior expositio in sequentibus tradetur, differentia est. Si febris, quasi *inflammatoria lenta*, cum doloribus artuum, rheumaticos aemulantibus, cum calore cutis, pulsu pleniori, aut duro, cum cephalalgia, siti, urina profundius tincta, anasarcam comi-tetur; tunc antiphlogistica potissimum reme-dia, cremor tartari, nitrum, serum lactis pro

potu, ac inprimis *venaesectio*, interdum ali-quoties repetenda, conducunt. Nec ob pulsus ſorte *parvos* et contractos, venaesectio hic minus indicatur; ubi respirandi difficulta-tum tussi aspera et sicca, cum calore arden-te, post scarlatinam manifeste inflammato-riam, avertuntur, ac non obscurum dela-tente pulmonum inflammatione testimonium edunt. Nullibi certe communis, ac per diu-retica acriora anasarcam curandi methodus majores noxas habet; quam in hac *inflamma-toria* hydropis specie: quae non modo *scar-latinam* hanc *cynanchicam;* sed interdum et *cynanchen parotidaeam* (§. 174.) insequitur.

Si debilitas major laxitasque partium a febre inprimis nervosa, scarlatinam sequa-tur ac hydropem inducat; tunc, praeter fri-ctiones cum pannis asperis ac calidis, robo-rantia ex cortice aut limatura martis, inpri-mis decoctum chinae cum oxymelle squilli-tico, egregie inserviunt. Sed interdum exci-tantibus infractum systematis lymphatici ro-bur erigendum, ac diureticis primum reme-diis stagnantes aquas educi oportet. Hic vero infusum juniperi, terra foliata tartari, alkali vegetabile, vel spiritus salis ammoniaci cum aceto squillitico saturata. Digitalis purpurea,

vel apud juniores purgans temedium ex
lomela et jalappae radice, indicantur. Li-
rato ab aquis corpore, ad praedicta vix
borantia cum diureticis mixta remedia ve-
endum est.

Ubi ex subjecti, morbique praegressi
tura, aut ex nervosorum apparatu sym-
omatum, spasmodicam magis suspicamur
asarcae naturam: tunc pulveres Doweri,
ustus salinus cum vini antimoniati ac lau-
ni liquidi aequa portione, superaddito
ob sambuci, interdum camphorae mode-
ta portio, inprimis vero balneum ex tepi-
, nec non vesicans hinc inde emplastrum,
usum trahenda erunt.

In casu retrocedentis scarlatinae, praeter
usae, quae periculoso huic phoenomeno
best, considerationem, regulae sub erysi-
elatis ad interiora conversione jam satis
xpositae (§. 290.), consulantu oportet.

ORD. I. GEN. III.

URTICARIA.

Nominis rat. §. 306. Quod ephemera benigna, in dies aliquot protracta, inter febres continuas; — hoc *urticaria* inter exanthemata, brevioris nempe temporis affectio est. Infantibus frequentius quam adultis, vix contagioso tamen afflatu, nec epidemico facile jure, sed ex causis saepe manifestis, ad cutem hoc exanthema prorumpit: quod, licet ab analogo fere urticarum in hanc ipsam effectu *urticariae* impositum sibi a Recentioribus nomen assumat; non tamen constantem satis in pelle figuram retinet, ut maculis, quas urentis quasi plantae attactus ad eandem inducit, ubique respondeat.

definitio. §. 307. Difficilis hinc exanthematis non semper sibi aequalis definitio est. Interim si hoc dicatur efflorescentia, frequenter, non

ique, febrilis, nunc in maculis quasi a
sa urticis cute, nunc in tumoribus in ve-
ulam terminatis, nunc vero in majoribus
pellem protuberantiis consistens, plerum-
e cum summo cutis pruritu incedens, circa
ctem cum febricula, vel et externo a fri-
re copiosius prorumpens, ex cute cum in-
erabili pruritu facillime disparens, sed hanc
llpendo mox iterum revocanda, post paucos
es plerumque sine epidermidis desquama-
ne disparens; — non iniquam nobis de hoc
anthematico morbo formabimus ideam.

§. 308. Atqui in hac ipsa *urticariae* de- Divisio.
itione (§. 307.) jam lalet istius in *macu-
sam, vesicularem* atque *tuberosam*, ex for-
a exanthematis desumpta, atque *Esseram*
; dictam Auctorum comprehendens divisio.
eterum et a febre huic morbo differentia
cedit: quae, sicut in multis deesse con-
evit; sic non eundem in omnibus chara-
erem agnoscere videtur. Nos quidem hoc
morbo aut nullam, aut certe benignam
viterque inflammatoriam indolem observa-
mus; sed non desunt aliorum de morbo satis
aligno, vel cum remittente ac intermittente
leo febre conjuncto, observationes.

Sympto-mata. §. 309. Utplurimum quidem *urticariam* quam diximus (§. 308.) *maculosam*, prae cedit febricula cum refrigerii sensu, cui ill moderati caloris, capitisque levis dolor ac s tis succedunt. Nonnunquam et alvi proflu vium cum urina jumentosa, vel, ut novimus vomituritiones[1], ventriculi, intestinorum do lores, alvi obstructio, observantur. Secund vero, aut tertia morbi die, interdum, nc

Urt.maculos pinante quidem, nec febricitante homine pos paucas jam a pruritu universali horas, a brachia inprimis et pectus, — sed et a faciem, ad ventrem, crura, corpus fere uni versum, exanthema (§. 307.) *citissime* pro rumpit, ac parvae nunc, vel et latissimae ex cute tamen prominentes quidquam, *macu lae*, insigniter *prurientes*, ex pallido subru brae, ad centrum fere albescentes inaequali ac laceratae quasi figurae, hinc inde cohae rentes, circa basin laete rubentes, vix pro diere; cum, non sine aliqua in quibusdam anxietate ac lipothymiae levioris sensu, ve a *lecti calore*, vel sponte, jam iterum *dispa rent;* ac sub cute reconditae, insuperabilem scalpendi pruritum inducunt. Mox vero a isto, vel cum *frigidae aurae* se exposueri aegrotans, copiosus iterum in cute macula

proventus conspicitur, atque sic plures, in eadem semper parte, eruptiones con-unt: quae tandem, nunc ad tertiam, rtam ut plurimum diem, septima saltem unquam tardiorem, cessante febre, ple-que sine manifesta cuticulae desquama-e, disparent.

Urticariae, quam *vesicularem* diximus Urt. vesicul.
(308.) et quae si pruritum forte, a ousdam negatum, excipiamus, cum *Essera* torum non minus, quam *tuberosa*, mox cribenda, *urticaria*, consentit, — brevis-i certe morbi, symptomata exemplo illu-bimus. In sanissimo ex Auditoribus no-s juvene, vix a suscèpto pastu, nec spi-osis liquoribus, nec pravis, aut nimiis ulentis sanitati contrario, mordacissimus indolerabilis ad universam corporis super-em, inprimis vero ad collum et ad fa-m, pruritus ac ardor comparent. Succedit or non modicus; facies ipsa haud levi funditur rubore, auriumque tinnitus, et itis susurrus, cum anxietate et praecor-rum angustia per vices redeunte, super-edunt. Pulsus naturalibus vix frequentio-reperiuntur. Mox vero phymata diversae gnitudinis ad superiorem juguli partem,

ac prope mentum, celeritate singulari, pro pullulant, ipsumque cutis ambitum in tumo rem inaequalem attollunt. Paulo serius ad faciem similia, sed minori prorsus numero prorumpunt; ad genas vero perexiguae pa pulae efflorescunt. Ad coeteras corporis par tes, licet ardor ac pruritus continuent; ex anthema nullum comparet. Sub hoc interim rerum statu liberiorem vix aerem petiera aegrotans; cum statim efflorescentiae amplic ri ex fundo assurgerent, et in latiores plaga diffunderentur: ita ut quaedam ex illis, ci culo, ad basin ruberrimo instructae, licet a collum nucis fere avellaneae magnitudine adaequarent, graciliorem tamen ac pelluce tem, sed fere vacuum in apicem terminare tur. Lectulus nunc petitur morbique, ut t mebat, majoris ab aegrotante suscipitur cur cum erumpente per universam cutem mad re *vix unius spatio horae*, jam totus ac i integrum dissiparetur.

Urt. tuberos *Urticariae tuberosae* (§. 308.), vigin annorum adolescens nobis offert exemplu Hic ipse, crapulis non parum deditus, qu tamen in similes nunc excessus incidisse mox a prandio corripitur nausea et vertigi tenebricosa. Intumescit mox, rubroque colo

nditur facies; tumores vero palmae latiiem habentes et colore rubro, sed ob-, instructi, cum pruritu ad animi delim usque intolerabili, universam corpo-sed femorum inprimis, superficiem occu-cernuntur. Accedit horror ac demum, extremitates, potissimum inferiores, nter concutiens; sub quo exanthemata ttas, et superficiem longe ac late supe-s, seu informes *offas*, increscunt. Pulsus duri ac pleni observantur, mortisque otantem consternit formido. Ad noctem equitur calor: sub quo vix formati ad m tumores imminuuntur, ac tandem, ua tamen ad vultum rubore, ac univer-pruritu, penitus evanescunt. Ast vero ndem mox locum exanthema asperri-n, digitosque sub attactu vix non offen-, miliaribus fere simile, sed nigro ad em puncto insignitum, ac pellucidum intrat. Hoc facto, imminuitur anxietas, que summa comparet amarities. Die bi secunda, purgante alvus medicina la-ir: qua occasione, aegroto lectum cum idiori aura commutante, posterius hoc nthema jam iterum disparet, ac primi uo ad cutem revertuntur tumores. Alterna

haec exanthematis efflorescentia eodem pe
sex dies tenore continuat; quo tempor
secta adinterim vera, et antiphlogisticis
evacuantibus aegrotanti porrectis remedii
aegritudo disparuit omnis.

Utroque certe in casu, tam cita exa
thematis eruptio, quam insignis sub eode
pruritus, nec non constans illius a frigidio
aura incrementum, *urticariae* charactere
manifeste ostendunt. *Esseram* quidem vel s
ram, nunc tubercula parva, ad rubrum verge
tia, duriuscula, cum insigni pruritu subito u
versum corpus, non secus ac si ab apibu
vel vespis, vel culicibus demorsum, v
urticis percussum esset, occupantia, post br
ve tempus iterum dissipanda, nulloque icho
vel liquido effluente, pristinam cuti levi
tem et colorem concedentia, dixerunt ali
— maculas alii sub hoc nomine latas, discr
tas, coloris rubri, splendentis, glabras, pl
nas, ardentes et prurientes, in manibus
facie potissimum, descripserunt; sed appar
satis, diversam ab eodem exanthemate facie
posse assumi; nec, si pruritus forte minor
una, quam alia morbi varietate occurrat,
aut si in illa sub lecti magis calore; su
frigidiori vero aura in ista, exanthema c

ius erumpat, cum in simpliciori adeo
aria similis prorsus contradictio subinde
rvetur; ad exanthema mox ideo diver-
prudenter posse concludi.

§. 310. Causae hujus morbi (§§. 307. Causae.
)) quamplurimum ex suppressa transpi-
ne repetendae; interdum in ipso abdo-
quaerendae, rarius ex epidemica con-
tione, aut a contagio derivandae sunt.
infrequens est observatio, *urticariam*
ex rebus, ob incognitam et particularem
inis naturam, huic uni contrariis, uti ex
orum, astaccorum, cancrorum fluviati-
, echinorum esu, — ex valerianae radi-
vel ex alimentorum revera suspectorum,
mytulis, piscibusque aut carnibus semi-
uptis, aut muria acriori conditis, peti-
m usu, originem habuisse. Quemadmo-
vero urticae faciunt; sic et aliae, exter-
cutis superficiem irritare, similemque in
em habidum inducere causae queunt.

§. 311. Levem vix non ubique morbum Prognosis.
icaria, sistit, ac si febrem non habeat;
ommoda, praeter molestum pruritum, vix
ut plurimum infert. Non parva interim

tum in *vesiculari*, tum in *tuberculari* varie-
te (§. 309.) anxietas observata est; ac
paucis, ab *Essera* retropulsa, lethalis
cerebrum metastasis, vel ejusdem quoq
visceris hydrops, in fastis medicorum adn
tatur. Facile tamen nobis esse videtur, e
empla, quae de urticariae malignitate re
runtur, ad aliam longe aegritudinem fuis
referenda.

Cura. §. 312. Vix aliam, quam quae pro si
plicissima scarlatina a nobis proposita
(§. 299.), methodum pro *urticaria*, qu
saepe nullo, praeter lecti fotum, auxilio i
diget, commendamus. Hinc infusum samb
ci, aut haustus salinus, — interdum,
abdominalis causa latuerit, evacuans alvu
medicina, — rarius certe, ac nonnisi in ca
evidentis plethorae cum febre majori incede
tis, venaesectio, sufficient. Intolerabilem a
grotis pruritum, universale tepidumque ba
neum compescit. A morbo jam superato, tran
pirationis, ac illorum, quae post scarlatina
fieri consuluimus, curam non esse neglige
dam; vix allata (§. 311.) docet hydrop
cerebralis a frigore inducti observatio.

ORD.

ORD. I. GEN. IV.

PETECHIAE.

113. Frequens *petechiarum* a nobis jam tta est mentio (§§. 35. 83. 87. 88. 103.) ſsque tum *continuis* ſebribus, tum *intermit-ttibus* ipsis interdum pro symptomate esse onuimus. Similia petechiis exanthemata an-uissimis certe temporibus observata, nec men majori cum studio ante saeculum *deci-um quintum* et *sextum* descripta fuere; quo mpore vero, ad morbi dignitatem evectae *ticulae*, singularem sibi medicorum atten-nem acquisiverunt. — Fata petechiarum.

§. 314. Sunt vero *petechiae* cutis ma-lae, pulicum fere morsibus, deficiente ta-en in medio punctura, simillimae, mox ru-ae, purpureae, mox bruneae, lividae, aut re nigrae, vel et pallidae, subflavae, ma-nitudinis diversae, subrotundae, vel in ae- — Definitio.

quales, planae, nec tactu distinguendae, ne a compressione evanescentes, insensiles, ut plurimum discretae, febrilium morborum ple rumque sociae incertis tamen morbi diebu ad jugulum, pectus, antibrachium, vel a totam superficiem, rarius ad faciem, prorum pentes: quae maculae nec tempore sat fix florere, nec maturescere, nec tandem i squamas decidere observantur.

Divisio. §. 315. Haec vero exanthematis specie (§. 314.) utplurimum licet *febrilis;* multi tamen et nobis ipsis *sine febre* comparuiss visa est, ac non *auctorum* modo naturam morborum imitare; sed et *chronicam* hinc in de assumere indolem observatur. *Sporadica* quoque nullo non tempore petechiae cernun tur; sed sub incognita anni constitutione *epi demicae* uberius florent, ac fere princeps reg nantis morbi, saltem quod suum febribus no men apud Recentiores potissimum impertia tur, phoenomenon constituere videntur. In paludosis regionibus atque in magnis homi num impurorum societatibus, vix non *endemi cae* occurrunt petechiae. Pro ipsa vero febris, cujus satellites *peticulae* constituunt, diversi tate, nunc *periodicam* habuisse naturam, nunc

nervosae ac malignae, frequentius *gastricae*; interdum *inflammatoriae* indolis testimonium edere observantur; atque in maximo certe febrium istarum numero *symptomaticae* prorsus, in paucissimis vero cum aegrotantium emolumento, seu *criticae* comparent. *Artificiales*, ut pote calefacientis ac abhorrentis ab evacuantibus methodi progenies, petechiae frequenter occurrunt; sed pro talibus ubique declarari, sine magna medentium injuria non possunt.

§. 316. Quamvis autem *petechiae* nunc sine febre, nunc antequam haec ipsa prorumpat, — in aliis vero mox cum ista, vel tardius, et non modo primis fere morbi temporibus; sed, prout frequenter conspeximus, octava, duodecima, decima etiam quarta, aut seriori die, — quidquod interdum a morte demum, efflorescant; nullibi tamen, nisi epidemicus jam pateat morbi regnantis character, vel certo et sibi proprio, nec pathognomico signo aut praedici possunt; aut morbi caput constituere ac primatu gaudere nobis videntur. Varia quidem a Scriptoribus prodrama instantis exanthematis signa ponuntur: imbecillitas, stupor, somnolentia, egrypnia, virium singularis prostra- Descriptio petech.

tio, lassitudo ac dolor a dorso quasi proveniens; ardor faucium, coryza, capitis gravitas, aut obtusus dolor, vagi per totum corpus dolores, anxietas praecordiorum, nausea vomituritio, obstructio alvi, aut laxitas ejusdem, urina pellucida, quasi hominis sani, aut jumentosa, aut profunde tincta; pulsus exiles, inaequales, faciei pallor etc. Sed nullum certe ex his signis pathognomonicum vocari potest; aut non frequenter admodum cum petechiis haud conjungi, aut sine istis incedere observatur: sicut, qui petechiarum conscribere historiam tentaret; oporteret hunc contrarios protinus inter se morbos conscribere, et quae istorum sunt, quo ipsum certe exanthema spectat, petechiis attribuere.

Juvat interim istarum, quae sub certis epidemiis tam pertinaciter febribus adhaerent, ut nec ullo quidem praeveniri semper remedio queant, ac ut fere primarium in istis, constantissimumque symptoma offerre videantur, succinctam satis idaeam habere. In illis vero partibus, quibus cutis tenerior est, potissimum efflorescunt *petechiae:* hinc ad laterales colli provincias, an mammas, juxta brachiorum interiora, maxime vero a flexura cubiti ad carpum usque, nec facile, si hic

desint, alibi, comparere observantur. In tam insigni petechizantium, quos tractavimus, numero, nec unum quidem (quod aliis tamen ac veridicis observatoribus frequenter, inprimis ad palpebras, obvenit) cum *peticulis* ad faciem conspeximus. Nec *internas* nobis, observatas licet ab aliis, *petechias*, forte quod in aperiendis hominum contagiosa febre mortuorum cadaveribus paullo cautiores, fuerimus, datum hucusque fuit conspicere. Utplurimum quidem colore sat lacte rubro comparent petechiae; sed constans in hoc nihil est, ac unius fere diei spatio, aut omnino, (ac saepe quidem sine damno manifesto) disparent; aut colorem suum multoties mutant. Saepius fere ad castaneum hic vergit, interdum in lividum, mox vero iterum in rubrum, aut quod pejori subinde omine contingit, in atrum transire consuevit. Interdum in uno eodemque aegrotante omnes simul petechiae varii coloris observantur: ut cultis inde marmoris fere adinstar, variegata compareat. Alias vero petechiae, lenticularum ferme, aut communis a pulice oriundae maculae magnitudinem adaequant; alias seminis papaveris aut milii latitudinem, aut tot fere acicularum subtilissimos apices,

ac nisi obliquo sub intuitu, inconspicua fere punctula referunt. Ad petechias certe referendae sunt dum diffusae, quasi ab insperso cuti atramento, latiores, ac umbrarum instar limitibus destitutae maculae; tum lineae quasi calamo scriptorio exaratae; tum, quas in duobus aegrotis cum lethali eventu conspeximus, *aethiopicae* ac a digitorum apicibus ad carpum usque nigricantes *manus.* Nec alterius certe naturae sunt *vibices* vel striae longitudinales ex profundo rubrae, aut flammeae, aut lividae coeruleae, ac fere nigrae interdum fere virides, radiorum in formam, aut quasi caesa virgis cutis fuisset, in diversos sensus diffusae: quae singula tot parvas, majoresque sub epidermide, a causis internis aut cutaneorum vasorum vitio profectas echymoses sistunt; quae, sicut ab externa compressione nec minime disparent, ac per ipsam interdum cutem, sub forma conulorum profundius penetrant; sic quoque nec tumorem sistunt; nec ardorem aut dolorem producunt; nec denique, cum evanescunt, per dequamationem cuticulae, nisi paucissimis, nec observatis a nobis in casibus, terminantur. Rarior, sed a magno Viro descripta petechiarum morbillos referentium forma est:

quam tamen et nos in *Goettingensi* ſoemina ante septem hos annos conspeximus: ubi numerosae ad anitbrachiorum interna compa-rebant verae ac roseae petechiae; sed ad coeterum corpus elevatae videbantur rubri coloris pustulae copiosae, sat latae, nec sero repletae: qua, cum altera mox die a ſrigore repellerentur, dispnoeam, ac venaesectionis neceſsitatem induxerunt. Coeterum cum aliis exanthematibus connubium non recusant pe-ticulae, ac saepe variolis, morbillis inter-spersae, vel cum miliaribus intermixtae ob-servantur.

Multae vero ac interdum innumerae vel paucae sunt petechiae; eaque nunc post primos jam dies evanescunt, nec denuo re-deunt; nonnunquam vero pro tertia adeo vice revertuntur. In aliis, per totum morbi decursum florent; quidquod post mortem adeo copiosius prorumpunt; atque in quibus-dam petechiae morbo jam penitus devicto in cute persistebant, atque *chronicam* prorsus assumentes naturam, nunc ex illa disparere, nunc sine febris indicio reverti cernebantur. Etiam sine ſebre, aut alia functionum laesio-ne praecedente, peticulae interdum compa-rent, et tales tum ab aliis descriptae, tum a nobis ipsis conspectae ſuerunt.

Tam rarum est, febrim praesentem petechiarum eruptione mitescere, ac solvi ut potius ab ista, in quamplurimis auger symptomata, — in aliis saltem non decre scere, — in nullo vero morbum judicar nos quidem in epidemiis non paucis conspe xerimus. Ab aliis hinc inde a petechiarum efflorescentia symptomatum moderamen observatum fuit. Singulare, sed in *Veronensi* epidemia, sub medio saeculi XVII. frequenter adnotatum est symptoma, *horrenda phthiriasis*, quae, ante septimum praesertim apparens, majorem aegrotantium partem miserrime sustulit. Frequentius cum petechiis haemorrhagiae, sopores deliria, subsultus tendinum, convulsiones, gangraenae incedunt: quae tamen singula non ex petechiis certe sed ex eodem, quo istae propullularunt, fonte derivanda sunt.

Causae. §. 317. Multiplex haec petechiarum origo, ac vario pro febris, sub qua florent, imperio, natura est. Nihil certe aliud hoc exanthema sistit, quam parvam sub epidermide *echymosin*, et stagnantis sub ista cruoris guttulam: quae magis, minusque diffusa, petechiam nunc latiorem, nunc vero

peticulam efformat, ac pro varia effusi liquidi copia et directione, umbrosas nunc maculas, nunc strias vibicesque constituit. Similem certe *petechiae* cum *scorbuticorum maculis* agnoscunt genesin, nec alia, quam ignotae in scorbuto causae proximae ratione inter se differunt, ac solius fere praesentia febris aliorumque huic ultimo propriorum symptomatum effectu, *petechiae* distinguuntur ab illo. Simplicissimam, quae laeso per proboscidem pulicis vasculo ad cutem exoritur macula, perforatà licet epidermide, petechiam sistit; parumque ad explicationem interest, quo demum vascula cutanea modo contenti cruoris guttulam in vicinum cellulosae spatiolum, aut in sic dictum rete mucosum transudent; atque vel sanguinis ab impetu, vel consistentiae in eodem defectu, vel demum ipsorum culpa vasorum, haec contingant; nascitur macula, quae, pro caussae, ex qua pendet, ratione diversa, significationem aut nullam, aut parvam, aut denique maximam in morbis habebit. Vel a brevissima solis in teneriorem albissimumque cutem actione, copiosae mox in ruffis fulvoque capillo praeditis hominibus *lentigines* oriuntur: quae totidem fere, sed innocentes

certe ac redeunte hieme facile disparentes peticulas, seu brunei et castanei coloris ma culas sub epidermide ostendunt. Nec long ab his, nisi extensione majori, distant foe minarum utero ferentium maculae, quae cer te, sicut a vasorum cutaneorum neglect paullisper in contensos liquores officio depen dent; sic miram consensus uterini in pelle potentiam ostendunt. Similem vero vel sol nervorum abdominalium attactu exercent quae ad primas vias tam saepe colliguntur acriores ac infensae saburrae (§. 274.); ne opus est, ad putridam ipsiuse adeo sanguin resolutionem in his explicandis recurrere quae vel solo interdum emetico, aut purgan te alvum remedio dissipantur in horas, au in multis sine febris aut morbi vestigio i cute prorumpunt.

Frequenter satis in morbis inflammato riis petechias, ac emissum sub istis in fi mum certe insulam compactum ac denso co rio octectum sonspeximus sanguinem. Te nuiorem quidem hunc, nec tam facile coa gulabilem in *scorbuticis*, *hydropicisque* mu tis, — sed non ideo *putridum* conspeximus ac in utroque hoc morbo non minus, quam in febribus *nervosis* cum petechiis, haemor

nagiis, solidorum in sanguinem infirmius
agentium culpa, quam vitio proprio, dif-
uere ac, ne vaſis ſacile coerceri queat,
nguinem resolvi putamus. Si res aliter se
aberet; certe non tam ſelix tantae quidem
ı massa humorum corruptionis eventus in
ıultis foret; nec in scorbuto vel solus ve-
etabilium recentium, tum acidorum, tum
liorum usus hunc sanguinis statum certius,
uam ipse cortex, nec tam brevi tempore,
am potenter dissiparet.

Varia igitur petechiarum inter causas
eſerri oportet, atque vel sordes abdomina-
es, vel ignotum ac epidemico charactere ge-
ıeratum acre, aut vim vitae nimiam, aut
mminutam vasculorum resistentiam, ac sta-
um quasi semiparalyticum, vel forsitan ip-
am lymphae ab acri latente inductam tenuita-
em, hic accusabimus. Non gratuita est haec
acredinis in sanguine, vi contagii aut alia evo-
utae, suppositio: si consideremus, tum ipsas
etechias interdum cum coeterorum emolu-
mento symptomatum prorupisse (§. 316.);
tum frequentes satis in ſebribus, quae pete-
chiis quammaxime favent, *nervosis*, metasta-
ses cum bonis aegroti rebus contingere; quae
omnia, sicut eliminatam ad superficiem cor-

poris morbi testantur materiam; sic et ali nam istius a putredine: vim vitae omne mox praeſocante, naturam eſse, luculent ostendunt.

Prognosis.

§. 318. A ſebre magis ac morbi caus quam a re quavis alia, regitur petechiaru prognosis. Ex numoro istarum aut majori aut minori, — ex citiori aut tardiori exan thematis eruptione, nec majora semper, ne minora resultant pericula. Interim divers epidemiae regnantis natura, diversam inte dum istorum significationem inducit; ac v sae sunt petechiae, quae, cum ultra pectus dorsum ac lumbos non procedebant, lethale ſuere; quae vero, in superioribus disparen tes, cum summo emolumento ad partes in ſeriores prorupere. Nec omnino negandun est, petechias jam prima morbi die efflore scentes, interdum de summa ejusdem gravi tate, quod et ipsi *pesti* solenne est, testar Periculosiores in genere sunt petechiae, qua non nisi oculis transversa tuentibus licet in- spicere aut quae intra cutem paulo latius procedunt, ac inter coeteras, quasi atramenti guttula charte emporeticae inspersa, diflluc- re videntur: si nempe vis vitae minor hanc

ccompletam aut insolitam exanthematis ex-
ulsionem simul comitetur. Singultus, aut
onvulsiones post istius efflorescentiam con-
nuantia, periculosum plerumque aegrotan-
i statum esse indicant. Ipse quidem peticu-
rum *color* nec per diem satis constans est,
ex eodem sat firma prognosis hauriri
eat; nec ruberrimae quidem petechiae
bique tam bonae dicendae sunt. Lividiores
terim in cute maculae aut vibices fatalem
epius comitantur exitum, atque tam hae-
orrhagias profusas, quam partium gangrae-
am interdum praedicunt. Maxima haemor-
agiarum hoc sub statu, nec arcenda fere
scrimina esse observantur. A petechiarum
cute discessione, saepius nos damni
equidquam conspeximus; sunt tamen,
uibus haec ipsa periculosiorum mox sym-
tomatum origo fuerit. Contagiosas, nisi
bris ratione, haberi petechias, non paucae
tiones prohibent. Si vero istae exanthema-
bus aliis, ut variolis, vel morbillis interse-
ntur; majora abhinc principalis morbi pe-
cula plerumque observamus. Interim et ipsi
terdum intermittenti febri conjunctae peti-
ulae, istius nequaquam discrimina adauxe-
unt. Sat frequens petechiarum per diarrhoeas

judicatio est, si nempe morbus, in q illae comparuerant, ad gastricos pertinue In aliis, vel et in istis, ubi vires vitae j prostratae jacent; diarrhoea periculum ad get. *Scabiem* post petechias in pluribus p diisse, singularis in *Viennensi* epidemia cuit observatio. *Ictero* post septimam pluribus comparente, petechias salutari judicatas *Veronensis* quondam epidemia tendit. Praestantior utplurimum per sudo hic crisis est, ac interdum, pro genio isti critici ad cutem abscessus contingunt.

Cura. §. 319. Methodus medendi petechi non alia, quam febribus, quibus accedu atque causis unde oriuntur, esse pot Hinc, ob hoc quidem in morbis sympto nihil unquam in illa mutavimus, atque emeticum, vel purgans remedium, vel diaca interdum remedia, vel ipsam in a venaesectionem, persistente licet ad cut exanthemate, quotiescunque princeps id m bus exigeret, animose praescripsimus. F quentius certe cum febre *gastrica*, quam c alia, petechiae incedunt; atque hinc frequ tior emeticorum sub ipso morbi princip ac purgantium usus est. Interdum haec

ima, ob singularem intestinorum inertiam, paullo fortiora eligi oportuit; sed in genere hic valent, quas alibi (§§. 109. 111.) adduximus, regulae, plurimumque es refractis tartari emetici gosibus auxilii habetur.

In petechiis *gastrico nervosam* comitantibus, institutis jam necessariis evacuationibus, confortantia et excitantia tum interna, tum externa, vinum scilicet, extractum corticis, serpentariae virginianae, valerianae radices, camphora, moschus, vesicantia, etc. pro diverso morbi stadio, ob febrim magis, quam ob petechias, adhibenda erunt (§. 111.) atque hic arnicae iterum se aliis magis, quam nobis commendavit radix. Ubi, forsitan ob neglectum ab initio morbi emeticum, diarrhoea symptomatica, viribus inimica, comparet: cortex peruvianus non aliter, quam exposuimus (§. 97.) cum opio junctus indicatur,

In petechiis cum *inflammatoria* febre incedentibus, non posse modo, sed et debere sanguinem, pro impetus febrilis ratione, educi, jam diximus. Hoc quidem evacuationis genus sub initio magis, quam adolescente jam morbo conducit; sed et sub media petechiarum efflorescentia interdum venaesectio in-

dicatur, atque valent hic singula, quae de febris tum nervosae, tum gastricae, cum inflammatoria complicationibus alibi (§§ 95. 112.) satis exposita habentur.

ORD. II.

ORD. II.
EXANTHEMATA SCABRA.
GEN. I.
MILIARIA.

§. 320. Exanthema, Antiquorum in chartis obscure delineatum, ac ante saeculum XVII. Recentioribus parum illustratum, nec tamen ideo humano generi novum, *miliaria* sistunt. In cujusvis febris amplexus adulterum hoc et inconstans exanthema ruit; sed *puerperam* potissime toro, ac *nervosarum* (§§. 80. 87. 91.) inprimis *catarrhalium*, societate delectatur; ad maceratam sudoribus cutem amoenius floret; nec tamen calida perpetuo methodo excubatur: nec a sicco penitus aut temperato excluditur solo; nec perenni alienam in cutem transvehitur; — sed, favente coeli constitutione, sterili, eo- Morbi noti.

pioso licet, sub quavis epidermide generatur semine.

Definitio. §. 321. Quod vero *miliare* vocatum est exanthema (§. 320.), hoc in papulis nodulisque asperis, ſorma seminis *milii*, aut interdum majori, exstructis; praeviis saepe horripilationibus, anxietate, suspiriis, sensu punctorio, motibus convulsivis, crampo partium, ad jugulum, mammas, brachium anterius, internum, ad dorsum, primum, — dein, expulsione vix unica, in universa cute, aliquomodo pleniori ac tumefacta, rarius ad faciem, sub sudore vapidum in pluribus acetum spirante, in aliis foetido, atque cum pruritu, incerta morbi die ac utilitate, prorumpentibus, a principio plerumque rubris, interdum vero pellucidis; mox illinc in apice vesicularibus, ac liquore seroso, diaphano, aut lymphatico, quasi lacteo aut puriformi repletis, utplurimum discretis, interdum confluentibus, post tres quatuorve dies, nisi sponte dispareant, exsiccantibus, interdum diu persistentibus, saepiusque recrudescentibus, consistit.

§. 322. Ex hac ipsa morbi, vix non Divisio.
iique symptomatici, definitione (§. 321.),
eet magna ejusdem, aspectu saepe magis,
nam re ipsa fundata, diversitas, ac *milia-*
um in *rubra*, et *alba*, *in crystalliena*, *aquosa*,
ctea, *purulenta*, *minima*, *lenticularia*, *dis-*
eta, *confluentia*, *symptomatica*, *critica*, *be-*
rna maligna, *febrilia*, *apyretica*, *chronica*,
:. divisio. Ipsa certe febris, cui junguntur,
tura vel *nervosa*, vel *gastrica*, vel *inflam-*
toria diversam miliarum atque vel benig-
m, vel malignam constituit indolem; hu-
rque in papulis contentus, pro varia earun-
m aetate, pelluciditatem, colorem mutat;
pro vario morbi impetu, causaeque la-
tis; inprimis vero pro regnantis constitu-
nis diversitate, materiam nunc minus,
nc magis infestam, vesiculis nunc minimis,
nc fere variolosis, aut, prout ipsi conspe-
mus, confluentibus, recondit. Saepius qui-
em miliaria *epidemice* per provincias florent;
ec ulla, licet sub sudoribus facilius generen-
r, vel refrigerante, ut vocant, vel evacuante
ethodo praecaveri queunt; sed nunquam
n *sporadica* hinc inde occurrunt, certisque
ı locis, antiquo possessionis jure, quotannis
ropullulant ac fere *endemica* observantur,

Nunc vero vix non *simplicem* miliaria mo bum comitari, ac princeps istius sympton formare videntur; nunc *complicato* mag morbo junguntur, atque aliis, aliisque exa thematibus, *erysipelati, scarlatinae, variol morbillis, petechiis* interseruntur; aut cu quovis morbo, tum acuto, tum chroni foedus ineunt. Plerumque a *miliaribus* a cutem expulsis, in febribus nihil mutatum quin has ipsas saepe adauctas fuisse, co speximus. Non tam raro interim, cer *petechiali* frequentius exanthemate, *miliar* quasi *critica*, moderamen adduxerunt; a retrogressae, quod tamen iterum consta ter non faciunt, febrim ipsam graviore reddiderunt. Nec tamen ideo *propriam* ac ab aliis distinctam hoc exanthema febri producit; aut morbum, ut *variolae morbil que* primarium, aut non pendentem ab alii *matremque eflorescentiam* constituit: ut, q *febrem miliarem sine miliaribus* haberi aff mant; aliud certe non dicant, quam febri quamcunque *primariam* atque epidemicam cui miliare exanthema, ob singularem mo anni constitutionem, frequentius (quod *diarrhoeae* et *sudores* saepe faciunt) adhaere *absque hoc symptomate* in aliis, atque simp

iorum incedere annuncient. Nec superatis emel ab aegrotante *miliaribus*, major illi ab tis immunitas conciliatur; sed pluries adeo n multis haec diversis in morbis retrover-ntur; ut in quibusdam *habitualem* morbum hronicamque cutis, fere solius, sine febre, ffectionem constituisse viderimus.

§. 323. Cum non eundem semper mor- Conditio miliar. bum comitentur miliaria (§. 322.): hinc ymptomata, tanta cum rerum confusione a multis exposita, atque variis sub epidemiis observata, ad ipsam magis febrim, quam ad miliarem ejusdem efflorescentiam revocanda sunt; nec ullum ex istis datur, ex quo nisi jam patente regnantis constitutionis characte-re, ad futura miliaria sat tuto concludi queat. *Puerperas* quidem (§. 320) teneraeque cu-tis, sensiliores, ac sedentariae vitae homines prae aliis frequentius hoc exanthema invadit; sed tamen, infantibus senibusque haud adeo commune, epidemico sub furore, nec robu-stioribus quidem ac plethoricis parcit; ver-noque inprimis, rarius aestivo, sed nullo certe non tempore, tam ad valles ac loca humilia, quam ad alpinos tractus, sub quo-vis victus genere, et quavis conditione, ae-grotantibus potiri observatur.

Invasio morbi.

Praecedunt in plurimis, nec tamen ce ubique, levis horror, aut intersecta cal volatili horripilatio, dolor capitis, interdu ingens, aut dentium, aurium, pectoris, do maxime ac lumborum, rheumatici quasi, c ciatus, cum tussi ac symptomatum catarrh lium caterva; tristitia, metus, inquietudin suspiria, pectoris oppressio, agrypnia, v et somnus perturbatus, terrificus; viriu languor, ac interdum lipothymia, urin aquosae ac pallidae, aut molestus mingen nisus, singularis ad dorsum, crura, digit pungens dolor, aut stupor, aut totu corpus pervadentes, subitanei ac involuntar motus, aut surarum, manuum, digitoru crampus, vel et tendinum subsultus. Maxi me vero molestus in plurimis sudor, qu vapidum quasi acetum olet, aut plurimun foetet, continuo profunditur: qui tamen su dor nec in solis *miliaribus* acidum spirar odorem, nec in his quidem constanter ma nare observatur. Pulsus non in omnibus ae quales, utplurimum frequentes, contracti ac duri; sed et molles, intermittentes, aut vix non naturales. Sic ipsa quoque febris inter dum ab initio sat parva, remittens, in aliis, praecipue cum inflammatoria est *miliarium*

natura, sat fortis et continua. Cum ipsa *intermittente* febre interdum junguntur, sub epidemiis, miliaria. In puerperis sub prima jam morbi invasione, lochiorum laetisque secretio effectu magis, quam causa morbi, utplurimum suprimitur. Interdum vero pulmonum aut visceris alterius inflammatio miliaria, prout vidimus, praecedit, comitatur, aut sequitur; quo in casu, vel et absente licet locali inflammatione, eductum sanguinem corio obtectum non raro conspeximus. Nonnunquam gastrica potissimum symptomata hanc febrim ordiuntur; atque sic nullum est, quod perpetuum, aut proprium dicatur, miliarum phoenomenon.

Ipsa demum istorum ad pellem eruptio (§§. 321. 322.) jam primis interdum diebus, aut tertia, quartave plerumque die, vel, ut frequenter vidimus undecima, duodecima, decima quinta, aut tardiori quovis morbi tempore contingit, ac praevio saepe molesto, ac ſere pungente ad cutem, quasi anserinam, leviterque aliquando rubentem, pruritu, *miliaria* efflorescunt, primum utcunque pauciora, ad laterales colli partes, inter mammas, aut ſuper his ipsis, atque ad internam praecipue brachii anterioris superficiem, — mox Eruptio

vero ac repetita explosione, ad dorsum abdomen, universam corporis, nequidem digitorum excepto apice, superficiem, — rarius, sed, visis et nobis exemplis, ad ſaciem — vesiculis circa basin rubello interdum circulo, saepius vero nullo circumsepti. Variae magnitudinis hae miliares phlyctaenae observantur, grano milii subinde minore atque tam exiguae, ut visum, nisi cute oblique inspecta, tactumque rudiorum ſugiant. Alias vero majores, et ex plurium, ut videtur, confluxu, in vesiculas ſere variolosas, ac demum majores augentur. Manifesta satis phlogosi hae papulae sub initio, ex cute prius rubella, tumente, ac ſere anserina surgentes, rubent et opaca comparent; aut ſorma primum *peticulis* ſere similes prorumpunt; mox vero, ac interdum jam primo eruptionis momento, magis elevata, transparente ad apicem vesicula instructae, seroso ac diaphano, ex albo flavescente, aut lacteo ſere, vel et puriformi prorsus humore replentur; vel una eademque vesicula diversos hos colores paullatim assumit, ae tenui prius, dein turbata magis et purulenta quasi materia inſarcitur; vel una eademque in cute diversi coloris et rubra et alba, et crystalli-

na et purulenta miliaria florescunt. Ad ipsas adeo internas partes, ac ad viscera, miliformes interdum hydatulae cadaverum sectione patuerunt.

Atqui cum tam copiosa in febribus ad cutem exanthematis depositio contingit, in quibusdam epidemiis, aut in certis saltem aegrotantibus, spasmodica et convulsiva moderantur symptomata; dispnoea, anxietas disparent, urinae flavescunt, sudores minuuntur; ac restituta puerperis lochia, vel aliquando vicaria his ipsis diarrhoea, observantur.

Saepius interim a miliarium eruptione febris nec frangitur; nec aliter, quam temporis ac morbi progressus ratione augetur. Vel, quae vix in conspectum prodierunt, exanthemata disparent; brevi mora subinde ad cutem preditura; quin ex eorum itu ac reditu res ipsae mutentur.

In aliis, eruptionem aliqua, sed brevis admodum symptomatum insequitur remissio; mox vero tendinum subsultus, manuum pedumque stupor, insomnia terrifica, inquietudo, tristitia insignis, deliria, praecordiorum oppressio, cutis ardor ac dolor, lingua sicca et tremula, sudorum cessatio, vesicularum subsidentia, pulsus duri, celeres, contracti, Miliaria maligna.

urinae copiosae, tenues ac spasticae, tande
vero convulsiones, stertorque lethalis, a
coma funestum, observantur. Novus interi
foetidusque sudor interdum succedit, novun
que in cute exanthema prorumpit; aut alvi
liquida, foetidissima deponitur, ac lent
gressu periculo eripiuntur aegroti: quae sin
gula, sicut a retropressis interdum miliar
bus; — sic ex prasentis violentia febris
ac ipsius, quae exanthemata producit, cau
sae actione contingunt.

Exsiccasio. Fracto tandem febris impetu, vesicula miliares aut sponte disparent; aut resorpto quod continebant, liquido, vacuae reperiuntur, atque cum coeteris eodem adhuc repletis; cum insigni pruritu rumpuntur, arescunt atque in tenuissimos furfures, — aut, si confluens fuerit miliarium natura, in squamulas, interdum sat largas, secedunt. Atque sic totum exsiccationis opus, nisi nova ho ipsum protrahitur eruptione, ad quartam vel septimam in aliis diem, perficitur. Interim per multos certe dies, easdem, nisi ob insignem papularum copiam ac ob parvitatem exanthematis fallamur, vesiculas in cute floruisse, ac insensibili tandem modo, sine manifesta desquamatione ex cute disparuisse

observavimus. Major interdum a miliaribus in cute sensibilitas, vel et stupor relinquitur: nec primo in casu *anasarcae* ad *hydropis*, quae similis dispositio ut in *scarlatina*, post refrigerium, aut sponte inducit (§. 295.), miliaria insequentis, deficiunt exempla.

§. 324. Quod de cujusvis exanthematis **Causae.**
causa proxima dictum est (§. 376); hoc et de *miliarium* prima fateamur oportet origine. Obscura nempe singulorum natura est; ac licet macularum, pustularum theoriam hypothesibus fulcire difficile haud sit; in tam vasto tamen *possibilitatum* campo, explicationis subtilitatibus innixi, a vero facillime, nec sine magno scientiae, ac aegrotantium ipsorum damno, aberramus. Ipsam sudoris materiem acriorem sub epidermide retentam, aut inter hanc ipsam ac reticulum exstillatam posse cuticulam innumeris in locis, quod applicitae cantharides ad largiorem praestant superficiem, in vesiculas elevare; vel ex ipsa *sudaminum* ac *phlyctaenarum* aestivis sub caloribus in cute, his non satis assueta, prorumpentium historia patet; ac ipsa demum lingua, cui interim hoc judicium ubique non competit, miliaris acre-

dinem materiae quibusdam in exemplis comprobavit. *Acidam* hujus materiae naturam esse, ex contenti vesiculis liquoris sapore, ex sudoris odore, non ubivis certe nec solis in miliaribus, obvio, praepostere concluditur; nec ex lactis, cujus a febre secretio arescit, apud puerperas in sanguinem refluxu, frequentiora in his ipsis miliaria derivamus. Sola nempe jam debilitas, evacuationes largiores, sanguinisque jactura, febricitantes ad hoc exanthema non parum disponunt; et quamvis in ipsis adeo inflammatoriis febribus, robustisque hominibus miliaria occurrant; in genere tamen sensilior teneriorque corporis contextus, nisi major epidemiae auctoritas id immutet; huic exanthemati frequentius subjicitur. Acidorum etiam in hoc ipso nisi summa virium comitante jactura, utilitas, theoriae de *acida* miliaris materiae natura non parum contradicit. Quid de *putrido* in sanguine, accusato ab aliis, fomite cogitemus; jam satis alibi (§. 92.) expositum habetur. Nec unam ac specificam miliarium causam esse, docet febrium, in quibus ista occurrunt, atque causarum quae his ipsis subsunt, diversitas. Nunc etenim, ac saepissime quidem, manifesta *miliarium*, ut *petechiarum*, ex primis viis ac

saburra origo est (§. 274.). Nunc cutis sudore maceratae effectus (§. 274) haec esse videntur. Nunc nervosa protinus exanthematis natura esse sonspicitur: et quae ex tendinum laesione, ex ossium fracturis, vulneribus exorta legimus; — haec ex simplici tibiae, post vulnus, exulceratione cum tetano observavimus miliaria; ac ipsa demum tristitia, et deprimentia animum pathemata, vel et singularis *intermittentis nervosae* (§. 35.) habitus, ad illa non parum certe contribuunt. Nunc fortior ad viscera inflammatio ac nimia cordis reactio, calidiori inprimis methodo adaucta, haec cutis vitia producit.

Contagiosam miliarium epidemicorum naturam nec omnino negamus; nec tamen *propriam* in illis, ut in *variolis, morbillis*, agnoscimus; sed haec ipsa, quotiescunque febris, cujus symptoma miliaria constituunt, ex contagio nascetur, locum habebit: quo in casu *febris* quidem *ex contagio*, — ob faventem vero exanthemati constitutionem, *cum contagio miliaria* propagantur. Quid vero, sub ista, huic magis exanthemati, quam petechiis, occasionem largiatur; — quid constantem febris, cum miliaribus tunc temporis societatem inducat: hoc intellectui hu-

mano nec patet, nec forte unquam patefiet mysterium. Sufficit interim, *sporadica* ex causis saepe manifestis fabrefieri *miliaria*, atque nunc ex biliosis, verminosis aliisque saburris, aut rebus per idiosyncrasiam nocentibus, — nunc ex venenio, ut *arsenico* aut *mercurio sublimato* assumptis, — nunc ex cohibita *fluoris albi* apud foeminas excretione, haec ipsa propullulasse: ut non specificam pro hoc exanthemate, vel sub ipso epidemico furore, supponamus materiam. Coeterum nec *petechias* nec *miliaria* per *insitionem*, ut vocant, in alios propagari, docuit experientia; atque cum nullam huic exanthemati, quo erumpat, dispareat, tempus — nec characteristicum, quo ubique incedat, signum a natura sit concessum; cum in multis, diversissimisque inter se affectibus prorumpat, ac uno eodemque in morbo non una semper, sed repetita in multis expulsione hoc ipsum efflorescat, hinc satis patet, illius causam non in specifico quaerendam esse viru, nec morbum sui generis, nec *febrim* sibi *propriam* generare miliaria. *Critica* miliarium quorundam natura (§. 323.) *idiopaticam* eorundem indolem non magis, quam aliarum quarumvis evacuationum utilitas;

rum materiam *primariam* aegritudinem rmaſſe, demonſtrant; nec illud ipſum, quod b *criſi* ejicitur, pro morbi ſuperati fomite incipali ſat tuto ubique habetur (§. 7.).

§. 325. Miliarium hinc prognoſis ex oris potiſſimum, aut morbi, cujus ſympto- constituunt, natura, nec minus ex cauſa- rm concurrentium indole, complicatione, subjecti, ac tandem ex epidemicae conſti- tionis habitu, repetenda eſt. Valent hic ſin- lla de febre *nervoſa* inprimis, nec non de *striсa* vel et *inflammatoria complicata*, a bis jam adducta (§§. 93. 108. 119.) pro- nosis momenta: quae febres ex adjunctis bi diverſiſſimis miliarium cauſis (§. 324.) plurimum majora, quam ſimplicior earun- em natura ferret, pericula portendunt. Quo agis autem ſyſtema nervoſum hoc ſub ex- nthemate aut languet, aut perturbatur; — uo violentior eſt viſcerum, partiumque vi- lium affectio; — quo pallidior et aquoſa agis urina, quo profuſior ab exanthemate m expulſo ſudor, aut quo major cutis ca- or eſt ac ſiccitas; — quo magis inquietu- o, anxietas pectoriſque oppreſſio poſt eru- tionem continuant, vel ab exanthematis Prognoſis.

reversione divexant; — quo major in pro
fusas haemorrhagias propensio est, aut quo
saepius, in certis epidemiis, paucus ant
eruptionem sanguis e naribus stillat; — quo
siccior ac tremula magis lingua, — quo pro
fundior somnus in adultis est; deliria quo
magis urgent ac desperatio; — quo profun
dius cuti miliaria vix conspicua insident, e
quo facilius superficiem relinquunt; eo ma
jora plerumque pericula aegrotantibus mi
nantur. Ex uberiori, aut minori miliarium
copia, nos quidem morbi metiri non potui
mus discrimina. Nec promptior aut tardior
phlyctaenarum eruptio, nec diversus exanthe
matis color efficit, ut *miliare album* prae *ru
bro*, graviorem semper aegrotantis statum de
signat. Interdum interim paucis ante mortem
horis exanthemata contingunt, pluribusque
talia jam mortuis in pelle florere observantur
Alvi fluxus moderatus in gastrica praeminis
morbi natura et facta jam exanthematis eru
ptione, eximie conducit. Fortior in febre
nervosa cum miliaribus diarrhoea funesti pe
ricula exitus adauget. Non pauca etiam ex
morbo jam superato, inprimis *nervoso* aut
maligno, timenda sunt salutis discrimina
quae in metastasi ac abscessibus ad viscera

ad

ll nervos, in sudoribus continuis, in memo-
iae ac mentis imbecillitate, ac in hydrope
nterdum potissime consistunt.

§. 326. Non aliter miliaria, quam ipsa, Cura:
ui superaccedunt, febris, curantur. Hinc
iversam contra haec exanthemata metho-
um oportuit a diversis Scriptoribus laudari
tque sub majori, quam par est, ad solum
oc *symptoma* medentium attentione, febris
psa non raro ac princeps curae praetermit-
itur momentum. Universalis quondam, fe-
ores acutas vix non omnes sudoribus per-
ractandi ratio (tempore, quo miliaria pri-
mum in Europa comparuisse creduntur, certe
anterior, neque exhinc pro potissima illorum
fautrice accusanda) quamplurimum certe ex
miliaribus origo fuit malorum; nec tamen
ideo haec ipsa methodus in quavis febre
damnanda mox erit; ac si cum *nervosa* (§§.
80. — 88.), per *contagium* mortalibus fu-
nesta, incedant miliaria; valebunt hic regu-
lae (§. 94.) expositae, ac sudores mox a
suscepto contagio sanis coeterum corporibus,
atque sub *nervosae non complicatae* principio
prolecti, hanc ipsam interdum, ac futura in
eadem exanthemata mox in sua nativitate

suffocabunt. Vix autem cum radicem ja figerit contagium, ac febris jam infes exarserit; sudorifera haec methodus, morbo sudoribus jam nimiis infami, sin majori noxa administrabitur; ac plures cer hic ipse, ex praeconcepta de sudorum n cessitate, opinione, quam ex propria febriu in miliaria propensione, ac istius malignit te, victimas agnovit. Quae igitur in nerv sa jam febre commendavimus, haec et i ejusdem cum miliaribus complicatione com mendamus, aeris temperiem ac puritatem ipsius vero aegrotantis singularem in omn bus munditiem, nec sudor symptomatic prorumpens integumentis solito ponderosio ribus, aut calore artificiali, atque sudorifer pellendus est remediis. Sub majori interim vitalis caloris decremento, quaecunque a excitandas vires, ac sistendas generis ne vosi turbas indicari monuimus (§. 94.) er gentia et diapnoica medicamenta: haec et i *nervosa miliari*, non minus, quam frigidiori aurae prudens moderamen, indicantur. S cum febre *gastrica* (§§. 94. — 104.) milia ria nubantur; tunc methodus in hac ips commendata (§§. 109. — 112.) exanthema matis eruptione nequidquam impeditur, a

emetica non minus, quam alvum purgantia medicamenta, sub medio licet efflorescentiae statu, quotiescuaque principalis necessitas morbi haec exigat; requiruntur. Nec timendum hic erit, ne per talia miliaris ex cute dispareat, atque cum damno ad interiora revertatur eruptio. Cavendum interim hic est, ne forsitan nervosi generis ex latente exanthemate turbas, ac consensualem magis, quam ex sordibus oriundam, vomituritionem, pro fido istarum signo habeamus; ac ne collapsas jam naturae vires, imprudenti evacuatione, inprimis alvina, cum certo aegrotantium damno, ulterius dissipemus. Quae vero cum exanthemate miliari societatem contraxit *inflammatoria febris* (§§. 114. 117.); haec, inprimis si *localis* simul visceris subesset *inflammatio*, venaesectionibus non minus, quam alia hujus generis, quae exanthemata non haberet, febris (§. 120), aut inflammatio (§. 133.), tractanda erit.

Non tamen hic sangnis sine quovis ad exanthema respectu profundendus; sed cogitandum est; febrim, quae cum illo incedit, *complicati* non raro morbi naturam habere; ac tantam quidem vitalis liquidi jacturam, quam, si purior aegritudo foret, non ubique perferre.

Quare praecipua sub miliari constitutione attentio in exanthematis apud primos aegrotantes effectus ponenda, ac videndum est, non *symptomatice*, num *critice* miliaria propullulent. Primo in casu, prudens sudorum moderamen, ac athmosphaera frigidiuscula, tum causarum, quae exanthemati subsunt, matura eliminatio, praeter illa, quae febrim ipsam, ac rectam in eadem diaetam respiciunt, praecipua curationis momenta constituent, ac ipsam saepe exanthema cum bonis aegrotantis rebus praepedient. In *criticae* naturae, rariori certe, miliarium epidemicorum exemplo, cogitandum est, morborum jam profunda radice susceptorum solutiones non immaturis aut violenter expressis, excretionibus; sed blandiori naturae opere, ac devicta jam morbi eruditate, obtineri. Hinc iterum sudoribus, qui sub morbi initiis, praecipitanter prorumpunt, donec salutarem constituere evacuationem possint, limites ponendi, ac nimia vis vitae, ambientis athmosphaerae, causarumque morbosarum moderamine inhibenda sunt.

Repercussionis cura.

Quod si exanthema bono sub omine in cutem depositum, ad interiora repelli, ac visceribus perniciem inferre videatur;

nunc prout alibi (§. 290.) docuimus, *cau-
sae* potissimum, ex qua percussio pendet, ac symptomatum, quae abinde oriuntur, habenda est ratio. Hinc si grave animi pathema vel terror his praecesserit; antispasmodica, valerianae infusum, moschus, opiumque ipsum; — si nova forte saburrarum collectio ad ventriculum, intestina, has turbas excitaverit, nec ab exanthemate retropulso hae ipsae oriantur; praeter frequentem clysteris usum, emeticum, aut purgans alvum medicina; — si ab assumptis spirituosis, aut a lochiis suppressis forte novum in sanguine incendium prodatur; venaesectio, etiam repetita, aut sanguisugae pudendis applicidae; — si refrigerium ac suppressa transpiratio praeiverit; infusa diapnoica, haustus salinus cum refractis tartari emetici, aut et camphorae, aetheris vitriolici dosibus, balneumque tepidum; — si virium jactura compareat; sedata istius causa, nutrientia, excitantia externa, interna, frictiones cutis, sinapismi, vesicantia scilicet, vini portio generosi, alcali volatile, serpentariae virginianae infusum, corticisque decoctum, indicantur; etc.

Ipsius vero a miliaribus reconvalescen-

tiae cura, pro varia febris praegressae, a effectuum morbi natura, ad leges jam sati expositas suscipienda est.

Quae *sine febre* incedunt *miliaria*, ea vi non ubique periculo carent, et eorum adin star, quae *chronicam* ostendunt indolem, pr causae latentis, et morbi, quem comitantur diversitate, tractanda sunt.

ORD. II. GEN. II.

VARIOLAE.

§. 327. Ad funesti mortalibus, ac solo jam aspectu horrendi morbi, *variolarum* scilicet, descriptionem pervenimus, quae solae, strages, quam pestes simul omnes, majores, ex quo semel Europam invasere, tam pridem ediderunt, quam edere hucusque continuant. Notio.

De cutaneae hujus affectionis *antiquitate*, quamvis hanc eruisse tam magni vix intersit, quamplurimis disputatum fuit. Interim si quis lethalitatem variolarum, qua pars, ut videtur, non minor *duodecima* morientium hoc a morbo internecionem agnoscit, consideret; — si quis oculorum obcaecationes, ac venustatis humanae per horrendas cicatrices devastationem rimetur; — si morborum fere omnium hoc ex uno, licet jam superato, propullantium, animo, quis numerum concipiat; — si quis denique sor- Antiquitas.

tem super omne nunc genus humanum ex-
tensam, ac universale, quod huic morb
persolvimus, tributum, sedulo perpenda
mirabitur si, doctos in arte viros, versato
que in antiquorum lectione homines dubita
se, an morbus, de quo agimus, posteri
sit tam fidis observatoribus, quibus n
imagines *popularium* affectionum, quo
quot habemus accuratissimas debemus, qu
busve negligentiae notam inurere eo ipso no
verebantur, quod morbum inter omnes pr
mum communissimumque, tam oscitanter a
antiquis observatum esse assererent: ut no
tandem, eo quod pictae ab ipsis imagin
morbi nomen non simul subscripserint, qui
demum morborum depingere contenderint
jamjam haberemus inter nos litigandum. Cer
te primam varielarum descriptionem, magis
quam ipsam hanc pestem, *Arabibus* nos de
bere videmur, ac si hic ipse populus, un
denam hoc malorum genus sibi adscitum
esset, ignoraverit; nos certe tam antiquam
originem eo minus eruemus: quod nec pri-
mum quidem hujus contagii in Europam
ingressum, *Saracenorum* bellis, ut videtur,
anteriorem, sat tuto indicare voleamus. Va-
riolarum igitur antiquitas certas ad regiones,

quibus nullum cum Graecia, nullumque diu num Európa commercium erat, restricta, a nemine in dubium est revocanda; sed ante praedictum tempus continuam ſere variolarum pestem hac orbis in parte exstitisse, aut Graecis adeo Romanisque Scriptoribus, quin solita, et quam parvis alias humani corporis aſſectibus adhibuere, industria medicis eandem ſastis intulissent, jam cognitam ſuisse: hoc gratis admodum a pluribus assumptum esse videtur; et Americae totius, Sibiriae, insularum australis Oceani nuper detectarum exempla, de longa populorum hoc a flagello immunitate abunde testantur.

Nullum interim, si *morbillosum* excipiamus, morborum semen, tam perennem in solo humano radicem, ac *variola*, fixit; et qua semel orbis in parte infelix hoc lollium germinare coepit; in hac, aeterna forsitan, nec ulli concessa toxico, fertilitate propagatur. Hoc scilicet, — nec tamen alio, aut ex ipsa corporis structura desumento (§. 274.) argumento, necessariam, aut inevitabilem hominibus, mutua commerciorum necessitate devinctis, pestilentiam variolas dicamus. Sub hac nempe rerum conditione, paucissimi hoc a morbo immunes extremam senectutem at- Extensio.

tingunt; et sicut matris ad sinum hoc infe sum contagium penetrasse, foetumque, ov licet absconditum, inquinasse compertum es ita caduci, ac naturali jam morti vicini sen hoc idem ſata crudeliter praecipitat. Nem hinc ante obitum beatus; nec homines, q variolis immunes a vita excesserunt, vi contagii eluserunt magis, quam morte prae venerunt. Nonnuli jam materno in utero a illo multati, aut paucis modo nutricis atten tionem ſugentibus, abscessulis, nec reliqu ex iisdem cicatricula notati, immunitatem mentiuntur. Sunt forsitan, sed de paucis ho asserendum credimus, qui, ob peculiarem ut vocant, idiosyncrasiam, variolarum con tagio resistant.

Secunda infectio.

Qui tributum semel huic morbo persol vit: hic, metu liber, medios inter variolo sos tutissimus incedit; ac licet plurima *se cundae* infectionis exempla, quorum aliqua nobis quidem haud conspecta, negare non contendimus, a multis adducantur; commu nis tamen et in vulgum nota, ex superato semel morbo, *securitas*, ad paucissimos illa ipsa casus, ac ad vix sensibiles a regula com-muni exceptiones restringit.

§. 328. Sunt autem *variolae* contagiosum Definitio.
xanthematum primariorum genus, quod
raeviis plerumque febre, nausea, vomitu,
olore epigastrii, a compressione aucto, apud
ifantes sopore, convulsionibus, apud adul-
os sudore, tertio, quartove die, ad faciem
otissimum, aliisque in locis ad cutem, sub
naculartum rubrarum, nodulo subduro in
entro praeditarum forma prorumpit, ac vel
n pustulam phlegmonoidaeam, sensim sup-
urantem, aut in superficialem ac ichorosam,
x plurium pustularum confluxu nascentem
esicam, crusta foedi coloris mox obtectam,
ut demum in pellucidas, vix suppurantes
hlyctaenas, vel in duriores ac fere verru-
osas eminentias assurgit, exsiccatur, a re-
iqua in cute macula, in multis vero perti-
acissima cicatrice ac faveola, in crustas de
idit, morbumque in alios, praedispositos,
uacunque demum arte admotum, eundem
ropagat.

§. 329. Tam variam hoc exanthema Divisio.
(§§. 327. 328.) faciem sub diversis epide-
miis, ac in aegrotis diversis assumit, atque
am contraria inter se offert symptomata: ut
eundem vix morbum exhibere, cuivis isto-

rum non satis experto, videatur. Nunc et
nim ut *simplex* morbus variola incedit; nu
aliam pro socia affectionem agnoscit, a
cum exanthemate longe alio *complicata* effl
rescit. Nunc *discretae* ac distinctae inter
pustulae, tot solitarios in cute abscessul
constituunt; cum in aliis, aut majorem o
numerum, in agmen collectae, *corrymbosa*
aut, ob majorem viciniam, inter se *cohaere*
tes, aut, ob communionem pustularum a
ampliores vesicae extensionem, *confluente*
variolosum quasi ac impurum mare offer
cernuntur. Nunc magis adhuc *abnormes*,
consueta exanthematis figura abludunt, a
sub vario aspectu, periculo, illis fere, qu
spurias vocarunt, consimiles apparent, atqu
nunc *serosa* et crystallina, loco puris, mate
ria repletae, aut *lymphatico*, ac interdum *san*
guineo, aut *nullo* humore refertae, aut sol
descentem ac *verrucosam* fere referentes na
turam, efflorescunt, aut demum atro mo
colore notatae sensuque carentes, *sphacelo*
sam induere indolem reperiuntur.

Sed majus certe, quam quod ex con
tento his in pustulis liquido, vel earundem
ex figura, numero, positione petitur, divi
sionis momentum, ex febre, quae has omnes

riolarum varietates, non species diversas, rte comitatur, hauriendum est. Nunc sciet vix ulla febris symptomata exanthema cc circumdant; nunc, pro varia constitunis annuae, subjecti, causarum concurrenum conditione, aut *nervosam malignamque* riola, aut *gastricam*, aut *inflammatoriam*, epeque *mixtam*, agnoscit ex febre dominte indolem. Quas *spurias* dixere variolas, s, licet *veras* interdum praecedant ac annntiare futuras videantur; licet ex insitione, m pure varioloso ac optimo instituta, *spuas* provenisse referant variolas, ac licet ob militudinem in multis cum variola legitima, m communi, quam anomala seu abnormi m hac ipsa confundi facillime queant; ad iud tamen morborum genus, utpote a vaolis natura diversas, relegamus.

De variolis *internis*, quas plurimi neg- unt, affirmarunt aliqui conspicui in arte viri; cos, ex propria observatione, nihil, quod as lites componat, habemus. Decursus ratio.

§. 330. Epidemice plerumque variolae, nter infantes maxime, sed nulli hominis aeati aut temperamento parcentes, grassantur, lurimosque simul, non solius semper naturae, sed et *artis incautae* culpa, aggrediun-

tur. Sub certis, sed ignotis, atmosphaer conditionibus, variolae *sporadice* hinc in propullulant, ac paucis contentae victimi jam gressu sistunt, ac obtuso placantur co tagio. *Endemicum* vix non morbum civitat hominum undecunque ad easdem concurre tium numero refertae in variolis patiuntu

Verno plerumque tempore hic morbu caput suum effert; aestivo, in plurimos ferocius dominatur: autumno adventante, m tescit; ac hiberno sub gelu extinguitur. Co stans interim in his regula non datur: ac te pore fere quovis civitatem adoriens, vix n tus, insidias saepe struit; adultus placide d currit, ac pristinas senescens rapitur in furia Per, multos interdum, — apud alios, per se septemve annos civitatis exul, in novam, e improviso comparens, progeniem invehitu ac elapsi temporis in unum funera coacerva

Nullo quidem de futuro variolarum i gressu, nisi vigentis jam in vicino epidemia contagiique occasione, sat fido praemonemu indicio. Sed hac sub rerum conditione, i homine has necdum miserias experto, vari suscepti veneni signa produntur. Hae vero, tum pro aetatis, tum pro contagii au sponte suscepti, aut per artem corpori *in certi* ratione, tum denique pro varia febri

onjunctae natura, ac vel benigna, vel maligna morbi nascentis indole, valdopere tum loco, tum vehementia et tempore differunt. Totus autem variolarum decursus *quatuor* fere absolvitur *stadiis:* quorum primum, *invasionis* illud amplectens, ordine non modo, sed et significationis, et majoris in medendo opportunitatis dignitate coeteris praecellit. Secundum, ab *eruptione*, — a *suppuratione* tertium, et quartum denique *exsiccationis* ab tempere, orditur.

§. 331. A febris natura potissimum variolarum divisionem petentes (§. 329.) speciem illam, quae cum *febre inflammatoria* vel parva, vel intensiori progreditur, eo quod haec cum *phlegmonoideo* exanthemate prae aliis affinitatem alat; primo hic loco considerabimus. Quodsi febris interdum omnis deesse videatur; non deest tamen localis in pelle, pustularum numero respondens, inflammatoria, proquovis irritationis augmento in febrem prona, dispositio. Sympt. var. inflamm.

A suscepto igitur variolarum contagio, Stad. invas. non aequali semper in *artificiuli*, quam in naturali exanthemate celeritate; nec sat certo ubique primae irritationis momento, lassitudo, morositas, inquietudo, apud infantes

pavor sub somno, naturalem superante, — horripilatio, frigus, calor huic succedens faciei rubedo cum pallore alternans gravedo dolor capitis, praecipue occipitis, colli, dorsi lumborum, axillarum, artuum, quasi rheu matici, ingratus ad ventriculum, a compres sione dolentem, sensu, nausea, vomiturítio ipseque vomitus, scenam saepe aperiunt. Cre scente ad noctem calore, inquietudo, anxietas apud infantes sopor, pavores augentur, e stridor dentium, ac convulsiones non raro ac cedunt. Apud adultos vigiliae, sudores multi jactatio, sitis, fauciumque siccitas; raucedo ac dolor comparent. Pulsus interea frequen tes ac molles, in plethoricis pleniores, e duri. Matutino tempore aliqualis symptoma tum remissio; sed mox, sub novo interdum horrore, aut extenso in horas majori frigo re, augetur aestus; ac febris, sub lecti in primis fotu noxio, cum sudoribus ac delirio increscit. Jam oculi rubescunt, fulgent, a lachrymantur subinde. Extremos nunc capi tis dolores, sanguinis e naribus efluxus per saepe moderatur, aut solitum menstrua tem pus antevertunt. Alvus in quamplurimis ob structa, apud alios serosa, frequenter, a interdum cum tormine, deponitur. Urin

paull

ıullo post emissionem turbida, albescens; ıbflava, vel et furfuracea observatur. Pe- ıliarem saepe odorem, jam hoc sub stadio, ıargit sudor, animaque infantibus foetet; ıd fallax et difficile in morbis de odoribus ıdicium est, nec a quovis illi, emunctae ıcet naris homine, ubique percipiuntur. Haec ıitur, et alia, nec tamen pathognomonica ıariolis ac perpetua in omnibus signa, *inva- ıionis* sub stadio occurrunt, ac per tres fere ıum dimidia dies hac in specie extensa, ıontinuo intenduntur. Nec tamen rarum est, ıolas in pueris convulsiones instantem mox ıustularum eruptionem praecedere; aut, sub ıauca febre, absentibus, etiam in adultis, ut ıovimus, tum nausea, vomituritione, tum ıuovis epigastrii dolore, variolas sine impetu ıicet multas, prodire. In paucis, hae turbae a ıuscepto contagio excitatae, sub largiori, ac ıolente sudore, vel suppuratione ad locum, quo ıontagii materies per artem cuti inserta fuit, ıine quavis pustularum eruptione, felicissime ıopiuntur, ac *variolosa febris sine variolis*, hoc ıprimo contenta stadio, in totum, ac in plenam ıaegrotantis securitatem, dispergitur omnis.

Eruptionis vero stadio ingruente, *primae* Stad. erup. *febris* symptomata carporisque incendium,

inquietudo, anxietas, cutis pruritus ac tensi jam summum attigerunt ſastigium. Nunc v ro ad faciem plerumque, ad labium superiu nasique latera, circa mentum, ad collum pectus, — alias vero, licet raro, tardius a ista, atque ocyus ad artus, aut ad truncu maculae rubicundae, parvae, circulares, p techiis non absimiles, sed in medio paulisp elevatae, noduloque rubro, ad tactum sub duro instructae, plures certe, quam qua diutius subsistere, ac in suppurationem abir consuescant, comparent. Repetita sic exan thematis efflorescentia, coeterae quoque par tes sensim sensimque, interdum paucissimi alias copiosis ac fere innumeris obsideri cer nuntur pustulis: quae singulae, prima jam vel secunda ab eruptione die, citius qu loco primum prodierunt, ad basin dilatatae pellucidam in apice vesiculam, seroso a limpido, mox vero turbido, ex flavo albe scente liquore repletam, in medio tamen foveola instructam ostendunt; ac terminat sic, post duos fere dies, *eruptionis* opere jam à quinta morbi, seu prima illius die febris decrescit, ac ad secundae finem peni tus in pluribus evanescit. Haec interim apud adultos, sub continuis fere sudoribus contin-

..nt, ac fauces magis magisque, tum a vera ..arum, jam proegressa eruptionem, phlogosi, ..m a variolis subinde ad fauces, palatum, ..guam totumque oris cavum propullulanti..s ardent, tenduntur ac dolent. Leviori sub ..orbo faucium affectio vix absoluta eru..ione dissipatur.

Ipsi vero nunc cutis abscessuli, adhuc..m immaturi, *inflammationis* decursum ab..lvunt, incendio tenentur, circa basin amoe..e rubent, ac pungentem singuli experiuntur ..olorem. Si major illorum numerus super..ciem obsideat; tunc, febre vix in totum ..essante, vel superaccedente nova, interme..ia iisdem cutis simul tenditur, intumescit, .. rubet. Haec ad faciem praecipue, ac si ..rior illinc eruptio fuerit, prae aliis partibus, ..t in qua major plerumque pustularum co..ia florescit, contingunt. Atque septima sic, ..lerumque vero octava morbi die, jam pal..ebrae in multis oedematosae ac rubentes ..urgescunt, conglutinantur, clauduntur; ..psum vero caput, nec capillata sui parte a ..ariolis immuni, in conspicuam saepe mo..em inflatur, ac a naturali figura, profundo ..ubore splendens et quasi infarctum, aberrat, ..enditur, ac in nullam, prae dolore, partem

converti poteſt. Interea variolarum, qua primae eruperunt, materia has ipsas ad len tis, vel ervi magnitudinem, aut istis mino rem, fere miliarem, aut herpeticam, vel ips fere ampliorem, extendit, ac opacam magi et puriformem assumit consistentiam. Quo si tamen pauca in facie exanthemata prorum pant; haec ipsa in tumorem vix ullum ele vatur, nec visus praepeditur; nec in coe teris partibus tam copiosa ex illis com parent.

Interim non semper haec, benignioris licet naturae, aut febri inflammatoriae junct exanthemata ad *discretas* aut distincto ab alii loco haerentes variolas pertinent; sed inter dum pustula *cohaeret* pustulae; subinde jam plures in sat largas nec elevatas multum ac albas vesicas *confluere* incipiunt: quin fe bris igitur natura mutetur; ut *discretas* hinc inde *malignas*, — et quae *confluente* timentur, has esse *benignas* jubeat.

Stad. suppur. Ab *octava* fere die morbi, manifesta in variolis *suppurationis* signa comparent, at que, sub copioso abscessulorum apparatu, jam *sertia*, aut *secundae* potius continuationem sistens, *suppuratoria* excitatur febris. Tumor nunc faciei continuo augetur, et quo vario-

ae effloruerant ordine: hoc partes, quas
bsident, gradatim intumescunt. Universa
iam cutis tenditur, rubet, ardet, ac dolet.
Pulsus frequentia, duritie augentur, novus
interdum horror, calor novus, dolor capitis,
anxietas, dispnoea, sitis — interdum sopo-
res, deliria, jactationes accedunt: atque plu-
res hoc tempore sub comatoso stupore, apo-
plexia, aut suffocati perierunt. Urinae nunc,
et per reliquum fere morbi tempus, aut tur-
bidae, aut puriformes subinde materiam de-
ponunt; alvus infantibus laxatur; saepius
vero apud adultos, apud infantes sat raro;
sub faucium dolore ulceroso, raucedine,
orisque foetore, salivatio molesta et omnem
quidem impediens somnum, sed multis cum
emolumento, succedit. Interea, quae foveam
prius in vertice habebant, ac rubro ad ba-
sin halone cingebantur pustulae, hae sphae-
ricam nunc atque hoc rubello ambitu priva-
tam assumunt figuram, albescunt, et denso
pure replentur: quod quidem illae ad faciem
fere primae, ac ordine, quo adolescunt, ad
manus, brachia, dein ad truncum, ac ulti-
mo ad pedes faciunt. Hinc flavescente jam,
ac ad summitatem variolae, quae ad faciem
residet; spissescente, tenaci liquore; ea,

quae tardius ad pedem floruit, tenuiori ac seroso adhuc pure turget, ac lentius sub inflammatione tumoreque tardiori maturescit. Hoc vero suppurationis, tum vix incipientis, tum jam provectae sub opere, specificus variolarum odor athmosphaeram replet, atque infesto hanc ipsam mortalibus contagio inquinat. Ipsa vero haec *suppuratoria* febris quo illi, quae variolarum maturationem absolvit, proprior est; eo manifestius, sub graviori scilicet morbo, ad *inflammatorias* pertinere, — quo longius vero continuat, et quo major puris resorptio habuerit locum: eo facilius in febrim *nervosam* (§. 86.) declinare consuevit, pluresque, nisi rectius curatos, hoc in stadio praecipitat. Sub pauciori abscessulorum numero, febres tam *secunda, maturatoria;* quam *tertia*, sive *suppuratoria* observari vix queunt, ae sine turbis ad quartum morbi stadium, quod illud *exsiccationis* est, aegrotantes laeti perveniunt.

Stad. exsiccat.

Hoc ipsum vero, pro eruptionis variolosae celeritate, morbique totius impetu, nunc nona, decima, nunc *undecima* plerumque die, ad faciem primum, aut qua parte prius variolae floruerant, sese manifestare incipit. In apice nempe variolarum obscurius nunc

apparet punctum: quo loco epidermis rum-
pitur ac *lymphatico-purulenta* exstillat, mox
in crustam ab attactu aeris convertenda ma-
teria. Hac a crustâ variola vicinaque spatia,
obtecta, mox novam subtus materiam susci-
piunt: quae, sub praemagno pruritu, aut
priorem, jam bruneo atroque colore nota-
tam, sublevat, novamque huic crustam sub-
stituit; aut ipsam et haec repullulans materies
induratur, tandemque decidit. Interea tumor
ad cutem variolis arescentibus intermediam,
nec non rubor, ac tensio, quae immaturas
adhuc alibi variolas circumdant, disparent;
donec ad manus, tardius vero plerumque ad
pedes similia contingant, atque tunc febris,
quae arescentibus in facie variolis saepe nec-
dum desinit, in totum dissipetur, ac circa
decimam et *quartam* morbi diem, hic ipse
cursum penitus absolvat. Ad crura pedesque,
resorpto, quod continebant, liquido, plures
hinc inde variolae fere *vacuae* cernuntur.
Quo vero loco plures confluxerant pustulae,
ad nares inprimis et mentum; hoc, amplior
densiorque crusta separatur tardius; ac hic
non minus, quam ad singulas variolas, in
quibus per longum tempus tenuior acriorque,
duro sub tegmine, delituit ichor, tristes

exesae pellis reliquiae, ac foveae, asperit tes, deformi cicatrice consolidandae, aut sa tem macula sublivida, loco, quo vario resedit, diutius, persistens, in conspectu veniunt.

Atque haec est tum benignioris morb mitissima facies; tum gravioris quidquam atque cum febre vehementi quidem ac *in flammatoria*, sed minime *nervosa*, vel, u ajunt, *maligna*, incedentis variolae imago.

Sympt. var. ner.

§. 332. Sed aliter longe res incedit, ub vel epidemico influxu, vel ob alias rationes, febrem sibi pro comite *nervosam* adsociant variolae: quod quidem a *confluentibus* saepius, quam ab aliis; sed hinc inde a *discretis* admodum nec tam vicinis sibi pustulis fieri, experientia comprobavit.

Sub tam tristi rerum positione, in genere quidem descripta jam *febris nervosae* tum *simplicis* (§§. 87. 88. 91.) tum *complicatae* (§§. 89. 90.) symptomata potissimum dominantur urgentque pericula; sed quovis tamen sub stadio alia ex istis aliaque comparent: quorum brevis, sed succincta expositio variolas malignas tam praevidere futuras, quam praesentes dignoscere docebit.

Quod vero febris majorem, quam ipsius exanthematis auctoritatem maxime demonstrat, est: quod, vel *discretae* immineant, vel *confluentes* variolae, si modo *malignae* futurae sint; symptomata non alia in una, quam altera in specie, sub ipso *invasionis stadio* compareant. Quamvis scilicet et benignae interdum variolae sub majoribus turbis, donec ad pellem erumpant, aggrediantur hominem, nec ex iisdem sat tuto et ubique ad confluentes aut malignas quasvis variolas concludi queat; est tamen his ipsis proprium ac fere perpetuum, ut a suscepto ac in actum deducto contagio, mox major in toto nervorum systemate perturbatio, viriumque sine causa manifesta major dejectio compareant. Hinc, sub majoris lassitudinis sensu, tum rigor molestus, tum, sub turbidis ac lachrymantibus oculis, vertigine, sub pulsu contracto, celeri, quandoque inaequali ac lento plerumque sub majori febris intensitate, cute sicca, carotidum vibratione; capitis per universam vertebrarum columnam extensus, ac ad lumbos quasi defixus dolor atrox, comatosa aliorum, vel in deliria mox erumpens affectio, anxietas, ingestorum singulorum rejectio, epigastrium magis tensum ac attactu

Stad. invas.

acutius dolens, apud infantes epileptica, fr
quentius repetita, ac interdum, priusqua
eruptio insequatur, lethalis convulsio, sit
magna, urina flammea, alvus immoderata, v
quasi dysenterica, tremores, lipothymia
ac minor symptomatum, quaecunque demu
fuerint, remissio observantur. Breviori tem
pore hoc *invasionis* stadium in malignis pl
rumque, — in aliis quibusdam, obgravior
atque exanthematis efflorescentiam praep
dientis phoenomeni rationem, tardius, abso
vitur: sic ut in paucis, jam prima, — i
quibusdam, secunda, — in plurimis ver
tertia invadentis morbi die, praecipiti ho
ipsum eruptione claudatur.

Stad. erupt. Atque nunc est, ubi, *erysipelaceâ* inte
dum efflorescentiâ partem corporis simul ob
tegente, vel unico quasi impetu, seu conf
stim ac tumultuarie, copiosissimae, ad facien
inprimis, papulae prorumpant; aut sub fe
bris *lentae nervosae* (§. 91.) symptomatis
animo demisso, ac abjecto, pulsu debili, ce
leri et tremulo, urina cruda et tenui, sit
pauca, calore vix ullo, tremore, languor
universali, pauciores, interrupto impulsu
quasi cum difficultate expellantur, quae di
versam mox a *discretis* imaginem referunt

d abnormes, seu anomalas referendae. Quascunque vero exanthematis forma sit: febris amen, ut in ea, quae *benigna* est (§. 330.) ecta pustularum explosione, non sedatur; ed nunc impetu aequali, nunc parum moerato continuat.

In abnormib.

Quodsi igitur a communi tramite deflettunt variolae, tunc varia sub forma, variam bservantur continere, infestam tamen ac pecifica variolosi virus indole non destituam materiam.

V. abnorm. vesiculosae.

Nunc etenim hae pustulae maturationis c suppurationis gradum, *vesiculosae*, nunuam attingunt (§. 329.) sed superficiaes, pallidae, depressae, in medio, *umbilici* n modum, fovea instructae, ichore acri ac impido replentur, *serosae*, fere crystallinae, aut densiori quidquam et ab igne coagulaili materia onustae, *lymphaticae* Auctoribus ocatae. Nec multum, nisi forma, ab his distant *siliquosae*, aut quae, resorpto protinus contento liquore, fere vacuae, ac *emphysematicae* deteguntur. Aliquando cruento sero, aut sanguine fere puro, livido, vel atro, replentur hae pustulae, *sanguinearumque* sibi nomen adsciscunt: quae tamen singulae, a solius contenti liquoris, quoad colorem, consistentiam differentia desumptae divisiones,

Serosae.

Lymphaticae.

Sanguineae.

majòri, quam debuissent, subtilitate a mul
explanatae fuerunt. Saepius hac *abnormes*
vesicalares variolae cum vicinis tandem co
fluere, ac amplas, nec elevatas, sed icho
infensò molliter turgentes, flaccidasque fo
mare vesicas cernuntur.

V. abnorm. Solidescent. Alias vero *solidescentem* magis consiste
tiam assumunt *abnormes* variolae, atque d
riora, vel *acuminata*, vel fere *verrucosa* ph
mata repraesentant, quae, cum liquorem n
contineant: cum vicinis confluere non po
sunt; sed *discretas*, licet saepe *maligna*
variolas componunt.

In v. con. malign. Plerumque vero *nervosa febris* (§§. 8
88.) confluentium praefert societatem vari
larum. Hae igitur, postquam sub furiosorum
aut vitale systema maximopere affectùm t
stantium caterva symptomatum, nec infrac
febris impetu in cutem appulerunt; ad facie
inprimis, quasi arenâ injectâ conspurcatam
comparent. Atqui cum singulà hucusque c
leriōri cursu absolvi videbantur; quod rel
quum est morbi, tardiori nunc gressu inc
dit. Quae scilicet ad faciem primum erup
runt pustulae; hae licet illa maturiùs, quan
sub inflammatoria febre, tumescat; lentiss
me volumen adaugent ac in àltum exsurgun

sse variolarum color aut pallidus, aut vio-
cceus observatur, nec rubro illae ad basin
llone cinguntur. Citius quidem vesiculae
ariolarum in apice comparent; sed a figura,
onsueta hae declinant, ac in latus dilatatae,
um vicinis uno sub tegmine confluunt; ut
na magis contegatur facies vesica, quam
luribus variolis; ac ut pergamena quasi
harta vultus laxe velari videatur. Quodsi
tiam plures inter se non confluant pustulae;
d superficiem tamen humiliores haerent;
utisque intermedia aut pallida est, et flac-
escit; aut petechiis, maculisque levidis
c nigris, in multis obsidetur. Interea cum tam
orrendo ad faciem variolarum aspectu; il-
ae, quae ad manus, pedesque magis distin-
tae erumpunt, volumine plerumque augen-
ur, quin igitur eandem, quam in benignis,
naturitatem ac consistentiam acquirant. Nec
minus coetera urgere continuant symptoma-
ta: capitis, lumborum dolor, febris intensa,
deliria, convulsiones, sopor comatosus. A-
pud adultos salivatio plerumque, vel hoc
jam in stadio, rarius, sed viso et nobis
exemplo, apud infantes, occurrit; his inte-
rim communior diarrhoea est; interdum urina
copiosior ab iisdem excernitur. In genere

hic febris *nervosae*, utriusque speciei, tum illius, quam (§. 87.) *versatilem*, — tum alterius, quam (§. 88.) *stupidam* vocavimus, sub eadem epidemia, in diversis aegrotantibus, se se manifestant symptomata, sub quibus ipsa variolarum maturitas in longum tempus, nisi hanc ipsam mors cita antevertat, protrahitur, aut prorsus impeditur.

Stad. suppur.

Quae scilicet in variolis, quas (§. 331.) descripsimus, jam octava, aut nona fere die incipit suppuratio: haec in malignis vix *undecima* morbi, ac iuterdum tardius, se prodit: atque tentamen magis ad suppurationem, quam suppuratio, in multis esse observatur: febris interim nova nunc incrementa sumit, ac non minus ab acerrimo ichore ad sanguinem resorpto, quam ex incrustata undique corporis superficie ac retenta transpirationis materia, maxime vero ex incompleta variolosae materiae ad abscessulos eliminatione, et ex insigni cutis, per tot maligna ulcera undique erosae irritatione ac spasmo, originem ducit. Sub hac rerum conditione, aut salivatio, saepe cum bonis aegroti rebus, aut, apud infantes, transpirationem supplens diarrhoea, augentur; in aliis prima ex istis incipit diminui, viscidissima in faucibus sa-

va colligitur, et anxietatem auget, aut
sam strangulationem minatur. Cum summo
grotantium damno utraque ex istis in to-
um supprimitur. Nunc plures jam pustulae,
ut pustularum lacus, vel scalpendo diffluunt,
el sponte rumpuntur: pestilensque ichor in
rras, ac brunei, nigrique coloris crustas
oalescit: foedor undique insignis spargitur
n auras, ac urina, fœces, inscio saepe mi-
ero in lectum emissa, indusia ac lintea
um aegrotantis cute, aut inter se ipsa con-
lutinata, intolerabilem, omnibus, nisi di-
ectae prolis lachrymabundae matri, mephi-
im spirant. Interea delirans, ac stupidus
eger, aperto, siccoque oris antro infestum
lifficulter trahit atque reddit spiritum, tre-
nula venatur floccos manu, ac trunco ad pe-
les ruente, divaricatis cruribus, succensis
uasi ignibus tostus comparet. Interdum lar-
gus cruoris, nunc per renes, nunc per ute-
rum, alvum, per nares, aut per quaevis co-
latoria simul, fluxus accedit; vel evidens ad
viscus, alluente ad hoc ipsum veneno, seu
infensa metastasi, inflammatio orditur; aut
maculis inter variolas comparentibus nigris,
serosisque hinc inde vesiculis, prima ad gan-
graenam ponuntur principia.

Licet vero tenaces faciei crustae ja exsiccari videantur; febris tamen ipsa voh mentia crescit, ac noctis tempore inprim augetur. Nunc manuum pedumque tum conspicuus insurgit; sed inopinato interdu hic ipse disparet, ac sub maxima praeco diorum angustia, aut sub fluxu alvi qua dysenterico, aut alio demum visceris a v neno correpti signo, vel ipsae variolae s mul concidunt, pallescunt: vel mox indole gangraenosam assumunt.

Atqui sub hac potissimum rerum co ditione, majora aegrotantibus instant pericu la, atque nunc decima, undecima, nunc ver decima quarta, vel tardiori etiam die, au comatosi, apoplectici, aut convulsi, aut d mum suffocati vita decedunt.

Stad. exsiccat.

Qui sub meliori cura, aut singulari na turae assistentia, hoc stadium superant; illi vel vigesima interdum die ad faciem crusta adhuc tenaciter adhaerent, ac a naso inpri mis, et mento larvarum adinstar decedunt Insignis ac purulentus ad frontem tumor a nobis in venusta quondam puella suppura tionis sub stadio conspectus est: quem cum sectione maturius evacuari noluisset; colle ctus ichor per quatuor, erosae tandem, cutis

ostia

stia effluxit: quo tempore exsiccata, atque
ı integrum simul delapsa, quae omnem fa-
iem simul obtexerat, crusta: crudae ac un-
ique erosae carnis illa cruentam nobis ima-
inem obtulit. Sic quo pridem ordine com-
aruerant variolae: hoc, uti de benignis di-
tum est (§. 331.), nunc lente exsiccantur,
c tandem a cute male tractata et undique
rosa separantur.

Sed nec hic quidem malorum est finis!
ebris quidem, exesiccatis variolis, immi-
uitur; ast non raro nunc tum in benignis
deo, tum maxime in malignis, ad parotides,
d inguina, axillas, foedi abscessus, junctura-
rum tumores, variolae quasi secundariae,
ulcera maligna, ossibus cariem minantia, fe-
bris lenta, phthises purulentae, oedemata,
laesiones sensuum, coecitates ophthalmiae
chronicae, surditates auriumque fluxus, pa-
ralyses, ac mille aliae, quas enarrare difficile
est, miseriae succrescunt. Major hinc, quam
apparet, variolarum est mortalitas, et longo
ab istarum decursu temporis intervallo, se-
quuntur mala, quae aspectu quidem, sed
origine a variolis non differunt, mortesque,
coeterorum catalogo morborum injuste ads-
criptas, quamplurimas, ac *variolosam* in multis

cachexiam, vel per totius curriculum vitae minime delendam, inducunt.

Sympt. var. gast.

§. 333. Pro varia autem tum anni, tum aegrotantium constitutione, non tam *inflammatoria*, aut *nervosa*, quam *gastrica*, est febris variolosae natura; aut saltem localis in cute pustularum inflammatio, cum inflammatoria vix febre, sed cum gastricae potissimum symptomatis incedit. Facilis quidem hic error subrepit, ac magno contagii in ventriculum actio, saburras, quae non adsunt, mentitur; sed non raro vel ex dominante morborum genio; vel ex totius febris decursu, vel ex istius benigno per alvum apud alios judicio; gastricarum character (§§. 98. — 105.) hoc in exanthemate eruitur, ac frequenter hic omnem malignitatis in se continet rationem.

Feb. var. complic.

§. 334. Frequentior interim *complicata* febris in variolis natura observatur; atque *inflammatoriae* symptomatum (§. 116.) cum *gastricae* illis (§§. 100. 101. 104.), aut febrium istarum, cum *nervosae* phoenomenis (§§. 89. 90.) conjunctio occurrit, ac magnus in exanthematum eruptione, numero, progressu, turbarum inducitur exercitus. Nec

b aliorum causis morborum immunes decurunt variolae; sed a dentitionis, a catarrhaum, rheumaticarum, verminosarum, quin b exanthematicarum, aliarumque aegritudium imperio non parum a simplicitate sua eflectere coguntur, ac istarum symptomata, um propriis mirum in modum intricata, tuntibus offerunt.

§. 335. Variolarum apud nos causa in contagio consistit, quod ex corpore alterius, variolis correpti aegrotantis, vel athmosphaerae, ac rei cujusvis hoc veneno inquinatae, ictione, vel proximo contactu, sub certa, sed ignota, nec a frigore, nec ab aestu pendente aeris conditione, praedispositis hunc ad morbum hominibus communicatur. Oportet sane primum ex istis, qui ex alio infectionem repetere non potuit, sicut aliud quodcunque morborum contagium, in se ipso, sub infausta rerum positione, praeparasse; sed istarum concursus, in aliis non rarus, quoad variolas, morbillosque in maxima terrarum parte tam inauditus appellari potest: ut hodierna quoque tempora nobis populos hoc a flagello *Europaeorum* ante adventum necdum multatos ostendant. Hujus Causae.

vero contagii indolem nec hariolando quidem attingimus; nec extremorum evolutio vasculorum; nec certum glandularum variolosi virus secretioni dicatarum systema nobis arridet; pejusque hypothesis de *putrida* illius natura, quam ex quo haec derivatur, olet. Subtilem, aut fixam viscidamque hanc dicere nil juvat materiam. *Vehiculo*, quod ignoramus, sed in *aere* communi non semper contento aut proesente, ut, sine proximo contactu, aut insitione, in alios transvehatur haec indiget; ac ubique *dispositio*, cujus iterum nos conditio latet, in homine requiritur. Extrema lymphaticorum oscula, sub datis conditionibus, hoc, sicut aliud quodcunque contagiosum, virus, non aequali, nec certa satis celeritate, incauta recipiunt, conducunt; atque tum cutis externae, tum oris, narium pulmonumque amplissima superficies, athmosphaerae hoc ipso impraegnatae, ac rei cuicunque eodem infectae patet quidem; sed ad *secundae* infectionis effectum vix unquam venenum perducit (327.).

Quid variolarum sub certis constitutionibus nunc infrangat, nunc augeat pericula: hoc, nisi a *febris*, aut *dominantis* epidemiae huic exanthemati conjunctae natura, et a

peculiari aegrotantis dispositione dirigatur, non minus, quam specificam contagii indolem ignoramus. Hoc ipsum certe diversitatis tam insignis in se rationem non continet; eademque variolarum, ex quacunque demum, aut maligna, aut benigna pustula desumpta, aliisque inserta materia, benignam huic, malignissimamque illi, aegritudinem communicat. Quid hominem adultum, quid certas personas, familias, ad graviorem ex variolis morbum disponat, id forte ex majori cutis aut resistentia, aut laxitate contraria subinde pendebit; sed aliorum certe exanthematum, metastasium, inflammationum ex hac pellis conditione non adeo diriguntur pericula, et quod tenerior cutis apud infantes constitutio explicare videtur mysterium: hoc sensibilitatis majoris in iisdem obfuscatur ratione. Nec major abscessulorum in cute numerus majorque istius inflammatio rem dirimit omnem. Benignae sunt non raro, quae confluunt, copiosissimae licet, in cute non parum inflammata, variolae; cum non multae interdum, hinc inde dispersae, ac solitariae pustulae vim artis eludant. Multae interim, praeter febrim dominantem, variolarum pericula augere possunt causae: ac major irritabilitas,

dentitio praesens, vermium copia, scrophu-losa inprimis dispositio, cachexia aliaqu aegritudo quaevis, instans pubertatis perio-dus, praegnationis, puerperii status, calor le-cti, methodus sudorifera, aut et frigus incaut nimis admissum; etc. suam hic symbolam conferunt; quin igitur vel perfectissima quem-quam a periculo ubicunque munire quea sanitas, aut ratio vivendi.

Prognosis. §. 336. Ex ipsa variolarum description (§§. 331 — 334.) quo demum ex font prognosis hoc in morbo haurienda sit, non difficulter eruitur: ut quae pro ratione *epide-micae constitutionis* aut *febris* conjunctae pro *aetatis, subjecti, symptomatum* ac *vario-larum* ipsarum diversitate, quamplurimum differre observatur. Cavendum est interim, ne ex uno modo signo, si coetera non responde-ant conclusio ducatur; ac ipsa demum prog-nosis fundamenta non sine certo ad *causas signorum* respectu, ponantur oportet.

Febris *nervosae* in variolis quid porten-dat societas, vix opus est exponere, valentque jam adducta hac de febre (§. 93.) prognosis momenta. Sed et ipsa, si fortius quem in-vadat, *inflammatoria febris*, inprimis sub ini-

io neglecta, non parva rerum inducit dis-
crimina, ac in *tertio* variolarum stadio (§.
331.), vel sola jam aegrotantem suffocat
(§§. 119. 331.); vel, in *nervosam* conver-
sa (§. 119.), non inferiora hac ipsa peri-
cula inducit. Similia de *gastricae* opportunis
auxiliis non curatae ſebris complicatione di-
cenda sunt. A catarrhalis aut rheumaticae
materiae cum variolis nexu, eruptio istarum
praepediri, ac, praeter multa oculorum, ſau-
cium, pectorisque incommodo, suppurationis
opus labefactari, ac secretiones perturbari
observantur. A dentitione ac a vermibus con-
vulsiones multae, aliaque non raro excitan-
tur incommoda. Scrophulosa in variolosis
dispositio, tum exanthematis efflorescentiae,
tum pustularum maturationi obest, ac ſune-
stas, morbo jam superato, metastases, obstru-
ctiones viscerum, articulorum, ossiumque
vitio praedicit.

Quod *aetatem* attinet, excepta primae
nativitatis, ac dentitionis periodo, infantilis
ac puerilis aetas, sensibiliori licet ac proniori
in convulsiones nervo dotata, variolas tamen,
alio nisi morbo correpta, prae adultis ſelicius
superare observatur; magna aegrotulos ma-
terna ad ubera, nisi labiorum fauciumque va-

riolae obſtenst, ſolatia exſpectant; ac cic trices a variolis reliquae facilius quam in illi delentur. Quo tempore pubertas, ac prim puellis menſtrua imminent; majora plerum que a variolis pericula timentur. Similia d cessantium apud mulieres menſtruorum pe riodo dicenda ſunt. Majora ſenes hoc morbo pericula circumdant.

Ipſe *aegrotantis habitus* ad benignam ve malignam variolarum indolem quam pluri mum, ſed ignotis ſaepe legibus, contribuit Saniſſimos interdum homines, funeſto hin inde aut conſtitutionis propriae, aut familiae jure, ab hoc morbo magis, quam alios, e quovis quidem tempore, multari, jam diximus. Major ſolidorum inprimis vero cutis laxitas, aut denſitas, ſiccitas nimia, debilitas, robur magnum, plethora, ſenſibilitas, irritabilitas inſolita, variolis ſaepe contraria obſervantur. Scrophulosa inprimis, tum alia quaevis morboſa, ut podagrica rheumatica, ſcorbutica aegrotantium diſpoſitio, ad pejores non raro variolas, lege interim non ubique conſtante, nec ſub funeſtioris epidemiae periculis, inoculationis beneficio acquiparanda, conducunt. Non inaudita interim ex ipſis, naturalibus adeo, variolis ſalutis dubiae

ut vacillantis, vel et chronicarum affectionum, in meliorem habitum, ac in sanitatem florentem, permutatio est.

Sed sub tanta praedictionum medicarum ex proposito hominis aegrotaturi habitu, incertitudine, major *symptomatis* conceditur auctoritas. Ex attenta hinc medicorum observatione, non pauca, quae prognosin ex istis concernunt, habentur momenta. Quo diuturnius nempe stadium *invasionis* est, dummodo causa non in languore, ac praepediente efflorescentiam phoenomeno (§. 331.) consistat; eo mitiores, — quo brevius vero illud erit; eo pejores variolae exspectandae sunt. Interim et in his subinde locum exceptio habebit, ac citius interdum benignae, recto vero tempore, licet rarius, malignae expelluntur. Fortiores hoc in stadio turbae, lumborum ac epigastrii dolor magis intensus, malignas saepe, aut confluentes saltem, plerumque, — sed certe non semper (§. 331), ac minime cum ex saburris, aut plethora nascantur, variolas annunciant. De symptomatum, quae *nervosam*, *inflammatoriam*, *gastricamque* febrim comitantur, significatione, jam praecipua retulimus. Convultiones infantibus, nisi ex dentitionis opere, aut a

vermibus nascantur, raro periculosae, ac b
nignum saepe morbum, si proxime expulsi
nem completam praecedant, et hac facta di
sipentur, indicant. Diarrhoea invasionis su
stadio salutaris, nisi eruptionis tempore ce
set, aegrotantes praecipitat. Sudores apu
adultos fortiores, ac vix coercendi, gravio
rem in illis morbum praenunciant, ac quo ci
tius salivatio ingruit, quo difficilius screati
ob tenacitatem absolvitur, aut quo citius ill
supprimitur; eo major confluentium, ac, coe
teris paribus, malignarum, metus est. For
tiora sub incipiente morbo deliria, nisi com
parentibus pustulis dissipata, *encephalitidi*
timorem incutiunt.

Ipsius vero *exanthematis* consideratio, il
lam symptomatum non parum illustrat. Quo
magis etenim variolis ad cutem comparenti
bus, tum febris, tum alii dissipantur irrita
tionis effectus; — quo minor simul ad fa
ciem pustularum permanentium prorumpi
numerus; — quo amoenius hae florescunt,
ac solitarios quasi in cute furunculos sistunt;
— quo melius vesicula in apice istorum re-
pletur et aequaliter magis distenditur; vel
quo magis; sub confluentibus licet variolis,
hae ipsae tamen communi sub tegmine as-

rrgunt; — quo constantius ubique vis vi-
ce in expellendo ac maturando exanthemate
ccupatur; — quo evidentius apud adultos
dores moderantur, ac in morbo graviori,
uo facilius salivatio apud illos succedit; —
o felicior rerum aspectus, — et quo magis
o his receditur; eo pejor aegrotantis hoc
ecundo in stadio versantis positio esse cen-
etur.

Majora vero *suppurationis* sub stadio ex
abitu variolarum judicia feruntur Quodsi
empe abscessuli quotidie augentur, suoque
incti halone maturescunt, albescunt, fla-
ent, ac tertia, quartave hujus decursus, —
otius vero morbi undecima fere die rum-
untur: tunc naturali res ordine procedit,
ec malignitatis symptomata succrescunt.
Aliter eventus se habebit, cum aut *abnormes*
magis (§. 332.), non modo paucae hinc
nde, sed fere omnes, comparent variolae;
ut cum cruditatem liquor in pustulis con-
entus fere nunquam deponit; sed variola
pallescit, aut livet, aut corrugatur, ac mol-
lescens, indolensque fere protinus concidit;
cum tumor partis intermedius disparet, nec
ad manus, aut pedes redire observatur; cum,
sub febre non inflammatoria, haemorrhagia

narium, inprimis *renum*, aut alia, copios prorumpit; vel cum maculae purpureae su dividae, vibices, petechiae variolis intersp sae, nec solo tamen febris ab impetu, a a gastricis saburris, ac vermibus derivanda — aut cum suppuratis quodammodo, mal gnis variolis, novae pustulae, furunculi, l cis intermediis copiosius exsurgere cernuntu tunc maximo aegrotans periculo exponitu In genere, *octava* fere dies in *discretis* a non malignis, — *undecima* vero in *confluen tibus*, quae cum *nervosa* incedunt, vitae pr aliis minantur, et summa ex suppuratot febre, ex facili ad nobiliora metastasi, ex instante suffocatione, pericula agnoscun quae interim vitae discrimina in *malignis* a vigesimam usque diem, ac ultra, extendu tur. Factam jam ad interiora metastasin inquietudo, anxietas, sopores, pervigilia deliria ferocia, dispnoea, raucedo magn cum dispnoea fauciumque dolore summ ac spasmis indicabunt. Diarrhoea, hoc i stadio, infantibus, quaemadmodum adulti salivatio, nisi vires illa exhauriat vel inflam mationis, aut intestinalis jam gangraenae ef fectu prorumpat, sub confluentibus inprimi variolis, egregie conferre observatur.

Non minus a paucis, quam ab inume- ad cutem pustulis, variolosa deletur dis- sitio. Sed a *discretis* adeo variolis, non inus; quam ab infami *confluentium* domi- o, si nervosae febris illae connubio inqui- ntur, longa et difficilis reconvalescentia spectetur oportet. Superati jam morbi ef- ctus tristesque in multis reliquias jam supra . 327.) recensuimus.

Cura prophylactica.

§. 337. Variolosi virus *specificum* igno- mus, et quaecunque in avertendo illius npetu laudata fuerunt *prophylactica*, *corri- entia*, haec a benignissimarum, sine istis, uotidiano certe, variolarum exemplo, aucto- itate spoliantur. Est quidem certa vivendi methodus, sunt certa artis auxilia, quae, congnita aegrotantis, ac epidemici morbi na- ura, futurae febris potentiae opponi, ac in- estos variolarum effectus quodammodo in- ringere valebunt; sed varia ac sibi contra- ria haec erunt, pro diversa regnantis morbi indole, subsidia; atque ex iisdem, quae aliis sub morbis conducunt, principiis petentur. Hinc sub inflammatorio vigentis epidemiae charactere, a vino aliisque utiliter abstinemus irritantibus; aut in plethoricis venaesectionem

ac vegetabilem imperamus diaetam; sub g strico morborum genio, illis, quae saburr generandis favere possunt, valedicimus pru denter; sub nervosa dominantis aegritudin indole, pathematum deprimentium, ac illo rum, quae vires exhauriunt, ac nervis ins diantur, cum successu fugimus actionem verminosam, de qua constat, progeniem el minare, debilitatem corroborantibus erigere densiorem cutis texturam balneis relaxar studemus; etc. Sed *nemo sanior, quam sanu esse potest;* ac saepe, qui ad morbum se *prae parat* futurum: hic victas huic manus cedit ac ineptissimus in absentem, nec cognitum satis, hostem invehitur auxiliis.

Ex istis apparet, nos parum satis boni multumque interdum mali a quavis ad mor bos *praeparatione*, nisi ob praesentem jam aliam salutis laesionem suscepta, exspectare nec laudati a pluribus mercurii, nec antimo nialium, aliorumque tum interius, tum quo que exterius variolis praemissorum virtutem nobis magis arridere. Persaepe quidem por rectis hujus naturae remediis, benigna suc cessit variola; sed et sponte haec multis succedit, ac sub media malignarum epide mia, aegrotantium non pauci hoc a morbo

urae magis, quam artis beneficio, sat be-
ne tractantur. Sat obscurae saltem in mul-
ad ejusmodi remediorum usum perducunt
llicationes; neque dissimilandum videtur,
edicamenta, quae agendi vim possident,
ii bonos, — vix non ubique malos pro-
cere effectus.

Vel praesentem jam morbum, immunis
ntagio phlegmonis adinstar, mox resolve-
, suppurationis vero periculosum in multis
cursum praevenire studuerunt alii. Ac ipsa
iidem natura non omnes, quas ad faciem
otrudit, pustulas in abscessulos maturare
nsuevit (§. 331.); suntque non pauci,
ibus, inserto variolarum pure, modo fe-
is atque solita variolarum symptomata; nec
men ipsa variola, licet eandem, ac ab ista
curitatem sic acquisivisse viderentur (§.
31.), prorupit; ast vero desiderabilem hunc
tis effectum necdum experientia confirma-
it, ac major variolosi virus in cutem nisus
idetur; quam ut alio, quam naturae ipsius
cano, per hanc ipsam, sine abscessu elimi-
ari, vel sine magno tanti conaminis pericu-
suffocari queat.

Majoris omnino momenti proposita ab
liis variolosi virus *exstirpatio* foret: atque

cum ex contagio hoc ipſum originem aliun de trahat (§. 335.); ejusdem ſontem exsic cari; ac omnem inſectiones occaſionem a c vibus avertere conſuluerunt. Quodſi ver cum de populo a quovis alio per natura ſeparato, nec ulla vel commercii vel aditu alieni ratione, cum inſecta natione devinct loquamur, contradictionem non involvat pro poſitio; ſateamur tamen, pro hodierna Eu ropae conſtitutione, tam inſigne a legibu beneficium vix poſſe amplius cum aliqu ſelicis eventus probabilitate exſpectari.

Generalia de cura.

§. 338. Ad ipſius igitur jam praeſent morbi pertractationem nos accingimus; a pro varia; quae illum comitatur ſebre, va riam eſſe medendi methodum, nemo est qui non intelligat. Summam haec in regnan tis morbi characterem, ac in ipſius aegrotan tis conſtitutionem a medentibus attentione ſibi exposcit; quibus ſemel detectis, no tam exanthematis; quam ſebris, a qua ho ipſum dirigitur, cura nobis aſſumenda es In genere igitur hic omnes, quas in Libr *de ſebribus* tradidimus, artis regulae valebun et a recta iſtarum obſervatione, dummod primis jam morbi principiis opponantur; va

olarum simul ipsarum medela, ac rerum
umma dependet. Fatendum est interim,
istam variolarum pertractionem non ſere
rius, quam cum introducto, ac ad majorem
erſectionem evecto *inoculationis* opere, fri-
idioris aurae in variolosos beneficia melius
nnotescerent, ſuisse rectius intellectam; ac
eternas huic operationi, si vel tota abolere-
ur, ob hoc ipsum grates deberi. Quamvis
tenim acuti, cum caloris incremento ince-
lentes morbi vix non omnes temperato in
ere facilius; quam in alio superentur, ac
psorum pars magna exanthematum a calidio-
ri exasperetur regimine; est tamen variola-
rum illi ſere proprium, ut, vernalis quasi
floris exemplo, qui sub nive virescit, ac sub
majori solis incendio collabitur, exanthema
illud frigidiori sub aura ſelicius florescat, et
ab aucto quovis calore, fatales aegrotis ra-
piatur in ignes.

Nec tamen igitur reticendum hic erit,
hanc ipsam de aurae liberioris ac frigidae in
variolis beneficio observationem; Medicos
non paucos in contrarios primis errores prae-
cipitasse, mortemque ex incauta debiliorum
ac vitali calore non abundantium, aut ſorte
malignis (§. 332.) variolis correptorum

hominum expositione, ac impedito per ad
missum frigus transpirationis beneficio, no
raro derivandam fuisse. Saepius forte nunc
quam alio quovis fere tempore, catarrha
lium, rheumaticorumque symptomatum va
riolis miscetur caterva: quae certe ex rigi
dioris ac delicatulis insolitae aurae frigidiori
et humidae admissione originem frequente
repetit. Sub febris impetu in primo huju
morbi stadio majori, calor utique nocet, se
expulso semel exanthemate, ac nequidquam
excedente naturae vigore, hunc ipsum in
cauto sub frigore extinguendo, aliud cert
non facimus, quam quod depositum jam i
cutem venenum ad viscera repellamus, atqu
tum debitam pustularum praepediamus sup
purationem; tum ad futuras a morbo meta
stases viam sternamus, atque pro levior
forte morbo, millenis subjectam incommodi
vitam aegrotantibus praeparemus. Verum
est, per calidam rusticorum in variolis me
thodum infantes non paucos quotannis ma
ctari; sed quae *plebis consensu* gaudet in mor
bis popularibus ratio medendi; haec non tam
vano ubique, quam plures contendant, niti
tur fundamento; ac sub certis epidemicae
constitutionis positionibus, oportet hanc ip

n se plurimorum in oculis feliciori eventu
iiorem ostendisse. Atqui eodem, ex quo
ertem nunc bibunt, ex poculo, sub alia
rris conditione (§. 94.) vitam plurimi
m vino hauserunt, ac nemo prudens, cum
rdialia ut vocant, interdum indicari fate-
; tepidiorem, purissimamque hic auram
ae frigida profuturam negabit. Similia de
ctus ratione, non ubique certe eodem cum
gore dictanda dicenda sunt (§. 94.).

§. 339. Cum igitur ex febris potissimum Cura v.
ttura consilia petenta sint; illi primum, inflammat.
iae vel epidemiae ex genio, vel aegrotan-
ob indolem *inflammatoriam* constituit,
ttentionem concedamus.

Ac ea quidem variola, quae benigna, Levioris.
sine febre conspicua incedit, non alium
uam in ipsa natura, ducem requirit. Vix
ctum cum hac petunt rusticorum proles;
in aere liberiori ac frigidiusculo versantes,
im morbi eludunt: cui, sub solicita nimis
arentum cura, et intempestivo conamine
rtis, ex ditioribus non pauci succumbunt.
Hic igitur a lecto puer, donec variolae pro-
umpant, arcendus, ludisque aetati propriis,
liberiori sub coelo, aut in amplo, sanoque

cubili recreandus est. A carnium, rerum e lefacientium digestuque difficilium usu nu abstinendum, — quo vero tempore exanth mata efflorescunt, a gelidiori saltem aër et a pluviis aegrotantes defendendi, ac quaedam nunc debilitas id jubeat, vesperti in primis tempore, lectulo maturius comm tendi, nec tamen stragulis hic obruendi, s concesso uberiori, acidulo, gratoque po reficiendi, ac matutino iterum tempore si ipsis committendi sunt: donec, absoluto su purationis stadio, inprimis si plures pa variolae cutem defoedaverint, leviter purga ex manna remedium, quo metastases pr venimus, facta jam *exsiccatione* hinc inde, videatur, repetendum, praescribamus. Int dum vix morbum sistunt variolae, ac me cam hinc opem nec ullam quidem sibi e gunt.

Gravioris. Quodsi vero cum *inflammatoriae* feb evidentibus satis variolae incedant sympt matis (§. 116.) tunc singulae, quas eadem pertractanda jam exposuimus, r gulae (§. 120.) vel quovis sub stadi observandae sunt.

Sub stad. inv. Comparentibus hinc *primi stadii* vari losae hujus febris symptomatis (§. 331.

ıni molimine interdiu a lecto arcendi, ae-
ıuc libero, frigidiusculo, ac sicco commit-
ıdi sunt aegrotantes: qua quidem metho-
,, cum debita interim cura, *ne quid nimis*,
ne insueto, sensibilique frigori, aut sub
ediis sudoribus gelidiori vento exponantur
ministranda, non raro mittendi sanguinis
ecessitatem praevenimus, ac nimios in adul-
; sudores moderamus. Ubi vis major morbi
grotum extra lectum versari non conce-
t; tunc erecto illum corporis in situ, ca-
te nudatum, minimeque tegumentis obru-
ım teneri oportet.

Quodsi vero de plethorico, juvenili,
bustо agatur homine; si pulsus pleni, ce-
res, ac duri; si respiratio cita, laboriosa;
cies rubra valde ac tumescens, oculi tur-
escentes, rubicundi, cephalalgia, calor ad
ctum ardens, — aut visceris inflammati
ım signa adesse deprehendantur; tunc san-
uinis emissio, sine insigni aegrotantis dam-
ıo, differri nec per horam potest; sed
ro violentia symptomatum habituque aegro-
i repetenda erit. Utplurimum densa mox cru-
ta obtegitur cruor; ac tantum hic abest,
t *eruptionis* a venaesectione prudenter ac
pro virium ratione instituta, praepediatur

opus; ut certius istâ, pro evolvendis in superficie variolis, ac pro moderando pustularum numero, non habeatur remedium. Infantes quidem aut sopore aut convulsione correpti, venaesectionem ubique non adeo perferre observantur; sed sub magno arteriarum motu, ac evidenti inflammatoriorum symptomatum apparatu, nec in his quidem sanguini parcendum; sed hirudinibus ad aures, nuchamque positis, ejusdem portio aetati respondens educenda, ac in convulsionum casu, ob insignem in parvulis sensibilitatem, ad aequam opii dosin mox descendendum est. Alia vero simul antiphlogistica hac in febre in subsidium mox vocabimus atque potus, oxymelle, citrique succo et nitro remixtos, in pauca simul quantitate, sed eo frequentius aegrotis offeremus.

Inprimis vero quae obstructam forte alvum blande solvant, hic eximie conducunt remedia; ac non modo clyster emolliens, antiphlogisticus; sed cum forte saburrae abdomine latuerint (§. 340.), et serum lactis tamarindorum pulpa remixtum in multis indicantur. Nec tamen ideo diarrhoeam, hac variolarum in specie, sine ratione excitare, viresque vitae in cutem directas, ad intesti-

a divertere conveniet; sed sub morbo simpliciori, nec *gastrico-inflammatorio*, clystere alvum quotidie aluisse sufficiet. Quae infantes hoc sub stadio diarrhoea saepe corripit, ea, nisi vires *nimia* prosternat, quo in casu opium cum emulsione arabica (N. XV.), vel et lac vaccinum cum infusione radicis petroselini remixtum, quam optime conducit coohibenda non erit.

Fomentationibus emollientibus ac pediluviis extremitates inferiores hoc in stadio fovere, laudarunt, itidemque vituperarunt eximii in arte medendi viri. Primi quidem, hoc genere auxilii cutem a facie longinquam emolliri, sanguinis ad pedes impetum revelli, ac majorem variolarum numerum ad hos ipsos magis invitari contendunt, alteri, proprias variolis leges esse, ac ad partes, quae humescunt, hoc exanthema difficilius efflorescere observarunt. Ipsa certe facies, ac manus, quae aurae frigidae a juventute adsueverunt, prae aliis corporis partibus obsidentur variolis; at si frigus moderatum: ac aliquam in cute resistentiam variolarum eruptioni non tam obesse, quam eandem promovere observemus; videri posset, ex fotu partium, variolarum ad has ipsas explosio-

nem arceri magis, quam in coeterarum beneficium invitari. Haec tamen si ita essent adultorum variolae, quod suspicati sumus (§. 335.), ex causa longe alia, quam ex majori cutis densitate, periculum acciperent et ex hoc ipso, balneorum tepidorum, a nobis ipsis ad praeparandam tenaciorem apud adultos cutem commemoratorum laberetur auctoritas. Attentior hanc in rem Medicorum animus has lites componet, nec tantum certe pediluviorum vel aliis in morbis observatur effectus, ut certam iisdem de frigoris in variolis inflammatoriis utilitate observationem, incerto ex revulsionis lege fructui postponere debeamus. Fatemur interim nos tam insigni in exanthematibus remedio ac *balnea* sub certis rerum conditionibus nobis offerunt, ob facilem his in experimentis ambiguitatem, non posse penitus ac ubique renunciare; ac licet haec ipsa in variolis cum inflammatoria febre junctis rarius indicari credamus, est tamen, ubi fomentationum tepidique balnei tum ratione, tum experientia confirmetur usus; nec certe in athmosphaera pluviis licet continuis referta, malignam illac undique naturam assumunt; nec ad lingnam, nec ad oris cavum, quae continuo

re *madescunt*, variolarum idcirco minor; am ad loca corporis *sicciora*, proventus servatur.

Majora hoc in stadio ex *rubefacientibus*, *sicantibus* ad suras positis exspectarunt beficia; quam nos in variolis *inflammatoriis*, irritante hoc auxilio, et ab incerta nimis vulsionis hoc ipso obtinendae lege promitre andeamus.

Nimium hoc variolae *inflammatoriae* in adio, et ex specifica variolosi virus irritatioe, non ex saburris, pendentem *vomitum*, pud adultos plethoricosque homines venaeectio sopit; quae, si locum habere non vieatur; haustus antemeticus, clysteres, foentatio emolliens ac anodina epigastrio imonenda, vel ipsum subinde opium, indiantur.

Convulsiones, pro varia causarum, quae asdem producunt, conditione, adaptata istis, nterdum plane nulla, requirunt remedia. *aucium* vero dolor linctu mucilaginoso, hunectantibus, cataplasmate emolliente, sanguiugis — aut si febris sic jubeat, venaesectione liisque in cynanche commendatis (§. 178.) moderatur auxiliis. In plurimis, hic, facta variolarum explosione, vel sponte imminui-

tur. Coetera hujus stadii symptomata a eadem, ex causis et febris natura petenda leges pertractentur oportet. Superacceden aegrotanti narium haemorrhagia, nisi viribu minetur, supprimenda non est.

Sub stad. erupt.

Nisi absoluta jam variolarum ad cuten expulsione, febris ipsa et graviora illius sym ptomata remittant (§. 331.) sed manifest inflammatoriae febris aut localis adeo inflam mationis phoenomena compareant; tunc ve naesectio, pro virium ratione ac symptom tum ferocia repetenda, in isto non minus quam primo in stadio, cum antiphlogistic remediis, clysteribus, etc. indicatur. Ips pustularum vel in facie praesentium, sic nu merus ad pauciores ac perfectas magis va riolas reducitur. Hoc rerum sub stadio fr gidiuscula iterum aegrotantibus aura, ac ere ctus corporis extra lectum situs conveniun Quae alvum copiosius hic laxant, nisi com plicata sub morbi natura (§§. 340. 341.) indicari non queunt remedia: solusque cly ster, quo intestina quotidie eluantur, suffi ciet. Si ex majori cutis irritatione, inflam matoriis nervosa superaddantur symptomata inquietudo, vigiliae; tunc, depleto jam quo dammodo venaesectione, sanguisugis, vaso

um systemate, sub confluentibus inprimis, nflammatoriae licet naturae, variolis, ad aeuas *opii* doses recurrendum, nec tamen alvi er clysteres evacuatio negligenda est. Vecantium applicationi, nec hoc in stadio, b dictas jam rationes, favemus. Eximia unt potus ac idiusculi, copia tamen non graantis, sed saepius repetiti, beneficia. Acia mineralia hoc saltem in stadio necdum ndicari putamus.

Sub periculoso *suppurantium* variolarum Sub stadio suppur.
adio, major in singula Medicorum atteno, ac cita medela requiritur. Virium vitae ic ratio habenda est quidem; nec sine aliuo naturae impetu, copiosi inprimis abscesuli ad maturitatem perveniunt; quodsi vero major, quam par est, febris hic urgeat; ulsusque, quos tamen existens ad carpum umor facile mentitur minores, tam pleniores, quam duri ac vibrantes tanguntur: — el si inflammationis localis ad fauces, ceebrum, pulmones, aliaque ad viscera, symtomata compareant; tunc, sine temporis actura, ad venaesectionem recurrere, eamque, pro illorum vehementia, repetere oporet. Ubi copiosae et pure jam maturo ac ubflavo turgentes variolae tensionem augent;

ad hanc ipsam moderandam non minus quam ad praepediendam subjectae cutis erosionem, ac ut resorbendi puris avertamus pericula, ad apicem variolas frequentius aperire ac effluentem spongia, lacte tepido et aqua madefacta, abstergere materiam, licet haec a pluribus non approbentur consilia, et nos solemus. Nascentes forte, easque duriores, irritantes variolarum crustas emolliente fotu obtegimus; nec tamen unguentis, quae ad variolarum exulceratarum, ne foedam cicatricem inducant, pertractationem, ex pinguium classe, commendantur a multis, tam facile fidimus; sed frequens ulceris cum tepido lacte et aqua abstersio, quod ab arte pendet, auxilium praestabit.

Nec sola tamen hujus stadii turbas venaesectio interdum sedabit; sed insignis ex tam copiosis abscessulis in cute irritatio, inquietudinem, dolores; ac vigilias continuo augere, ac incommoda, quae sine divino *opii* auxilio sedari non queunt, excitare consuevit. Hoc igitur sub rerum statu, qui non paucos ad *nonam*, *undecimam*, vel tardiorem morbi diem, per spasmos, convulsiones, ac alia, quae ex his pendent, symptomata, praecipitat, unicum fere ex *opio*, sat magnas

ad doses porrecto, auxilium habetur: quod certe remedium, licet sudores febrimque ipsum augere, salivationem, ac alvum cohibere accusetur; sub angustissimis aegrotantium rebus, sacram Medicorum anchoram omnino constituit, et ad noctem inprimis, vel frequentius interdum, sub repetito clysterum usu, porrectum, ex orci faucibus non paucos eripuit.

Quo vero tempore jam crustis obtegi variolae incipiunt: hoc, et sub clausa forte per opium alvo, ingens evacuantium blandiorum, ex tamarindis, manna, in sero lactis solutis, vel refractis tartari emetici dosibus haustu salino susceptis, petetur subsidium. In leviori quidem morbo, ac sensibili virium vitalium defectu, haec ipsa non indicantur remedia, ac excitatam forte a vi morbi diarrhoeam nimiam ac viribus inimicam, opiatis hanc, aut lacte moderari oportet; sed sub gravioris *suppuratoriae* febris impetu, ac majori a metastasi iniqua timore, confirmatum ab experientia auxilium purgantia, ac lenia diuretica nobis offerunt, atque ea potissimum indicantur, ubi salivatio in adultis suppressa est, ac faciei, manuumque tumor, cum febris augmento subsedit.

Cum ex suppressa salivatione, vel spissiori muco in faucibus collecto, istarum oppletio, deglutitio difficilis, ac suffocationis forte metus instat; tunc, si ex inflammatione haec ipsa succedant: venaesectio, hirudines ad collum, ac demum vesicans sub mento applicandum, conducunt. Si vero tenacior pituitae in gutture collectae natura haec pericula inducat: tunc praeter institutas in fauces ac nares ex infuso sambuci aut salviae cum oxymelle remixto injectiones, ac resolvens pituitam collutorium, refractae hermes mineralis, aut tartari emetici doses, aut, si ex mora discrimina instent, haustus, aut pulvis emeticus, cum fructu porriguntur.

Interdum vero sub hac ipsa variolarum suppuratione, febris, naturam, quam *inflammatoriam* huc usque ostendit, in aliam, seu ex ista et *nervosa* complicatam, commutat: hoc in casu, nec depressa nimiis vitali irritabilitate, mineralia inprimis, aqua multa diluta, ac syrupo, edulcorata conducuut acida (N. XXXVI.). Sub majori in febrim *nervosam* dispositione, conveniunt remedia inferius (§. 342.) commemoranda, peruvianus prae aliis cortex: qui tamen inflammatoria morbi praedominante adhuc indole, vix sine damno praescribi potest.

Quod ad palpebras, hoc sub stadio ſre-
ɛenter occlusas atinet; has quidem, nisi
ılorem simul aegrotus ac ingentem in ocu-
ardorem accuset, committimus naturae;
ɛc vero ultimo in casu, cum decocto mal-
eæ, aut lacte tepido fovere oculos, ac, se-
ɪratis sine impetu palbebris, paucas istius,
ıt materni lactis guttulas installare, aut per
ɔhonem subtilem injicere, acresque sic la-
ɔymas eluere conducet.

Vel nulla interim hoc etiam sub stadio
ɪmedia juvabunt, nisi summae tam athmo-
ɪhaere, tum rerum, quae aegrotos circum-
ınt, puritati studeatur. Hinc tum lintea hic
ɛepius, tum apertis ſenestris aer ipse, mu-
ında sunt; ac licet hujus torrendi aegrotans
ɪponi sine damno non possit; necesse ta-
ıen est, ut calor omnis àb isto arceatur,
ɛ; ut, si modo vires permittant, non ſrigi-
ıori quidem: sed ſrigidiusculo in aere per
ɔoras, ac erectus teneatur. Aceti vapor per
ubile expansus, et quaecunque aeris corru-
ıtioni resistunt, hic in opem vocentur opor-
ɛt.

Quae hoc sub stadio metastases contin-
ɪunt, has, perspecta atque correcta hujus
hhoenomeni causa, methodo jam pro aliis

exanthematum speciebus ex pelle ad interio
ra repulsis exposita (§§. 290. 326.), a
pro morbi, qui ex metastasi generatur, d
versitate, pertractari conveniet. Quae cultr
patent ad externa depositiones: hae catapla
mate, quo citius possunt, maturatae, mox
et antequam vicina corrodant, aperienda
sunt.

Cura variol. gast.

§. 340. Si *gastricam* febris variolas co
comitans naturam exserat (§§. 100. 333.)
quod magis ex *dominantis* aegritudinis geni
ex aegrotantis ante morbum statu, ex ali
rum ab hoc ipso jam reconvalescentium h
storia: quam ex aequivocis variolarum sym
ptomatis eruemus; tunc methodus huic feb
opposita (§. 109.), eo usque, donec a
simplicem morbus ipse reductus sit naturam
adhibenda mox erit. Hinc aut sub prim
jam variolarum initiis, emeticum, cauta t
men, ac ob praesentem jam in ventricul
stimulum, moderata dosi, exhibendum es
aut, si tenacior videatur, quam ut ejici mo
possit materia; praemissis pulveribus (N. II.
ac decocto (N. I.) resolventibus at tertia
ab invasione diem emeticum differatu
Solutio emetica (N. IV.), quae alvum s
m

il evacuat, hic aliis praeferri meretur, ac
co fere morbi decursu, cum aqua diluta,
ec ipsa, aut haustus salinus cum refractis
ttari emetici dosibus, nec non serum lactis
m tamarindis coctum, cum fructu porri-
ntur. Sic quovis non morbi variolosi, cum
strica febre incedentis, stadio, evacuantia
repetitum adeo subinde emeticum indica-
, eorumque usum felici coronari effectu vi-
mus. Non tamen sine omni, ut asserunt,
anthematis respectu hac in methodo pro-
dendum est: atque sub illo, ex evacuatione
iidquam fortiori, majora sane, quam in
mplici *gastrica*, incommoda rerumque ori-
itur discrimina. Hinc ejecto per vomitum
lburrali fomite, ac intestinis cum sale medio,
it potione laxante antiphlogistica (N. XXI.),
vacuatis; ex refractis tartari emetici cum
austu salino portionibus, ex seri lactis tama-
ndmati pro potu porrecti, atque ex repetito
lysterum usu, potissima obtinentur hoc in
norbo auxilia. Cessante symptomatum ga-
tricorum apparatu, quae ex morbo sunt re-
iqua: haec, ubi simplex ille fuerit, ut talis,
— vel, ubi complicatio latuerit, habito ad
stam respectu (§§. 111. 112. 341.), solicite
ertractantur.

Cura v. compl.

§. 341. Ex dictis (§§. 329. 334. 340. apparet variolas non tam simplicem ubique sed *complicatam* in multis naturam habere ac inter omnes certe frequentior illis cum fe bre, quam *inflammatorio gastricam* vocavi mus (§. 112.), — sub pejori vero rerum statu cum *gastrico nervosa* (§§. 89. 103.) aut cum *inflammatorio-nervosa* (§. 90.) societas ess consuevit. Nec raras esse variolarum cum catarrhalibus, rheumaticisque affectibus, au cum aliis demum aut morborum causis, au morbis ipsis, complicationes, jam satis mo nuimus: ut et febris intermittentis cum va riolis combinatae non desiderentur exempla Quid vero sub tot ejusdem aegritudinis muta tionibus faciendum supersit; hoc ex aliis hu jus operis capitibus, ac inprimis ex illis, qua de febrium complicationibus a nobis dict fuere (§§. 95. 96. 111. 112.), repetend sunt.

Cura feb. v. nervos.

§. 342. Si febris *nervosa* in variolas do minetur (§. 332.), ac infelici hoc connubi vel incipientis, vel demum adulti (§. 339. jam morbi pericula increscant; tunc pro fe bris aut simplicis (§§. 87. 88. 91.) au complicatae (§§. 89. 90.) ratione, methodu

iivis ex istis adaptata (§§. 94. 95. 96. 111.) gatur oportet. Nemo quidem in *simplicis-ma* licet *nervosa* variolis commixta, istarum ntagium per sudores difflare, quod in aliis andoque contagiosis licebit (§. 94.), con-ndet; sed, quae in variolis, *inflammatoria*, ut *gastrico - inflammatoria* febre stipatis a-eo laudavimus, methodum antiphlogisticam, igidamque athmosphaerae aegrotantem am-ientis conditionem: haec certe, sub tanta vi-um in *malignis*, iisque vel discretis, ano-nalis, vel confluentibus variolis prostratione, — nisi forsitan sub initio, ob latentem cum *nflammatoria* aut *gastrica* complicationem, on sine manifesto adhibentur aegrotantis de-rimento. Ipsa quidem aeris summa ubique uritas requiritur; sed caloris alia hic est ra-io; nec certe, qui expellendis, maturandis vix sufficit abscessulis: hunc in debiliori, nec aestuante, sed tremulo, frigescente, langui-doque aegroto, — ac vitae papulum cum illo, extinguemus.

Interdum non tam maligna videtur ex-anthematis natura: sed, sub febris *lentae ner-vosae* symptomatis (§§. 91. 332.), modo vires in illo expellendo, maturando, apud inertes, inedia, haemorrhagiis, evacuationi-

bus forte aliis exhaustos, laxos, pituisosq
homines, deficere observantur; atque tum p
mum, tum alia, quae hoc ipsum sequuntu
stadia lentissime ac vix non sine febre, aut s
absolvi, — gravissima vero ex contagio int
nis partibus tam tenaciter inhaerente peric
la, vix tamen terrifica aspectu symptomata d
rivare cernuntur. Hoc certe rerum sub sta
tum aliquis atmosphaerae, coeterum puri
ris, tepor, tum jura carnium, ac vinum, n
non balnea quidquam calida, vesicantia, r
befacientia, cortex peruvianus, cinomomu
contrajervae, serpentariae virginianae radi
et excitantia in genere remedia indicantu

Alias in delicatulis, timidioribus, mol
lissimisque hominibus, in teneris ac de v
nustate propria solicitis puellis, eruptio v
riolarum progreditur tardius; ac ad pelle
hae devectae, in eadem haerere, nec sa
elevari, nec febris, nec consueta symptom
ta ab eruptione facta sedari, sed anxie i
lecto jactari, spirituque dejecto turbari ce
nuntur. Hoc quoque in casu a generosa sat
vini portione, a sereno medentis vultu,
applicito cantharidum emplastro, brevi te
pore malignitatis idea disparet, morbusq
communem reducitur in tramitem.

Quotiescunque vero sub ipsa jam *invasi-*
te ac *eruptione* variolarum, vis vitae defici-
ss, ac singula *febris nervosae* aut *versatilis* (§.
.), aut *stupidae* (§. 88.) observantur sympto-
ata; tunc deposita tum sanguinis mittendi,
im evacuationis alvinae copiosioris indica-
one, ad illa, quae labescentem machinam
igere, et ad sepulti in visceribus infensi virus
xpulsionem ac maturationem excitare vale-
nt, properandum erit. Ne tamen traditae
m saepius de *fallaciis signorum*, doctrinae
bliviscamur! atque summopere caveamus
portet, ne a corrupta, aut verminosa abdomi-
iis colluvie, vel ab ipsa cruoris copia, *appa-*
ens modo subsit, non vera, *debilitas:* quo cer-
in *oppresse* potius, quam *depressae* vitalis
otentiae casu, excitantia periculum augerent.

Cognita interim epidemiae regnantis, Sub stadio invas.
raecedentium causarum ac subjecti ipsius
onstitutione, quamprimum funestae febris
ymptomata (§§. 87. 88. 332.) ingruunt:
mox lecto aegrotantem committimus, ac in
puriori quidem, sed frigore non contraria
athmosphaera, majoribus a suscepto veneno
urbis, ac languenti vitalis principii reactioni
succurrimus solerter. Hinc fortiori mox ex-
tremitatum frigori tum frictionibus, tum ca-

lidis istarum, atque tam siccis, quam aroma-
ticis cum vino fomentationibus resistimus;
insequentes forte lipothymias potu tepido
aromatico, ac repetitis vini generosi, au
alcali volatilis, aetheris vitriolici cum aqu
cinamomi remixtis portionibus dissipamu
Vomitum effrenem summosque ventriculi
lumborum cruciatus, diarrhoeam immodera-
tam, indicata jam (§. 339.) methode, a
injecto clystere compescimus. Si tremores
subsultus tendinum, aut verae tandem a
praematurae, saepiusque redeuntes apud in-
fantes praecipue convulsiones hic terreant
tunc *zinci* flores, puerulis unius, triumque
annorum ad *grana duo*, — a tertio vero ae-
tatis anno, usque ad decimum, ad *grana
quatuor* omni bihorio porrigendi, ab experto
nuper laudati sunt Viro; nec minus opium
sub nimio convulsionis impetu, ac sub pulsu
exili, sed duro, inaequali, sub tremore ac
tendinum subsultu, moschus adhiberi me-
rentur.

Quodsi vero debilitas, ac stupor sen-
suum magis, quam istorum perversitas, ac
impetuosae nervosi systematis turbae obser-
ventur; tunc ad corticem mox peruvianum
tum ore, tum apud infantes morosos ano

gerendum descendimus. Nec minora ex ve-
cantium, sinapismorum applicatione, et ex
mphorae vinique usu, subsidia impetran-
ur.

Ad secundam sic morbi stadium aut citissime, aut tardius interdum pervenitur. Eaedem hic et ex febris natura petendae indicationes manent. Quodsi nempe, ob vim vitae deficientem, variolae in cute sepultae vix prodeant, ac lividum mox colorem aut cinereum fere aspectum asumant; tunc largis peruviani corticis dosibus, serpentariae virginianae radix; aut camphora superadditur; ac vini portio, non exigua nimis, conceditur assuetis. Simplex interdum croci infusum, aut saturatior illius tinctura eximie conducit. Si ob vigentem cutis forte spasmum variolae retardent; tunc pulvis *Doveri*, flores zinci, opiumque ipsum, in opem vocentur. Si diarrhoea hoc in stadio vires ultro consumat; tunc emulsione arabica cum opio remixta, radice columbo, aut lacte succurrimus tepido. Nec in solo diarrhoeae casu, *lactis* in attollendis variolis usus hac in specie commendari meretur: ut quem, jam multos ante annos, puerro altiori loco oriundo, ac ob pejorem variolarum, jam protinus collapsarum, aspectum

Sub stad. erupt.

morti vicino, anili consilio vitam evidentissime servasse novimus, quam expertior licet Medicus servari posse admodum dubitaverat.

Sub. stad. suppur.

Sub tam lento maturationis opere, ichor magis, quam pus bonum, in variolis tum discretis, ac anomalis vesiculosis, tum praecipue confluentibus, nervosa febre stipatis, praeparatur; ac ab istius demum actione (§. 332.) *suppuratoria* illa, ob millenas jam mortes infamis, nascitur, vel potius continuatur, augetur febris. Hoc igitur in casu, si major forte aestus insurgat, acidum vitriolicum vel in potu (§. 339.), vel cum cortice nuptum, — si vero major jam debilitas ac vis minor vitae illut prohibeat; idem, cum camphora, aut, quod aliis placet, cum arnica, cortex sat largiter praescribatur oportet. Zinci hic iterum flores, quod ipsimet nos experiri uecdum hoc in morbo potuimus remedium, eximie laudantur. Sed, quod experientia diuturna confirmavit; ex *opio* iterum hic saepe est auxilium: sub cujus nempe, atque continuati corticis prudenti usu, tum variolae jam protinus collapsae, nigrescentes, tum quaevis maligna, ex nervosa ut videtur irritatione oriunda; saepe extemplo disparent

symptomata. Nec vesicantia hoc in stadio, plenae licet pustulis, superficiei superimponi non convenit; atque his ipsis nimia et symptomatica interdum diarrhoea felicissime fuit dispulsa. Camphorae quoque, magnis in dosibus *exterius* adhibitae, atque tum linteis susceptae, tum linimenti sub forma (N. XXXVII.) variolis illitae virtus eventu confirmatur.

Salivationem difficilem gutturisque mala, eâdem hic, quam alibi (§. 339.) pertractamus solvimusque methodo. Haemorrhagias hoc periculoso rerum sub statu, tum cortex chinae, tum, si depressae cordis vires non obstent, acidum vitriolicum, tum denique alumen, subinde compescunt.

Si gangraenae forte signa in cute compareant; tunc cortex eidem ad leges jam traditas opponatur. Si vero major in parte dolor gangraenam aut praecedat, aut comitetur; tunc opio, vel et simul moscho conceditur locus (§. 136.).

Infantibus, qui ob glandularum lymphaticarum infarctus hoc sub stadio periclitabantur, praeter dicta remedia, unguentum mercuriale ad pisi magnitudinem, per tres modo at quatuor fere dies illitum, quin salivatio sequeretur, profuisse est visum.

In quavis vero specie variolarum, quae ad plantas pedum vix non corneas naſcebantur, atque nunc a pure ſormato extendi, dilatari non queunt puſtulae: hae extremos hoc ſub ſtadio dolores, noctesque inſomnes convulſiones inducunt. Hoc in caſu cataplaſma ex lacte cum pane, vapor tepidus, ac matura abſceſſulorum ſectio, ſymptomata lenire ſueverunt.

Sub ſtadio exſiccat.

Si forte *intermittens legitima* cum variolis coire obſervetur; tunc, quavis iſtarum ſub ſpecie, ex cortice peruviano, niſi manifeſtior varioloſae febris pro illa imponat remiſſio, ſubſidium habebitur.

Sed in longum ſic protracto malignae ſuppurationis opere, *exſiccatio* puſtularum quo dictum eſt modo (§. 332.) ſuccedens, aegrotandem a periculo immunem necdum eſſe ſinit (§§. 331. 332.). Potiſſimam hinc purae in promovenda cruſtarum ſeparatione ponitur momentum, ac praeter indicatos jam ſotus (§. 339.), balnea quoque tepida ex lacte cum aqua egregie huc conferunt.

Collectas forte ſub pelle materias purulentas, oſſibus inprimis, articulis, vaſis majoribus, viſcerumque caveis, vicinis, quam citiſſime id liceat, ſectione aut cauſtico re-

medio educere, — continuato vero corticis usu meliorem suppurationem inducere, urinarum inprimis secretionem promovere, ac febris lentae, metastasis iniquae pericula avertere contendimus.

§. 343. Non tamen haec semper, ac in quavis variolarum specie iisdem obtinentur beneficia auxiliis; ac diversa in *reconvalescentibus*, pro febris praegressae, ac morbosorum affectuum differentia ad redimendam salutem requiritur methodus. Nec etenim laudata toties post superatas jam variolas alvum evacuantia remedia, sub majori debilitate quamplurimis damnosa; — sed cum lenta quidem, inflammatoriae tamen indolis aegrotantem consumat febris, instituta hinc inde venaesectio, continuatus antiphlogisticorum usus: — si gastrica forte febris comitaverit, ac ejusdem signa in longum protrahantur, — aut si vires non deficiant, ac alvo morbi reliquiae, per artificialem quasi crisin, educi posse videantur, repetita laxantia; — si major virium prostratio, cortex chinae cum lacte ac blandis nutrientibus; — si vero manifestus ex latente acredine in metastases nisus prodatur; diapnoica et antimonialia, Reconvalesc. cura.

vel et mercurialia, cum opio interdum commiscenda remedia, decoctum sarsaparillae guajaci, cum lacte, etc. tum inprimis balnea, vesicantia, setacea, indicantur. Omnibus vero purus, ac rusticanus aer, amicorum consortia, et longa mentis a curis domesticis quies, corporisque, non superiora viribus exercitia conducunt.

Inocul. var. §. 334. Ut a tantis, quas hucusque exposuimus, calamitatibus se defenderent mortales; praeter varia jam enumerata (§. 337.), tentamina, ad illud tandem se reductos viderunt: ut victas huic pesti manus traderent et sic quasi daemoni, quo sibi esset propitior, sacrificarent. Cum scilicet benignas nunc admodum, nunc vero malignissimas ac dira cuivis necessitate imminentes — unica tamen invasione contentas, populi conspicerent variolas; longo jam autem *inserendi* contagii innotesceret beneficium, tempore, properarunt parentes, ut sub initioris epidemiae adventu, dilectam mox prolem huic ipsi offerrent, ac minori sic periculo commissam, majori alias committendam, discrimini subtraherent. His curis, ut in rebus humanis solet, mox se admiscuit super-

itio, ac *emi variolas* dixerunt: cum misso ad
egrotantis lectum infante, hic pro certo *obo-
rum* numero, tot sibi variolas, quod num-
nos pustuloso mercatori offerebat, expeteret.
Quod si haec pro suscipiendo morbi contagio
on sufficeret methodus; eodem quoque lecto
anum cum aegroto cubare jubebant; ac ne-
mo tunc, *num haec licerent?* quaestionem
movebat.

Tam peregrina hinc nunquam apud Eu-
ropaeos *acquisita per artem variola* fuit; sed
egnantis modo epidemiae occasione illam ex-
itare, ac integram contagio superficiem offer-
e solebant, donec feliciori nobis, ex Asia
dvecta, methodo, variolosum in pyxide vi-
rus coercere per annos, ac morbum, qua
andem aetate, quo vitae momento luberet,
evocare addisceremus.

Haec satis jam nota, atque tam facilis,
— nec igitur longis hic argumentis, quod
ab aliis jam factum est, exponenda metho-
dus, matrum illinc opus, — in Europa my-
steriosae quasi artis sub specie tractata, in
ipsa, ex qua originem ducebat, parentum in
proles pietate, obstacula invenit: quae doctis
non modo, sed ex religione, ut videbatur,
desumptis adaucta argumentis, vix cognitam

Europa expellere operationem minabantur. Sed novae mox pestis devastationes, ac millena uno ex morbo funera, reluctantes civium *novitatibus* animos ad nova hac super-re experimenta coegerunt: quibus ad arithmeticum haec res calculum reducta, ac insignis in quavis Republica *inoculationis* utilitas evicta est.

Cur vero *artificialis* variola minori hominem, quam *spontanea*, periculo subjiciat; hoc variis dilucidare rationibus Eruditi contendunt. Nos aliam, quam ex actione, quam venenum *vulnere* susceptum diversam inducit, non sat bene perspicimus. Haec et aliis propria est venenis agendi diversitas; nec major inspiratae, aut deglutitae materiae *copia*, aut volatilis, aut corrupta magis istius natura difficilem hunc solvere nodum videntur. *Maligna* licet desumptum ex pustula virus sub media funestae indolis constitutione *benignam* tamen, cum vulnere inseritur, plerumque aegritudinem inducit; ac unica contagiosae materiae guttula non minus, quam major ejusdem portio, effectus exserere aequales videntur. Cautior illorum, quibus hic morbus inseritur, delectus, — junioris, qua hoc opus suscipitur, ratio aetatis, — tempu

coeterae conditiones, huic morbo oppor-
na magis, — ipsa demum inficiendorum
raeparatio (§. 337.), insertas hominibus
ariolas mitiores interdum producent; sed ur-
ente malignioris epidemiae periculo, tum
dulti, tum senes, gravidae non minus mu-
eres, quam valetudinarii, ac morbo chronico
etendi homines, sine quavis fere, aut cum
revi saltem ad morbum epidemicum prae-
aratione, inoculationis se experimento sub-
niserunt: ac saepe ex eadem variolas, quas
el *sanissimis* epidemia *malignas* inferebat,
etulerunt *benignas*. In ipso hinc vulnusculo,
uo virus idem suscipitur, ac in modo, quo
atura hoc ad illud evolvit, ab eo, quo cute
ntegra, per pulmonum stomachique vias, sus-
eptum digerit virus, diverso, benignitatis
majoris beneficium nobis quidem latere, nec
amen ideo ex cognitis naturae legibus expli-
ari posse videtur.

Non tamen ideo vel ex *insertis* variolis
benigna semper praedici aegritudo potest;
nec mortis hinc inde vel ex illis ipsis inse-
cutae exempla desunt. Sed nec ipsi quidem
inoculationis adversarii majorem longe ex
naturalibus, quam ex *insertis* variolis morta-
litatem diffitentur; ac si certas forte familias

ſunus unum aut alterum ex istis, rariori certe, absterruit infortunio; ipsa tamen Respublica, ex capto *in magnis* experimento, insignem omnino hac ex operatione ſructum percepit. Saepius hinc, cum a nobis parentes, num proli inserere variolas conveniret, quaesivissent: consilium quidem inserendi non dedimus; sed propriis hunc morbum filiis inseruimus, et exemplo non minus, quam verbis, proficuam Reipublicae, licet omni periculo non semper immunem, matrum licet voto non ubique respondentem, operationem laudavimus.

Nec id circa sine quovis legum imperio hanc ipsam in civitatibus, quo lubet, loco ac tempore, exercendam esse, docet ratio, ac continuata in alios per inoculationem infectionis pericula abunde docent.

Ipsa variolarum *inoculatio*, quae modo cuivis fere genti diverso instituitur, optime tamen recenti vel saltem non corrupta, aut nimis vetusta pustularum maturarum, ac laete benigneque florentium materia suscipitur. Si temporis ac subjecti pro hoc morbo eligendi concedatur occasio; tunc verno inprimis, ac autumnali tempore, in personis alio morbo nequaquam affectis instituenda es

tt operatio. Infantiae periodus, si forte rimum a nativitate mensem, dentitionisque pocham excipiamus, oportunius huic operi emporis momentum offert. Pubertatis in troque sexu terminum, menstruationis, graiditatis, ac puerperii statum prudenter evimus; atque his demum in subjectis *praeparatione,* ut vocant, nulla indigemus; nec in ictu mutatio, quae toties salutem disturbat, iisi paucis ante eruptionem diebus, major icienda erit. Qui ob praesentis alterius morii incommoda, ob plethoram, vermes, imi entris saburras, ob cachecticum forte habium, debilitatem, laxitatem, rigiditatem niniam etc. praeparatione indigent; his opportuna cuivis ex istis auxilia mature offeuntur. Sub periculosae epidemiae ingressu paucissimae locum exceptiones invenient.

Sub ipso vero *inoculationis* opere naturalis vel spontaneae infectionis, quamvis id anti ab aliis non factum sit, fugiatur nihilominus occasio. Cuspide hinc lanceolae aut acus, — vel, sub puris recentis defectu, filo molli ac laneo, aut sericeo suscepta variolarum materies ad brachium, melis utrumque, quo loco in aliis fonticuli ponuntur, — aut ad manus, pollicem inter digitumque

indicem, sub epidermide introducitur, ac, sine subjectae cutis laesione, cum imposito cuticulae digito, vel lanceola, vel acus probe abstergitur, aut filius sub illa per nyctemerum firmatur. Nec emplastra, nec fasciae tam insonti vulnusculo imponi merentur; nec ginguia sine damno vel quavis a cute feruntur. Qui vesicante epidermidem elevant, aut incisae filum cuti imponunt; hi oborta, ut solet, his in locis phlogosi, aut ex suscepto variolarum viru, an ex cutis laesae ac irritatae effectu haec fiat, ignorant; ac majorem ulceribus hac in parte nonnunquam futuris occasionem largiuntur. Nec etenim amplior hunc ad locum suppuratio, variolarum facile quid detrahit vehementiae aut numero, vel talis, ut rite procedant, requiritur excretio. Frigida lavare partem, qua virus sepultum haeret, aut inutile, aut interdum damnosum dicamus; sed subsequenti fortiori hoc in loco phlogosi, eandem cum fructu imponimus.

Multiplex quidem ad plagam, cui virus commissum est, signorum apparatus observatur; sed communis istorum desursus, si modo contagium, quod non ubique contingit, suscipitur, breviter hic exponendus est.

ggenere *quatuor* ſere hic *stadia* inserti ve-
ni cernuntur. *Primum*, quo sine manifesta
llocum inoculationis irritatione sepultum
eet, ac Medicum ſuturae actionis incertum
œ sinit, venenum; *secundum* cum localis
parte illa se prodit irritatio, ac eventum
erationis probabilem jam reddit; *tertium*,
co totum jam corporis systema in consen-
m vocatur, ac *invasionis* (§. 337.) com-
rret periodus; *quartam*, quod interdum
cesse observatur, quo variola ad partem a
llnere distantem prorumpit.

Jam *altera* post peractam inoculationem Stad. irri- tat. loc.
œ, rubrorum vestigia punctorum, mox ve-
macula dilute rubra, aut subflava, in
ultis conspiciuntur; in aliis, post plures
odo dies haec ipsa comparent.

Tertia, circa locum affectum pruritus,
vis tensio, ac durities occurrit.

Quarta ſere die, rubedo, pruritus, ac
urities augentur, minimaeque, nec oculo
udo detegendae vesiculae, variolarum *ma-
rum* rudimenta, hoc loco comparent.

Quinta, in multis vero tardiori die, Stad. Irri- tat. univ.
llurium jam pustularum acervus, ambitu ru-
rro, ampliori cinctus, elevatur; axillae, vel
t inguina dolent, lassitudo, osteocopus do-

lor, horripilatio, cui calor intercurrit, faci calor nunc roseus, nunc pallescens, ceph lalgia, vertigo, morositas, anorexia, a cibi desiderium ac brevis et insolita hila tas, succedunt.

Stad invas. Die *sexta*, axillae dolor continuat, brachii sub motu augetur; lympha tenuis pustula majori, halone rubro circumsept augetur; plures acuminatae, ac supra cute elevatae, cum ardore ac pruritu exsurgu papulae; foetor oris ac sordes ad lingua produntur, turbantur oculi, ad vesperas ho ripilatio calorque alternant, ac in genere pr mae *invasionis* symptomata (§. 331.), v jam elapsa, vel hac demum die, manifesta tur, morositas increscit, dolores abdomini lumborum, hinc inde sentiuntur; vacillar pedes, nec auram petere liberiorem aegr tantes desiderant.

Septima, increscunt magis ac spissesce te materia molliter turgere incipiunt major vesiculae; rubor easdem ambiens augetu magisque diffusus apparet. Ad vesperas c phalalgia, horripilatio, calor auctus, somn lentia, ac pulsuum frequentia occurrunt.

Octava, febris symptomata, ad nocte somnolentia, inquietudo, calor increscun

rores sub somno, stridor dentium, nausea, gastrii dolor accedunt. Purulentus jam mor vesiculas distendit.

Die *nona*, augetur febris; nauseae, voturitio; lassitudo ac somnolentia continuae. Interdum nunc oculorum distorsiones imores convulsio occurrunt; vel anxietas, lpitatio cordis, aut siccitas faucium ac dolor cusantur.

Decima vero, ac *undecima* fere die, sub lle tardius, variolae, nisi paucae illae, quae locum, cui morbus insertus est, jam sufiiant; ad coeteri quoque corporis superficem, — plerumque perpaucae, sed verae, ex quibus aliis communicari contagium on minus, quam a naturalibus potest, — tterdum tamen plures, rarius copiosissimae, : rarissimo certe in casu, ob rationes non oique manifestas, sat malignae prorumpunt; que; pro hac ipsa rerum differentia, febris lerumque nunc sedatur, aut plurimum miscit, ac singula nunc modo, quo dictum st (§. 337.) maturationis, ac suppurationis ub stadio decurrunt.

Magna sic apud plures symptomatum, iversitas occurrit, atque febris aut fere nul, aut pauca, aut sat violens eruptionem

praecedit, ac diversam, ut in naturalibus variolis, naturam, vix tamen non ubique benignam, assumit.

Sub tam felici igitur rerum successu, praeter aurae purioris, siccioris, ac frigidiusculae, jam commendata satis (§. 338.) beneficia, debitumque in victu regimen, alio aegrotantes vix indigent consilio; ac tempore eodem, quo alii, hoc a viru inopinate, ac epidemico furore infecti, dira cum morte luctantur; mediis illi sub lusibus, vix lectulo interdiu adstricti, ac sine venustatis plerumque jactura, hanc pestem laeti absolvunt.

Si gravior forte morbus *inoculationem* sequatur; iisdem hic, quae pro *naturali*, variola tradidimus, praeceptis, ac, pro varia subjecti febrisque indole, aliter, aliterque tractandus erit.

ORD. II. GEN. III.

MORBILLI.

§. 345. Diversam longe a variolis (§. 328.) ac male quondam in Scholis cum iisdem confusam, *morbilli* aegritudinem sistunt. Eandem fere haec ipsa cum illis in *Europa* aetatem, eandemque fere descriptionis ab *Arabibus* originem agnoscit. Nec minus hoc exanthema, ac illud, *communem* mortalibus, sed *unica* forte minus, quam variolae, *invasione* contentum, nec tamen ideo redeuntem tam facile, morbum nobis exhibet. Infantes quoque, variolarum adinstar, frequentius quam adultos morbilli corripiunt, sed nec istis, nec senectuti parcunt; ac rarius *sporadice*, vix non ubique *epidemice*, vel quovis anni tempore, hiemis tamen sub fine frequentius, *contagioso* afflatu in Populos dominantur. Sub eadem, qua variolae grassantur, constitutione, morbilli subinde comparent, aut illas praecedunt, Nat. morbilli.

sequuntur; aut eundem simul, quod rarius est, hominem obsidere cernuntur.

Definitio. §. 346. Contagiosum igitur ac primarium exanthema morbilli constituunt, quod, praeviis plerumque symptomatis catarrhalibus, tussi sicca, sternutatione, oculorum pruritu rubedine, lacrymatione calida, aut et faucium dolore, ac tandem febre; sub finem tertiae, vel principium quartae diei, tardius interdum, plerumque sine ullo symptomatum decremento, vel et cum istorum evidenti exacerbatione, ad cutem, praecipue faciei, sub forma papularum, aut macularum, punctulorum ruborum, seminum lini figuram referentium, — mox vero in pectore, ventre, ac artubus sub illa macularum rubrarum, pulicum fere morsibus similium, vix tamen perfecte circularium, variolis latiorum, plerumque confluentium, nonnihil asperarum, ac supra cutem prominentium, efflorescit; per suppurationem non terminatur; sed sexta fere die, tardius interdum, exsiccari, ac plerumque per squamulas furfuraceas decidere observatur.

§. 347. Prout coetera exanthemata, sic *morbilli*, ex febre sibi conjuncta potissi-
ım divisionis momentum agnoscunt. Ipsum
idem hoc exanthema *inflammatoriae* po-
simum indoli favere consuescit; sed et *ga-*
icam non raro febrim, ac subinde *nervosam*
o socia admittit; et illinc sat *benignam*,
et fortem aliquando, — hic vero *malignam*
iorem quidem, sed variolarum tunc peri-
llis minime cedentem, naturam ostendit.
ec tam *simplicem* morbilli ubique aegritu-
nem, sed cum aliis quandoque exanthema-
, cum miliaribus, petechiis, ipsisque demum,
diximus, variolis, — aut cum locali in-
mmatione, aliisque affectibus *complicatum*
nc inde morbum constituunt. Quae *mor-*
llos inter et *rubeolas* ab expertis coeterum
arte Viris tradita nuper fuit differentia;
nc nos ex *scarlatinae miliformis*, aut *pustu-*
sae (§. 295.) cum morbillis facili confu-
ne exortam arbitramur; ac cynanche fau-
m sic dictis *rubeolis* conjuncta, purulentus
mor in pustulis contentus, catarrhalium
fectus symptomatum, incerta exanthematis
uptio, et cutis hydrops hanc ipsam inse-
tus, propriam nobis opinionem confirmare
lentur. *Spurios*, quos alii viderunt; mor-
llos conspeximus nunquam.

Quatuor hoc in morbo, ut in variolarum illo, *stadia* observantur: quorum *primum, invasionis* seu suscepti contagii; *secundum, eruptionis, tertium, florescentiae, quartum* vero illud *desquamationis* appelamus.

Morbil. infl.

§. 348. Parva satis interdum febris morbillos comitatur; sed cum haec major subintrat; inflammatoriam plerumque naturam ostendit.

Sympt. benign.

In benigniori quidem morbo, praeter levem coryzam, narium obstructionem, tussim siccam, quae interdum jam per hebdomadam continuaverant, praeter aliquem oculorum pruritum, ruborem, ac aliqualem demum lassitudinem, horripilationem caloremque intercurrentem, aut et somnolentiam capitisque dolorem, cum pauca siti et anorexia aut levi nausea; vix multa accusat nec lecto adstringitur aegrotans. Quavis tunc die ad noctem haec symptomata increscunt pulsus frequentiores, sed vix pleni aut duri redduntur; ac ad eruptionem usque sine impetu haec continuant.

Sympt. infl. grav.

Sub morbo quidquam graviori atque inflammatoria cum febre manifeste conjuncto praecedunt fere semper sub majori mentis

irritabilitate, symptomata catarrhalia: tussis aspera, sicca, fere continua; cum dispnoea, raucedo, coryza, sub qua e naribus tenuis, lacrimis fere similis, et accredinem prodens humor excernitur; sternutatio, emunctio nasi frequens, lassitudo artuum, dolorque lumborum. Rarius haec praecedit, frequentius post plures jam dies sequitur frigus cum calore alternans, inappetentia, ciborum aversio, nausea, conatus vomendi, vel interdum vomitus, capitis gravedo ac dolor, oculorum rubor, pruritus et calida, ardensque lacrymatio; apud infantes potissimum somnolentia, pavores sub somno; inquietudo, anxietas, palpitatio cordis, cum pulsu frequenti, pleno, aut contracto et duro; sitis multa, ac subinde aliquis in faucibus sub deglutiendo dolor. Saepius vero diarrhoea, quae praesens forte vomitus plerumque lenitur. Febris interea ad noctem exacerbatur, atque deliria interdum accedunt. Aliqua ad horas matutinas remissio, sed continuante tussi, nisi nares copiose fluant, ferociori; oculi, dolorem licet vix percipiant, a luce tamen, sensiliores, offenduntur, ac lacrymis innatantes scintillant. Similem interim in variolis, ac in ipsis morbillis oculorum aliquando observavimus

conditionem. Ad vesperas denuo caloris incrementum, oppressio pectoris, ac respirationis, sub perpetua tussi, difficultas, et vel continuus sopor, vel molestae vigiliae occurrunt. Largus etiam ptyalismus aegrotantes accessisse est visus. Multis vero cruor ex naribus, vel ano, aut mulieribus ex utero, cum levamine symptomatum, — alias tamen nimius, erumpit. Sudor aliquando levis, nec certe tantus, ac apud adultos in variolis, exprimitur; urina fit turbida, albescens; aestus interni, sitis magna, ventris alios tormina divexant. Tertiae vero diei sub finem, praegressa iterum in quibusdam horripilatione, incendio majori, inquietudine, — vel apud infantes hinc inde, ut in variolis, convulsione, exanthematis eruptio jam succedit, aut ad quartae principium, — rarius, ac lethali interdum effectu, aut quintam, aut sextam, differtur.

Quam alii *morbillosam sine morbillis febrim* observasse sibi videntur; hanc, licet idem de *variolis* jam constet (§. 331.); nos ipsi conspicere necdum potuimus; ac dubiam, nisi per inoculationem his in subjectis tentatam confirmetur, observationem putamus.

Morbillosum scilicet exanthema (§. 346.) nunc in vultu, ad frontem praecipue, ac paucarum intervallo horarum cumulatim efflorescit; brevi vero tempore et ad collum, pectus, abdomen et artus, maxime ad dorsum, nec tamen, qua parte copiosior est transpiratio, copiosius prorumpit. In facie quidem in racemos, seu corymbos colliguntur papulae rubentes, ac, digito magis, quam oculo judice prominentes; ad truncum vero et artus, latiores, ac super cutem minus elatae, tactu tamen quodammodo asperae, efferuntur: atque sic paucarum horarum, vel noctis unius spatio, eruptionis hoc stadium absolvitur. Stad. erup.

Atque nunc quidem in benigniori morbo symptomata, saltem aliqua, in sat multis remittunt; tussis tamen ac raucedo continuant, nec tam perfecta, ut in benignis variolis, subsequitur remissio. Stad. florasc.

In graviori vero morborum statu, non modo nulla in symptomatis, nisi brevis forte, aut solius vomitus, anxietatis, remissio observatur; sed tussis ferocitate in plerisque augetur; febris ipsa, dispnoea increscunt; defluxio in oculos, somnolentia, intendi, ac sudores interdum, olentes, aut diarrhoea,

aut, a quo aegrotus aliquantum sublevatur, vomitus billiosus, interdum iſchuria, accedunt. Hoc demum ſub ſtadio, quo maculae ad truncum et artus, ac morbillorum in facie corymbi intenſe ſatis rubent et calent, cutis quidem univerſa quidquam tenditur, inflatur; ſed in facie inprimis tumore, in plurimis non tam magno, in aliis tamen conſpicuo elevatur, palpebraeque tument, ac interdum clauduntur. Ad ipſam ſubinde linguam morbilli cernuntur haerere.

Per duos, aut tres fere dies hoc in *floreſcentiae* ſtatu morbillorum perſeverat exanthema, et ad *ſextam*, *octavam* usque, febris intenſa, ac irritationis, inflammationis, catarrhi violentioris ſymptomata aegrotantem divexant.

Stad. exſiccat. Tandem, quo loco primum erupit, exanthema, ad frontem, genas, labia, et mentum, palleſcere hoc ipſum obſervatur: ac, reliquis adhuc intenſe rubris in corpore morbillis, facies tamen ipſa jam ſubſidet ac epidermis exaſperetur. Idem ſic ordo in coeteris quoque partibus obſervatur, ab ſub inſigni nonnunquam pruritu, cuticula in ſquamalas ac furfures delabitur, et *nona* fere die, vel, longiori ſub morbo, *undecima*, ex morbillis nil amplius in cute conſpicitur. In

iibusdam interim subjectis, haec ipsa, quod
nobis conspectum est, sine manifesta epi-
rmidis desquamatione evanescunt exanthe-
ata.

Eodem vero tempore, in ipsis adeo
nignis interdum, potissimum tamen in
avioribus morbillis, saepius non moderan-
r adeo, quam augentur febris et tussis;
spnoea increscit, et periculosae frequenter
uribusque lethalis peripneumoniae occur-
nt symptomata. In aliis diarrhoea succedit
per quasdam aliquando hebdomadas, ex-
nditur: quae, si moderate fluat; *criticam*
terdum naturam habere, — si vero cum im-
tu continuet, in perniciem aegroti decur-
re observatur. Sic et per sudores, per
uta copiosa, brunei coloris, et viscida, per
rinas abundantes, pallidas, aut sedimento
unitas, vel demum per narium haemorrha-
am, symptomata in multis sedantur; sed
petuosa nonnunquam haemorrhagia in aliis
ccedit, ac liberatum jam exanthemate ae-
rotum examinat. In pluribus, ac post be-
gnos adeo morbillos, funesta ac phthisin
initans diutissime continuat: aut ex lenta
ulmonis inflammatione et exulceratione de-
ucitur tussis, qua plures ab hoc morbo,

quam ab ipsis variolis, utplurimum neglecti, consumuntur, trucidantur aegroti. Rarior ab hoc morbo, sed aliquando observatus, est anasarca hydrops. Magna interim, cum hic succedit, *scarlatinae*, non morbillosi exanthematis, praegressae suspicio manet.

Morbil. gastr.

§. 349. Frequenter satis morbilli sub constitutione *gastrica* exorti, ſebrem, quae ex hac nomen suum assumit (§§. 98. 99.) ut variolae (§. 333.) coeteraque exanthemata faciunt, pro socia sibi eligunt, ac ejusdem legibus subjecti, illa ipsa symptomata quae *gastricas* constituunt (§. 98. — 105.) offerre consuescunt. Ipsa quidem ab exanthemate excitata super nervis irritatio, Medicis et hic non raro imponit; sed attentus in dominantem aegritudinem, in illa, quae morbum praecesserunt, comitantur, et quae in aliis ab hoc ipso jam liberatis contigerunt observator, ab ſalsis vera non difficulter separabit; ac frequenter in morbillis, si vel solum excipiatur exanthema, gastricam praeter ſebrem, nil morbi inveniet.

Morb. c. ſeb. nervos.

§. 350. Similia de ſebre *nervosa*, morbillis, licet rarius, ac in variolis, hinc inde

tame

men conjuncta dicantur oportet. Insignem
ro tunc morbus lethalitatem habuisse, ac
egras interdum provincias devastasse est
us; et quamvis tam infensae mortalibus
ris symptomata ex dictis (§§. 87. — 91.)
n pateant abunde; ipsa tamen rei, quam
rtractamus, auctoritas, ut brevem maligni
jus morbi ac succinctam tradamus ideam;
oscit, Sub ipsis quidem morbillis, qui
flammatoriam graviorem (§. 348.), aut
ii *gastricam* (§. 349.) sibi adsociarunt fe-
im, aut neglectis, aut methodo perversa
etatis, sub fine non raro *nervosae* superac-
dlunt symptomata: sub lethali peripneumo-
a, sub diarrhoea profusa, exanthemata live-
unt, nigrescunt, haemorrhagiae irremedia-
es ac alia, quae maligna dicuntur, obser-
ntur phoenomena; sed de morbo, jam ipso
incipio malignitatem prodente hic sermo
bis est, ac in isto sequentia inprimis obser-
nda occurrunt.

Catarrhalibus et hic symptomatis ordi- Stad. invas.
r morbus, quae ipsa jam majori ferocita-
, aut sub ferinae, convulsivae tussis phoe-
omenis, pectori sat diu insidiantur, ante-
uam funesti virus in homine se prodant
dicia. Tam vero singularis mox, nec a

plethora, nec a gastricis saburris, aut evi-
denti alia ex causa pendens prostratio vi-
rium, tristitia, moeror, timidique, aut d-
salute desperantis animi dejectio observan-
tur. Horror diuturnus, aut ossa concuticu-
frigus aegrotantem invadit, aut insecuto jan-
febris calori superadditur novum. Calor nun-
et aestus internorum augetur, capitis grave-
do, aut summus dolor, vertigines, oculorum
rubor, lacrymatio, inquietudo, anxietas, l-
pothymia, somnolentia, accedunt. Multo-
nunc aut vomitus continui, cardialgiae, au-
diarrhoea, cum foetidissimis, aut cruent-
dejectionibus, et cum molestissimo tenesm-
invadunt. Alios orthopnoeae, ac peripneum-
niae malignae (§ 190.), — cynanch-
alios, et quidem nervosae, ulcerosae (§
175. 296.) symptomata divexant. Hos, in-
petuosa mox narium, pulmonem, stomach-
vel et ani, uterique haemorhagia, — ill-
deliria phrenitica, taciturna, tremor artuum
tendinum subsultus, vigiliae continuae, a-
sopor comatosus, aphonia aggrediuntur. A-
tera haec die augentur, si possunt, sympton-
ta; atque hac ipsa jam, — aut si febris v-
non deesse videatur, et extrema virium v-
talium dejectio sic jubeat, nonnisi quin-

at sexta, aut tardiori die, *invasionis* hoc stadium, interdum cum morte, terminatur.

Secunda igitur quamplurimum die, hac Stad. erupt. maligna morbillorum specie, exanthematis sub convulsionibus interdum, contingit eruptio, ac ad omnes hoc partes, cum impetu exploditur. Nec tamen igitur symptomata nil quidquam remittunt; cardialgia, vomitusque continuant; rubent magis scintillantque oculi, tussis sicca, dispnoea augetur; calor, oppressio, anxietas increscit: cutis fit arida et ignea; siccantur, ac livescunt, cum siti insigni fauces, lingua impuro obtegitur muco, aut protinus siccescit; celeriter nunc pulsunt, sed debiles, tremulae ac inaequales, arteriae; maxima simul virium prostratio se prodit, exanthemata mox livescere, petechiis maculisque commisceri, aut omniae cute disparere cernuntur; quo facto, deliria, convulsiones, alvi fluxus dysenterici succedunt; urina pallescit, sopores, subsultus tendinum, peripneumonia, faucium orisque ulcera oriuntur.

Quo igitur morbillos stadio florere oporteret; hoc, dirae aegrotum praemunt angu- Stad. floresc. stiae: febris nervosae symptomata continuant, ac momento quovis exacerbari cernuntur.

Hinc plures *exsiccationis* nec attingunt quidem stadium; sed gangraena partium, oris, buccarum, pharyngis, pudendorum, vel convulsi, syderati, suffocati occumbunt.

Stad. exsiccat. Nec minora ab exanthematis desquamatione aegrotantem circumdant pericula. Quod enim sub inflammatorio illius statu tam frequens est symptomatum augmentum (§. 349.); hoc, sub maligno morbillorum habitu, immaniter increscit. Post quatuor nempe vel ex lividioris florescentiae dies, calor quidem ac sitis, hac ipsa disparente, mitigantur, ac oculi siccescunt; sed pectoris oppressio, anxietas, difficultas spirandi, inquietudo, tussisque molesta, inanis, continuant, augentur. Pulsus debiliores inordinati redduntur, profusa saepius diarrhoea, quod virium superest, prosternit; ac supperaddita his miseriis deliria instantem jam mortem annunciant. Interea nunc furfures, nunc integra epidermidis frusta a cute separantur, ac in plerisque axanthemata tam profunda in cute vestigia relinquunt: ut ad cicatricum, quas variolae inducunt, similitudinem accedant.

Feliciorem his sub angustiis exitum speramus, si cutis madescat, si dispnoea, an-

etas inquietudo decrescant, si tussis mo-
eretur, ac viscida, copiosa materia per spu-
reddatur, si plures ad labra pustulae efflo-
scant; aut si copiosum albumque in urinis
on paucis deponatur sedimentum. Sed mul-
, qui morbum superasse creduntur; sat lon-
o, ab hoc ipso, tempore, ex phthisi pul-
onum, aut tabe, diarrhoea, aut infelici
etastasi succumbunt.

§. 351. Alias vero ipsa morbillorum febris aut cum gastricis, aut cum nervosis mox *complicatur* symptomatis, variisque sic msa porrigitur a consueto hujus morbi decur- aberrationibus. *Inflammatoriae* sic febris um *nervosis* affectibus intricatae, memorabi- exemplum in nobilissimo non ita pridem conspeximus juvene. Quo scilicet tempore ariolae morbillique simul, in hac insubria, er multis lethales, sub rheumatica constitu- ione, grassabantur: robustus hic, sed pe- um nocturnis hinc inde spasmis seu *crampo* ubjectus adolescens, die 28. Ianuarii 1790. assitudinem persentit, perhorrescit. Haec d alteram usque continuant diem: sequitur calor cum horrore alternans, oculi parum ru- bescunt, aliqua sternutatio, nariumque, ob- Morb. compl.

structio; pulsus pleni, sed molles, paullo frequentes. Ad noctem sudor, sat magnus. Die 3.ª, febris non remittit; tussis nunc parva et sicca exsurgit; oculi subrubent, hinc inde sternutat; sed capite non dolet, nec difficulter respirat, nec oris ulla accusatur amarities, nec nausea, nec sordes in lingua comparent; ad noctem febris augetur. 4.ª, haec minor est haesternâ; paucae ac rubrae ad mentum pustulae, — sub vesperis latiores ad thoracem maculae, comparent. Sequitur diarrhoea, et ad noctem sanguinis e naribus fere libra sub tussi ac inquietudine effluxit, nec in insulam concrevit. 5.ª, blande transpirat, febris moderata, tussis adaucta, plures in pectore nunc maculae prodierunt; cessat diarrhoea; sed cruor iterum e naribus, cum aquae calidae per caput decurrentis sensu, atque aliqua in lipothymiam propensione, destillat. Ad vesperas febris increscit; sed tussis moderatur. Sub nocte calor augetur, gulae dolor accedit; sed somno fruitur aegrotus. Die 6.ª, sanguinis iterum ad libram e naribus prorumpit, ac, in vase susceptus, concrescit. Pulsus nunc pleni, sed molles, frequentes; dolor nullus ad caput, vix ullus ad fauces: respiratio, si tussim ex-

piamus sat multam, liberrima. Morbillo-
rm nunc plura in cute observantur exanthe-
ata, oculi prurientes, ac rubi. Ad vespe-
s horripilatio succedit, augetur calor, ar-
riae plenioris, ac frequentius pulsant, fa-
llis respiratio. Augetur morbillorum ad
oracem, ac nova comparet ad brachia eru-
tio. Rarior quidem tussis, sed magna nunc
ectoris oppressio, difficultas spirandi suc-
edit. Tunditur hinc vena, sanguinisque
ducitur libra. Aliqua post hoc lipothymia,
um jactatione, difficultate spirandi, ac pulsu
parvo, inaequali insequitur; mox vomitus
ccedit: a quo pulsus insurgunt, ac minus
frequentes, pleniores redduntur. Sanguis
tenui mox corio obducitur. Sub optimo, ut
videbatur, aegrotantis statu, novae mox ac
prioribus graviores lipothymiae inopinato
ordiuntur; sed insecuto demum quatuor ho-
rarum somno, hae turbae sedantur. Die 7.ª
tussis minor, respiratio facillima, sternutatio,
licet perviae nunc et liberae existant nares,
frequentior; pulsus molles, pleniusculi. Sed
hac etiam vix elapsa nocte, copiosa morbil-
lorum, ad faciem iterum et brachia, sed et ad
tibias et crura contigerat eruptio. Versus me-
ridiem denuo sat gravis respirandi aegrotan-

tem difficultas, post horae interim quadrantem cessans, invadit. Solvitur jam alvus, vomitusque cum emolumento subsequitur amarus; sed redit mox suspiriosa ac difficilis, mox iterum in facilem commutata, respiratio. Pulsus nunc pleniores, frequentiores, calor major, ac dolor ad oculum, variolis quondam sat male tractatum, comparent; facies rubra, non tensa, ac tussis moderata, sed tendinum subsultus observantur. Post meridiem, suspiriosa iterum ac difficilis, in facilem, naturalem, et mox ex hac, in illam, convertitur respiratio; sed post quatuor modo horas jactatio magna, binique amarae materiae sequuntur vomitus. Remittunt nunc iterum symptomata, et alvus sponte excernitur; post paucas vero horas, convulsio spastica tum faciem totam, tum manus pedesque invadit, ac altos exprimit aegroto clamores. Sequitur haec tertius nunc vomitus, alvumque denuo exonerat aegrotus. Porrigitur liquoris anodini, laudanique liquidi, quadrihorio quovis repetenda portio: sub quorum usu pacantur symptomata, ac levi manuum praegresso frigore, morbillorum rursus in superficie augetur copia. Ad noctem oritur molestus in ore, non sicco, sic-

itatis sensus, ac hauriendi potus, sine siti ecessitas; quam novae mox inquietudines, espiratio suspiriosa, defectionis sensatio, rachiorum, manuum genuumque convulsio c spasmus excipiunt. Pulsus, nec fortes, ec debiles, centum in primo minuto ictus ix superant; nec ulla nunc tussis aegrotanem divexat. Post horam somnus et facilis espiratio; sed insomnio, ac amissi sanguinis illaci idea excitatus, debilitatem accusat, c lipothymias futuras veretur. Has tamen ec pulsus, nec alia praedicunt symptomata. Morbilli ad faciem copiosi, adhucdum ruent; in thorace aliqui pallescere videntur. Desideratus tandem ab opio inducitur somnus. Die 8.ª, urina turbida, jumentosa, cutis ubhumida, calorque minor, respiratio libera, ed tussis sicca recrudescit aliqua. Morbillorum jam imminuitur rubor, et paucas post horas tum sudor universalis, copiosus foetidulusque insequitur; tum puriforme ac multum in urinis praecipitatur sedimentum. Ab his mox febris fere omnis disparet, ac viscida quaedam per tussim sputas creantur. Pruritus nunc major, quam ipsa sub exanthematis eruptione, in cute sentitur. Arescunt plures in facie morbilli; ad noctem somnus, et

quae per totum hunc morbum *paucissimae* fuerunt *urinae;* hae magna satis minguntur in copia, ac die 9.ª sedimentum leve ac furfuraceum deponunt. Hac die, sub febre vix ulla, tussis iterum augetur, nec sputa sequuntur. Ad faciem nunc tandem desquamatio succedit; simulque dolor in aure dextra acutissimus insurgit. Hunc interim decem horarum somnus sopivit, ac 10.ª sequente, sudor iterum sat magnus prorupit: quo pectoris artuumque morbilli sine ulla epidermidis desquamatione, evanescunt, ac sub largo urinarum fluxu, nocturnoque sudore, salus integra tandem, post paucos a morbo dies, restituitur aegroto.

Hoc igitur pacto morbilli cum varia tum febre, tum aliis non nunquam *complicantur* affectibus; ac magnam certe medentis in causas istorum et effectus attentionem sibi exigunt:

Causae.

§. 352. Tam communis inter homines, ac ipsae sunt variolae, aegritudinis rationem, non minus, quam de istis fatebamur (§. 335.) ignoramus. Proprium hic iterum contagium ex aegrotante in sanum, ad certas distantias, favente tum aere, tum neces-

ria hoc ad virus suscipiendum dispositio-
, translatum subesse, sat clare perspici-
us; sed acredinis naturam ac primam ori-
nem, nisi vanae cui sufficiant hypotheses,
dicare nequimus. Summam quidem hoc
rus, *catarrhalis* adinstar materiae, cum
enbrana mucosa tam narium ac faucium,
uam asperae arteriae, ac bronchiorum, af-
nitatem ostendit, nec tantum a *scarlatinae*
um morbillis ab Auctoribus sat diu confu-
e, exanthemate, effectu distare observatur;
ed utriusque acredinis diversa certe in mul-
s natura est; et sicut *catarrhalis* quacunque
on tempore eundem sibi hominem frequen-
ius submittit, nec in cutis superficiem ope-
atur materia; sic *scarlatinae* illa, tam fixis
d cutem diebus nec unquam erumpit; tum
abitu externo distinctam, longeque pe-
tori infensam minus, nec tam extensam
nter omnes, ac sunt morbilli, sed faventem
magis *anasarcae* aegritudinem repraesentat.
Cum *scropuloso*, quod alii putarunt, acri,
nos quidem morbillos affinitatem non luben-
ter concedimus.

§. 353. In genere morbum plerumque Prognosis.
leviorem morbilli sistunt, ac saepe sine quo-

vis artis auxillio apud plebejos in salutem terminantur. Interim, quod de *scarlatina* datum est (§§. 295. 298.), hoc et de *morbillis*, feliciter licet jam superatis, valebit monitum: reliquias scilicet istorum magis, quam exanthema ipsum, aegrotantibus esse timendas. Quae nempe cutis hydrops in illa, — hoc copiosa in istis tubercula, vomicae pulmonum, peripneumoniae, ac phthises, haemorrhagiae sudores colliquativi, diarrhoeae chronicae, gutta serena, opthalmiae, corneae obscuratio ac ulcera, vel aliae metastases, glandularum infarctus, atrophia, caries, ac interdum gangraenae, inducunt pericula. Rarius haec a morbo leviori; — sed post malignum, frequenter occurrunt; nec in illo, morbi partem spernendam *reconvalescentia* constituit. Tam praeceps, quam tarda nimis exanthematis eruptio, graviores indicare morbillos consuevit; sed vel simplicissimam aegritudinem, tum calor nimius, tum frigus incaute admissum in perniciosam convertunt. Ab eruptione febrim mederari ac tussim: hoc, sicut perrarum, — sic salutarem aegrotantibus exitum promittit. Sed quovis sub exanthematis decursu febris ipsa rem decidit. Quam scilicet, varielis licet

iius, *nervosam* sibi morbilli, favente huic eelo, adsociant (§. 350.); haec strages, as illae vix edunt, ac funera centena uligna sibi parat. Ex ipsa jam, quam dimus, istorum descriptione, haec satis scrimina patent. Sed *inflammatoriae* internum febris huic acredini junctae, ac forte glectae, aut calidioribus irritatae effectus, ffensos morbillis exitus praeparare cernunr. Summus ad cutem calor, nimiusque anthematis, oculorum rubor, dispnoea ajor, tussisque ferina, deliria, coma somnontum, ac impetuosa cordis ac carotidum ilsatio, hos magis confirmant. Tumidus groti aspectus, morbilli ballidi, subflavi, vidi, aut atri, — vel intermixtae his ipsis etechiae, ac maculae sanguineae, faucium, : in *scarlatina* (§. 296.) gangraena, copios, ac vi morbi expressus sudor, aut haemorrhagia effrenis, diarrhoea profusa, aut ysentericus alvi fluxus, extremitatum frigus, — si plura ex istis concurrant, vicina mortis ericula praedicunt. Plures ad *nonam* fere norbi diem, — tardius non pauci hoc a norbo necantur. Majora in adultis, et quos piritiuosi potus delectant, discrimina occurunt. Praeceps morbillorum ad interiora re-

versio, innumera aegrotantibus damno inferre consuevit. Diarrhoea moderata, aut abundans urinae fluxus hàec ipsa praevertunt. Biliosus ab eruptione jam absoluta vomitus, quamplurimis conducit; tussis, ex sicca, in humidam, — nisi tarda, et suspecta, conversio, ac vaporosus in cute mador laetiora praedicant.

Cura. §. 354. Vix aliam morbilli, qui benigne incedunt, quam levior scarlatinae morbus (§. 299.) medelam expectant; nec athmosphaerae hic frigus, in variolis tam

Morb. benign. proficuum, aegrotantibus conducit. Sed et nimius hic calor obest, et ab exaestuante regimine, a praepostero corporis vix desquamati refrigerio, a neglecta in reconvalescentibus tussi, quamplurima in illis, quos sponte sanasset natura, discrimina resultant.

Sub mitioris hinc morbi aspectu, frigida sibi caveat aegrotus ab aura, ac majorem transpirationis, quam in variolis, curam solicite assumat. Extremus simul vitetur calor; leviter coopertus in lectulo quiete decumbat, oculosque a luce defendat aegrotus. Pro potu, lac aqua remixtum, infusum sambuci cum lacte, istius serum, decoctum

ordei cum oxymelle, aut tenuis emulsio
— leviora pro victu, conducunt.

Sub *inflammatoria*, morbillos comitante Morbil. infl.
ebre (§. 349.), jam in primo illorum sta-
dio, atque in tenerioribus adeo infantibus,
unicum in venaesectione remedium ponatur
oportet. Hac etenim non impeditur, sed
promovetur exanthematis eruptio; et profu-
sae nimis, quas natura hinc inde excitat,
praecaventur haemorrhagiae. Major istius
erit necessitas, cum, sub tussi violenta et
arida, quasi pleuriticus thoracis dolor; pon-
deris in pectore sensus, cum gravi dispnoea,
ac potioribus peripneumoniae signis (§. 186.)
occurrant: quo certe in casu, venaesectio,
pro aetatis, virium, ac vehementiae febrilis
ratione, repetenda, et quae alibi docuimus
(§. 198.), auxilia sat prompte, non tamen
sine quovis ad exanthematicam aegritudinis
maturam respectu, subministranda sunt. Te-
nellis ac primae aetatis infantibus sanguisugae
post aures positae interdum sufficient; sub gra-
viori tamen malo, nec in istis venaesectio prae-
teriri sine damno potest, ac sanguis hoc in
stadio emissus, ab illo, quem fundere peri-
pneumonici solent, non observatur diversus.
Tepidus aquae vapor, decoctum antiphlo-

gisticum, emulsio arabica cum nitro, collutorium emolliens, ac faucium ariditatem et spasmum demulcens linctus, clyster, praecipua hic constituunt remedia. Quodsi, factis jam venaesectionibus, effrenis ad noctem tussis urgere continuet; tunc emulsio arabica cum haustus narcotici (Nr. XXXVII.) uncia, aut cum opii grano unico remixta conducet.

Quocunque vero morbillorum sub stadio inflammatoria aegrotantem divexant symptomata, et vel facta jam exanthematis in cutem depositione, vel ejusdem ad interiora reversione, vel sub media epidermidis desquamatione, mox ad venaesectionem, et ad praedicta recurrendum est auxilia; nec ob tussim aridiorem, et spudorum visciditatem, aut defectum, ad irritantia, ut vocant, pectoralia, ad kermen mineralem, oxymel squilliticum, gummi ammoniacum, sine damno recurritur; sed illa, quae relaxant, demulcent, ac inflammationi resistunt, potissimum indicantur.

Facta jam cutis desquamatione, aut disperso, sine ista, exanthemate, leve interdum evacuans, ex manna sero lactis soluta, conducet.

Si

Si cum *gastricae* febris symptomatis Cura morb. gast.
(§. 100. — 102.) morbilli jungantur; tunc
probe distinguentum est, nam haec ipsa,
quod frequenter contingit, ex sola nervorum
per contagiosam materiam irritatione, vel a
consensu dependeant. Insignem hoc in casu
ab emeticis ac purgantibus noxam patientur
aegroti; sed sub anni constitutione biliosa,
sub evidenti signorum ex saburris aparatu,
mane, incipiente vix morbo porrectum emeticum, ac blanda intestinorum ope mannae, vel olei non rancidi evacuatio, potissimam curae partem constituunt, ac difficiles sub morbi fine diarrhoeas, ipsasque haemorrhagias potenter avertere, exanthematis in cutem depositionem promovere observantur. Sub quovis haec remedia indicari possunt morbillorum stadio, ac febris hic major, quam exanthematis, quod de variolis jam dictum est, habenda est ratio.

Hinc et sub *nervosae* febris cum morbillis ingressu (§. 350.), in istam quaevis ponenda est attentio, ac ea ipsa fere, quam in malignis consuluimus variolis (§. 342), adhibenda est methodus. A venaesectione agitur et ab antiphlogisticis hic protinus abstineatur remediis, ac quovis sub stadio, Cura morb. malign.

niſi pectoris ſorte ſumma oppreſſio ac ſpirandi difficultas abſterreat, ad peruvianum confugiendum eſt corticem. Sub majori diſpnoea tuſſique arida, in ſucciplenis ſubjectis, ad cucurbitulas, inter ſcapulas applicandas, — in aliis, ad veſicantia, ſinapiſmos, ad ſerpentariae virginianae, ſenekae radicum infuſa, ad pulveres ex kermete cum camphora, ad vapores ore hauriendos recurramus oportet. Sub virium dejectione majori, praeter ſat generoſas laudati corticis doſes, vinum inprimis cordiale, camphora, arnica, contrajervae radix, veſicantia in auxilium trahantur. Sub majoribus nervoſi ſyſtematis turbis, a moſcho, ab aethere vitriolico, ac ipſo demum ab opio, — in genere vero ex illis, quae in *nervoſae* febris cura laudavimus (§. 94.), ſubſidia petantur.

Symt. cura.

§. 355. Fortioribus, quae hoc in morbo occurrunt, ſymptomatis, ex eorundem indole ac origine cognitis, oportuna cuivis opponantur remedia. Summa hic oculorum inprimis habenda eſt ratio, ac poſitis in loco obſcuro aegrotis, ſi ſorte major ad illos pruritus ac dolor obſerventur; aut infuſ aquae ſambuci vapor, aut tepida ex lact

ımalvae decocto ſomentatio conducent.
ɔ majori ſorte oculorum phlogosi, ac sub
iiriis, inflammationem encephali hoc sub
mo ſacile minantibus, tum hirudinum ad
npora, tum cucurbitularum post aures
rrificatarum, ac aliorum, quae febris na-
ıa indicabit, requiritur usus. Sub graviori
ıcium affectione, demulcens linctus (N.
XXVIII.), aut collutorium, ac frequens
poris aquosi inspiratio, hirudines, lini-
entum volatile, cataplasma emolliens, vel
ırubefaciens remedium ad collum, indican-
r. Vehementiori ac somnum omnem dispel-
nti tussi, nisi latens in pulmone id vetet
flammatio, haustus narcoticus cum emulsio-
: arabica porrectus medetur. Sub effreni ac
re continuo vomitu, nisi ab exanthematis
uptione moderetur; similia, ac imposita
pigastrio theriaca conducunt. Diarrhoeam
rofusam lac vaccinum, ut de variolis jam
ictum est (§§. 339. 342.), porrectum,
el et opium, cohibebunt. Nimiam forte
n morbillis haemorrhagiam, quemadmodum
m alibi (§§. 97. 342.) docuimus, sed
aute, compescimus. Si forte ex intestino-
um phlogosi hic fluxus derivetur, tunc uni-
um venaesectio subministrabit remedium,

ac abdominis fomentatio, clyster emolliens, dolores moderabunt. Quae vero diarrhoea nec vires deprimit, nec fere aliam, quam ex saburris, originem agnoscit; haec nullis sedetur, oportet remediis. Si morbilli ex cute evanescant, ac grave quoddam ab istis symptoma succedat; tunc habita causae, quae exanthematis reversioni subest, atque effectuum ratione (§. 290.), nunc venaesectio, nunc balneum, nunc vesicantia, nunc alia indicantur remedia.

Sic et, facta jam cuticulae desquamatione, pro varia febris praegressae ratione, nunc, praeter majorem transpirationis curam, vel nulla, — vel contraria sibi protinus, ut venaesectio, evacuantia, diuretica, roborantia, etc., prout de scarlatina jam monuimus (§. 305.), requiruntur remedia. Similia de tussi, ac lenta febre ex morbillis reliqua dicantur, oportet: in qua nunc parvae, saepiusque repetitae venaesectiones, evacuantia, antiphlogistica, vel et opium, nunc cortex, setacea, nunc lichenis Islandici, nunc lactis cum aqua selterana remixti usus, conducunt.

§. 356. Cum vero tam fatalem homini- Inocul. morb.
us morbilli, quam ipsae variolae, hinc
ide morbum offerrent; iisdem timoris in-
ucti principiis, hunc sibi quidam, ut va-
colas innumeri solent, per artem communi-
ari, ac se *inoculationi morbillorum*, quin
leo multi hoc felicioris licet exitus exem-
lo ad ausus similes excitarentur, submitti
oluerunt. Sanguinem nempe ex cutis,
uam confluentes morbillorum maculae ob-
debant, vulnusculo susceptum, aegrotantis
alivam, aut lacrymas, aut desquamatae
pidermidis furfures, gossypio suscepta, sani
ominis aut laesae, aut etiam integrae cuti
dmovendo, infricando, morbillosum huic
irus inserere, ac mitiores hoc ipso mor-
illos, quos praesens forte maligna epide-
mia non daret, communicare valemus. Sed
um rariores longe morbilli, quam variolae,
trages edere consuescant; hinc nova ope-
atio, a pluribus neglecta, augmentum non
oepit; nec vigente indolis benignae mor-
illorum constitutione, aut contagio a civi-
atibus exule, ut majoris res ponderis com-
nendari meretur. Aliud vero, quotiescun-
que *maligni* apud vicinos grassantur mor-

billi, dicendum erit; ac non minora tunc istorum, quam variolarum inoculatio, mortalibus promittit beneficia.

ORD. II. GEN. IV.

PEMPHIGUS.

§. 357. Exanthema, quod a Recentioribus Pemphix, aut *Pemphigus*, vel et *ſebris bulloſa, veſicularis*, appellatur, in ſebre nunc iſta, nunc illa, rarius ſine manifeſto ejusdem indicio, ſub ſorma veſicularum pellucidarum, ſeroſarum, ſlaveſcentium, variolarum, nucis avellanae, aut ampliori extenſione elatarum, in cute nunc univerſa, nunc partis modo unius aut alterius, eſſloreſcit, brevique tempore aut in duram ac verucoſam ſubſtantiam corrugatur; aut ruptum, et ſeroſo lymphaticoque liquore liberatum, maculas ex rubro lividas, vel atras, cruſtis varii coloris hinc inde cinctas, nec niſi raris in caſibus ſoveolas, aut cicatrices relinquit; — hoc nobis exanthema *Pemphigi* ſub nomine venit. Definitio.

§. 358. Huic igitur generi exanthematum (§. 357.) non minus vix cognitum veteribus, poſteris ſat raro, et nobis ipſis non niſi bis conſpectum morbum, — quam Diviſio.

variolas, quas *spurias* nominare placuit Auctoribus (§. 329.), atque sic rariorem sane, nec facile epidemicam ejusdem morbi speciem, Recentiorum *pemphigum*, — et frequentiorem alteram, variolis nec quidquam, nisi habitu externo ac nomine inepto affinem, subjugamus; primamque speciem *pemphigum ampliorem*, — secundam vero *pemphigum varioloden*, eamque aut *vesicularem* (variola spuria emphysematica, aut crystallina, aquosa, varicella Auctorum), aut *solidescentem* (variola spuria verrucosa, acuminata, sicca, dura, ovalis Auct.) appellari vellemus. Illam quidem, plerumque ut *symptomaticam*, ac febris utplurimum vel *gastricae*, vel *nervosae* effectu progenitam, atque hinc vel ut *benignam*, vel *malignam* agnoscimus; ultimam vero speciem (P. variolodes) propria fere cutis, ac contagii specifici, sed a variolarum illo distincti, actione generari opinamur. Ipse, quem *ampliorem* vocavimus, pemphigus, nunc sine febris interdum ac morbi alterius manifesti connubio, nec tamen ideo semper insons, sed interdum malignus, efflorescit; nunc casu certe rarissimo (§. 359.) *hystericam* habere indolem observatur. Quem *helveticum* alii di-

erunt; pemphigum; hic ad *ſcarlatinae* ſpe-
cem *ulcerosae* (§. 296.) pertinere videtur.

§. 359. Qui igigur ex ſebre propullulat emphigus, ille, miliarium, petechiarum llinstar, vel *inflammatoriae*, ves *gastricae* el *nervosae* adipiscitur naturam, ac incertis ne morbi principalis diebus, sub maligno- um vel, ut semel nobis se obtulit, sub non tam ravium symptomatum *gastrico*, *nervosorum* ohorte, bullarum aut hydaditum sub ſorma cute sine manifeſto emolumento, ac in- rdum cum morbi ipsius augmento, erum- it. Hoc ipso tamen, quo typis praesentem e pemphigo articulum committimus, vir obustus triginta annorum, gravi morbo af- ectus, in *ſclinico*, cui praesumus, *instituto* ecumbit. Tertia hic aegritudinis die, secta m semel in nosocomio vena, a nobis eli- itur curandus. Gravem aegrotus in hepatis egione dolorem, ab attactu adauctum; cum ebre vehementi, pulsu durissimo, pleno ac equenti nobis offert. In dextro hypochon- rio non parva tensio, sed tussis nulla, nec major, licet sub inspiratione ad hepar dolor ncrescat, respirandi difficultas, nec scapulae ut claviculae consueti in hepatitide cruciatus ccurrunt. Mox sanguinem sat copiosum e

Pemph. ampl. febrilis.

vena profundimus, qui, corio brevi tempore, obductus, coagulatur. Jam dolor ad hepar disparet, ac insigne ad thoracem pondus, cum tussi, ac singulis peripneumoniae, vehementioris symptomatis comparet: hinc continuante sic morbo, et crescente indies discrimine, ad duodecimam usque pervenimus venae sectionem. Sed decima tertia rebellis aegritudinis die, manuum tremores tendinumque continui subsultus, cum summo aegroti pallore ac magna debilitate observandi occurrunt. Haec interim, cum eadem in pulsu durities, eademque respirandi difficultas urgerent, non adeo curamus symptomata; et ad decimam quartam usque morbi diem ter iterum venam aperimus: quo tempore calor ac dispnoea quodammodo imminui, ac sputa tenacia facilius prodire videbantur. Decima sexta vero morbi non parum jam declinantis, die *pemphigus* ad dorsum, quo forsitan loco jam heri effloruerat, nobis tandem se prodit, atque copiosae, solitariae ex albo flavescentes, tenui sub epidermide fluctuantes, ac levi cutis rubore sat late circumseptae pustulae, avellanae magnitudinem habentes non pellucidae, sed subalbo, puriformi liquore repletae, a media fere spina, ad os

sacrum usque utroque ex latere prorumpunt, ac corporis in dorso decumbentis pondere hinc inde compressae flaccescunt. Ad noctem nova iterum; ad coxas extensa, pustularum minorum, variolis maturis fere similium, ardentium, jam dicto humore puriformi plenarum, contingit eruptio. Quas heri conspeximus hydadites, hae jam fere omnes conciderunt, ac tenui, flavescente crusta obtectae, vix ullam in cute ambiente rubedinem ostendunt. Sputa simul aegrotus multa, puriformia cum facilitate ejecit, ac febris vix non omnis evanuit. Hic igitur aegrotus *pemphigi* vere *critici* rarissimum, ut opinamur, exemplum offert, ac ad nullam hoc exanthema febrim restringi confirmat.

Varia autem humoris in phlcyctaena contenti, nec tamen vere purulenta, conditio observatur; ac ad basin vesicae nunc rubor, nunc nulla in cute comparet mutatio; sed ardor, ac dolor plerumque sentiuntur. Post paucos vero dies contentus in vesica humor aut resorbetur, ac epidermis quasi combusta arescit, in crustam contrahitur, et in squamas demum aut furfures fatiscit: quo in casu infelix visceribus metastasis perniciem subinde minatur; — aut, rupta hydadite, humor

idem exstillat, ac similes, quam in erysipelate pustuloso (§. 282.), mox crustas producit, ab ichore vero subtus latente cutis ipsa hinc inde corroditur; aut inflammatam saltem lividamque, decidentibus crustis, superficiem ostendit.

Pemph. apyr. Rarior sine febre pemphix existit, atque tunc vel benignum, vel in casu, quo febris deesse *videbatur*, malignum, ac paucos post dies lethalem fuisse, observationes testantur.

Pemph. hyst. In sacra virgine, convulsionibus hystericis a multis jam retro annis vehementer vexata, hoc ipso, quo haec scribimus, tempore, in urbe vicina, sanitate, ut videbatur restituta, jam saepius in parte nunc ista, nunc illa, dolor ac ardor tam insignis excitatur; ut aegrota *vivum sibi ignem hanc corporis ad plagam applicari*, per horas modo sex, modo decem, et ultra exclamet, ac prae dolorum vehementia, in ejulatus continuos rapiatur, ac furiat. Ad attactum, pars ipsa, ardoris sedes, prae aliis calere observatur; sed quecunque aut frigida, aut alia applicantur remedia, ardor idem dolorque continuant; donec, quo loco hae praecipue urgebant, vesica hunc minor, nunc ovi magni

udinem adaequans, sero limpido ac flavo repleda, e cute exsurgat: quo facto, mox ardor disparet, ac evacuato humore, tam ita, quam a vesica per cantharides inducta, cutis, ac sanitatis recuperatur integritas.

Quas *spurias* appellant, *variolas*, seu *pemphigi variolodes* pustulea, hae, inprimis *vesiculosae*, cum variolis aspectu conspirant; et cum eodem, quo istae, tempore regnare consuescant; incautis pro hoc morbo, aut pro *secundis* variolis frequenter imponunt; sed, sub febre mitiori, secunda jam die, utplurimum in dorso, apud alios in facie, nunc simul, nunc impetu diviso, discretae erumpunt, et ad pisi magnitudinem, late circa marginem rubrae, citissime excrescunt. Post nycthemeri fere spatium, jam seroso replentur, ac turgent liquore, nunc pellucido, aquoso, nunc flavo, nunc puriformi; quarta, aut quinta fere die rumpuntur, tenuique crusta obtectae, hanc ipsam tam cito abjiciunt; ut vix unius hebdomadis, aut minori intervallo, jam omnis, — non praeservans interim a variolis, aegritudo terminetur; nec foveas, nisi raro, in cute relinquat. Quas *solidescentes* vocavimus ejusdem speciei varietates (§. 358.), illae quidem, Pemph. variolodes.

tum verrucosae, tum acuminatè, et ovales, ob liquidae materiae defectum, a pemphigo excludendae viderentur; sed aequalis cum *vesicularibus* decursus, consueta cum istis societas, ac cita, non sine praevia ubique exulceratione, exsiccatio, easdem a pemphigo separari non sinunt.

Causae. §. 360. Non aliae *pemphigi amplioris* ac *febrilis* causae, quam illae miliarium (§. 324.), et febris, ex qua ille scaturit, subesse videntur: ac istius non minus, quam *non febrilis* speciei, ad primas non raro vias origo haerebit. Nervorum interim imperio non pauca debentur exanthemata (§. 276.); atque pemphigi exemplum *hysterici* (§. 359.), ac observata sine febre hujus morbi malignitas hoc ultro confirmant. Quam *pemphigus variolodes* agnoscat genesin; hoc obscuris involvitur tenebris; sed quamvis hunc variolarum non raro delectet societas; vix tamen illum ex degenerato istarum semine derivare licebit.

Prognosis. §. 361. Ex ipsa morbi, de quo loquimur, expositione (§§. 358. 359.), ejusdem jam satis eruitur significatio. Frequentius

mphigo cum febribus *nervosis*, quam cum
iis connubium videtur: et hinc major exan-
ematis in quibusdam, jam satis intelligitur
thalitas. Qui febre caret: hic raro cum
scrimine pemphix incedet. Nulla certe *pem-*
higum varioloden circumdant pericula; sed
e cum *abnormi variola* (§. 332.), a qua
iinus, ac ab alia abludit, confundatur, ca-
endum est.

§. 362. Experientiae propriae parum in Cura
emphigo ampliori curando offerendum ha-
emus. Quos cum *gastrico nervosa*, et cum
nflammatoria incessisse conspeximus: hos,
emediis, quibus febri succurritur, non aliis,
uravimus et ipsos; et sic morbo principali
major, quam exanthemati, attentio vix non
ubique concedenda videtur. Si forte vehe-
mens ad cutem irritatio compareret, aut gan-
graena huic ipsi accederet; tunc methodum
in pustuloso erysipelate commendatam (§.
290.), et quae in gangraena laudavimus
(§. 136.), remedia, ex analogia profutura
crederemus. Insignes *aceti bezoartici*, in epi-
demia, quae *Pragae* quondam grassabatur
observatos effectus miramur quidem; sed
hos explicare non magis, quam negare non au-

demus. In *pemphigo histerico* (§. 359.), praeter alia, ab experto jam Medico porrecta antispasmodica, opium proposuimus cum moscho; sed num recto id fecerimus consilio, hoc tembus docebit. *Pemphigus variolodes*, nisi cum alio forte morbo complicatus, vix alium sibi, quam naturam, pro Medico exposcit; ac victu moderato, potu diapnoico ex infuso sambuci ac lacte perato, vel et haustu salino, ac blando interdum purgante, superatur.

ORD. II. GEN. V.

APHTHAE.

363. Aphtharum, ut *symptomatis febri*-ss, alibi jam frequens injecta est mentio; et, iisi tales, aut nisi aliorum forte morborum, tt syphilidis, scorbuti, dysenteriae effectu; ıı *adultis* hae ipsae perraro comparent. Sed iia hujus affectionis apud *neonatos* est ratio: tt in quibus haec ipsae, febre non raro ante-cor observatur, ac *idiopathicam* in multis na-ıram ostendit. Quae voro in illis aphthae ebrim ut symptoma sequuntur: hae vix non *ndemicam* sub coelo humidiori ac frigido ma-iifestant indolem; ac meridionales apud popu-ɔs sat rarc, neo viso nobis a septem nunc annis ıı *Italia* exemplo, occurrunt. Infantum aph-ıae in orphanotrophiis, corotropheis hoc sub ɔelo non minus, quam sub alio occurrunt: *ipidemicam* certe et aphthae febrium sequun- Natura et diversitas.

tur naturam, atque sub certis anni constitutionibus, quod de petechiis, miliaribus jam diximus, evitari per artem vix queunt. *Nervosae* interim, atque *gastricae*, maxime vero *pituitosae febris* (§. 101.), societatem hae quaerunt, ac neglecta in illis saburrae abdominalis evacuatione matura, vel exhaustis a morbo viribus, lubenter occurrunt. Num vero recto aphtas ad exanthemata revocemus consilio: de hoc, eo quod suam in pelle externa sedem vix figant, dubitare quis posset; ast forte unicum hoc, de quo satis constet, *exanthema internum* appellari meretur; ac praeter oris, labiorum, gingivarum, buccarum, palati, lingue totius, ac pharyngis superficiem, — in oesophago, ventriculo, intestinorum tubo, ad ani demum confinia, ac ad ipsa genitalia, efloruisse, experientia confirmat.

Definitio. §. 364. Hinc *aphthae* symptomaticum in adultis, apud infantes primarium plerumque *exanthema internum*, ad oris praecipue antrum incerto tempore prorumpens nobis offerunt: cujus natura in papulis subalbis, cinericiis, sub epidermide elevatis, subrotundis, lenticularibus, vel minimis, glutinoso

c: puriformi liquore repletis, nunc solitariis, nunc in pellis figuram coalescentibus, mox in crustulas deciduis; moxque renovandis consistit, et cujus effectu ciborum in ore subactio, aut lactis suctus, deglutitio, difficulter et non sine dolore absolvi queunt.

§. 365. Aphtharum non eadem ubique sunt symptomata; sed pro morbi aut *primarii*, aut *secundarii* natura, ac pro febris, quam aphthae sequuntur, indole, diversa observantur. Symptomata

Infantes, inprimis neonati, quos hic morbus invadit, aspectu quidem sani, mox somnolenti, aut prorsus insomnes, ac inquieti, arreptam vix labris calentibus dilectam alias mammae papillam fastidiunt, atque ploratu dolorem, difficilemque lactis suctum, deglutitionem significant. Interea copiosior in multis urinae excretio contingit, ac alvus minus, quam ante hac, respondet. Augentur anxietas, inquietudo, ejulatus; sitimque majorem uberum frequenti amplexu, — sed simul obstacula sugendi toties repetita mammarum repulsa exprimit misellus. Calorem oris, buccarum, vel ipsa matris persentis papilla, digitusque huic cavo commissus sic- Aphth. primar.

cescentem linguam, ac aridos salivae fontes offendit. Alias vix haustum, urgente siti, jam vomitu restituunt, lac grumosum; aut bilem sinceram oris cavo expellunt, ac febris interna urentis symptomata produnt. Post tres, quatuorve jam dies, paucae hinc inde ad labia, gingivas, ad linguam aphthae prorumpunt, ac sub continuo symptomatum augmento, sub privati alimentis ac somno corpusculi tabescentis ac pallidi effectibus, sub imminuta tandem urinae, nunc acrioris, ac lixiviosae fluxu, sub diarrhoea viridisque ac foetentis alvi excretione, sub pertinaci singultu, voce rauca, clamores suffocante, copiosiores in ore siccissimo erumpunt, decidunt, iterumque renovantur, se mutuo tangunt, in pergamenam quasi chartam confluunt, faucesque obducunt ac claudere minantur pustulae; primum quidem albae, ac margaritarum fere referentes nitorem; tandem vero flavae, cinerescentes, fere bruneae, aut lividae, excoriatae, cruentae, foetentes, ac, mortem lentam praedicentes, atrae.

Aphth. sympt. Quae in adultis, aut in tenera etiam aetate, sub febribus diversis, inprimis gastricis, pituitosis, aut gastrico nervosis, sub dysenteria, diarrhoea chronica, prorumpunt

aphthae; hae tempore incerto ac sub vario principalis morbi apparatu, citius tardiusque in conspectum prodeunt. Saepius, priusquam hoc fiat, singularem aegrotus in epigastrio oppressionem, aut rei in oesophago haerentis sensationem accusat, singultum experitur frequentem, ac tandem de faucium dolore ac impedito ciborum potusque transitu conquestus, in his ipsis; depressa linguâ, *ascendentem* ex profunda pharynge aphtharum cohortem ostendit; ac imae primum fauces, linguae radix, mox velum pendulum, uvula, palati fornix, gingivae, ac totum sic oris antrum, crusta alba, densa, splendente, subjectis partibus nunc laxe, nunc tenaciter adhaerente obducuntur. Alias ipso in oris cavo principium morbi manifestatur, ac aphthae, primum discretae, sensim sensimque confluere, ad fauces dilatari, ac, docentibus id partium sensu molesto, ardore, dysphagia, dein nausea, epigastrii oppressione, singultu, per oesophagum ad ventriculum *descendere* videntur. Insignem non modo aphtharum copiam quotidie per alvum excretam; sed et aphthas a morte his partibus, intestinis tenaciter adhaerentes, observarunt alii; et praesens in multis aphtharum ad

anum numerus, ac summa intestinorum ex iisdem deciduis sensibilitas, facilisque a levi purgante hypercatharsis, obsessam aphthis, et excoriatam horum viscerum superficiem testantur abunde. Post breve interdum tempus, oris hae pustulae jam sedem suam, ac illaesam, ut videtur, nitidamque linguae, orisque substantiam, vel sponte, vel linteo abstersae, sub copiosa in multis salivatione, relinquunt; sed paucis ab horis, his, terve indies renatas, cum aliis has ipsas conspeximus; ac per multas sic dies decidunt, redeuntque, vel fixe his partibus adhaerent: donec aphtharum colore ex albo in cinereum, obscurum, vel et atrum mutato, ac siccissima, nigraque oris antrum obtegente crusta, sub voce deleta, tussi sicca, respiratione difficili, ac brevi, sub continuo fere, ac suffocationem minitante singultu, interdum sub tenacissimae pituitae, aut bilis porraceae vomitu, sub abdominis meteorismo, ac foetidissima diarrhoea, facie pallida, cadaverica, lentam properetur ad mortem, ac oris, faucium, oesophagi, ventriculi, intestinorumque gangraena, desideratum aegrotis vitae miserabilis imponat terminum.

§. 366. Aphtharum febrilium causae ab illis febrium, sub quibus occurrunt, et a miliarium, petechiarum rationibus (§§. 317. 324.) vix differunt. Utplurimum neglecta sub morbi initio saburrarum evacuatio, aut incognita constitutionis annuae natura, huic phaenomeno ut causae subsunt; ac frequenter ex praepostero adstringentium opiique in dysenteriis usu haec mala ad fauces nascuntur. Hinc specifica in producendo hoc exanthemate non requiritur materia, ac in ipsis adeo intermittentibus, in febre lenta et hectica, sub mercurialium usu, scorbuto, sub morbillis ac variolis frequenter hae pustulae diverso ab acri oriuntur. Causae.

In pueris neonatis, meconium, tenui ac blande evacuante matris colostro, aut medicamento opportuno non satis expulsum; lac pingue; aut nimium, stomachoque grave, aut mala qualitate infensum; tenacia, teneroque puerorum ventriculo non subigenda alimenta; praematurum lactis in ore pueri ad ubera obdormientis coagulum, neglecta oris, totius corpusculi, velamentorum, linteorum, athmosphaerae ipsius munditics, transpiratio suppressa, facileque pedum in pueris refrigerium, etc. ut aphtharum cau-

sae adduci merentur. In genere hic morbus in orphanotrophiis, paidocomiis, hominumque miserorum, immundorumque familiis frequenter, rarius vero apud infantes, quibus ora, corporisque superficies quotidie purgantur, occurrit.

Prognosis. §. 367. Magna mortalitatis apud neonatos ratio in aphthis habetur; ac endemicum fere istae in paidocomiis aegritudinem sistunt. Quo Vicinior partui aegrotulorum est aetas; eo majora ex aphthis pericula his imminent. Sat levis interim in multis hic morbus observatur; ac sub recta cura, hic saepe duarum, triumve spatio hebdomadum, non difficulter superatur. Ex ore sugentis infirmo, in uberum papillas, et ex istis in sanae prolis fauces, non raro aphthae transire observantur. Sine proximo contactu communicari hunc morbum, non facile concedimus. Febrilium aphtharum, ex illa morborum, quibus istae accedunt, petenda est prognosis: et cum raro, si unquam, hae *crisin* efforment; quae in febribus aphthae comparent, majora sane istarum pericula significant. Sub quavis interim aphtharum specie, quo partibus profundius inhaerent,

-· quo plures simul ex istis propullulant, — uo propius sibi cohaerent, ac magis imas otegere fauces, et ex oesophago ad ventriulum, intestina descendere, aut ex istis d pharyngem ascendere videntur, — quo nacius palato adhaerent, — quo saepius evertuntur, et quo major ab illis ardor, door, aut tussis, difficultas spirandi, sugeni, deglutiendi occurrit, — quo siccior oris ub aphthis est conditio, — color istarum, uo magis ab albo recedit, — quo major ris excoriatio ac foetor insequitur, — quo urtior illas diarrhoea circumdat, corporisue vires quo magis labescere videntur; eo majora hoc ab exanthemate aegrotantibus ericula instant, eoque certior aegrotantium er tabem lentam, per convulsiones, aut er ipsam gangraenam praevidetur interius.

§. 368. Aphthas infantum primarias pru- Cura.
enti praevenire consilio medicorum est. otissima hinc in causis (§. 366.) evindis, prophylaxeos momenta ponuntur: t: quae in matura evacuatione meconii, in ctatione materna, aut in nutricis non adulte, sanioris, ac sobriae, non iracundae

delectu, in recta alimenti, pusionis, aetati constitutione analogi distributione, in summa tum oris, tum corpusculi totius, linteorum, athmosphaerae munditie ac puritate, quaerantur oportet. Plebejas nos saepe matres cum fructu ora prolium, linteis, lotio non acri istarum madefactis; absterisse conspeximus; sed simplex ac purior hic jam sufficit frigida; vel, cum oris jam calor major, aut mucositas hoc exigat; tunc, praemisso uno, alterove enemate, ac balneo; praeter lene emeticum, post hoc vero mitissimum ex cichorei syrupo cum rheo, aut ex manna, evacuans, cum sacchari pauxillo in aqua soluto, aut cum raphani hortensis acrioris succo his ipsis aut melle remixto, oris cavum lavari ac frequenter abstergi conducet.

Praesentibus vero jam aphthis, tum interna, tum externa indicantur in pueris auxilia. Ab irritantibus certe hoc rerum sub statu abstinendum est. Emulsio arabica (N. XV.) saccharo, aut syrupo altheae edulcorata, pro medicina, — ac, si aqua diluatur, pro potu infantibus peraccomodato et nutriente inservit. A medicamentis nutrici, nisi haec ipsa aegrotet, porrectis pro pusione nil boni exspe-

camus. Si aphthae per oesophagum cum interioribus communicare, ac ventriculum, intestina obsidere videantur; tunc *dauci carotae*, aut *rapae sativae* succus, aut radicis salep, seminum lini contusorum decocta aquosa cum melle remixta conducunt. Si tormina, diarrhoea, vel convulsio infantem divexent: tunc abdominis fomentatio, ac haustus narcotici (N. XXXVIII.) emulsioni arabicae superaddita portio indicantur.

Externa pro aphthis remedia apud infantes non sine discrimine, quod singula deglutiant, adhibentur. Mel despumatum, aut cum rosis, ut solent, decoctum, vel et syrupus mororum, cerasorum, cum acido vitrioli, ad gratum saporem, remixta, atque ter quaterve in die aphtharum superficiei illita, egregie conducunt. Vitriolum album ad grana decem, in aquae tepidae unciis octo solutum, si aphthae aliquoties in die cum eodem abluantur, similia praestabit. Confirmatae in aphthis virtutis est *borax* cum melle remixtus: hujus igitur ad scrupulos fere duos cum uncia mellis remixti, pluries in die infantis linguae superimponitur portio; aut idem remedium in aqua solutum, superaddito melle, oris cavo

saepius illinitur. Parva quoque ejusdem remedii dosis ad stomachum hincinde deducta, utilitatem habebit.

A quovis interim fauces aut stomachum irritante remedio, sub prima aphtharum efflorescentia, si dolor ac rubor has ipsas circumdet, abstineatur oportet. Similia de morbi, quo aphthae deciderunt, monenda sunt stadio; sub quo scilicet, ob sensilissimam nudae fere cutis naturam, tum novam in oris cavo phlogosin, tum indomabilem ad intestina hypercatharsin irritantia excitarent. Ad mucilaginem hinc arabicam, radicis salep, seminum Cydoniorum, aqua tepida solutam, ac melle edulcoratam, aut si vomitus, vel diarrhoea jam urgeant, ad emulsionem arabicam cum opio, seu haustu narcotico combinatam recurrimus solerter.

Quae cum febre incedunt, aut ex eadem apud adultos, infantes oriuntur aphthae; hae, praeter localia, quae vix adduximus, variis, pro natura illius, tractandae sunt remedis. Si febris, quae tamen rarior est, *inflammatoria*, hoc exanthema comitetur; tunc venaesectionis, hirudinum, ob aphthas, non excluditur beneficium. Sub *gastrica* symptomatum natura, major emeticorum, blan-

rumque purgantium, sub aegritudinis prin-
iio, observatur efficacia. Si *nervosae feb-*
quod frequenter contingit, cum aphthis
connubium, ac si livescentem istae, aut
atrum jam ostendunt colorem: tunc pe-
riano majus a cortice, tum interius por-
tto, tum vero exterius cum acido vitrioli
: salis atque melle admoto, exspectetur
bsidium; atque singula, quae his febri-
s conveniunt, auxilia quaerantur.

FORMULAE MEDICAE.

IN. §§. PRAECEDENTIBUS CITATAE.

Num. XXXIII.

Spec. *pro foment. sicca.*

Recipe flor. sambuc.
Chamomill. ana Manip. duos,
Champhorae rasae drachmas duas.
Misce.

N. XXXIV.

Decoct. Cort. peruv.

Rc. Cort. peruvian. elect. unciam unam, cocu.
Cum aqu. commun. libra una,
Col unciarum octo, adde.
Syrup. Cort. ejusdem unciam unam.
M.

N. XXXV.

Decoct. Cort. saturatum.

c:. Decoct. Cort. peruv, uncias octo,
Extract. Cort. ejusd. nunc dimidiam;
Syrup. Cort. ejusd. unciam unam.

I:.

N. XXXVI.

Syrupus acido mineralis.

(c. Acidi vitriolici tenuis unciam unam,
Syrupi violaram uncias quatuor.

II.

N. XXXVII.

Linimentum Camphor.

Rc. Camphorae rasae unc. dimidiam,
Solve in
Ol amygdal. recenter expressi unciis duabus.

M.

N. XXXVIII.

Haustus narcoticus.

Rc. Opii puri granum unum,
Solve in
Aquae destillatae uncia una.
M.

Finis Lib. III.

LIBRARY
21 JUNE 1935

ASF
22 vi 35